V. İ. Lenin

Ne Yapmalı?

Çeviren: Arif Berberoğlu

Teori
2. Basım

EVRENSEL BASIM YAYIN

EVRENSEL
BASIM YAYIN

Vladimir İlyiç Lenin

Ne Yapmalı?

Hareketimizin Acil Sorunları

Teori

DOĞA BASIN YAYIN
Dağıtım Ticaret Limited Şirketi
Tarlabaşı Blv. Kamerhatun Mah. Alhatun Sk. No: 25 Beyoğlu / İstanbul
T: 0212 255 25 46 F: 0212 255 25 87
www.evrenselbasim.com - info@evrenselbasim.com

Evrensel Basım Yayın **415**

Ne Yapmalı? - Hareketimizin Acil Sorunları: **Vladimir İlyiç Lenin**

Çeviren: **Arif Berberoğlu**

Genel Kapak Tasarım: **Savaş Çekiç**

Kapak Uygulama: **Devrim Koçlan**

ISBN **978-605-4156-55-9**

© Evrensel Basım Yayın **2011** - Sertifika No **11015**

Birinci Basım: Haziran 2011

İkinci Basım: Haziran 2011

Baskı: Ezgi Matbaası
Sanayi Caddesi Altay Sokak No: 14 Çobançeşme - Yenibosna / İstanbul
T: 0212 452 23 02 - 654 94 18 - ezgimatbaa@mynet.com - www.ezgimatbaa.net

Ne Yapmalı?

Hareketimizin Acil Sorunları

Bu eser "**Что Делать? - Наболевшие вопросы нашего движения**" Rusça aslından Arif Berberoğlu tarafından Türkçeye çevrilmiş ve "Was Tun? – Brennende Fragen unserer Bewegung", V.İ. Lenin, Werke (Eserler), cilt 5, Dietz Verlag, Berlin 1955, sf. 355-551, Almanca basımıyla Olcay Geridönmez tarafından karsılaştırılmıştır.

İÇİNDEKİLER

"Ne Yapmalı?"yı Günümüzde Yeniden Okumak 9

Önsöz 23

I- Dogmatizm ve "Eleştiri Özgürlüğü" 27

a) "Eleştiri Özgürlüğü" Ne Demektir? 27

b) "Eleştiri Özgürlüğü"nün Yeni Savunucuları 31

c) Rusya'da Eleştiri 36

d) Teorik Mücadelenin Önemi Üzerine Engels 43

II - Kitlelerin Kendiliğinden Hareketi ve Sosyal Demokrasinin Bilinçliliği 49

a) Kendiliğinden Kabarışın Başlangıcı 50

b) Kendiliğindenliğe Tapma "Raboçaya Mısl" 54

c) "Öz Kurtuluş Grubu" ve "Raboçyeye Dyelo" 63

III - Trade-Unioncu Politika ve Sosyal Demokrat Politika 74

a) Politik Ajitasyon ve Bunun Ekonomistlerce Daraltılması 75

b) Martınov'un Plehanov'u Nasıl Derinleştirdiğinin Hikâyesi 85

c) Politik Teşhirler ve "Devrimci Etkinlik Eğitimi" 89

d) Ekonomizm ile Terörizm Arasındaki Ortak Nokta Nedir? 94

e) Demokrasi Mücadelesinin Öncü Savaşçısı Olarak İşçi Sınıfı 98

f) Bir Kez Daha "İftiracılar", Bir Kez Daha "Aldatmacılar" 113

IV - Ekonomistlerin Amatörlüğü ve Devrimcilerin Örgütü 117

a) Amatörlük Nedir? 118

b) Amatörlük ve Ekonomizm 121

c) İşçiler Örgütü ve Devrimciler Örgütü 128
d) Örgütsel Çalışmanın Kapsamı 144
e) "Komplocu" Örgüt ve "Demokrasicilik" 150
f) Yerel ve Rusya Genelini Kapsayan Çalışma 159

V - Tüm Rusya İçin Bir Politik Gazete Planı 170
a) "Nereden Başlamalı?" Makalesinden Kim Alındı? *171*
b) Bir Gazete, Kolektif Bir Örgütleyici Olabilir mi? *176*
c) Hangi Tip Örgüte İhtiyacımız Var? 187
Sonuç 194
Ek - "İskra"yı "Raboçyeye Dyelo" İle Birleştirme Girişimi 197
"Ne Yapmalı"ya İlişkin Bir Düzeltme 204
Açıklamalar 206

"Ne Yapmalı?"yı Günümüzde Yeniden Okumak

V.İ. Lenin'in "Ne Yapmalı?" adlı eseri, Marksist literatürün adı en çok bilinen eserlerinden biridir.

Bu eserin bilinen ve akılda kalıcı olan yanlarından biri de "Ne Yapmalı?" ifadesinin yalın iki sözcükten oluşmasıdır aynı zamanda. Ama daha önemlisi, "Ne Yapmalı"mn, yeni bir sorun karşısında yeni bir başlangıç yapmak için ne yapılacağının tartışmaya açılması, yeni bir soruya yanıt verileceği düşüncesini uyandırması vardır dersek abartı yapmış olmayız.

Gerçekten de "Ne Yapmalı?", 20. yüzyılın hemen başında, işçi sınıfının ve partisinin, kapitalizme karşı mücadelesinde önüne çıkan ağır sorunlar karşısında nasıl bir tutum alacağı, nasıl bir örgütsel yapıya kavuşursa devrimci bir Marksist parti olabileceği sorusuna yanıt vermeyi amaçlayan bir yapıttır. Bu yüzden "Ne Yapmalı?" sözcük anlamıyla bir soru olsa da gerçekte bir soru değil "Ne yapmalı?" sorusuna verilen bir yanıttır.

V.İ. Lenin, bu yapıtında, "Ne yapmalı?" sorusunu her ne kadar Rusya'da, Rusya'nın koşullarında Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisi'nin (RSDİP) devrimci bir Marksist parti olmasının şartlarını tartışır görünmekteyse de, gerçekte bu eğilimler Rusya'ya has değildi. Rusya'daki bu eğilimler aslında uluslararası planda işçi sınıfı mücadelesine musallat olan reformcu, revizyonist, parla-

mentarist sosyal demokrasiye de bir yanıttı. Ve bu yüzden de "Ne Yapmalı?", giderek uluslararası planda önem kazandığı gibi aradan geçen yıllara karşın önemi azalmayan bir yapıt olmuştur.

Çünkü Lenin Rusya'daki muarızlarıyla tartışırken, "Ne Yapmalı?" ile uluslararası boyutta; ideolojik ve örgütsel alanda Marksizmden sağ ve "sol" her türden sapmaya karşı mücadelenin platformunu koymuştur.

"Ne Yapmalı?", Türkiye'de de Marksist literatürün hızla çevrilmeye başlandığı 1960'lı yıllarda Türkçeye kazandırılan başlıca yapıtlardan biri olmuştur. O zamandan beri de, Türkiye'de her türden sapmaya karşı mücadelede devrimcilerin, Marksistlerin elinde etkin bir referans olagelmiştir.

Reformcu sosyal demokrasiyle Leninizm arasındaki kalın çizgi olarak "Ne Yapmalı?"!

RSDİP'in kuruluşuna gelen süreç de –1884-1894 arasındaki 10 yıl– Rusya'da Marksist sosyalizm anlayışının Narodnizme karşı mücadele ve zafer yılları olarak gösterilir. Plehanov önderliğindeki Emeğin Kurtuluşu Grubu'nun çabaları, terörizmi kendisine tek siyasi çıkış yolu edinen Narodnizmin ideolojik temellerini eleştirerek ve yol açtığı yıkımın nedenlerini göstererek, Marksizmin Rusya'da, aydınlar arasında yayılmasını önemli ölçüde başarmıştı. Bu zemin üzerinde Lenin'in de girişimiyle RSDİP'in 1. Kongresi 1898'de toplanmıştı. Ancak partinin seçilen ilk Merkez Komitesi, kuruluştan kısa süre sonra tutuklanmıştı. Bu durum RSDİP'in 1. Kongresi'nden sonraki kafa karışıklığını daha da artırmıştı. Partideki bu dağınıklık sırasında işçi eylemleri artmaya devam ederek Marksistlerin haklılığını kanıtlamaya devam etmiştir. Bu ise sadece eski kuşak aydınlar içinde değil, eğitimli gençlik kesimleri içinde de Marksizme sempatiyi artırmış, Marksizmin yayılmasını kolaylaştırmıştır.

Bu dönemin (1898 sonrasının) değerlendirilmesi Bolşevik Partisi Tarihi'nde şöyle özetleniyor:

"Marksizm moda haline geldi. Bunun sonucu, teoride zayıf, örgütsel ve siyasal bakımdan tecrübesiz olan aydın çevrelerden

yığınla genç devrimcinin Marksist örgütlere akın etmesi oldu; bunlar, Marksizm hakkında, 'legal Marksistlerin' bütün basını kapsayan oportünist çızıktırmalarından edinilmiş bulanık ve çok büyük bölümüyle doğru olmayan bir düşünceye sahiplerdi. Bu Marksist örgütlerin teorik ve siyasi seviyesinin düşmesine yol açtı, onların içine 'legal Marksist' oportünist eğilimleri taşıdı, ideolojik kafa karışıklığını, siyasi yalpalamaları, örgütsel dağınıklığı daha da artırdı." (Stalin, Seçme Eserler, cilt 15, sf. 47)

Bolşevik Partisi Tarihi, döneme ilişkin sapmalardan söz ederken, elbette "legal Marksistlerin" etkisinin yayılmasına dikkat çekiyor, ama partinin 1. Kongresi sonrasında ortaya çıkan kafa karışıklığının beslediği bir başka eğilime de dikkat çekiyordu.

RSDİP'in Marksist bir işçi sınıfı partisi olarak kurulmasını tehdit eden sadece "legal Marksistler" değildi.

"Parti içinde yer alan 'Raboçaya Msyl' ve 'Raboçaya Dyelo' etrafında birleşmiş olan, partideki örgütsel dağınıklığı, ideolojik karışıklığı teorik olarak haklı göstermeye çalışan hatta bunu sık sık öven hayli geniş bir grup vardı. Bu grup, işçi sınıfının birleşmiş ve merkezileşmiş bir siyasi partisinin yaratılması görevinin gereksiz ve zorlama olduğu görüşünü savunuyordu.

Bunlar ekonomistler ve yandaşlarıydı!

Proletaryanın birleşik ve siyasi partisini yaratmak için her şeyden önce ekonomistleri mutlaka yenilgiye uğratmak gerekiyordu.

Lenin kendini bu göreve ve işçi sınıfı partisinin inşasına verdi." (Stalin, Seçme Eserler cilt 15, sf. 47-48)

Ve Lenin "Ne Yapmalı?"da, devrimci Marksist partinin teorik ve örgütsel ilkelerini ortaya koyarken, "legal Marksistler"in tahribatlarını da meşrulaştıran ekonomizmin eleştirisini ele aldı. Çünkü onlar bir yandan RSDİP içinde oldukça güçlü bir grup oluştururken, aynı zamanda kendilerinden önceki Narodnizm ve "legal Marksistler"in görüşlerinin en pespaye yanlarını da en inceltilmiş biçimde savunuyorlardı. Ve Lenin görüyordu ki, ekonomizmi yenilgiye uğratmadan RSDİP'in devrimci Marksizm çizgisinde birleşmiş bir parti olması olanaklı değildi.

Öte yandan Lenin, Plehanov ve Emeğin Kurtuluşu Grubu'nun Narodnizme karşı verdiği mücadelenin birikimini de dayanak yaparak 1894'te, "Halkın Dostları Kimlerdir ve Sosyal Demokratlara Karşı Nasıl Savaşırlar" adlı eseriyle Narodnizmle "solculukla" hesaplaşmasını esas olarak tamamlamıştı. Dahası Lenin, "Nereden Başlamalı?" (Mayıs 1901 İskra'nın 4. sayısı) adlı makalesiyle de Rusya'da ağır baskı koşullarında devrimci Marksist bir işçi partisinin örgütsel ilkelerini ana hatlarıyla ortaya koymuştu.

Bu yüzden "Ne Yapmalı?" eserinde "ne yapmalı?" sorusuna Lenin, partinin Marksist bir ideolojik temel üstünde biçimlenecek devrimci bir işçi partisinin yaratılmasının nasıl olabileceğiyle yanıt vermiştir.

Lenin, "yaklaşan bir devrimde" ayaklanmanın planı ile de örtüşen devrimci işçi partisinin omurgasını, İskra'nın Rusya'ya sokulması, dağıtılması ve çeşitli merkezlerde basılmasını sağlayan örgüt oluşturuyordu. Her koşul altında partinin çağrılarının işçilere ulaştırılmasının ve bir bölgedeki işçilerin sesinin diğer işçi kesimlerine ulaştırılmasının (işçi mektupları) örgütü olan bu "gazete dağıtımı örgütü", aynı zamanda devrimci işçi partisinin omurgasıydı. "İskra" bu rolü oynamak için kurulmuştu. Partinin ideolojik ve örgütsel olarak sağlamlaşması yolunu açan İskra, RSDİP'in 2. Kongresi'yle gerçek kuruluşu sağlayan bir işlev yerine getirdi.

"Ne Yapmalı?"yı, "literatürden bir kitap okumak" gibi değerlendirenler, Lenin'in partisini tüm-Rusya'yı kapsayan bir gazete dağıtım ağını oluşturan profesyonel devrimcilerden ibaret bir "kadro örgütü" olarak anlarlar. Elbette bu yanıltıcıdır. Çünkü profesyonel devrimciler örgütü, mücadeleyi her şart altında sürdürecek "kadro örgütü" elbette ki devrimci partinin olmazsa olmazıdır. Ve "Ne Yapmalı?" da böyle bir örgütü reddedenlere karşı mücadele amacıyla yazıldığı için bu yan öne çıkmıştır. Ama Bolşevik Partisi sadece bir devrimciler örgütünden ibaret değildir. Tersine parti biri ötekini tamamlayan "iki kısımdan" meydana gelmiştir.

Bolşevik Partisi'nin şahsında en ideal biçimini bulan Lenin'in parti anlayışını Stalin, Bolşevik Partisi Tarihi'nde şöyle anlatıyor:

"Lenin, Partinin yapısının iki kısımdan meydana gelmesi gerek-

tiğini düşünüyordu; a) esas olarak profesyonel devrimcilerin, yani parti çalışması dışında hiçbir işle uğraşmayan, gerekli asgari teorik bilgiye, siyasi tecrübeye, örgütsel pratiğe ve Çarlık polisine karşı mücadele etme, kendini polisten gizleme sanatında asgari seviyeye sahip olan parti işçilerinin mensup olduğu, sürekliliği sağlayan dar bir yönetici parti işçileri kadrosu, ve b) geniş bir yerel parti örgütleri ağı ve yüz binlerce emekçinin sempati ve desteğine sahip çok sayıda parti üyesi." (Stalin, Seçme Eserler, cilt 15, sf. 50)

Rusya'da Çarlığı yıkma ve yerine işçi sınıfının önderliğinde halkın iktidarını kuracak olan bir devrimi gerçekleştirme yeteneğine sahip bir Marksist partinin örgütsel bakımdan hangi ölçütleri ilke edineceği yukarıda ifade edilmeye çalışılan gelişmeler içinde tartışılıp biçimlendirildi.

Bu tartışma RSDİP'in 2. Kongresi'nde partinin tüzüğü tartışılırken ete kemiğe büründü. Ve Parti üyesinin nasıl olması gerektiği üstünde iki görüş (iki formülasyon) ortaya çıktı. Birinci görüş Lenin tarafından öne sürüldü, *"parti programını kabul eden, partiyi maddi bakımdan destekleyen* (aidat ödeyen) *ve onun örgütlerinden birinde görev alan herkesin parti üyesi olabileceğini"* söylüyordu. Martov'un, Troçki ve parti içindeki öteki oportünist gruplar tarafından desteklenen formülasyonu ise *"parti programını kabul etme ve partiyi maddi olarak desteklemeyi parti üyeliği için yeterli"* buluyordu.

RSDİP'in tüzüğünün birinci paragrafı üstünden gerçekleşen bu bölünme ve arkasındaki gelişmeleri Lenin, 1904'te "Bir Adım İleri İki Adım Geri" adlı ünlü eserinde ortaya koydu. Ve parti tüzüğünün üyelikle ilgili maddesinde bölünmedeki çoğunluk tarafa Bolşevikler (Rusça'da "çoğunluk"), Martov'un formülasyonunu benimseyen gruba da Menşevikler (Rusça'da "azınlık") dendi. Ve Marksist literatürde bundan böyle de bu iki sözcükten türetilen Bolşevizm, devrimci Marksizmi, Leninizmi; Menşevizm ise oportünist, reformcu eğilimi ifade etmek için kullanıldı.

RSDİP; 1912 yılındaki büyük bölünmeye kadar resmiyette bu iki akım aynı parti içinde yer alsalar da bölünme aslında 2. Kongre'deki Bolşevik-Menşevik bölünmesinin 1912'deki yansıması olmuştur.

Gerek RSDİP'in 2. Kongresi'ndeki bölünme gerekse sonrasındaki Rusya ve öteki ülkelerdeki gelişmelere, Marksizm ve Marksist bir parti etrafındaki tartışmalara bakıldığında şunu rahatça söyleyebiliriz: Lenin'in "Ne Yapmalı?"da ortaya koyduğu sınıf partisinin örgütsel ve ideolojik temelleri, bütün sonraki dönem boyunca devrimci Marksizmle her türden oportünizm arasındaki çatışmada temel zemini oluşturmuştur.

Ve bu açıdan bakıldığında "Ne Yapmalı?"da ortaya konan parti ve sınıf mücadelesi kavrayışını, sadece "Rusya'nın özgün koşulları"na ya da "o günün koşulları"na bağlamak* büyük bir yanılgı olur. Oysa "Ne Yapmalı?"daki tartışmayı, Leninizmle reformcu sosyal demokrasi arasına kalın bir çizgi çekme olarak anlayabiliriz; öyle de anlamalıyız. Aksi halde "Ne Yapmalı?"nın yüz yıldan fazla bir zamandan beri devrimci Marksizmin bir klasiği olması açıklanamazdı.

Türkiye'de "Ne Yapmalı?"

Türkiye'de "Ne Yapmalı?"nın devrimi, sosyalizmi, devrimci mücadeleyi öğrenmek isteyen çevrelerde az çok yaygın biçimde okunup tartışılması, 1960'lı yılların ikinci yarısında olmuştur.

"Ne Yapmalı?", bu yıllarda yayımlandığında eski kuşak 'sosyalistler'in büyük çoğunluğu parlamentarizme ya da cuntacılığa savrulduğu için, "Ne Yapmalı?"ya pek iyi gözle bakmamışlardır. Ancak; genç kuşak devrimciler "Ne Yapmalı?"yı, Lenin'e duydukları saygının etkisiyle ve samimi olarak, ne yapacaklarına değilse de yaptıklarına dayanak bulmak, "bir şeyler öğrenmek" amacıyla okumuşlardır. Ne var ki dönem, bütün bir son yüzyıl mücadelesi içinde oluşmuş devrimci Marksizm saflarında Kruşçevizmin büyük tahribatının yarattığı boşlukta, Maoculuk, Guevaracılık, Debraycılık, Marquezcilik, Graducilik, Swezycilik vb. gibi burjuva sosyalizm anlayışlarının genç devrimcileri etkisi altına aldığı ve okuduklarını da bu tortunun altında bulup çıkarabildikleri kadar anladıkları bir dönemdir.

* Elbette "*Ne Yapmalı?*"da Rusya'ya özgün pek çok yanla ilgili vurgular da vardır. Lenin bu özgünlüğü çoğu zaman "Çarlığın ağır baskı koşullarında" ya da "Rusya'da mücadelenin kendine has koşulları"nı ifade edecek biçimde vurgulamıştır.

Elbette genç devrimciler, "Ne Yapmalı?"yı itirazsız, eleştirel olmayan, ama ilk anda anlamadıkları, "sınıf", "işçi sınıfı partisi"ne dair vurguları ise "eskiye ait gerçekler" olarak gördükleri bir yaklaşımla okudular. Ondaki devrimci özü hissettiler ve yakınlık duydular, ama ondan Lenin'e ve arkadaşlarını "anarşistlikle" suçlayan reformcu sosyal demokrasiye yönelttiği, "Hangi namuslu sosyal demokrata anarşist demediniz ki?" cümlesinde özetlenecek vurguyu anlayabildiler. Ve tabii dikkatlerini en çok, Lenin'in "Ne Yapmalı?"daki, Rusya'da faaliyet sürdürecek devrimci Marksist bir partinin Narodniklerden kalan, devrimcilik, halka bağlılık, profesyonel devrimcilerden oluşan ve Çarlığa karşı her koşulda savaşma yeteneğine sahip bir "savaş örgütü"ne dair mirası alması gerektiği vurgusu çekti. Ve bu genç devrimciler bunu, yürüdükleri, kendilerini halka feda etmekten çekinmeyen militan bir gözü karalıkla ortaya koyan ve bireysel terörizmi esas alan yollarını Lenin'in onaylanması olarak görmüşlerdir.

Ancak bu devrimci genç kuşağın önde gelenlerinin, ilerleyen yıllarda sınıf partisinin oluşumunda önemli sorumluluk alacak bölümü, 1971 ve sonrasında 60'lardaki devrimci kabarışın yenilgisiyle; "Ne Yapmalı?"yı yeniden okuma ihtiyacı duymuşlardır. Bu tutum özellikle THKO'nun öncü kadroları tarafından, kendi deneyimlerinin özeleştirisini esas alan bir biçimde ortaya konmuştur. Dolayısıyla bu "Ne Yapmalı?"yı yeniden okuma (inceleme ve tartışmayı kapsayan bir okuma), "Marksist-Leninist bir sınıf partisinin belirleyici önemi" konusundaki tartışmada son derece etkili olmuştur. "Sınıf partisi, sınıf mücadelesi, devrimci bir Marksist partinin kitle çalışması, devrimle kitleler, sosyalizmle işçi sınıfı arasındaki dolaysız bağın anlaşılmasında, dönemin bu kadrolarının özeleştirisinin Marksist bir partiye varmaya evrilmesinde 'Ne Yapmalı?' belirleyici bir rol oynamıştır" dersek hiçbir abartı yapmamış oluruz.

Dönemin gençlik hareketinin kadroları, "Ne Yapmalı?"yı, 1970'lerin ilk yarısında okuduklarında 1960'ların ikinci yarısında okuduklarından çok farklı anlamışlardır.

Her şeyden önce; "Ne Yapmalı?'nın Narodnizm ve kalıntısı "sol

sosyalistler"e yönelik; bireysel terörizm, devrimi devrimcilerin, "kahramanların" eseri görme, kitleleri önemsememe, sosyalizmle işçi sınıfının bağını kuramama, işçi sınıfının tarihsel önemini anlamama gibi eleştirilerini, bu sefer doğru olarak, kendi teori ve pratiklerine yönelik bir eleştiri olarak da anlamışlardır. Ve elbette "Ne Yapmalı?"daki devrimciliğe, halka bağlılığa, kendilerini fedakârca devrim ve sosyalizm için feda etmekten çekinmeyen gözü karalığa övgüden de güç alarak özeleştiriye cesaret etmişlerdir. Dahası dönemin bu öncü kadroları sadece kendi teori ve pratiklerini eleştirmeye cesaret etmekle kalmamış, aynı zamanda dönemin "dogması" olan "gerillacılık", "halk savaşı", "Maoculuk", "Ho Şi Mihncilik" "Guevaracılık", "Kastroculuk", "ideolojik öncülük", "öncü savaşçılık" gibi eğilimlerle savaşma cesaretini göstermişlerdir.

Bu yöneliş aynı zamanda döneme damgasını vuran bu hareketi o dönem, gençlik yığınları içinde etkin olan diğer "işçi sınıfsız sosyalizm" ve "devrimi kitlelerin değil devrimcilerin eseri" olarak gören, "öncü savaşçı", "halk savaşçı" gruplardan kesin olarak ayırdı. Böylece hareketin o dönemki kadroları, Marksist-Leninist bir parti kurma ve bunun gerektirdiği bir mücadele anlayışının egemen kılınması görevinin birinci görevleri olduğu konusunda birleşerek ilerlediler. Ve bu süreç sonraki mücadele yılları içinde Türkiye Devrimci Komünist Partisi'nin kuruluşuyla sonuçlanmıştır.

Elbette bu dönemde, Türkiye'de Marksist-Leninist bir partinin kurulmasında, uluslararası gelişmelerin, AEP ve Enver Hoca ile Kruşçevizm ve Maoculuk arasında uluslararası planda gelişen mücadele ve Marksizmin başlıca klasiklerinin Türkçeye çevrilmiş ve okunup incelenmeye başlanmasının rolü belirleyici olmuştur. Ama burada, özellikle Marksist partinin ideolojik ve örgütsel ilkeleri açısından "Ne Yapmalı?"nın temel bir yol gösterici olduğunu ve bu mücadelenin en keskin ve en çok başvurulan silahı olarak rol oynadığını söyleyebiliriz.

Yine 12 Eylül 1980 askerî darbesi ve ona paralel olarak uluslararası alanda Marksizm-Leninizme, onun parti, devrim, sosyalizm, sınıf mücadelesi anlayışına karşı açılan uluslararası kampanyaya karşı mücadelede "Ne Yapmalı?" yeni devrimci kuşağın da en

önemli silahı olmuştur. Nitekim ülkemizde 1980'lerin sonlarından başlayarak sınıfın ileri güçlerinin toparlanması mücadelesinde, her türden liberal sosyalizm eğilimlerine; "parti olmayan parti", parlamentarist ya da "bireysel terörizmi esas alan" burjuva sosyalist eğilimlere karşı "Ne Yapmalı?" Marksist-Leninistlerin elinde önemli bir silah olduğu gibi, sınıf partisinin yeniden inşasında da en önemli referans olmuştur. Bugün de bu mücadelede "Ne Yapmalı?" birinci sıradaki referans olmaya devam etmektedir.

"Ne Yapmalı"yı yeniden yayınlamanın önemi

"Ne Yapmalı?" Türkiye'de '60'ların ikinci yarısından beri basılıyor. Ama şimdi Evrensel Basım Yayın bu eseri Arif Berberoğlu'nun Rusçadan yaptığı çeviriyle Olcay Geridönmez'in Almancasından yaptığı karşılaştırmayla "yeniden" basıyor. Bu basımı yaparken Evrensel Basım Yayın, "Ne Yapmalı?"nın bugünün sınıf mücadelesi ve sınıf partisinin ihtiyaçlarını dikkate alarak, bugünün koşullarında "Ne Yapmalı?"dan öğrenmenin önemine bir kez daha dikkat çekmek istemektedir.

Başka bir söyleyişle bu yeniden basım, aynı zamanda 1980'lerden başlayarak burjuva propagandası ve eski Marksist ideologlar ile liberal sosyalist güçler tarafından bu alanda yapılan tahribata karşı Türkiye'de bir yanıt verme ve sınıf partisinin donanımını güçlendirme ihtiyacı ile ilgilidir. İçinden geçilen dönem bu ihtiyacı artırmıştır. Ki, dönemin sınıf partisi açısından önemi, sınıf partisinin önündeki bütün engelleri aşarak, "sınıfın partisi" olmak için gerekli hamleleri yapma zorunluluğundan gelmektedir. Burada elbette "Ne Yapmalı?" önemli bir yol gösterici olacaktır.

Şöyle ki; bugün Türkiye'de "ne yapmalı?" sorusu; dağınık "Marksist grupların" bir program ve strateji etrafında birleştirilmesi ve bir sınıf partisinin nasıl bir tüzüğe sahip olması gerektiği sorusuna yanıt vermek değildir. Lenin, "Ne Yapmalı?"yı yazdığında Rusya'da durum kabaca böyleydi. Sorunun bu boyutu günümüz Türkiyesi'nde, sınıf partisinin bir programa sahip olması, Leninist ilkelerle uyumlu ve işçi sınıfını iktidara götürecek bir strateji (bir yol) etrafında birleşmiş olmasıyla aşılmıştır. Yani, programıyla,

stratejisiyle mücadele içindeki yönelişleriyle, tüzüğü ile bir sınıf partisi vardır. Dahası bu sınıf partisi, mücadelenin değişik aşamalarında ve alanlarında güncel taktikler geliştirmekte, sınıflar mücadelesine müdahale etmek için girişimlerini aralıksız sürdürmektedir. Ve parti, sınıfın ileri kesimleri içinde, sınıftan yana sendikacılar, aydınlar, demokrat ve ilerici çevreler içinde tanınmakta, belli bir etki ve itibara sahip bulunmaktadır. Ancak, programıyla, stratejisiyle, yöneliş ve niyetleriyle sınıf partisi olmayı hak eden partinin henüz "sınıfın partisi" olmadığı da kabul etmemiz gereken bir gerçektir. Yani sınıfın ileri kesimleri ve aydınların kendini sosyalizm ve işçi sınıfına bağlamak için çaba gösteren kesimleri için, sınıf partisi, henüz, kendi partileri haline gelmiş değildir.

Tersine bu kesimler henüz önemli ölçüde burjuva düzen partilerinin, küçük burjuva sosyalist akımların oluşturduğu "solculuk" kültürünün etkisi altında kalmakta, yaşamları ve talepleriyle derin çelişkiye karşın onlara paralel olarak hareket etmeye devam etmektedirler. Bu çelişkiyi aşmadan sınıf partisinin "sınıfın partisi" haline gelmesi olanaklı olmadığı gibi, sınıfın, sermaye partilerinden bağımsız bir mücadele hattına girmesi de olanaklı olmayacaktır. Bugün Türkiye'de sınıf partisinin aşması gereken sorun budur.

"Ne Yapmalı?"nın sınıfın partisi olmak için ortaya koyduğu plan ve ilkeler ışığında bakıldığında, Bugün Türkiye'de;

1) Kendisini Leninist normları anlamak ve ona uygun olarak örgütlemek için samimi olarak gayret gösteren bir parti, bu partinin henüz yeterli düzeyde olmasa da bütün zamanını parti çalışmasına ayıran kadroları, yanı sıra çeşitli üretim ve hizmet birimlerinde azımsanmayacak sayıda üyeleri, birim örgütleri vardır;

2) İşçi sınıfı ve emekçiler, günlük olarak çıkan ve her gün en ücra yerdeki işçi ve emekçi çevrelerine ulaşan günlük bir işçi gazetesi ve onunla paralel yayın yapan bir televizyon kanalına sahiptir.

Elbette "var olanlar"ın mükemmelleştirilmesinde ve "Ne Yapmalı?"da ortaya konan düzeyde bir ajitasyon ve propagandanın örgütlenmesinde, gazetenin bu propaganda-ajitasyonun örgütlenmesinin merkezi aracı olarak değerlendirilmesinde Lenin'in bu eserinden, hem sınıf partisinin üyelerinin hem de ileri işçi

kesimlerinin, gençlerin ve aydınların öğrenecekleri çok şey olduğu apaçıktır.

"Ne Yapmalı?"da açıkça ortaya konmuştur ki; kitleler ve devrim, sosyalizm ve işçi sınıfı ilişkisi; bu ilişkinin somutlandığı bir parti örgütü ve böyle bir parti örgütünün üyesinin sorumluluklarını doğru anlaması ve buna uygun bir görev üstlenmesi, bir sınıf partisinin niteliği bakımından başlıca ölçüttür. Sınıf partisinin üyelerinin iç eğitimi ve onların yetkinleşmesi ancak böyle bir temel üstünde olanaklıdır. Ki, bugün "Ne Yapmalı?"nın yeniden basılmasının nedeni, bir yandan sınıf partisinin ideolojik ve örgütsel ilkelerinin derinlikli bir biçimde tartışılıp, sınıf partisinin pratiği içinde özümsenmesi için çabaları artırmak, öte yandan sınıf partisinin program ve tüzük düzeyinde de sınıfın partisi olmasının önünü açacak yenilemeleri yapmak üzere tartışmayı derinleştirmektir.

Günümüzün gelişmeleri ve sınıflar mücadelesine sınıf partisinin müdahalesinin gerektirdiği düzey, bu görevi ertelenemez biçimde gündeme getirmiştir.

Bugün "Ne Yapmalı?", "ben daha önce, birkaç kez okumuştum" demeden yeniden okunmalıdır. Okumakla da yetinmemeli, pratiğimizi onun ışığında değerlendirerek okuyup tartışmalıyız. Göreceğiz ki, 40 yıl, 30 yıl önce, hatta 10 yıl, 5 yıl önce okuduğumuzdan daha ileriden anlayacağız "Ne Yapmalı?"nın mesajını!

İhsan Çaralan
Haziran 2011

Что дѣлать?

Наболѣвшіе вопросы нашего движенія

Н. ЛЕНИНА

... „Партійная борьба придастъ партіи силу и жизненность. величайшимъ доказательствомъ слабости партіи является ея расплывчатость и притупленіе рѣзко обозначенныхъ границъ, партія укрѣпляется тѣмъ, что очищаетъ себя" ... (Изъ письма Лассаля къ Марксу отъ 24 іюня 1852 г.).

Цѣна 1 руб.
Preis 2 Mark = 2.50 Francs.

STUTTGART
Verlag von J. H. W. Dietz Nachf. (G. m. b. H.)
1902

Ne Yapmalı?

Hareketimizin Acil Sorunları[1]

"...Parti mücadeleleri, bir partiye tam da güç ve canlılık katar, bir partinin zayıflığının en büyük kanıtı bunların kaybolması ve keskin ayrım çizgilerinin körelmesidir; bir parti kendisini arındırarak güçlenir..."

(Lassalle'ın Marx'a yazdığı 24 Haziran 1852 tarihli mektubundan)

1901 sonbaharı ile 1902 Şubatı arasında yazıldı
İlk kez Mart 1902'de yayımlandı.

Stuttgart'ta ayrı bir kitap olarak basılan metin esas alınarak V. İlin, "On İki Yıl Sonra" [*Za 12 let*] (1907) adlı derlemeyle karşılaştırılarak yayımlandı.

Önsöz

Elinizdeki broşür, yazarın ilk planına göre, "Nereden Başlamalı?" (*İskra*,[2] sayı 4, Mayıs 1901) adlı makalede dile getirilmiş olan düşüncelerin ayrıntılı bir şekilde geliştirilmesine ayrılmış olmalıydı. Bu makalede verdiğimiz (ve şahsen yöneltilen pek çok soruya ve mektuba verdiğimiz yanıtlarda yinelediğimiz) sözü yerine getirmekte bu kadar geç kaldığımız için, öncelikle okurdan özür dilememiz gerekir. Bu gecikmenin nedenlerinden biri, geçen yılın (1901) Haziranında yurtdışındaki bütün sosyal demokrat örgütlerin birleştirilmesi girişimiydi. Bu girişimin sonuçlarının beklenmesi doğaldı, çünkü eğer bu girişim başarıyla sonuçlansaydı, *İskra*'nın örgütlenmeye ilişkin görüşlerini belki daha farklı bir açıdan açıklamak gerekebilirdi ve böyle bir başarı, her hâlükârda, Rus sosyal demokrasisi içinde iki akımın varlık sürdürmesi durumuna hızla son verebilirdi. Okurun da bildiği üzere girişim başarısızlıkla sonuçlandı; ve ileride kanıtlayacağımız gibi, *Raboçyeye Dyelo*'nun[3] 10. sayısında "ekonomizm"e doğru gerçekleştirdiği yeni sapmadan sonra, başka türlü sonuçlanması da mümkün değildi. Bu şekilsiz ve hatları pek açık olmayan, ama buna karşılık bir o kadar dayanıklı, değişik biçimler altında yeniden canlanma yeteneğine sahip akıma karşı, kesin bir mücadeleye girişmenin mutlak zorunluluğu ortaya çıktı. Broşürün asıl planı, buna uygun olarak değiştirildi ve önemli oranda genişletildi.

Broşürün ana teması, "Nereden Başlamalı?" makalesinde ortaya atılan üç sorun olacaktı. Şöyle ki: Politik ajitasyonumuzun

niteliği ve temel içeriğine, örgütsel görevlerimize, bütün Rusya'yı kucaklayacak mücadeleci bir örgütün inşasına aynı anda ve çeşitli yönlerden girişmenin planına ilişkin sorunlar. Yazar, daha önce *Raboçaya Gazeta*'da4 –bu gazetenin yeniden çıkarılması yönünde başarısız bir girişim sırasında– ortaya koymaya çalıştığı bu sorunlarla uzun zamandır ilgileniyor (bkz. V. Bölüm). Fakat başlangıçta amaçladığımız gibi, broşürde kendimizi yalnızca bu üç sorunun çözümlemesiyle sınırlamak ve görüşlerimizi, polemiğe girmeksizin ya da hemen hemen girmeksizin, olabildiğince olumlu bir tarzda açıklamak, iki nedenden ötürü tamamen imkânsız hale geldi. Bir yandan, "ekonomizm", tahmin ettiğimizden çok daha dayanıklı çıktı ("ekonomizm" sözcüğünü, *İskra*'nın 12. sayısında [Aralık 1901] yer alan ve deyim yerindeyse okura burada sunulan broşürün bir taslağını oluşturan "Ekonomizmin Savunucularıyla Bir Tartışma" başlıklı makalede açıklanan geniş anlamıyla kullanıyoruz). Bu üç sorunun çözümüne dair görüş farklılıklarının, tek tek sorunlardaki anlaşmazlıklardan öte, çok daha ciddi biçimde, Rus sosyal demokrat hareket içindeki iki akımın temel karşıtlığıyla açıklanması gerektiği açıkça ortaya çıktı. Diğer yandan, görüşlerimizi *İskra*'da gerçek anlamda hayata geçirmemiz karşısında ekonomistlerin ortaya koydukları kavrayışsızlık; bizim sıklıkla sözcüğün gerçek anlamıyla farklı dillerden konuştuğumuzu, dolayısıyla ab ovo* başlamazsak *anlaşamayacağımızı* ve *bütün* ekonomistlerle, görüş ayrılıklarımızın *bütün* ilkesel noktaları üzerinde, mümkün olduğunca herkesçe anlaşılır, çok sayıda somut örneklerle açıklanan *sistematik* bir "*tartışma*" başlatmaya çalışmanın bir zorunluluk olduğunu net olarak gösterdi. Böylelikle, bu tür bir "tartışma" girişiminde bulunmaya karar verdim. Bunu yapmamın, broşürün hacmini epeyce artıracağının ve yayımlanmasını geciktireceğinin farkındaydım, fakat aynı zamanda "Nereden Başlamalı?" adlı makalemde verdiğim sözü yerine getirmenin *başka* olanağı da yoktu. Böylece, gecikmeden dolayı özrün yanına, broşürün edebi yönden işlenişindeki çok büyük eksikliklerinden ötürü bir özür daha eklemek zorundayım: *Son derece hızlı* çalışmak zorunday-

* En başından -çev.

dım ve üstelik araya giren birçok başka işler nedeniyle kesintilere uğradım.

Yukarıda sözü edilen üç sorunun çözümlemesi, eskisi gibi, broşürün ana temasını oluşturmaktadır; ancak daha genel nitelikte iki soruyla başlamak durumunda kaldım: "Eleştiri özgürlüğü" gibi bu denli "zararsız" ve "doğal" bir slogan, bizim için neden gerçek bir savaş sinyalidir? Niçin, kitlelerin kendiliğinden hareketi bakımından sosyal demokrasinin rolü gibi temel bir sorun üzerinde bile anlaşamıyoruz? Ayrıca, politik ajitasyonun niteliği ve içeriğine ilişkin görüşlerimizin açıklanması, trade-unioncu politika ile sosyal demokrat politika arasındaki farklılığın açıklanmasına; örgütlenme görevleri konusundaki görüşlerin açıklanması ise, ekonomistleri tatmin eden amatörlükle bizce ihtiyaç bulunan devrimcilerin örgütü arasındaki farkın açıklanmasına dönüştü. Dahası, tüm Rusya için bir politik gazete "planı" konusundaki ısrarım; bu plana karşı yapılan itirazların temelsizliği karşısında ve ihtiyaç duyduğumuz örgütün inşasını her yönden eş zamanlı olarak nasıl gerçekleştirebileceğimize dair "Nereden Başlamalı?" makalesinde yönelttiğim soruya verilen yanıtların meselenin özüne dokunmaması karşısında, bir o kadar perçinlendi. Ve nihayet, broşürün son kısmında, ekonomistlerle kesin kopuşu önlemek için -fakat kaçınılmaz olduğu anlaşılan- elimizden gelen her şeyi yaptığımızı; *Raboçyeye Dyelo*'nun en eksiksiz, en özlü biçimde tutarlı "ekonomizm"i değil de, Rus sosyal demokrasisinin tarihinde *bütün bir dönemin* ayırt edici özelliği haline gelen dağınıklık ve kararsızlığı ifade etmesiyle özel -isterseniz "tarihsel" deyin- bir önem kazandığını; bu yüzden *Raboçyeye Dyelo*'ya karşı, ilk bakışta fazlaca ayrıntıya girmiş gibi görünen polemiğin de önem kazandığını ortaya koymuş olmayı umuyorum; çünkü bu sürece kesin olarak bir son vermezsek ilerleyemeyiz.

N. Lenin

Şubat 1902

I

Dogmatizm ve "Eleştiri Özgürlüğü"

a) "Eleştiri Özgürlüğü" Ne Demektir?

"Eleştiri özgürlüğü", kuşkusuz, bütün ülkelerin sosyalistleri ile demokratları arasındaki tartışmalarda giderek daha sık kullanılan günümüzün en moda sloganıdır. İlk bakışta, tartışan taraflardan birinin, eleştiri özgürlüğüne bulunduğu o vakur atıflardan daha tuhaf bir şey olamazmış gibi geliyor. Çoğu Avrupa ülkesinde bilim ve bilimsel araştırma özgürlüğünü güvence altına alan anayasal hükme karşı, yoksa ilerici partilerin bağrından gerçekten sesler mi yükselir oldu? Adım başı bu moda sloganı işiten, ama tartışan taraflar arasındaki fikir ayrılıklarının özünü henüz kavrayamamış dışarıdan herhangi biri "burada yanlış olan bir şey var!" diyecektir kendi kendine. "Anlaşılan bu slogan, lakaplar gibi kullanıla kullanıla yerleşen ve neredeyse cins isim halini alarak gelenekselleşen deyimlerden biri."

Gerçekten de, günümüz uluslararası* sosyal demokrasinin için-

* Yeri gelmişken: Sosyalist hareket içerisinde farklı akımların kavgasının ilk kez ulusal bir nitelikten uluslararası bir niteliğe evrilmiş olması, modern sosyalizm tarihinde belki de eşi olmayan ve kendi içinde son derece avutucu bir olgudur. Geçmiş dönemlerde, Lassallecılar ile Eisenachçılar[5] arasında, Guesdeciler ile olanakçılar[6], Fabiyanlar[7] ile sosyal demokratlar, Narodnaya Volya[8] yandaşlarıyla sosyal demok-

de iki akımın ortaya çıktığı, bu iki akım arasındaki çatışmanın kimi zaman parlayıp alevlendiği, kimi zaman sönümlendiği ve etkili "ateşkes kararları"mn külleri altında için için yanmaya devam ettiği kimse için bir sır değildir. "Eski, dogmatik" Marksizme karşı "eleştirel" tutum alan bu "yeni" eğilimin özünün ne olduğunu yeterli açıklıkta Bernstein *ifade etmiş*, Millerand da *göstermiştir*.

Sosyal demokrasi, bir toplumsal devrim partisinden toplumsal reformların demokratik partisine dönüşmeliymiş. Bu politik talebi Bernstein, bir batarya dolusu birbirine oldukça iyi uydurulmuş "yeni" argüman ve değerlendirmelerle çevreledi. Sosyalizmin bilimsel olarak temellendirilebilirliği, materyalist tarih anlayışından hareketle gerekliliği ve kaçınılmazlığının kanıtlanabilirliği yadsındı; yoksulluğun, proleterleşmenin arttığı ve kapitalist çelişkilerin keskinleştiği gerçeği yadsındı; *"nihai hedef"* kavramı bile temelsiz ilan edildi ve proletarya diktatörlüğü düşüncesi tümden reddedildi. Liberalizm ile sosyalizm arasındaki ilkesel karşıtlık inkâr edildi; katı demokratik, çoğunluğun iradesine göre yönetilen bir topluma sözümona uygulanamaz olan *sınıf mücadelesi teorisi* reddedildi vb.

Böylece, devrimci sosyal demokrasiden burjuva sosyal reformculuğuna doğru kesin bir sapma talebine, Marksizmin bütün temel düşüncelerinin burjuva eleştirisine doğru aynı kesinlikte bir sapma eşlik etti. Ne var ki Marksizme yönelik bu eleştiri, gerek politik arenada, gerek üniversite kürsülerinde, gerekse de yığınla broşür ve bir dizi akademik makalede öteden beri yapıldığı için; eğitim görmüş sınıfların bütün genç kuşakları on yıllar boyunca sistemli olarak bu eleştiri temelinde yetiştirildiği için; sosyal demokrasi içinde bu "yeni eleştirel" eğilimin, tıpkı Minerva'nın Jüpiter'in kafasından çıktığı gibi, bir çırpıda eksiksiz bir biçimde ortaya

ratlar arasında yaşanan kavgalar tamamen ulusal sınırlar içinde kalır, tümüyle ulusal özellikler gösterir ve deyim yerindeyse farklı düzlemlerde yürütülürdü. Bugünse (bu şimdi artık açıkça görülebiliyor), İngiliz Fabiyanlar, Fransız bakanlıkçılar, Alman Bernsteincılar ve Rus eleştiriciler bir ve aynı aileyi oluşturuyor; hepsi birbirini övüyor, birbirlerinden öğreniyor ve hep birlikte "dogmatik" Marksizme karşı bayrak açmış bulunuyor. Uluslararası devrimci sosyal demokrasi, sosyalist oportünizmle bu ilk gerçek uluslararası çarpışmada, Avrupa'da uzun zamandan beri egemen olan politik gericiliğe bir son vermek için belki de yeterli güce erişecektir.

çıkması şaşırtıcı değil. Bu eğilimin içerik yönünden gelişip şekillenmeye ihtiyacı yoktu: O burjuva literatürden doğrudan doğruya sosyalist literatüre aktarıldı.

Devam edelim: Bernstein'ın teorik eleştirisi ve onun politik emelleri birileri için halen açıklık kazanmamış idiyse, Fransızlar "yeni yöntem"in somut bir biçimde sergilenmesini sağladılar. Fransa, bu kez de eski şanına sadık kalarak "tarihsel sınıf mücadelelerinin, her defasında başka hiçbir yerde olmadığı kadar, kesin sonuca ulaşana dek sürdürüldüğü ülke" (Marx'ın "Der 18 Brumaire"ine Engels'in yazdığı önsöz) olduğunu ispatladı. Fransız sosyalistleri teoriyle uğraşmak yerine, doğrudan eyleme geçtiler; Fransa'nın demokratik açıdan daha gelişkin politik koşulları, bütün sonuçlarıyla birlikte hemen "pratik Bernsteincılığa" geçiş yapmalarına olanak sağladı.

Millerand, bu pratik Bernsteincılığın mükemmel bir örneğini verdi; hem Bernstein'ın, hem de Vollmar'ın, Millerand'ı böylesine gayretle savunmak ve övgüler düzmek için acele etmeleri boşuna değildi! Gerçekten de: Eğer sosyal demokrat bir parti, özünde basit bir reform partisi ise ve bunu açıkça kabul etme cesaretine sahip olmalıysa, o halde bir sosyalistin burjuva bir kabineye girmesi sadece haklı olmakla kalmaz, hatta bunun için her zaman çabalaması gerekir. Eğer demokrasi, özünde, sınıf egemenliğinin ortadan kaldırılması demekse, o halde bir sosyalist bakan, sınıfların işbirliği üzerine söylevlerle bütün burjuva dünyayı neden büyülemesin? İşçilerin jandarmalar tarafından kurşunlanmasıyla, demokratik sınıfsal işbirliğinin gerçek niteliği yüzüncü bininci kez gözler önüne serildiğinde bile, bu bakan, niçin hükümette kalmaya devam etmesin ki? Fransız sosyalistlerinin artık yalnızca cellat, kırbaççı ve sürgüncü (knouteur, pendeur et déportateur) olarak andıkları Çar'ı karşılama törenlerine neden bizzat katılmasın ki? Ve sosyalizmin bütün dünyanın gözü önünde bu tarifi imkânsız aşağılanmasının ve kendi kendini rezil rüsva etmesinin, işçi kitlelerinin –bize zaferi sağlayabilecek biricik temel olan– sosyalist bilincinin bozuşturulmasının karşılığı, bu bedelin karşılığı, büyük *projeler* olarak allanıp pullanan zavallı reformlar, burjuva hükümetler altında zaten elde edilebilmiş olanlardan bile zavallı reformlar!

Gözlerini kasten kapatmayan birinin, sosyalizm içindeki bu yeni "eleştirel" akımın, *oportünizmin* yeni bir türevinden başka bir şey olmadığını görmemesi olanaksızdır. Ve eğer insanlar, üstlerine giydikleri göz alıcı üniformalara, kendi kendilerine yakıştırdıkları etkileyici unvanlara göre değil de, sergiledikleri davranışlara ve gerçekte neyin propagandasını yaptıklarına göre değerlendirilecek olurlarsa; "eleştiri özgürlüğü"nün sosyal demokrasi içindeki oportünist akımın özgürlüğü, sosyal demokrat partiyi bir demokratik reformlar partisine dönüştürme özgürlüğü, sosyalizme burjuva düşünceler ve burjuva unsurlar sokma özgürlüğü anlamına geldiği açıkça görülecektir.

"Özgürlük" ulu bir sözcüktür; ama sanayi özgürlüğü bayrağı altında en yağmacı savaşlar yürütülmüş, çalışma özgürlüğü bayrağı altında emekçiler iliklerine dek soyulmuştur. "Eleştiri özgürlüğü" kavramının bugünkü kullanımı da böyle sahte bir içerikten ibarettir. Bilimi ilerlettiklerine gerçekten inanan insanlar, eski görüşlerle birlikte yeni görüşlerin özgürlüğünü değil, eskilerin yerine yeni görüşlerin konmasını isterler. Günümüzdeki "yaşasın eleştiri özgürlüğü!" bağırtıları boş fıçı masalını fazlasıyla anımsatıyor.

Küçük bir grup insan ellerini birbirine sıkıca kenetlemiş, sarp ve zorlu bir yolda ilerliyoruz. Dört bir yanımız düşmanlarla çevrili ve hemen her zaman ateş altında yürümek durumundayız. Özgürce aldığımız karar doğrultusunda tam da düşmanla mücadele etmek amacıyla ve sakinlerinin, ayrı bir grup olarak birleşerek uzlaşma yolunu değil de mücadele yolunu seçtiğimiz için, baştan beri bizi azarlayıp duran komşu bataklığa düşmemek amacıyla bir araya geldik. İşte şimdi içimizden bazıları bağırmaya başlıyor: O bataklığa gidelim! İnsafa davet edildiklerinde itiraz ediyorlar: Ne kadar da geri insanlarsınız! Sizi daha iyi bir yola çağırma özgürlüğümüzü utanmadan nasıl reddedersiniz! –Ah, evet beyler, sadece çağırma özgürlüğüne değil, dilediğiniz yere, bataklığa bile gitme özgürlüğüne sahipsiniz! Dahası, layık olduğunuz yerin tam da bataklık olduğu düşüncesindeyiz ve oraya taşınmanızda *size* elimizden gelen yardımı yapmaya hazırız. Yeter ki elimizi bırakın, yakamıza yapışmayın ve ulu özgürlük sözünü kirletmeyin; ne de

olsa bizler de istediğimiz yere gitme "özgürlüğüne" sahibiz; sadece bataklıkla değil, yönlerini bataklığa çevirenlerle de mücadele etme özgürlüğüne sahibiz!

b) "Eleştiri Özgürlüğü"nün Yeni Savunucuları

İşte bu slogan ("Eleştiri Özgürlüğü"), "Rus Sosyal Demok-ratları Yurtdışı Birliği"nin yayın organı *Raboçyeye Dyelo* (sayı 10) tarafından ciddiyetle öne sürülüyor; üstelik bir teorik postulat olarak değil, politik bir talep ve şu soruya bir yanıt olarak öne sürülüyor: "Yurtdışında faaliyet gösteren sosyal demokrat örgütlerin birleşmesi olanaklı mıdır?" – "Kalıcı bir birleşme için eleştiri özgürlüğü gerekir." (sf. 36)

Bu açıklamadan iki çok kesin sonuç çıkmaktadır: 1. *Raboçyeye Dyelo*, genel olarak uluslararası sosyal demokrasi içindeki oportünist akımı kendi kanatları altına alıyor; 2. *Raboçyeye Dyelo*, Rus sosyal demokrasisi içinde oportünizme özgürlük istiyor. Bu sonuçları gözden geçirelim.

"*İskra* ile *Zarya*'nın[9] uluslararası sosyal demokrasi içinde *Dağ* ile *Jironden*[10] arasında bir kopuşu kehanet etme eğilimi" *Raboçyeye Dyelo*'nun "özellikle" hoşuna gitmiyor.*

> "Bizce" diye yazıyor *Raboçyeye Dyelo*'nun editörü B. Kriçevskiy, "sosyal demokrasi saflarında *Dağ* ve *Jironden* hakkında söylenenler genel olarak yüzeysel tarihsel bir benzetmeden öte bir şey değil ve bir Marksistin ağzında son derece tuhaf bir şekil alıyor: Dağ ve Jironden, ideolojik tarih yazıcılarının sandığı gibi farklı anlayışları ya da düşünsel akımları temsil etmiyorlar; tam tersine farklı sınıf ya da tabakaları temsil ediyorlar. Bunlar bir yanda orta burjuvazi, diğer yandaysa proletarya ile birlikte küçük burjuvazidir. Ne var ki modern sosyalist hareket içinde

* Devrimci proletarya saflarındaki iki akım (devrimci ve oportünist akımlar) ile 18. yüzyılda devrimci burjuvazi saflarındaki iki akımın ("Dağ" diye bilinen Jakobenler ile Jirondenler) karşılaştırılması, *İskra*'nın 2. sayısında yayımlanan başyazıda (Şubat 1901) yapılmıştı. Başyazıyı yazan Plehanov'dur. Bugüne değin Kadetler, Bezzaglavitsiler[11] ve Menşevikler, Rus sosyal demokrasisi içindeki "Jakobencilik"ten söz etmeyi pek sevmişlerdir. Ancak Plehanov'un bu kavramı ilk kez sosyal demokrasinin sağ kanadına karşı kullanmış olması, bugün nedense ya gizlenmekte ya da ... unutulmaktadır. (Yazarın 1907 baskısına notu)

sınıf çıkarlarının bir çatışması yoktur, o, en iflah olmaz Bernsteincılar dâhil *bütün*" (vurgular B. Kr'ye ait) "türevleriyle birlikte proletaryanın sınıf çıkarlarının, proletaryanın politik ve ekonomik kurtuluşu için verdiği sınıf mücadelesinin zemininde durmaktadır." (sf. 32/33)

Cüretli bir iddia! B. Kriçevskiy, çoktandır tespit edilmiş olan bir geçeği, tam da "akademisyenler" *katmanının* son yıllarda sosyalist harekete güçlü katılımının, Bernsteincılığın bu denli hızla yayılmasını sağladığı gerçeğini hiç mi işitmedi? Ve en önemlisi, yazarımız, "en iflah olmaz Bernsteincıların" dahi, proletaryanın politik ve ekonomik kurtuluşu için sınıf mücadelesi zemini üzerinde durduklarına dair görüşünü neye dayandırmaktadır? Bilinmiyor. En iflah olmaz Bernsteincıların bu kesin savunusu, ne bir kanıt, ne de bir uslamlamayla destekleniyor. Anlaşılan yazar, en iflah olmaz Bernsteincıların kendileri hakkında söylediklerini yinelerse, iddiasının kanıt gerektirmeyeceğini sanıyor. Ama bütün bir akıma dair bu yargının, o akımın temsilcilerinin kendileri hakkında söyledikleri üzerine kurulmuş olmasından daha "yüzeysel" bir şey düşünülebilir mi? Bunu izleyen, parti gelişiminin birbirinden farklı, hatta taban tabana karşıt iki türü veya yoluna dair "ders"ten (*Raboçyeye Dyelo*, sf. 34/35) daha yüzeysel bir şey düşünülebilir mi? Deniliyor ki, Alman sosyal demokratları tam eleştiri özgürlüğünü kabul ediyor ama Fransızlar etmiyor ve tam da onların örneği "hoşgörüsüzlüğün" ne kadar "zararlı" olduğunu gösteriyor.

Buna yanıtımız: Tam da B. Kriçevskiy'nin örneği, tarihi tıpkı "İlovayskiy gibi"[12] kavrayan kimselerin kendilerini kimi zaman Marksist olarak niteleditklerini gösteriyor. Alman sosyalist partisinin birliği ile Fransız sosyalist partisinin bölünmüşlüğünü açıklamak için, bu iki ülke tarihinin taşıdığı özellikleri incelemeye, birindeki askerî yarı-mutlakiyet koşulları ile diğerindeki cumhuriyetçi parlamentarizm koşullarını karşılaştırmaya; Komün'ün sonuçları ile sosyalistlere karşı [olağanüstü] yasanın sonuçlarını tahlil etmeye; bu iki ülkedeki ekonomik yaşam ile ekonomik gelişmeyi karşılaştırmaya; "Alman sosyal demokrasisinin gösterdiği eşsiz gelişmeye" sadece teorik değil (Mühlberger, Dühring*, *Katheder* [Kürsü]

* Engels'in Dühring'e karşı mücadeleye atıldığı dönemde, Alman sosyal demokrat

Sosyalistleri[14]), aynı zamanda taktik (Lassalle) hatalara karşı da sosyalizm tarihinde eşi görülmemiş enerjik bir mücadelenin eşlik ettiğini vb. vb. anımsamaya hiç gerek yokmuş! Bütün bunlar gereksizmiş! Fransızlar hoşgörüden yoksun oldukları için çekişip durur; Almanlarsa iyi çocuklar oldukları için birlikler.

Bu eşi görülmemiş düşünce derinliğinin yardımıyla, Bernsteincıların savunmasını bütünüyle boşa çıkaran bir gerçeğin "inkâr edildiği" dikkatlerden kaçırmamalı. Bernsteincıların proletaryanın sınıf mücadelesi zemini üzerinde *durup durmadıkları* sorusu, kesin ve tartışılmaz yanıtını ancak tarihsel deneyimle bulabilir. Dolayısıyla bu bağlamda tam da Fransa örneğinin önemi çok büyük; zira Fransa, Bernsteincıların –Alman yandaşlarının (kısmen de Rus oportünistlerinin: Bkz. *Raboçyeye Dyelo*, Sayı 2/3, sf. 83/84) hararetli tezahüratları eşliğinde– kendi ayakları üzerinde *durma* girişiminde bulundukları tek ülke. Fransızların "hoşgörüsüzlüğü"ne atfın –(Nozdryovcu* anlamda) "tarihsel" önemi bir kenara bırakıldığında– öfkeli sözlerle tatsız gerçeklerin üzerini örtme çabasından başka bir şey olmadığı ortaya çıkıyor.

Ancak Almanları, B. Kriçevskiy ile "eleştiri özgürlüğü"nün geri kalan çok sayıdaki savunucusuna bırakmaya hiç niyetli değiliz. Eğer "en iflah olmaz Bernsteincılar", Alman partisinin saflarında hâlâ hoşgörüyle karşılanabiliyorlarsa, bu sadece, onların hem Bernstein'ın "değişiklik önergeleri"ni kesin biçimde reddetmiş olan Hannover Kararı'na[15] ve hem de (bütün diplomasisine kar-

hareketinin pek çok temsilcisi Dühring'in görüşlerine yakınlık duyuyordu. Hatta Engels, alenen, Parti kongresinde, fazla sert, hoşgörüsüz ve yoldaşlıkla bağdaşmayan bir polemiğe girişmekle vb. suçlandı. Most ve yandaşları (1877 kongresinde) "okurların büyük çoğunluğunu ilgilendirmediği" iddiasıyla Engels'in Vorwärts'deki[13] makalelerinin durdurulmasını talep ettiler. Vahlteich, Engels'in makalelerinin yayunlanmasının partiye büyük zararlar verdiğini, Dühring'in de sosyal demokrasiye hizmetlerde bulunduğunu söyledi: "Partinin çıkarları için herkesten yararlanmalıyız, ama eğer profesörler kavga ettiklerinde, bu kavganın yürütüldüğü platform '*Vorwärts*' olmamalıdır." (*Vorwärts*, Sayı 65, 6 Haziran 1877) İşte eleştiri özgürlüğünün nasıl savunulduğunun bir başka örneği daha! Almanlara atıfta bulunmaktan pek hoşlanan legal eleştirmenlerimiz ile illegal oportünistlerimiz bunun üzerinde düşünseler fena olmaz!

* *Nozdryov* – N. V. Gogol'ün Ölü Canlar romanında bir kahraman –çev.

şın) Bernstein'e doğrudan bir ihtar içeren Lübeck Kararı'na[16] *boyun eğmelerinden* dolayıdır. Alman partisinin çıkarları açısından bu diplomatik tavrın ne denli uygun olup olmadığı, bu durumda kötü bir barışın iyi bir kavgadan daha iyi olup olmadığı tartışılabilir; kısacası, Bernsteincılığın reddinde hangi *yöntemin* akla daha uygun olduğunun değerlendirilmesinde görüş ayrılığı olabilir, ancak Alman partisinin Bernsteincılığı iki kez *reddettiği* gerçeği de görmezlikten gelinemez. Bu nedenle, Alman örneğinin, "en iflah olmaz Bernsteincılar, proletaryanın ekonomik ve politik kurtuluşu için verdiği sınıf mücadelesi zemini üzerinde durmaktalar" tezini doğruladığını sanmak, herkesin gözü önünde olup biteni kesinlikle anlamamak demektir.*

Dahası var. *Raboçyeye Dyelo*, gördüğümüz üzere, *Rus* sosyal demokrasisinin karşısına "eleştiri özgürlüğü" talebiyle ve Bernsteincılığın savunusuyla çıkıyor. Anlaşılan o ki, *Raboçyeye Dyelo*, bizim "eleştirmenlere" ve Bernsteincılara haksız yere hakaret edildiğine kendini inandırmış. Fakat kimlere? Kim? Nerede? Ne zaman? Yapılan haksızlık neymiş? *Raboçyeye Dyelo*, bu konuda tek söz etmiyor, tek bir Rus eleştirmeninin ve Bernsteincının adını bir kez olsun anmıyor! Yani, bize iki olası tahminden birini yapmak kalıyor sadece. *Ya*, haksız yere hakarete uğrayan *Raboçyeye Dyelo*'nun kendisinden başkası değil (10. sayıdaki iki makalede

* *Raboçyeye Dyelo*'nun Alman partisi içerisindeki Bersteincılık sorunu konusunda kendini her zaman olguları birebir aktarmakla sınırlandırdığı ve kendi yorumunu ifade etmekten tamamen "kaçındığı"nı belirtmek gerek. Örneğin, sayı 2/3, sf. 66'da Stuttgart Kongresi[17] üzerine söylenenlere bakınız. Burada tüm görüş ayrılıkları "taktik"e indirgenmekte ve büyük çoğunluğun geçmiş devrimci taktiğe sadık kalındığı tespitiyle yetinilmektedir. Ya da sayı 4/5, sf. 25 ve devamında: Girişinde Bebel'in okuduğu karar metninin yerleştirildiği Hannover Kongresi'nde yapılan konuşmaların basit bir aktarımı. Berstein'ın görüşlerinin açıklanması ve eleştirisi ise yine (tıpkı sayı 2/3'te olduğu gibi) "özel bir makale"de ele alınmak üzere saklı tutulmakta. Şaşırtıcı olan sayı 4/5'in 33. sayfasında şunları okumamızdır: "...Bebel'in ortaya koyduğu görüşler, kongrenin ezici çoğunluğunun desteğine sahip" ve birkaç satır sonra: "... David, Bernstein'ın görüşlerini savundu... Her şeyden önce, Bernstein ve arkadaşlarının en azından (aynen böyle!) sınıf mücadelesinin zemininde bulunduklarını ... ispatlamaya çalıştı." Aralık 1899'da böyle yazılıyordu, ama Eylül 1901'de *Raboçyeye Dyelo* anlaşılan artık Bebel'in haklı olduğuna inanmıyor ve David'in görüşlerini kendi görüşleri olarak tekrar ediyor!

yalnızca *Raboçyeye Dyelo*'nun *Zarya* ile *İskra* tarafından uğradığı hakaretlerden söz edilmesi, bunu doğruluyor). Peki o halde, Bernsteincılıkla dayanışma içinde olduğunu her zaman ısrarla reddeden *Raboçyeye Dyelo*'nun "en iflah olmaz Bernsteincılar" ve eleştiri özgürlüğü lehine bir şeyler söylemeden kendini savunamaması kadar tuhaf bir durum neyle açıklanır? *Ya da* haksız yere hakarete uğrayan üçüncü şahıslar var. Bu durumda, onlar hakkında sessiz kalmanın nedenleri ne olabilir?

Böylece, *Raboçyeye Dyelo*'nun, kuruluşundan bu yana oynadığı saklambaç oyununu (aşağıda göstereceğimiz gibi) sürdürdüğünü görüyoruz. Ve ayrıca göğe çıkarılan "eleştiri özgürlüğü"nün bu *ilk* gerçek uygulanışına dikkat çekelim. Gerçekte, "eleştiri özgürlüğü" kendini hemen yalnızca her türlü eleştiriden yoksunluğa değil, genel olarak bağımsız bir yargı geliştirme yoksunluğuna da indirgedi. Rus Bernsteincılığı konusunda, (Starover'in[18] isabetli deyimiyle) gizli bir hastalıkmışçasına sessiz kalan aynı *Raboçyeye Dyelo*, bu hastalığın tedavisi için, hastalığın Alman tipine karşı en son Alman reçetesini *olduğu gibi kopya etmeyi* öneriyor! Eleştiri özgürlüğü yerine, kölece ... daha da kötüsü, maymunca taklitçilik! Günümüz uluslararası oportünizmin değişmeyen sosyo-politik içeriği kendisini ulusal özelliklere göre farklı farklı biçimler altında göstermektedir. Bir ülkede, oportünistler grubu, öteden beri ayrı bir bayrak altında ortaya çıkmıştır; diğer bir ülkede oportünistler, teoriyi ihmal ederek pratikte radikal sosyalistlerin politikasını yürüttüler; bir üçüncü ülkede devrimci partinin kimi üyeleri oportünizm kampına katıldı ve amaçlarına, ilkeler ve yeni bir taktik uğuruna açık mücadeleyle ulaşmaya çalışmıyorlar; aksine, yavaş yavaş, sezdirmeden ve deyim yerindeyse cezalandırılmaksızın partilerinin bozuşturulması için çalışıyorlar; dördüncüsündeyse yine aynı türden taraf değiştirenler, aynı yöntemleri, politik köleciliğin alacakaranlığında ve "legal" ve "illegal" faaliyetin tamamen özgün bir tarzdaki karşılıklı ilişkisi içinde uyguluyorlar vb. *Rus* sosyal demokratlarının birleşmesinin bir koşulu olarak eleştiri özgürlüğü ile Bernsteincılıktan söz etmek, fakat bunu yaparken tam da *Rus* Bernsteincılığının nasıl ortaya çıktığı ve kendine özgü ne tür sonuçlar doğurduğunun bir çözümlemesini yapmamak, hiçbir şey söylememek üzere konuşmaktır.

Raboçyeye Dyelo'nun söylemek istemediği (veya belki de kavramayı başaramadığı) şeyi, birkaç sözcükle de olsa, biz söylemeye çalışalım.

c) Rusya'da Eleştiri

Burada ele alınan sorun açısından Rusya'nın başlıca ayırt edici özelliği, bir yanda kendiliğinden işçi hareketinin daha *asıl başlangıcının* ve diğer yanda ilerici kamuoyunun Marksizme yönelişinin, apaçık heterojen unsurların, ortak düşmana (ömrünü tamamlamış sosyo-politik dünya görüşüne) karşı mücadele etmek için ortak bir bayrak altında birleşmesiyle karakterize olmasıdır. Biz "legal Marksizm"in balayından söz ediyoruz. Bu, genel olarak, 80'li yıllarda veya 90'lı yılların başlarında hiç kimsenin mümkün bile göremediği son derece özgün bir olguydu. Otokrasiyle yönetilen bir ülkede basının tamamen köleleştirilmesiyle birlikte, politik hoşnutsuzluk ve protestonun en küçük filizlerinin bile ezildiği umutsuz politik bir gericilik döneminde, devrimci Marksist teori birden, Ezopvari, ama "ilgilenen" herkesin anlayacağı bir dille *sansür altında bulunan* yazında kendine bir yol açar. Yalnızca (devrimci) Narodnaya Volya'cılığın teorisini tehlikeli saymaya alışmış olan ve onun kendi içinde nasıl bir evrim geçirdiğini de her zamanki gibi fark edemeyen hükümet, bu akıma karşı yöneltilen *her türlü* eleştiriden hoşnut oluyordu. Hükümet olup bitenin ayırdına varana, beceriksiz sansürcüler ordusu ile jandarmalar, yeni düşmanı tespit edene ve üzerine çullanıncaya kadar, (bizim Rus ölçütlerimize göre) epey zaman geçti. Ama bu süre zarfında Marksist kitaplar birbiri ardına yayımlandı, Marksist dergiler ve gazeteler yayın hayatına başladı, hemen herkes Marksist oldu, Marksistler pohpohlandı, iltifata boğuldu; yayıncılar Marksist kitapların görülmedik şekilde artan satışlarından büyük sevinç duydular. Bu tütsüyle sarmalanan acemi Marksistler arasından birçok "kendini beğenmiş yazar"ın[19] çıkması, tamamen anlaşılır bir şeydi...

Bugün bu dönem hakkında, rahatlıkla geçmişte kalan bir olgu gibi söz edilebilir. Yazınımızda Marksizmin bu kısa serpilme döneminin, aşırı radikaller ile son derece ılımlı kimselerin ittifakıyla

ortaya çıktığı, hiç kimse için bir sır değildir. Aslına bakılırsa, sözü edilen ılımlılar, burjuva demokratlardı ve (onların daha sonra gösterdikleri "eleştirel" gelişimle açıkça doğrulanan) bu sonucu bazı kimseler "ittifak"ın henüz geçerli olduğu bir sırada görmüştü.*

Eğer durum böyleyse, sonraki "kafa karışıklığının" en büyük sorumluluğu, tam da, geleceğin "eleştirmenleriyle" bu ittifaka giren devrimci sosyal demokratlara ait değil midir? Bu soru ve onu olumlayan yanıt, meseleye fazlaca düz yaklaşan kimselerden geliyor zaman zaman. Fakat onlar tamamen haksızlar. Ancak kendine güveni olmayanlar, güvenilmez insanlarla bile olsa geçici ittifaklara girmekten korkar ve hiçbir politik parti bu tür ittifaklar olmadan var olamaz. Legal Marksistlerle birleşme, tarzı bakımından, Rus sosyal demokrasisinin ilk gerçek politik ittifakı oldu. Bu ittifak sayesinde Narodnizm akımına karşı şaşırtıcı bir hızla zafere ulaşıldı ve Marksist düşünceler (kaba bir biçimde de olsa) olağanüstü yaygınlık kazandı. Üstelik bu ittifak, büsbütün "koşulsuz" da değildi. "Rusya'nın Ekonomik Gelişme Sorunu Üzerine Materyaller"[20] adlı Marksist derlemenin 1895'te sansür tarafından yakılması bunun bir kanıtıdır. Eğer legal Marksistlerle yapılan yazınsal uzlaşma, bir politik ittifakla kıyaslanabiliyor ise, o halde bu kitap da politik bir anlaşmayla kıyaslanabilir.

Kopuş, kuşkusuz, "müttefiklerin" burjuva demokrat olduklarının ortaya çıkması üzerine yaşanmadı. Aksine, sosyal demokrasinin, Rusya'nın bugünkü durumunun ön plana çıkardığı demokratik görevleri söz konusu olduğu ölçüde, sözü edilen bu akımın temsilcileri, sosyal demokrasinin doğal ve arzu edilen müttefikleridir. Ancak böyle bir ittifakın zorunlu önkoşulu, sosyalistlerin işçi sınıfına, çıkarlarının burjuvazinin çıkarlarıyla uzlaşmaz bir karşıtlık içinde olduğu teşhirini yapabilme olanağına tam olarak sahip olmasıdır. Ne var ki legal Marksistlerin çoğunluğunun istisnasız geçiş yaptığı Bernsteincılık ve "eleştirel" akım bu olanağı yok etmekte ve Marksizmi kabalaştırarak, toplumsal karşıtlıkların

* Burada K. Tulin'in (Lenin'in kullandığı mahlas) Struve'ye karşı yazdığı bir makale kastediliyor. Bu makale, Lenin'in Petersburglu Marksistler grubunda sunduğu "Marksizmin Burjuva Yazınında Yansıması" başlıklı bir rapora dayanıyordu. (Yazarın 1907 baskısına notu)

törpülenmesi teorisini vaaz ederek, toplumsal devrim ve proletarya diktatörlüğü fikirlerini saçmalık olarak ilan ederek, işçi hareketini ve sınıf mücadelesini dar trade-unionculuğa [sendikalizme] ve küçük, adım adım reformlar uğruna "gerçekçi" mücadeleye indirgeyerek sosyalist bilinci yozlaştırmaktaydı. Bu, sosyalizmin bağımsızlık hakkını, dolayısıyla da varolma hakkını yadsıyan burjuva demokrasisinin tutumuyla aynı anlama gelmekteydi. Bunun pratikteki anlamı, yükselmekte olan işçi hareketini liberallerin bir eklentisi durumuna getirme çabasıydı.

Bu koşullar altında kopuş, doğal olarak gerekliydi. Ama Rusya'nın "özgün" niteliği kendisini, bu kopuşun, sosyal demokratların, herkesçe en kolay erişilebilir ve yaygın "legal" yazından basitçe uzaklaştırılması anlamına gelmesiyle ortaya koydu. Bu yazında, "eleştiri bayrağı"yla ortaya çıkan ve âdeta Marksizmi "alaşağı etmenin" tekelini ellerinde bulunduran "sabık Marksistler" kök saldılar. (Şimdilerde *Raboçyeye Dyelo* tarafından yinelenen) "Ortodoksluğa hayır!" ve "Yaşasın eleştiri özgürlüğü!" sloganları birdenbire moda sloganlar haline geldi. Ve sansür ile jandarmanın dahi bu modaya ne denli az direnebildiği, Bernstein'ın ünlü (Herostratusçu* anlamda ünlü) kitabının *üç* Rusça baskı yapmış olmasından ya da Zubatov'un[21] Bernstein'ın kitaplarını Bay Prokopoviç'e tavsiye etmesinden (*İskra*, sayı 10) vb. anlaşılıyor. Artık sosyal demokratlara düşen, zaten zor olan ve tamamıyla dış engellerle inanılmaz bir biçimde zorlaşan görevi yerine getirmekti: Yeni akımla mücadele etmek. Fakat bu akım kendini yazın alanıyla sınırlamıyordu. "Eleştiri" sapmasına, sosyal demokrat pratikçilerin "ekonomizme" eğilim duyması eşlik etti.

Legal eleştiri ile illegal "ekonomizm" arasındaki karşılıklı ilişkinin ve bağımlılığın nasıl doğup geliştiği sorunu, ilginç bir sorun ve ayrı bir makalenin konusu olabilir. Bizim burada, bu bağın su

* *Herostratus*, MÖ 356'da sırf unutulmaz bir ün sahibi olmak amacıyla Antik dünyanın "yedi harika"sından biri olan Efes'teki mermer Artemis tapınağını ateşe veren İyonyalı bir çoban. İdam edilen ve adının anılması yasaklansa da bu yasak Sakızlı Theopompus'un (MÖ 380'larda) düştüğü kayıtla delinmiş. İsmi, şöhret elde etmek uğruna her türlü suçu ya da akıl dışı işler gerçekleştiren kişileri nitelemek üzere kullanılan bir deyim haline geldi. -çev.

götürmez varlığını belirtmemiz yeterli. Kötü ünlü "Credo"* böylesine hak edilmiş bir üne kavuştu, çünkü işte bu bağı açıkça formüle etti ve boşboğazlık ederek "ekonomizmin" temel politik eğilimini ifşa etti: İşçiler ekonomik mücadele yürütmeli (daha doğrusu şöyle demek gerekir: Trade-unioncu [sendikalist] mücadeleyi yürütmeli; zira o özgül işçi politikalarını da kapsar.), Marksist aydınlar ise politik "mücadele" için liberallerle birleşmeliydi. "Halk arasında" trade-unioncu faaliyet, bu görevin ilk yarısını, legal eleştiri ise ikinci yarısını oluşturmalıydı. Bu açıklama, "ekonomizm"e karşı öyle mükemmel bir silahtı ki, "Credo" olmasaydı, onu icat etmek gerekecekti.

"Credo" icat edilmedi; fakat onu yazanların iradesi dışında, hatta belki de onların iradesine rağmen yayımlandı. En azından, yeni "Programın"** gün ışığına çıkarılmasına katkıda bulunan bu satırların yazarı, konuşmacıların kaleme aldıkları görüşlerinin özetinin kopya edilerek "Credo" etiketiyle dağıtılmasından ve hatta bir protestoyla birlikte yayımlanmasından ötürü yakınmalar ve kınamalar duymak durumunda kaldı! Bu olaya değiniyoruz, çünkü bizdeki "ekonomizm"in çok ilginç bir niteliğini açığa çıkarıyor: Açıklık korkusu. Bu, sadece "Credo"nun yazarlarının değil, genel olarak "ekonomizmin" bir özelliğidir: Bu özelliği, gerek "ekonomizmin" en samimi ve dürüst yandaşı olan *Raboçaya Mısl*[24], gerek ("ekonomist" belgelerin *Vademecum*'de[25] [Rehber] yayımlanmasına öfkelenen) *Raboçyeye Dyelo*, gerek iki yıl önce kendi "profession de foi"sının*** ona karşı yazılan bir yalanlama yazısıyla birlikte yayımlanmasına izin vermeyen Kiev Komitesi**** ve gerekse "ekonomizmin" tek tek birçok temsilcisi de göstermiştir.

---

* *Credo*: Program, bir dünya görüşünün açıklaması, dini inanç –çev.

** Burada kastedilen, "*Credo*"ya karşı *On Yedilerin Protestosu*'dur. Bu satırların yazarı, *Protesto'nun*[22] (1899 sonu) yazımına katılmıştır. Bu protesto "*Credo*" ile birlikte 1900 yılının ilkbaharında yurtdışında yayımlandı. Şimdi artık Bayan Kuskova'nın yazdığı makale (yanılmıyorsam "*Bıloye*"de[23] [Geçmiş]) yayınlandıktan sonra anlaşılmıştır ki, "*Credo*"yu kaleme alan kendisidir. Fakat o dönem yurtdışında yaşayan "ekonomistler" arasında bay Prokopoviç son derece önemli bir role sahipti (Yazarın 1907 baskısına notu.)

*** Program, bir dünya görüşünün açıklaması, dini inanç –çev.

**** Bildiğimiz kadarıyla Kiev Komitesi'nin bileşimi o tarihten sonra değişmiştir.

Eleştiri özgürlüğü yandaşlarının sergilediği bu eleştiri korkusu, sadece kurnazlıkla açıklanamaz (kuşkusuz, zaman zaman kurnazca davranmaktan da geri kalınmıyor: Yeni bir akımın henüz körpe filizlerini ihtiyatsızlık gösterilerek karşıtların saldırılarına maruz bırakmak akıllıca olmaz!). Hayır, "ekonomistlerin" çoğunluğu ("ekonomizmin" doğası gereği olması gereken de budur), her türlü teorik tartışmaya, fraksiyonel görüş ayrılıklarına, geniş politik sorunlara, devrimcilerin yeniden örgütlenmesi planına vb. içten bir antipatiyle bakmaktadır. Bir gün bana oldukça tutarlı bir ekonomist, "tüm bunları yurtdışına bırakmalı!" demişti ve bunu söyleyerek çok yaygın (ve aynı zamanda tamamen trade-unioncu [sendikalist]) bir görüşü dile getirmiş oldu: Bizim sorunumuz işçi hareketidir, buradaki, yaşadığımız yerdeki işçi örgütleridir, geri kalan her şey kuramcıların yapıntılarıdır, *İskra*'nın 12. sayısında yer alan mektubun yazarlarının *Raboçyeye Dyelo*'nun 10. sayısıyla uyum içinde ifade ettikleri gibi, "ideolojinin abartılması"dır.

Şimdi sorulması gereken şudur: Rus "eleştirmenliği"nin ve Rus Bernsteincılığının bu özelliklerinden ötürü, oportünizme sadece sözde değil, gerçekten karşı çıkmak isteyenlerin görevi ne olmalıydı? Birincisi, legal Marksizm döneminde henüz başlamış olan ve şimdi tekrar yeraltında çalışan yoldaşların omzuna yüklenen teorik çalışmanın yeniden başlatılmasını sağlamak gerekiyordu; böyle bir çalışma olmaksızın hareketin başarıyla büyümesi olanaksızdı. İkincisi, kafalarda derin bir bozuşmaya yol açan legal "eleştiri"ye karşı etkin bir mücadele vermek gerekiyordu. Üçüncüsü, programımızı ve taktiğimizi bilinçli veya bilinçsiz olarak her türlü küçümseme çabası teşhir edilerek ve çürütülerek, pratik hareket içindeki kafa karışıklıkları ile yalpalamalara karşı etkin biçimde karşı çıkmak gerekiyordu.

Raboçyeye Dyelo'nun ne birini ne ötekini ne de üçüncüsünü yapmadığı biliniyor ve aşağıda bilinen bu gerçeği değişik yönleriyle ayrıntılı olarak açıklayacağız. Ama şimdilik sadece, bizim yerli eleştirimizin ve Rus "ekonomizm"imizin özellikleri ile "eleştiri özgürlüğü" talebi arasında nasıl apaçık bir karşıtlık bulunduğunu göstermek istiyoruz. Gerçekten, "Rus Sosyal Demokratları Yurtdışı Birliği"nin *Raboçyeye Dyelo*'nun görüşünü onayladığı karar metnine bir bakın:

"Biz, sosyal demokrasinin gelecekteki ideolojik gelişiminin çıkarları açısından, parti yazını içinde sosyal demokrat teorinin eleştirilmesi özgürlüğünü, bu eleştiri, bu teorinin devrimci ve sınıfsal niteliğine aykırı düşmediği sürece kesinlikle gerekli görüyoruz." ("İki Konferans", sf. *10*).

İşte gerekçeleri: Kararın "birinci kısmı, LübeckParti Kongresi'nin Bernstein hakkında aldığı kararla örtüşüyor. "... Safdillikleri yüzünden "müttefikler", bu kopyacılıkla kendilerine nasıl bir *testimonium paupertatis* (yoksulluk belgesi) düzenlediklerinin farkına varamıyorlar! ... "Ama... kararın ikinci kısmında, eleştiri özgürlüğü, Lübeck Parti Kongresi'nin yaptığından daha fazla sınırlandırılıyor."

Demek ki, "Yurtdışı Birliği"nin kararı Rus Bernsteincıları hedef almaktadır! Aksi halde Lübeck Kongresi'ni dayanak yapmak tam bir saçmalık olurdu! Ama kararın "eleştiri özgürlüğünü dar bir alanla sınırlandırdığı" doğru değildir. Almanlar Hannover Kararı ile, *tam da* Bernstein'ın *önerdiği değişiklikleri* tek tek reddettiler ve Lübeck kararında *Bernstein*'a, *adını anarak* ihtar verdiler. Bizim "özgür" taklitçilerimiz ise, özel olarak Rus "eleştirisi" ve Rus "ekonomizmi"nin *herhangi bir* görünümüne dahi *tek bir kelime olsun* etmiyorlar. Bu sessizce geçiştirmenin yanında, teorinin devrimci ve sınıfsal karakterine çekilen kuru dikkat, yanlış yorumlara çok daha fazla boş alan bırakmaktadır; özellikle de "yurtdışı birliği" "sözde ekonomizmi" oportünizm olarak görmeyi reddediyorken (*İki Konferans*, sf. 8, madde 1). Ama, bu sadece geçerken değindiğimiz bir nokta. Oysa asıl mesele, Almanya'da ve Rusya'da oportünistlerin devrimci sosyal demokratlara yaklaşımdaki konumlarının taban tabana zıt olmasıdır. Almanya'da devrimci sosyal demokratlar, bilindiği gibi, mevcut olanın korunmasından, yani, herkesin bildiği ve onlarca yılın deneyimiyle ayrıntılı olarak açıklanmış eski program ve taktiğin korunmasından yanalar. "Eleştirmenler" ise değişiklikler yapılmasını istemektedirler ve bu eleştirmenler çok küçük bir azınlık teşkil ettikleri, revizyonist çabalarında da pek ürkek hareket ettikleri için, çoğunluğun "yeniliklere" soğuk bir ret cevabı vermekle yetinmesinin nedenlerini anlamak mümkündür. Bizim Rusya'da ise mevcut olanın korunmasını savunanlar, eleştirmenler ile "ekonomistler"dir: "Eleştirmenler", kendilerinin

Marksist sayılmaya ve her biçimde yararlanmış oldukları "eleştiri özgürlüğü"nün tanınmaya devam edilmesini istiyorlar (çünkü onlar, herhangi bir *parti* bağını aslında hiçbir zaman tanımadılar;* kaldı ki, bir tavsiye niteliğinde bile olsa eleştiri özgürlüğünü "sınırlayabilecek" genel kabul gören bir parti organına sahip değildik). "Ekonomistler", devrimcilerin "bugünkü hareketin tam yetkili" olduğunu tanımalarını istiyorlar (*Raboçyeye Dyelo,* sayı 10, sf. 25), yani, mevcut olanın "meşruluğunu" tanımalarını; "ideologların" hareketi "maddi unsurlar ile maddi ortamın karşılıklı etkileşimiyle belirlenen" yolundan "saptırmaya" yönelik bir girişimde bulunmamalarını (*İskra*'nın 12. sayısındaki "Mektup"); "verili koşullarda işçiler için tek mümkün olan" mücadelenin yürütülmesini arzu edilen mücadele olarak benimsenmesini istiyorlar. Ne var ki mümkün olarak gördükleri mücadele de "verili anda gerçekten vermekte oldukları" mücadeleydi ("*Raboçaya Mısl*'ın Özel Eki"[26], sf. 14). Buna karşılık biz devrimci sosyal demokratlar, kendiliğindenliğe, yani "verili anda" mevcut olana bu tapınmadan hoşnut değiliz; biz son yıllarda egemen olan taktiğin değiştirilmesini talep ediyor ve şunu ilan ediyoruz: "Birleşmeden önce ve birleşmek için, önce aramızdaki ayrılıkları kesin ve kararlı bir şekilde ortaya koymamız gerekir." (*İskra*'nın yayın duyurusundan). Kısacası, Almanlar, değişimi reddederek mevcut olanda ısrar ediyorlar; biz ise, mevcut olanın değişmesini talep ediyoruz, mevcut olana tapınmayı ve onunla uzlaşmayı reddediyoruz.

* Sırf bu bile, açık bir parti bağı ve parti geleneğinin olmayışı, Rusya ve Almanya arasında öylesine esaslı bir fark oluşturuyor ki, aklı başında her sosyalisti, körü körüne bir taklitçiliğe karşı uyarmış olmalıydı. Ama "eleştiri özgürlüğü"nün Rusya'da hangi noktaya vardırıldığını göstermek için bir örnek verelim. Rus eleştirmen Bay Bulgakov, Avusturyalı eleştirmen Hertz'i şu sözlerle paylıyor: "Vardığı yargılar her ne kadar bağımsız olsa da Hertz, bu noktada" (kooperatifler sorununda) "açıkça, partisinin görüşlerine halen fazlasıyla bağlı kalıyor ve ayrıntılarda farklı düşünmesine rağmen, genel ilkeyi reddetme cüretini gösteremiyor" (*Kapitalizm ve Tarım,* cilt II, sf. 287). Nüfusunun binde dokuz yüz doksan dokuzunun iliklerine işleyen politik bir boyun eğişle ve parti onuru ile parti bağları anlayışından tamamen yoksunlukla yozlaşmış olan, politik olarak köleleştirilmiş bir devletin yurttaşı, tepeden bakan bir edayla, meşrutiyetle yönetilen bir devletin vatandaşını kendisini "partisinin görüşlerine" fazla "bağlı" hissettiği için azarlıyor! Anlaşılan illegal örgütlerimizin, eleştiri özgürlüğü hakkında kararlar çıkarmaktan başka yapacak işleri kalmadı...

Almanların kararlarını kopyalayan bizim "özgür" kopyacılarımız bu "küçük" ayrımı fark edemediler!

d) Teorik Mücadelenin Önemi Üzerine Engels

"Dogmatizm, doktrincilik", "partinin kemikleşmesi –düşüncenin önünün zorla kesilmesinin kaçınılmaz cezası–"; *Raboçyeye Dyelo*'daki "eleştiri özgürlüğü" savunucularının şövalyece savaş açtıkları düşmanlar bunlar. Bu sorunun gündeme getirilmesinden çok memnun olduk, ve ek olarak, sadece, bu sorunun başka bir soruyla tamamlanmasını önermek istiyoruz:

Peki, yargıçlar kim?

Önümüzde iki yayının çıkış duyurusu duruyor. Biri, "Rus Sosyal Demokratları Yurtdışı Birliği'nin süreli yayın organı *Raboçyeye Dyelo*'nun Programı" (*Raboçyeye Dyelo'nun* 1. sayısından tıpkıbasım). Diğeri, "'Emeğin Kurtuluşu' Grubu'nun yayıncılık faaliyetini yeniden başlatmalarına ilişkin duyurusu". Her iki duyuru da, 1899 yılı tarihini, "Marksizmin bunalımı"nın uzun süredir gündemde olduğu bir tarihi taşıyor. Peki ne görüyoruz? Birinci duyuruda, bu duruma ilişkin bir değinmeyi ve yeni organın bu sorunda almayı düşündüğü tutuma ilişkin belirli bir açıklamayı aramak boşuna bir çaba olurdu. Teorik çalışma ve günümüzde bu çalışmanın en acil görevlerine dair, ne bu programda ne de "Yurtdışı Birliği"nin 1901'deki üçüncü konferansında kabul ettiği bu programa eklerde tek bir sözcük bulmak mümkün (*İki Konferans*, sf. 15-18). Bütün bu süre boyunca *Raboçyeye Dyelo* yazı kurulu teorik sorunları dikkate almadı; oysa bu sorunlar, dünyanın bütün sosyal demokratlarını yakından ilgilendiriyordu.

Diğer duyuru ise, bunun aksine, her şeyden önce, teoriye karşı son yıllarda azalan ilgiye işaret ediyor, ısrarla "proletaryanın devrimci hareketinin teorik yönünün titizlikle önemsenmesini" istiyor ve hareketimiz içindeki "Bernsteinci ve diğer karşıdevrimci eğilimlerin acımasızca eleştirilmesi" çağrısında bulunuyor. *Zarya*'nın çıkan sayıları, bu programın nasıl uygulandığını gösteriyor.

Dolayısıyla, düşüncenin kemikleşmesine vb. karşı, yüksek perdeden edilen sözlerle yalnızca, teorik düşüncenin gelişmesi konu-

sundaki "vurdumduymazlığın" ve acizliğin üzerinin örtüldüğünü görmekteyiz. Rus sosyal demokratlar örneği, Avrupa genelindeki (Alman Marksistleri tarafından da uzun zaman önce saptanan) bir olguyu; yani bunca göklere çıkarılan eleştiri özgürlüğünün, bir teorinin yerine bir başkasının konması anlamına değil, tersine her türden bütünlüklü ve gelişkin teoriden muaf olmak anlamına geldiğini, eklektizm ve ilkesizlik demek olduğunu açıkça göstermektedir. Hareketimizin gerçek durumuyla az çok tanışıklığı olan biri, Marksizmin geniş çaplı yayılmasının, teorik düzeydeki kimi düşüşlerle birlikte gerçekleştiğini görmezden gelemez. Hareketimize, onun pratik önemi ve pratik başarılarından etkilenerek, teorik donanıma çok az sahip olan ya da hiç olmayan çok sayıda insan katıldı. *Raboçyeye Dyelo*'nun, Marx'ın "Gerçek bir hareketin her adımı, bir düzine programdan daha önemlidir" sözünü zafer kazanmış bir edayla öne sürmekle nasıl bir densizlik içinde olduğu değerlendirilebilir. Bu sözleri, bir teorik dağınıklık döneminde yinelemek, bir cenaze töreninde "gözünüz aydın!" diye bağırmaktan farksızdır. Üstelik Marx'ın bu sözleri, Gotha programı hakkında yazdığı ve ilkelerin formüle edilmesinde göz yumulan eklektizmi *şiddetle eleştirdiği* mektubundan alınmış: Madem birleşmek zorunda kalındı, diye yazıyor Marx parti liderlerine, o halde hareketin pratik amaçlarını karşılamak üzere bir anlaşma yapılsaydı; ama ilkeler asla pazarlık konusu edilmemeli, hiçbir teorik "ödünde" bulunulmamalıydı. İşte Marx'ın düşüncesi buydu. Ama aramızda, onun adına teorinin önemini zayıflatmaya çalışan kimseler var!

Devrimci teori olmadan, devrimci hareket de olamaz. Modaya dönüşmüş oportünizm vaazının, pratik çalışmanın en dar biçimlerine duyulan hayranlıkla iç içe geçtiği bir dönemde bu fikir ne kadar vurgulansa azdır. Ancak Rus sosyal demokrasisi için teorinin önemi, çoğu zaman unutulan şu üç duruma bağlı olarak daha da artmaktadır: Birincisi, partimizin henüz oluşum aşamasında bulunması, kendi çehresini henüz şekillendirmekte olması ve hareketi doğru yoldan saptırma tehlikesi barındıran devrimci düşüncenin diğer akımlarıyla hesaplaşmayı henüz bitirmemiş olması. Aksine, özellikle şu son dönemi karakterize eden, (Akselrod'un çok önceden "ekonomistlere" haber verdiği üzere) sosyal demokrat

olmayan devrimci akımların canlanışı oldu. Böylesi koşullar altında, ilk bakışta "önemsiz" görünen bir hata, en üzücü sonuçlara yol açabilir ve ancak uzak görüşlü olmayanlar, fraksiyonel tartışmaların ve nüansnların kesin bir biçimde ayırt edilmesini zamansız ya da gereksiz bulabilir. Rus sosyal demokrasisinin yıllar, uzun yıllar için geleceği, şu ya da bu "nüans"ın güçlenmesine bağlı olabilir.

İkincisi, sosyal demokrat hareket, özü itibarıyla uluslararası bir harekettir. Bu, sadece ulusal şovenizmle mücadele etmek zorunda olduğumuz anlamına gelmekle kalmaz, aynı zamanda, genç bir ülkede başlayan hareketin, ancak diğer ülkelerdeki deneyimleri özümsemesi durumunda başarılı olabileceği anlamına da gelmektedir. Fakat bu deneyimleri özümsemek için, onların sadece basitçe bilgisine sahip olmak veya en yeni kararların basitçe kopya edilmesi yeterli değildir. Bunun için, bu deneyimlere eleştirel yaklaşmayı ve onları bağımsız olarak inceleyip süzmeyi bilmek gerek. Günümüz işçi hareketinin nasıl muazzam bir büyüme gösterip dallanıp budaklandığını göz önüne getiren bir kimse, bu görevin yerine getirilmesi için, ne denli büyük bir teorik güç birikimine ve politik (ve de devrimci) deneyime ihtiyaç olduğunu kavrayacaktır.

Üçüncüsü, Rus sosyal demokrasisinin ulusal görevleri, dünyada henüz hiçbir sosyalist partinin karşı karşıya bulunmadığı türden görevlerdir. Bütün halkı otokrasinin boyunduruğundan kurtarma görevini omuzlarımıza yükleyen politik ve örgütsel yükümlülüklerden daha ileride söz edeceğiz. Şimdi sadece, *öncü savaşçı rolünü ancak öncü bir teoriyle yönetilen bir partinin yerine getirebileceğini* belirtmekle yetinmek istiyoruz. Okur, bunun ne anlama geldiğini bir ölçüde de olsa zihninde somutlaştırmak için, Herzen, Belinskiy, Çernışevskiy gibi Rus sosyal demokrasisinin öncellerini ve 70'li yılların parlak devrimci kuşağını anımsasın; Rus yazınının günümüzde kazanmakta olduğu dünya ölçüsündeki önemini bir düşünsün; ayrıca... ama bu kadarı da yeter!

Engels'in 1874'te, sosyal demokrat harekette teorinin önemine ilişkin söylediklerini aktaralım. Engels, sosyal demokrasinin büyük mücadelesinin –bizde alışılageldiği üzere– *iki biçiminden* (politik ve ekonomik) *değil, bunların yanına teorik mücadeleyi de koyarak,*

üç biçiminden söz eder. Onun, pratik ve politik olarak güçlenmiş Alman işçi hareketine verdiği öğütler, günümüzün sorunları ve tartışmaları açısından öylesine öğreticidir ki, okur, uzun süredir en zor bulunur eserlerden biri haline gelen "Der deutsche Bauernkrieg"* broşürüne önsözünden yaptığımız uzun alıntıyı hoş görecektir:

"Alman işçileri, diğer Avrupa işçilerine göre iki önemli avantaja sahipler. Birincisi, Alman işçileri, Avrupa'nın en teorik halkının bir parçasıdırlar ve Almanya'nın "okumuş" tabir edilenlerin âdeta tümden yitirdikleri teorik aklı korudular. Eğer onun öncelinde Alman felsefesi, yani Hegel felsefesi olmasaydı, Alman bilimsel sosyalizmi -bugüne dek var olmuş tek bilimsel sosyalizm- asla ortaya çıkamazdı. İşçiler arasındaki teorik akıl olmasaydı, bu bilimsel sosyalizm asla şimdi söz konusu olduğu kadar etlerine kemiklerine işlemeyecekti. Ve bunun ne paha biçilmez bir avantaj olduğunu, bir yandan, her türlü teoriye karşı kayıtsızlık karşısında görmek mümkündür; ki bu, tek tek iş kollarındaki tüm o mükemmel örgütlülüklerine karşın İngiliz işçi hareketinin bu denli ağır ilerlemesinin temel sebeplerinden biridir. Diğer yandan ise Proudhonculuğun, asıl haliyle Fransızlarda ve Belçikalılarda, Bakunin tarafından daha da karikatürize edilmiş haliyle de İspanyollarda ve İtalyanlarda yol açtığı saçmalıklar ve kafa karışıklığı karşısında görmek mümkündür.

İkinci avantaj, Almanların işçi hareketine neredeyse herkesten sonra katılmış olmalarıdır. Alman teorik sosyalizmi nasıl ki, tüm hayalciliğine ve tüm ütopyacılığına karşın bütün zamanların en büyük beyinlerinden olan ve doğruluğunu şimdi bilimsel olarak tanıtladığımız sayısız şeyi dahice önceden tespit eden üç düşün adamının, Saint-Simon'un, Fourier'in ve Owens'in omuzları üzerinde yükseldiğini hiçbir zaman unutmayacaksa; aynı şekilde Alman pratik işçi hareketi de, İngiliz ve Fransız hareketinin omuzları üzerinde geliştiğini, onların büyük bedeller karşılığında edindikleri deneyimlerden kolayca yararlanabildiğini, onların geçmişte çoğu zaman kaçınılmaz olarak düştükleri hatalardan şimdi kaçınabildiğini hiçbir zaman aklından çıkarmamalıdır. İngiliz Trade-Unionları [sendikaları] ile Fransız işçilerin politik mücadele örnekleri olmasaydı, özellikle de Paris Komünü'nün devasa itkisi olmasaydı, bugün nerede olurduk?

Alman işçilerinin hakkını teslim etmek gerekir ki, durumlarının

* Alman Köylü Savaşı -çev.

avantajlarından ender rastlanır bir kavrayışla yararlanmasını bildiler. Mücadele, işçi hareketinin var olmasından bu yana ilk kez, uyumlu ve kendi içinde bağlantılı olan üç yönüyle planlı bir şekilde yürütülmektedir: Teorik, politik ve pratik-ekonomik (kapitalistlere karşı koyma). Alınan hareketinin gücü ve yenilmezliği tam da bu deyim yerindeyse ortak merkezli saldırıda yatmaktadır.

Bir yandan bu avantajlı durumu, diğer yandan İngiliz hareketinin adasal özellikleri ve Fransız hareketinin zorla bastırılıyor olması, Alman işçilerini şu an için proleter mücadelenin öncüsü olarak konumlandırmıştır. Olayların, onların bu onurlu mevkide ne kadar kalmalarına olanak tanıyacağını önceden kestirmek mümkün değildir. Ama bu konumda bulundukları sürece, umarız ki, bu görevi gereken şekilde yerine getireceklerdir. Bunun için, mücadelenin ve ajitasyonun bütün alanlarında iki kat çaba harcamak gerekir. Bütün teorik sorunlarda giderek daha fazla aydınlanmak, kendini geçmişte kalan, eski dünya görüşüne ait beylik lafların etkisinden giderek daha çok kurtarmak ve sosyalizmin, bir bilim haline geldiğinden bu yana, bir bilim olarak yürütülmek, yani irdelenmek istediğini daima hatırda tutmak, en başta önderlerin yükümlülüğü olacaktır. Bu şekilde kazanılan, giderek daha berraklaşan kavrayışı, işçi kitleleri arasında daha büyük bir çabayla yaymak; hem parti örgütünü hem de sendika örgütlerini giderek daha sıkı bir biçimde kenetlemek belirleyici önemde olacaktır.

... Eğer Alman işçileri bu şekilde ilerlerse, hareketin en başında yürümeyecek -zaten herhangi bir tek ulusun işçilerinin hareketin en önünde yürümesi, hareketin hiç de yararına bir durum değildir-, ama yine de savaş hattında onurlu bir yer tutmuş olacaklardır; beklenmedik ağır sınavlar veya büyük olaylar, onlardan daha büyük bir cesaret, daha yüksek bir kararlılık ve enerji istediğinde de, donanmış bir şekilde hazır olacaklardır."

Engels'in sözlerinin kahince olduğu görüldü. Birkaç yıl sonra Alman işçileri, beklenmedik ağır bir sınavı, Sosyalistler Yasası[27] ile yaşadılar. Ve Alman işçileri gerçekten de bu sınavı donanmış olarak karşıladılar ve ondan zaferle çıkmayı bildiler.

Rus proletaryasını bununla kıyaslanmayacak kadar daha ağır sınavlar bekliyor; onu bir canavarla savaş bekliyor ki, anayasal düzene sahip bir ülkedeki Sosyalistler Yasası, bu canavarın yanında âdeta bir cüce gibi kalır. Tarih, şimdi önümüze, herhangi başka bir

ülkenin proletaryasının önündeki bütün *acil* görevlerin *en devrimcisi* olan bir görev koymuştur. Bu görevin yerine getirilmesi, sadece Avrupa gericiliğinin değil, (şimdi diyebiliriz ki) Asya gericiliğinin de bu en sağlam kalesinin yıkılması, Rus proletaryasını uluslararası proletaryanın öncüsü yapacaktır. Ve eğer bin kez daha geniş ve daha derin olan hareketimizi, aynı koşulsuz kararlılık ve enerjiyle donatmayı başarırsak, daha önce öncellerimizin, 70'li yıllar devrimcilerinin hak ettiği bu onurlu payeyi kazanacağımıza inanmaya hakkımız var.

II

Kitlelerin Kendiliğinden Hareketi ve Sosyal Demokrasinin Bilinçliliği

70'li yılların hareketinden çok daha geniş ve çok daha derin olan hareketimizin, geçmiştekiyle aynı koşulsuz kararlılık ve enerjiyle donatılması gerektiğini söyledik. Gerçekten de, bugünkü hareketin gücünün kitlelerin (özellikle de sanayi proletaryasının) uyanışında, zayıflığının ise devrimci liderlerin bilinç ve inisiyatif yetersizliklerinde bulunduğundan, şimdiye kadar, herhalde hiç kimsenin kuşkusu olmamıştır.

Ancak son zamanlarda, şimdiye kadar bu sorun konusunda egemen olan bütün görüşleri ters yüz etme tehlikesi yaratan çarpıcı bir keşif gerçekleştirildi. Bu keşif, *İskra* ve *Zarya* ile polemiğinde, tek tek itiraz noktalarıyla yetinmeyen, tersine "genel fikir ayrılığını" daha derinde bulunan bir kökene; yani, "kendiliğinden unsur ile bilinçli olarak 'planlanmış' unsurun *göreli* öneminin farklı değerlendirilmesine" dayandırmaya çalışan *Raboçyeye Dyelo* tarafından gerçekleştirildi. *Raboçyeye Dyelo* şu suçlayıcı savda bulunuyor: "*Gelişmenin nesnel veya kendiliğinden unsurunun önemini küçümseme.*"* Buna şu karşılığı vermek istiyoruz: Bu tez öylesine anlamlı ki, bugünkü Rus sosyal demokratları arasındaki teorik ve

* *Raboçyeye Dyelo*, sayı 10, Eylül 1910, sf. 17 ve 18. Vurgular *Raboçyeye Dyelo*'ya ait.

politik görüş ayrılıklarının bütün içyüzünü öylesine iyi aydınlatmaktadır ki, eğer *İskra* ve *Zarya* ile girilen polemik, *Raboçyeye Dyelo*'yu bu "genel fikir ayrılığını" keşfetmek dışında kesinlikle başka bir sonuç vermemiş olsaydı bile, tek başına bu sonuç da bize çok büyük bir memnuniyet verirdi.

İşte bu, bilinçlilik ile kendiliğindenlik arasındaki ilişki sorununun muazzam bir genel ilgi uyandırmasının nedenidir ve bu sorunu son derece ayrıntılı olarak ele almamız gerekiyor.

a) Kendiliğinden Kabarışın Başlangıcı

Bundan önceki bölümde, 90'lı yılların ortalarında eğitimli Rus gençliğinin *genelinin* Marksist teoriye coşkuyla kapıldığını belirtmiştik. Aşağı yukarı aynı dönemdeki, 1896'daki ünlü Petersburg sanayi savaşını izleyen işçi grevleri de tıpkı böyle genel bir niteliğe sahipti.[28] Bu grevlerin bütün Rusya'ya yayılması, tırmanmakta olan halk hareketinin derinliğini açıkça göstermişti ve eğer "kendiliğinden unsurdan" söz edilecekse, o zaman, kuşkusuz, her şeyden önce tam da bu grev hareketini kendiliğinden bir hareket olarak kabul etmek gerekir. Ama kendiliğindenlik var, kendiliğindenlik var. Rusya'da, hem 70'li, hem de 60'lı yıllarda (hatta 19. yüzyılın ilk yarısında) da grevler oldu ve bunlar makinelerin vb. "kendiliğinden" tahrip edilmesi vb. eşliğinde yaşanan grevlerdi. Bu "isyanlarla" karşılaştırıldığında, 90'lı yıllardaki grevleri "bilinçli" grevler olarak tanımlamak bile mümkün; bu dönemde işçi hareketinin ileri doğru attığı adım böylesine önemlidir. Bu bize, "kendiliğinden unsurun", aslında, bilinçliliğin *nüve halinden* başka bir şey olmadığını gösterir. İlkel ayaklanmalar da kendilerini belli bir bilinç uyanışıyla ifade etmişlerdi: İşçiler, kendilerini ezen düzenin değişmezliğine çağlar boyu sürüp gelen inançlarını yitirmişler ve ortak bir karşı koyuşun gerekliliğini anlamaya demeyeceğim ama hissetmeye başlamışlar, efendileri karşısındaki kölece boyun eğişe kesin bir son vermişlerdi. Fakat bu yine de *mücadele* olmaktan çok, çaresizliğin ve öç alma duygusunun bir dışa vurumuydu. 90'ların grevleri, çok daha fazla bilinç belirtileri gösteriyordu: Belli talepler öne sürülüyor, eylem için hangi anın uygun olduğu önceden

hesaplanıyor, başka yerlerde gerçekleşen belirli olaylar ve örnekler değerlendiriliyor vb. Eğer isyanlar ezilen insanların sadece başkaldırısı idiyse, sistematik grevler de sınıf mücadelesinin ilk nüvelerini ifade ediyordu, ama işte sadece nüvelerini. Bu grevler, esasında, henüz sosyal demokrat değil, trade-unioncu [sendikal] bir mücadeleydi; bunlar, işçilerle işverenler arasındaki karşıtlığın uyanışına işaret ediyordu. Ne var ki işçiler, kendi çıkarlarının günümüzün politik ve toplumsal sistemiyle uzlaşmaz bir karşıtlık içinde olduğu bilgisinden yoksundular, yani sosyal demokrat bilince sahip değillerdi, zaten olamazlardı da. Bu anlamda 90'lı yılların grevleri, "isyanlarla" karşılaştırıldıklarında devasa bir ilerleme olmalarına karşın, tamamen kendiliğinden bir hareket olarak kaldılar.

İşçiler sosyal demokrat bir bilince *zaten sahip olamazlardı* dedik. Bu bilinç onlara ancak dışarıdan verilebilirdi. Bütün ülkelerin tarihi, işçi sınıfının salt kendi gücüyle ancak trade-unioncu bir bilinç üretecek durumda olduğunu; yani sendikalarda birleşmek, işverenlere karşı mücadele etmek, hükümetten işçiler lehine şu ya da bu yasayı çıkarmaya zorlamak vb. gerektiği inancını geliştirebileceğini gösteriyor.* Oysa sosyalizm öğretisi, mülk sahibi sınıfların eğitimli temsilcileri, yani aydınları tarafından geliştirilen felsefi, tarihsel, ekonomik teorilerin içinden doğmuştur. Çağdaş bilimsel sosyalizmin kurucuları Marx ile Engels'in kendileri de, sosyal konumları bakımından burjuva aydın kesimine mensupturlar. Aynı şekilde Rusya'da da sosyal demokrasinin teorik öğretisi, işçi hareketinin kendiliğinden yükselişinden tamamen bağımsız olarak doğdu; devrimci sosyalist aydınların düşünsel gelişiminin doğal ve kaçınılmaz bir sonucu olarak doğdu. Sözünü ettiğimiz dönemde, yani 90'lı yılların ortalarında, bu öğreti sadece "Emeğin Kurtuluşu" grubunun tam anlamıyla şekillenmiş programını oluşturmakla kalmıyordu, aynı zamanda Rusya'nın devrimci gençliğinin çoğunluğunu da saflarına kazanmış bulunuyordu.

Yani, hem işçi kitlelerinin kendiliğinden bir uyanışı, bilinçli

---

* *Trade-unionculuk* (Sendikalizm) – Bazı kimselerin sandığı gibi her türlü "politikayı" dışlamaz. Sendikalar her zaman belirli bir politik (ama sosyal demokrat olmayan) ajitasyon ve mücadele yürütmüşlerdir. Trade-unioncu ile sosyal demokrat politika arasındaki ayrımı bir sonraki bölümde irdeleyeceğiz.

bir yaşam ve bilinçli bir mücadele için uyanışı, hem de sosyal demokrat teoriyle donanmış, işçilerin yanma akın eden devrimci bir gençliğin varlığı söz konusuydu. Bu noktada, çoğu kez unutulan (ve nispeten az bilinen) bir gerçeğe parmak basmak özellikle önemlidir: *Büyük bir gayretle ekonomik ajitasyon yürüten* (ve bu bakımdan o günlerde yalnızca el yazması halinde bulunan "Ajitasyon Üzerine" broşürünün gerçekten yararlı yönergelerinin hakkını veren) bu dönemin *ilk* sosyal demokratları, bu ajitasyonu kesinlikle biricik görevleri olarak görmediler, tam aksine *başından itibaren* aynı zamanda genel olarak Rus sosyal demokrasisinin en uzun erimli tarihsel görevlerini, özelde ise otokrasiyi devirme görevini ön planda tuttular. Örneğin, "İşçi Sınıfının Kurtuluşu İçin Mücadele Birliği"ni kuran Petersburglu sosyal demokratlar grubu, daha 1895 yılının sonunda, *Raboçyeye Dyelo* adını taşıyan bir gazetenin ilk sayısını hazırlamıştı. Derginin baskıya hazır durumdaki bu ilk sayısı, 1895'in 8 Aralığını 9 Aralığa bağlayan gece, grup üyelerinden Anatoliy Alekseyeviç Vaneyev'in evinde yapılan baskında jandarmanın eline geçti.* Böylece ilk *Raboçyeye Dyelo* gün ışığına çıkamadı. Bu gazetenin (belki 30 yıl sonra *Russkaya Starina*[29] türünde bir derginin polis arşivlerinden bulup gün yüzüne çıkaracağı) başyazısı, Rusya'da işçi sınıfının tarihsel görevlerinin çerçevesini çiziyor ve bu görevlerin başına da politik özgürlüğün kazanılmasını koyuyordu. Yine bu sayıda, temel eğitim komitelerinin polis tarafından darmadağın edilişini ele alan "Bakanlarımız Ne Düşünüyor?" başlıklı bir makale ve sadece Petersburg'dan değil, Rusya'nın değişik yörelerinden (örneğin, Yaroslavl vilayetinde işçilerin katledilmesine ilişkin) gelen bir dizi yazı da yer alıyordu. Dolayısıyla, 90'lı yılların Rus sosyal demokratlarının, yanılmıyorsak bu "ilk girişimi", dar-yerel ve daha da önemlisi "ekonomik" bir karaktere sahip olmayan, tersine grev mücadelelerini otokrasiye karşı devrimci hareketle birleştirmeye çalışan ve gericiliğin politikalarıyla ezilen herkesi sosyal demokra-

* A.A. Vaneyev, cezaevinde hücre hapsinde tutulurken yakalandığı verem hastalığı sonucu 1899 yılında Doğu Sibirya'da öldü. Bu nedenle bu gerçeklere dair bilgileri yayınlamayı olanaklı görüyoruz. Bu bilgilerin doğruluğuna kefiliz; çünkü A.A. Vaneyev'i bizzat tanıyan ve çok yakınında bulunan kişiler tarafından aktarılmıştır.

siyi desteklemeye kazanmaya çalışan bir gazeteydi. Ve hareketin o dönemdeki durumunu az çok bilen hiç kimse, böyle bir gazetenin başkentin işçilerinin ve devrimci aydınların sıcak ilgisiyle karşılanacağından ve geniş bir yaygınlık kazanacağından kuşku duymaz. Girişimin başarısızlığı, sadece dönemin sosyal demokratlarının devrimci deneyim ve pratik bilgi birikimlerinin yetersizliği yüzünden zamanın acil gereksinimlerini karşılayabilecek güçte olmadıklarını gösterdi. Aynı şeyi *St. Petersburgski Raboçiy Listok*[30] için, özellikle de *Raboçaya Gazeta* ve 1898'in ilkbaharında kurulan Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisi'nin *Manifesto*'su için söylemek gerek. Elbette, bu donanım yetersizliğinden dolayı o dönemin önderlerini sorumlu tutmak aklımızdan geçmez. Fakat hareketin deneyimlerinden yararlanabilmek için ve bu deneyimlerden pratik dersler çıkarmak için, şu ya da bu eksikliğin nedenlerinin ve öneminin tam bir muhasebesini yapmak gerekir. Bu nedenle, 1895-1898 yıllarında faaliyet gösteren sosyal demokratların bir kısmının (hatta belki de çoğunluğunun) daha o zaman, "kendiliğinden" hareketin ta en başında, uzak hedeflere sahip bir program ve mücadele taktiğini savunmayı haklı olarak olanaklı gördüklerini saptamak son derece önemlidir.* Devrimcilerin çoğunluğunun yeterli donanımdan yoksun oluşu ise, tamamen doğal bir olgu olduğu için, özel bir endişe yaratamazdı. Bir defa, görevler doğru belirlendikten ve bu görevleri yerine getirmek için girişimleri tekrarlayacak enerji olduktan sonra, geçici başarısızlıklar yalnızca yarım bir felaket olabilirdi. Devrimci deneyim ve örgütsel ustalık, kazanılabilecek şeylerdir.

---

* "*Rus Sosyal Demokrat Organlara Mektup*"larında ekonomistler, "*İskra*, Sosyal demokratların 90'lı yılların sonlarında yürüttükleri faaliyeti reddeden bir tavır alıyor ve o dönemde küçük talepler için mücadele dışında, herhangi başka bir çalışma için koşulların olmadığını görmezlikten geliyor" diye yazıyor (*İskra*, sayı 12). Yukarıda belirtilen olgular, "koşulların olmadığı" iddiasının gerçeğe taban tabana zıt olduğunu kanıtlıyor. Yalnızca 90'ların sonunda değil, ortalarında bile, sadece küçük talepler için mücadeleden başka bir faaliyet için bütün koşullar mevcuttu; liderlerin yeterli donanımı hariç bütün koşullar. Ancak, bizlerin, ideologların, liderlerin, yeterli donanımdan yoksun olduğumuzu içtenlikle kabul etmek yerine, "Ekonomistler" bütün sorumluluğu "koşulların olmayışına" ve hiçbir ideologun hareketi terk ettirmeye muktedir olmadığı yolu belirleyen maddi ortamın etkilerine yüklemeye çalışıyorlar. Bu, kendiliğindenlik önünde kölece yaltaklanmak değil de nedir, "ideologların" kendi kusurlarına tutkunluğu değil de nedir?

Yeter ki gerekli nitelikleri geliştirme isteği olsun! Hataları görüp kabul etmek yeter; devrimci meselelerde bu idrak, yarı yarıya düzelme demektir zaten!

Ne var ki bu bilinç yitmeye başladığında (yukarıda sayılan grupların üyeleri arasında son derece diriydi), eksikliklere erdem olarak bakmaya hazır, dahası, *kendiliğindenliğe kölece tapmalarına teorik* gerekçeler göstermeye çalışan kimseler –ve hatta sosyal demokrat organlar– ortaya çıkmaya başladığında, yarım musibet, büyük bir musibete dönüştü. İşte şimdi, kendisi için fazlasıyla dar ve içeriği çok belirsiz "ekonomizm" kavramıyla tanımlanan akımın faaliyetinin bilançosunu çıkarmanın zamanı geldi.

b) Kendiliğindenliğe Tapma "Raboçaya Mısl"

Bu kendiliğindenliğe tapmanın yazınsal ifadelerine geçmeden önce, Petersburg'da faaliyet yürüten yoldaşlar arasında, Rus sosyal demokrasisinin gelecekteki iki akımı arasındaki anlaşmazlığın nasıl oluştuğuna ve geliştiğine belli bir ışık tutan aşağıdaki (yukarıda sözü edilen kaynaktan bize aktarılan) karakteristik olguyu saptayalım istiyoruz. A.A. Vaneyev ve arkadaşlarından birkaçı, sürgüne gönderilmezden önce, 1897 yılının başlarında, "İşçi Sınıfının Kurtuluşu İçin Mücadele Birliği"nin "yaşlı" ve "genç" üyelerinin bir araya geldiği özel bir toplantıya[31] katıldılar. Konuşmaların ağırlık noktasını örgüt sorunları ve ayrıca son şekliyle *Listok "Rubotnika"*nın[32] 9./10. sayısında (sf. 46) yayımlanan "İşçi Yardım Sandığı Tüzüğü" oluşturdu. "Yaşlı" üyelerle (o sıralar Petersburglu sosyal demokratlar onlara şaka yollu "Dekabristler" [Aralıkçılar] diyorlardı) ile (sonradan *Raboçaya Mısl* ile bir yakınlık içine girmiş olan) bazı "genç" üyeler arasında hemen keskin görüş ayrılıkları ortaya çıktı ve şiddetli bir tartışma başladı. "Gençler" tüzüğün, yayımlandığı haliyle içerdiği temel ilkeleri savunuyorlardı. "Yaşlılar" ise, öncelikli ihtiyacımızın bu olmadığı, aksine "Mücadele Birliği"nin, çeşitli işçi dayanışma sandıklarının, üniversite gençliğinin vb. propaganda gruplarının vb. bağlı olacağı bir devrimciler örgütü olarak sağlamlaştırılması gerektiğini söylüyorlardı. Kuşkusuz, tartışan taraflar, bu anlaşmazlığa derin görüş ayrılıklarının bir başlangıcı olarak bak-

maktan uzaktılar, aksine, onlar bunu basit ve rastlantısal bir durum olarak görüyorlardı. Ancak bu olgu gösteriyor ki, Rusya'da da "ekonomizmin" doğuşu ve yayılması, "yaşlı" sosyal demokratlara karşı mücadele etmeden olmadı (günümüz ekonomistleri bunu sık sık unutuyorlar). Ve eğer bu mücadele, büyük oranda, geride "belgesel" izler bırakmamışsa, bunun *tek* nedeni, faaliyet yürüten grupların bileşenlerinin inanılmaz derecede sık değişmesinden dolayı bir sürekliliğin oluşmaması, bu yüzden de görüş ayrılıklarının hiçbir belgeyle kayıt altına alınmamasıdır.

Raboçaya Mısl'ın kuruluşu, "ekonomizmi" gün ışığına çıkardı, ama bu da birdenbire gerçekleşmedi. Yeni akımın çeşitli kentlerdeki başarı ya da başarısızlığında rastlantının ne ölçüde pay sahibi olduğunu ve çok uzun bir süre ne yandaşlarının ne de karşıtlarının bu "yeni" olanı tespit edebildiğini; söz konusu olanın, gerçekten özel bir akım mı olduğu yoksa yalnızca tek tek kişilerin donanım yetersizliklerinin bir ifadesi mi olduğunu belirleme olanağından kelimenin tam anlamıyla yoksun olduklarını anlayabilmek için, Rus gruplarının büyük bir çoğunluğunun çalışma koşullarını ve kısa ömürlerini somut olarak tasavvur etmek gerekir (ne var ki ancak bunu bizzat yaşayanlar, bunları somut olarak tasavvur edebilir). Örneğin, sosyal demokratların büyük çoğunluğunun *Raboçaya Mısl*'ın teksirle çoğaltılan ilk nüshalarından hiç haberi bile olmadı ve eğer şimdi biz derginin ilk sayısındaki başyazıya değinebiliyorsak, bu sadece, söz konusu başyazının, yukarıda sözünü ettiğimiz gazetelerden ve gazete tasarılarından keskin bir çizgiyle ayrılan bu yeni gazeteyi büyük bir gayretle –akıldan çok gayretle– övme fırsatını elbette kaçırmayan V.İ-n imzalı makalenin[33] (*Listok Rabotnika*, sayı 9/10, sf. 47 vd.) içinde yeniden yayımlanmış olması sayesindedir.* Ama bu başyazı, *Raboçaya Mısl*'ın ve genel olarak "ekonomizmin" *tüm ruhunu* o kadar açık biçimde yansıtıyor ki, üzerinde durmaya değer.

* Bu arada, "ekonomizm"in, özellikle yurtdışında tamamen vücuda kavuştuğu bir sırada, *Raboçaya Mısl*'a Kasım 1898'de yapılan bu övgü, kısa sürede *Raboçyeye Dyelo*'nun yazı kurulu üyelerinden biri olan aynı V.İ-n'ye aittir. Ve *Raboçyeye Dyelo* Rus sosyal demokrasisi içinde iki akımın varlığını inkâr ediyordu hâlâ, tıpkı bugün inkâr etmeye devam ettiği gibi!

Başyazıda, mavi manşetli kolun* işçi hareketinin gelişimini engelleyemeyeceği belirtildikten sonra, şöyle devam ediliyor: "... İşçi hareketi bu direngenliğini, işçinin kendi kaderini artık nihayet liderlerin ellerinden koparıp kendi eline almış olmasına borçludur." Ardından da bu temel tez ayrıntılı olarak geliştiriliyor. Gerçekte liderler (yani sosyal demokratlar, "Mücadele Birliği"nin örgütleyicileri), polis tarafından, âdeta işçilerin elleri arasından koparılıp alınmıştır,** fakat mesele, sanki işçiler bu liderlere karşı bir mücadele yürütmüş ve kendilerini onların boyunduruğundan kurtarmış gibi yansıtılıyor! Devrimci örgütü güçlendirmek ve politik faaliyeti genişletmek üzere ilerleme çağrısı yerine, *geriye*, salt trade-unioncu [sendikal] mücadeleye çağrı yapılmaya başlandı. "Hareketin ekonomik temelinin, politik ideali sürekli hatırda tutma çabası tarafından karartıldığı", işçi hareketinin şiarının "ekonomik koşullar için mücadele"(!) ya da, daha da uygunu, "işçiler için işçiler" olması gerektiği ilan edildi. Grev sandıklarının "hareket için diğer yüzlerce örgütlenmeden daha değerli olduğu" vb. (1897 Ekiminde söylenen bu sözleri, 1897'nin başlarında "Dekabristler" ile "gençler" arasında yaşanan tartışmayla karşılaştırın) ilan edildi. Aslolanm işçilerin "kaymak tabakası"nın değil, tersine "sıradan" işçi, kitlenin içindeki işçi olduğu, "politikanın her zaman itaatle ekonomiyi izlediği"*** vb. vb. türünden ucuz sözler moda haline geldi ve harekete akın eden, Marksizmi, çoğunlukla yalnızca onun legal anlatımından bölük pörçük tanıyan gençlik kitleleri üzerinde karşı konulmaz bir etki yarattı.

* Kullanılan üniformanın rengi üzerinden jandarmaya yapılan bir gönderme –çev.

** Bu benzetmenin doğruluğu, şu karakteristik olgudan anlaşılmaktadır: "Dekabristlerin" tutuklanmasından sonra, "Dekabristler"le ilişki içindeki bir gruba yakın duran ajan-provokatör N.N. Mihailov'un (bir diş hekimi) tutuklamalarda parmağı olduğu haberi Schlüsselburg karayolları işçileri arasında yayıldığında, işçiler öyle öfkelendi ki Mihailov'u öldürmek istediler.

*** Bu alıntılar, *Raboçaya Mısl*'ın ilk sayısındaki aynı başyazıdan yapıldı. Politika ile ekonomi arasındaki ilişkiye dair aynı anlayışa sahip olduğundan, çoktandır "gerici işler uzmanı" lakabı takılan gerçek bay V.V.'ye karşı Marksistler, yazın alanında bir mücadele yürüttükleri sırada "ekonomik materyalizm"in kaba bayağılaştırılmasını sürdüren "Rus sosyal demokrasisinin V.V.leri"nin[34] sahip oldukları eğitim düzeyi buradan anlaşılabilir!

Bu, bilinçliliğin, kendiliğindenlik tarafından; bay V.V.'nin "fikirlerini" yineleyen "sosyal demokratların" kendiliğindenliği tarafından; Ruble başına bir Kapik zam almanın, her türlü sosyalizm ve her türlü politikadan daha yararlı ve daha değerli olduğu, "mücadeleyi, bazı gelecek kuşaklar için değil, kendileri ve çocukları için mücadele ettikleri bilinciyle yürütmeleri" (*Raboçaya Mısl*, sayı 1'deki başyazı) gerektiği argümanına teslim olan işçilerin kendiliğindenliği tarafından tamamen bastırılması demekti. Bu tür boş ama parlak sözler, Batı Avrupalı burjuvaların daima en gözde silahı olmuştur. Bunlar sosyalizmden nefret ediyor ve (Alman "sosyal politikacı" Hirsch gibi) İngiliz trade-unionculuğu ülkelerine taşımaya ve bunu yaparken işçilere, salt-sendikal mücadelenin,* geleceğin herhangi bir sosyalizmi ve herhangi bir kuşağı için değil, kendileri ve çocukları için mücadele olduğu fikrini aşılamaya çalışıyorlardı. Şimdi de "Rus sosyal demokrasisinin V.V.'leri", bu burjuva boş lafları yinelemeye koyuldu. Bu noktada, *günümüzdeki*** görüş ayrılıklarının bundan sonraki tahlilinde bize çok yararı olacak üç nedeni belirtmek önemlidir.

Birincisi, yukarıda işaret ettiğimiz bilinçliliğin kendiliğindenlik tarafından bastırılması da *kendiliğinden bir yolla* oldu. Bu bir kelime oyunuymuş gibi görünüyor; ama –ne yazık ki!– acı gerçek bu. Bu, birbirine taban tabana zıt iki dünya görüşünün açık mücadelesi ve birinin diğerine galip gelmesiyle değil, tersine, giderek daha çok sayıda "yaşlı" devrimcinin jandarma tarafından "koparılıp alınması" ve giderek daha fazla sayıda "genç"in, yani "Rus sosyal demokrasisinin V.V.'leri"nin sahneye çıkmasıyla gerçekleşti. *Günümüz* Rus hareketinde yer almış demek istemiyorum, ama en azından hakkında bir fikir sahibi olan herkes, bunun böyle oldu-

* Almanların bunun için özel bir terimleri bile var: "Nur-Gewerkschaftler" [salt-sendikacı. Lenin bu terimi Almanca kullanmıştır –Çev.]; bu terimle "salt-sendikal" mücadelenin yandaşları tanımlanıyor.

** Günümüzdeki sözcüğünü, ikiyüzlülükle omuzlarını silkip, şunları söyleyecekleri dikkate alarak vurguluyoruz: Şimdi *Raboçaya Mısl*'ı karalamak kolay; ama bu arkaizmden başka bir şey değildir! *Raboçaya Mısl*'ın düşünceleriyle tamamen köleleştirilmiş olduklarını aşağıda kanıtlayacağımız bu modern ikiyüzlülere yanıtımız, "*mutato nomine de te fabula narratur*"dur (Fablda, başka bir isim altında anlatılan senin hikâyendir –çev.)

ğunu pekâlâ bilir. Ve eğer biz buna rağmen, herkesin bildiği bu gerçek konusunda okurun iyice aydınlanması için özellikle ısrar ediyorsak, deyim yerindeyse, konuyu açıklığa kavuşturmak için *Raboçyeye Dyelo*'nun ilk sayısı ve 1897 yılı başlarında "yaşlılar" ile "gençler" arasında yaşanan tartışmalar hakkında bilgiler aktarıyorsak, "demokratlık"larıyla övünen insanların, bu gerçeğin geniş halk kitlesi (ya da çok genç kuşak) tarafından bilinmemesine dayanarak yaptıkları spekülasyondan ötürüdür. Daha ileride bu konuya tekrar döneceğiz.

İkincisi, "ekonomizm"in yazınsal alandaki daha ilk beyanında son derece tuhaf ve günümüz sosyal demokratları arasındaki görüş ayrılıklarının anlaşılması açısından son derece karakteristik bir olguyu görebilmekteyiz. O da,"salt işçi hareketi"nin savunucularının, proleter mücadeleyle en sıkı ve (*Raboçyeye Dyelo*'nun ifadesiyle) en "organik" bağına tapanların, proleter olmayan her türlü aydın (söz konusu sosyalist aydınlar olsa bile) karşıtlarının, konumlarını savunurken burjuva "salt-sendikacılar"ın argümanlarına sığınmak zorunda olduklarıdır. Bu, bize, *Raboçaya Misl*'ın daha en başından itibaren -kendisi bunun farkına varmadan- *Credo*'nun programını uygulamaya koyduğunu gösteriyor. Bu, (*Raboçyeye Dyelo*'nun hiçbir zaman anlayamadığı şeyi), işçi hareketinin kendiliğindenliğine *her türlü* tapmanın, "bilinçli unsurun", yani sosyal demokrasinin rolünün her türlü küçümsenmesinin, aynı zamanda *-bu rolü küçümseyenin, bunu isteyip istememesinden tamamen bağımsız olarak- burjuva ideolojisinin işçiler üzerindeki etkisinin güçlendirilmesi anlamına geldiğini* göstermektedir. "İdeolojinin abartılmasından"*, bilinçli unsurun rolünün abartılmasından** vb. söz eden herkes, işçilerin "kendi yazgılarını liderlerin elinden çekip almaları" durumunda, salt işçi hareketi kendiliğinden bağımsız bir ideoloji üretebileceğini ve üreteceğini sanmaktadır. Ama bu derin bir yanılgıdır. Yukarıda söylenenleri tamamlamak için, bir de Karl Kautsky'nin, Avusturya Sosyal Demokrat Partisi'nin yeni program taslağına ilişkin söylediği şu son derece doğru ve önemli sözlerini aktaralım:***

* "Ekonomistler"in mektubu; *İskra*, sayı 12.

** *Raboçyeye Dyelo*; sayı 10.

*** *Neue Zeit*; 1901-1902, XX, I, sayı 3, sf. 79/80. K. Kautsky'nin sözünü ettiği komisyon

"Revizyonist eleştirmenlerimizden bazıları, Marx'ın, ekonomik gelişme ve sınıf mücadelesinin yalnızca sosyalist üretimin önkoşullarını değil, aynı zamanda bunun doğrudan zorunluluğu *idrakını* da yarattığını" (vurgular K. Kautsky'e ait) "öne sürdüğünü sanıyorlar. Ve işte bu noktada eleştirmenler, hemencecik, kapitalist gelişmenin en yüksek düzeyine ulaşmış olan ülkenin,

> İngiltere'nin, bu idraka en uzak ülke olduğu itirazıyla ortaya çıkıveriyorlar. Yeni taslağa bakılırsa, Avusturya programını hazırlayan komisyonun da, bu şekilde çürütülen bu sözümona 'Ortodoks-Marksist' görüşü paylaştığı düşünülebilir. Çünkü taslakta şöyle deniyor: 'Kapitalist gelişme proletaryayı ne kadar büyütürse, proletarya da o oranda kapitalizme karşı mücadeleye girişmeye zorlanır ve onu yürütecek yetkinliğe sahip olur.' Sosyalizmin mümkün ve zorunlu olduğu 'bilincine varır' vb. Bu bağlamda sosyalist bilinç, proleter sınıf mücadelesinin zorunlu ve doğrudan sonucu olarak görünmektedir. Ama bu tamamen yanlıştır. Bir öğreti olarak sosyalizm, elbette, tıpkı proletaryanın sınıf mücadelesi gibi, günümüz ekonomik koşullarından doğduğu gibi, yine tıpkı onun gibi, kapitalizmin kitleler içinde yarattığı yoksulluğa ve sefalete karşı mücadeleden doğar; ama bunlar, birbirinden değil, yan yana ve farklı koşullar altında doğarlar. Modern sosyalist bilinç, ancak derin bir bilimsel kavrayış temelinde ortaya çıkabilir. Gerçekten de günümüz ekonomi bilimi, örneğin günümüz teknolojisi gibi, sosyalist üretimin bir önkoşulunu oluşturur; ne var ki proletarya ne denli isterse istesin, ne birini ne de ötekini yaratabilir; her ikisi de günümüz toplumsal süreçten doğar. Bilimin taşıyıcısı ise proletarya değil, *burjuva aydın tabakasıdır.*" (vurgular K. Kautsky'e ait) "Modern sosyalizm *de bu* tabakanın tek tek üyeleri arasında doğmuş ve bu üyeler aracılığıyla fikri bakımdan son derece gelişkin proleterlere aktarılmıştır ve onlar da koşulların izin verdiği yerde onu proletaryanın sınıf mücadelesine taşımışlardır. Yani sosyalist bilinç, proletaryanın sınıf mücadelesine dışarıdan taşınan bir şeydir (von außen Hineingetragenes), sınıf mücadelesinden kendi kendine çıkan (urwuchsig) bir şey değildir. Buna uygun olarak eski Hainfeld programı da, tamamen doğru bir biçimde, proletaryayı durumunun ve görevinin *bilinciyle*" (vurgular K. Kautsky'e ait) "donatmanın sosyal demokrasinin görevi olduğunu söylemektedir. Eğer bu bilinç kendiliğinden sınıf mücadelesinden

taslağı, Viyana kongresi tarafından (geçen yılın sonunda) bazı küçük değişikliklerle onaylandı.

doğsaydı, buna gerek kalmazdı. Yeni taslak, bu cümleyi eski programdan almış ve az yukarıda ele aldığımız cümleye eklemiştir. Fakat böyle yaparak düşünce silsilesi paramparça edilmiştir."

Hareketlerinin kendi akışı içerisinde işçi kitleleri tarafından geliştirilmiş bağımsız bir ideoloji söz konusu olamayacağına göre,* sorun *ancak şöyle* ortaya konabilir: Ya burjuva ideolojisi ya da sosyalist ideoloji. Bunun ortası yok (çünkü insanlık "üçüncü" bir ideoloji yaratmış değildir; ayrıca genel olarak sınıfsal çelişkilerle parçalanmış bir toplumda, hiçbir zaman sınıflar dışı veya sınıflar üstü bir ideoloji olamaz). Bu nedenle, sosyalist ideolojinin *her türlü* küçümsenmesi, ondan *her türlü uzaklaşma*, burjuva ideolojisinin güçlendirilmesi anlamına gelir. Kendiliğindenlikten bahsediliyor. Oysa işçi sınıfı hareketinin *kendiliğinden* gelişimi onun tam da burjuva ideolojisine tabi olmasına yol açar, "Credo" *programına göre yol almasına* neden olur; çünkü kendiliğinden işçi hareketi trade-unionculuktur, Nur-Gewerkschaftlerei'dir;** trade-unionculuk ise, işçilerin burjuvazi tarafından tam da ideolojik olarak köleleştirilmesi demektir. Bu nedenle *kendiliğindenlikle mücadelede* bizim görevimiz, sosyal demokrasinin görevi, işçi hareketini, trade-unionculuğun kendini burjuvazinin kanatları altına sokma yönündeki kendiliğinden çabasından *uzaklaştırmak*, onu devrimci sosyal demokrasinin kanatları altına çekmektir. *İskra*'nın 12. sayısında yer alan "ekonomist" mektubun yazarlarınca sarf edilen, en ateşli ideologların ne kadar çabalarsa çabalasınlar işçi sınıfı hareketini, maddi öğeler ile maddi ortamın karşılıklı etkisiyle belirlenen

---

* Kuşkusuz bu, işçilerin, ideolojinin geliştirilmesine katılmadıkları anlamına gelmez. Ne var ki buna, işçi olarak değil, sosyalizmin teorisyenleri olarak, Proudhonlar ve Weitlingler olarak katılırlar; başka bir ifadeyle, ona, yaşadıkları çağın bilgisini şu ya da bu oranda edinebildikleri ve onu zenginleştirmeyi başarabildikleri ölçüde katılırlar. Fakat işçilerin bunda daha sık başarılı olabilmesi için, işçilerin genel olarak bilinç düzeylerini yükseltmek için her türlü çabayı göstermek gerekir. İşçilerin kendilerini yapay olarak daraltılmış bir "işçiler için yazın"ın sınırlarına hapsetmemeleri, tersine genel yazına giderek daha fazla hâkim olmayı öğrenmeleri gerekmektedir. Hatta, "kendilerini hapsetmemeleri" yerine, "hapsedilmemeleri" demek daha doğru olur; çünkü işçilerin kendileri her şeyi okuyor ve her şeyi okumak istiyorlar; aydınlar için yazılanları da. Ve yalnızca bazı (kötü) aydınlar, "işçiler için" fabrika koşulları konusunda bir şeyler söylemenin ve öteden beri bilinen şeyleri sürekli yinelemenin yeterli olduğuna inanır.

** Lenin salt-sendikacılık anlamına gelen bu terimi Almanca kullanmıştır. –çev.

yoldan saptıramayacağı yönündeki cümle, bu nedenle, *sosyalizmden vazgeçmekle tamamen aynı anlama geliyor.* Ve eğer bu yazarlar, yazın ve toplumsal etkinlik arenasına ayak basan herkesin yapmak zorunda olduğu gibi, ne söylediklerini korkusuzca ve tutarlılık içinde baştan sona gözden geçirebilecek durumda olsalardı, "işe yaramaz kollarını göğüslerinde kavuşturmak"tan ve... ve meydanı, işçi sınıfı hareketini "en asgari direnme çizgisine", yani burjuva trade-unionculuk çizgisine çeken Bay Struvelere, Prokopoviçlere ya da bu hareketi papaz-jandarma "ideolojisi" çizgisine çeken Bay Zubatovlara bırakmaktan başka yapacakları bir şey kalmazdı.

Almanya örneğini anımsayın. Lassalle'ın Alman işçi hareketine bulunduğu tarihsel hizmet neydi? Bu hizmet, bu hareketi, (*Schulze-Delitzsch ve benzerlerinin iyi niyetli katılımıyla*) kendiliğinden girdiği ilerlemeci trade-unionculuk ve kooperatifçilik yolundan *uzaklaştırmasıydı.* Bu görevi yerine getirmek için, kendiliğindenlik unsurunun küçümsenmesi, süreç olarak taktik, unsurlarla ortam arasındaki karşılıklı etkileşim vb. üzerine gevezeliklerden tamamen farklı bir şey yapmak gerekti. Bunun için *kendiliğindenliğe karşı acımasız bir mücadele* gerekiyordu ve ancak uzun yıllar süren bu mücadelenin sonucunda örneğin, Berlin'in işçi nüfusunun, ilerlemeci partinin dayanağı olmaktan çıkıp, sosyal demokrasinin en sağlam kalelerinden biri olması sağlanabildi. Ve bu mücadele (Alman hareketinin tarihini Prokopoviç'ten, felsefesini ise Struve'den öğrenen insanların sanabileceği gibi) bugün de sonuçlanmış değildir. Alman işçi sınıfı şimdi de, deyim yerindeyse, birçok ideolojiye bölünmüş durumdadır: İşçilerin bir bölümü Katolik ve monarşist işçi sendikalarında örgütlenmişken, diğer bir bölümü İngiliz trade-unionculuğun burjuva tapınmacıları tarafından kurulmuş olan Hirsch-Duncker sendikalarında[35], üçüncü bir bölümü de sosyal demokrat sendikalarda örgütlenmiş durumdadır. Son bölümü oluşturanlar, ötekilerin tümünden, kıyaslanamayacak ölçüde daha kalabalıktır, ama sosyal demokrat ideoloji bu üstün konuma ancak diğer bütün ideolojilere karşı aralıksız verdiği mücadeleyle ulaşabildi ve bu üstünlüğü yine ancak bu mücadeleyi sürdürerek koruyabilecektir.

Peki ama neden, diye soracaktır okur, kendiliğinden hareket,

en düşük direnme çizgisini izleyen hareket, özellikle burjuva ideolojisinin egemenliğine yol açar? Burjuva ideolojisinin doğuşunun sosyalist ideolojiden çok daha eski olması, onun her yönüyle çok daha gelişkin olması ve *kıyaslanamaz derecede* çok daha fazla yayılma araçlarına sahip olması gibi basit nedenlerden ötürü.* Ve bir ülkede sosyalist hareket ne kadar gençse, sosyalist olmayan ideolojinin sağlamlaştırılması yönündeki bütün girişimlere karşı mücadele bu nedenle o denli enerjik olmalıdır; işçilerin, "bilinçli unsurun abartıldığı" vb. yaygarası koparan kötü akıl hocalarına karşı o denli kararlılıkla uyarılması gerekir. "Ekonomist" mektubun yazarları, *Raboçyeye Dyelo* ile koro halinde, hareketin çocukluk evresine özgü olduğunu söyledikleri hoşgörüsüzlüğe veryansın ediyorlar. Buna şu yanıtı veriyoruz: Evet, bizim hareketimiz gerçekten de çocukluk evresinde bulunuyor ve hızla büyümek için, kendiliğindenliğe taparak onun büyümesini engellemeye çalışan insanlara karşı özellikle hoşgörüsüz olmalıdır. Mücadelenin bütün belirleyici evrelerini çoktan geride bırakmış ihtiyar rolünü oynamaya kalkışmaktan daha gülünç ve zararlı bir şey yoktur!

Üçüncü olarak, *Raboçaya Mısl*'ın ilk sayısı bize gösteriyor ki, (öyle ya da böyle, artık yerleşmiş olduğundan kuşkusuz kullanmaktan vazgeçmek istemediğimiz) "ekonomizm" terimi, yeni eğilimin özünü yeterince açık ifade etmiyor. *Raboçaya Mısl*, politik mücadeleyi bütünüyle reddetmiyor: *Raboçaya Mısl*'ın 1. sayısında yayımlanan yardım sandığı tüzüğünde, hükümete karşı mücadeleden söz ediliyor. *Raboçaya Mısl*, sadece, "siyasetin ekonomiyi her zaman itaatle izlediğini" sanıyor (*Raboçyeye Dyelo* programında, "Rusya'da ekonomik mücadelenin politik mücadeleye herhangi başka bir ülkeden çok daha fazla *kopmaz* bir şekilde

* İşçi sınıfının sosyalizme kendiliğinden eğilim duyduğu sıkça söylenir. Bu, sosyalist teorinin, işçi sınıfının yaşadığı sefaletin nedenlerini başka herhangi bir ideolojiden daha derin ve doğru açığa çıkarması anlamında bütünüyle doğrudur. Bu nedenle -eğer bu teorinin kendisi kendiliğindenliğe teslim olmazsa, eğer kendiliğindenliği kendine tabi kılarsa- işçiler tarafından böyle kolay kavranır. Genellikle bu kendiliğinden anlaşılır bir şeydir; ama *Raboçyeye Dyelo* tam da bu doğal gerçeği unutuyor ve çarpıtıyor. İşçi sınıfı kendiliğinden sosyalizme eğilim duyar, ne var ki en büyük yaygınlığa ulaşmış (ve en çeşitli biçimler altında sürekli yeniden canlanan) burjuva ideolojisi kendini işçiye kendiliğinden en çok dayatan ideolojidir yine de.

bağlı olduğu"nu temin ederek bu tezi değiştiriyor). *Eğer politika derken, sosyal demokrat politika anlaşılacaksa, Raboçaya Mısl* ile *Raboçyeye Dyelo*'nun bu iddiaları tamamen yanlıştır. İşçilerin ekonomik mücadelesi, görmüş olduğumuz gibi, sıklıkla burjuva politikasıyla, kilise vb. politikasıyla (ayrılamayacak şekilde olmasa da) bağlantılıdır. Eğer politikadan anlaşılan trade-unioncu politika ise, yani, devletin, işçilerin durumlarıyla ilgili sıkıntıları rahatlatacak ama bu durumun kendisini, yani emeğin sermayeye tabi oluşunu ortadan kaldırmayacak olan, şu ya da bu önlemin alınmasını sağlamak için bütün işçilerin ortak çabası anlaşılıyorsa, o zaman *Raboçyeye Dyelo*'nun tezi doğrudur. Bu çaba, gerçekten de, sosyalizme düşman olan İngiliz trade-unionculara, Katolik işçilerde ve "Zubatovcu" işçilerde vb. ortaktır. Politika var, politika var. Böylece görüyoruz ki, *Raboçaya Mısl*, politik mücadele sorununda da, bu mücadelenin reddedilmesinden öte, onun *kendiliğindenliğine*, bilinçsizliğine tapınmayı ifade ediyor. Bizzat işçi hareketinden kendiliğinden doğan politik mücadeleyi (daha doğrusu, işçilerin politik arzu ve talepleri) kesinlikle tanıyor, fakat sosyalizmin genel görevlerine ve günümüz Rus koşullarına uygun, özgül bir sosyal demokrat politikanın bağımsız olarak yaratılmasını tümüyle reddediyor. Aşağıda *Raboçyeye Dyelo*'nun da aynı hataya düştüğünü göstereceğiz.

c) "Öz Kurtuluş Grubu" ve "Raboçyeye Dyelo"

Raboçaya Mısl'ın az bilinen ve bugün neredeyse unutulmuş olan birinci sayısının başyazısını bu kadar ayrıntılı olarak inceledik, çünkü genel akımı, daha sonradan sayısız küçük akımlar olarak gün ışığına çıkan diğer hepsinden önce ve hepsinden daha açık ifade etmiştir. *Raboçaya Mısl*'ın ilk sayısını ve başyazısını bu kadar çok öven V. İ-n, yazının "keskin, ateşli" bir üslupla kaleme alındığını söylerken (*Listok "Rabotnika"*, sayı 9/10, sf. 49) tamamen haklıydı. Düşüncelerinden emin, yeni bir şey söylediğine inanan her insan, "ateşli" bir üslupla yazar ve görüşlerini bütün açıklığıyla ifade eder. Sadece iki sandalye arasında oturmaya alışkın olanlarsa "ateşli" olmaz; sadece bu tür insanlar, dün *Raboçaya*

Mısl'ın ateşliliğini överken, bugün "ateşli polemiklerinden" ötürü onun düşmanlarına saldırabilir.

Raboçaya Mısl'ın "Özel Ek"i üzerinde durmayıp (ileride değişik nedenlerle, "ekonomistlerin" görüşlerini baştan sona tutarlı bir şekilde ifade eden bu yapıta değinmek zorunda kalacağız), sadece "İşçilerin Öz Kurtuluş Grubu'nun Çağrısı"dan (Mart 1899, Londra'da yayımlanan *Nakanune*'de[36], sayı 7, Temmuz 1899'da tekrar basımı yapılmıştır) kısaca söz edeceğiz. Bu çağrıyı kaleme alan yazarlar, haklı olarak, "işçilerin Rusya'sının *daha yeni uyanmakta olduğunu*, etrafına daha yeni bakındığını ve *içgüdüsel olarak rastgele ilk* mücadele araçlarına *sarıldığını*" söylüyorlar. Ne var ki buradan, tıpkı *Raboçaya Mısl* gibi, aynı yanlış sonuca varıyorlar; çünkü, içgüdüsel olanın, tam da sosyalistlerin yardımına koşması gereken, bilinçsiz (kendiliğinden) olan olduğunu, modern toplumda "rastgele ilk" mücadele araçlarının daima trade-unioncu mücadele araçları olduğunu, ama "rastgele ilk" ideolojinin, burjuva (trade-unioncu) ideoloji olduğunu unutuyorlar. Aynı şekilde, bu yazarlar da politikayı "reddetmiyor"; onlar sadece (sadece!), Bay V.V.'nin izinden giderek, politikanın bir üstyapı olduğunu, bu nedenle de "politik ajitasyonun, ekonomik mücadele için ajitasyonun üstyapısı olması gerektiğini ve onun temelinde gelişip büyüyerek onu izlemesi gerektiğini" söylüyorlar.

Raboçyeye Dyelo'ya gelince, bu gazete, faaliyetine doğrudan ekonomistleri "savunarak" başladı. Daha birinci sayısında (sayı 1, sf. 141/142), ünlü broşüründe* "ekonomistleri" uyaran "Akselrod'un hangi genç yoldaşlardan söz ettiğini bilmediğini" iddia ederek *düpedüz yalan* söyledikten sonra; bu yalandan ötürü Akselrod ve Plehanov ile *Raboçyeye Dyelo* arasında alevlenen polemikte, *Raboçyeye Dyelo*, "yanlış anlama sonucu, yurtdışındaki bütün genç sosyal demokratları bu haksız suçlama karşısında" (Akselrod'un "ekonomistler"e yönelttiği dar kafalılık suçlaması) "*savunmak* istediğini" itiraf etmesi gerekti. Gerçekte, bu suçlama tamamen haklıydı ve *Raboçyeye Dyelo* çok iyi biliyordu ki, başkalarının yanı

* "*Rus Sosyal Demokratlarının Günümüzdeki Görevleri ve Taktiği Sorunu Üzerine*", Cenevre 1898. "*Raboçaya Gazeta*"ya iki mektup, 1897'de kaleme alındı.

sıra onun kendi yazı kurulu üyelerinden V.İ'ye de yönelikti. Yeri gelmişken, bu polemikte benim "Rus Sosyal Demokratlarının Görevleri" adlı broşürümün yorumlanmasında Akselrod'un yerden göğe kadar haklı, *Raboçyeye Dyelo*'nun ise tamamen haksız olduğunu belirteyim. Bu broşür, 1897 yılında, daha *Raboçaya Mısl* yayın hayatına henüz başlamamışken, yukarıda karakterize ettiğim St. Petersburg "Mücadele Birliği"nin *başlangıçtaki* eğiliminin egemen eğilim olduğunu düşündüğüm ve böyle düşünmekle de haklı olduğum bir tarihte yazıldı. Bu eğilim, gerçekten de, en azından 1898 yılının ortalarına kadar egemendi. Bu nedenle, "ekonomizm"in varlığını ve tehlikeli olduğunu yalanlarken, *Raboçyeye Dyelo*'nun 1897-1898 yılları arasında St. Petersburg'da, "ekonomizmin" görüşleri tarafından *saf dışı edilmiş* görüşleri açıklayan bir broşürü kendine dayanak yapmaya zerre kadar hakkı yoktu.*

Fakat *Raboçyeye Dyelo*, sadece "ekonomistleri" "savunmakla" kalmadı, kendi de sürekli olarak onlarla aynı temel hatalara düştü. Bunun nedeni *Raboçyeye Dyelo*'nun programındaki aşağıdaki tezinin çift anlamlı olmasında aranmalıdır: "Yurtdışı Birliği'nin yazınsal *faaliyetinin görevlerini* ve niteliğini öncelikli olarak *belirleyecek olan*" (vurgular bize ait) "Rus yaşamının en önemli olgusu, bizce, son yıllarda ortaya çıkan *işçilerin kitle hareketidir*." (vurgular *Raboçyeye Dyelo*'ya ait) Kitle hareketinin en önemli hareket olduğu, tartışma götürmez. Ancak buradaki bütün mesele, "görevlerin" bu kitlesel hareket tarafından "belirlenmesinin" nasıl anlaşılması gerektiğidir. Bunu iki türlü anlamak mümkün: *Ya* bu hareketin

* Savunması sırasında *Raboçyeye Dyelo*, ilk yalanına ("P.B. Akselrod'un hangi genç yoldaşlardan söz ettiğini bilmiyoruz"), "Yanıt" yazısında şunları söyleyerek bir ikincisini ekledi: "'Görevler' eleştirisi yazıldığı tarihten bu yana, kimi Rus sosyal demokratlarda, ekonomik tek yanlılığa doğru eğilimler gelişti ya da şu veya bu düzeyde ortaya çıktı. Bu eğilimler, hareketimizin 'Görevler'de anlatılan durumundan geriye doğru bir adımı temsil eder" (sf. 9). Bu sözler, 1900 yılında yayımlanan "Yanıt"ta yer alıyordu. Oysa *Raboçyeye Dyelo*'nun ilk sayısı (eleştiriyle birlikte) Nisan 1899'da yayımlanmıştı. Peki, "ekonomizm", gerçekten de, ancak 1899'da mı ortaya çıktı? Hayır, 1899'da ilk kez Rus sosyal demokratların "ekonomizm"e karşı protestosu işitildi ("*Credo*"ya karşı protesto). *Raboçyeye Dyelo*'nun da çok iyi bildiği gibi "ekonomizm" 1897'de doğmuştur; çünkü V.İ-n., *Raboçaya Mısl*'ı daha Kasım 1898'de övüyordu (bkz. Listok "*Rabotnika*", sayı 9/10).

kendiliğindenliğine tapma anlayışıyla, yani, sosyal demokrasinin rolünü, işçi hareketinin –böylesi bir hareket olarak– basit bir hizmetçisi rolüne indirgemek olarak *Raboçaya Mısl, Öz Kurtuluş Grubu* ve diğer ekonomistlerin anlayışı; *ya da* kitle hareketinin önümüze, bu hareket ortaya çıkmazdan önceki dönemde yetinebildiğimiz görevlerden çok daha karmaşık yeni teorik, politik, örgütsel görevler koyduğu anlayışıyla. *Raboçyeye Dyelo*, tam da birinci anlamda eğilim gösterdi ve göstermektedir. Zira, yeni görevlere ilişkin hiçbir zaman belirli bir şey söylemedi, ama her zaman, sanki bu "kitle hareketi" bizi, önümüze koyduğu görevleri açık bir biçimde kavrama ve çözme zorunluluğundan *kurtarıyormuş* gibi konuşmuştur yalnızca. *Raboçyeye Dyelo*'nun, otokrasinin yıkılmasını işçi kitle hareketinin *birinci* görevi olarak öne sürmeyi olanaksız gördüğü, bu görevi (kitle hareketi adına) en yakın politik talepler uğruna mücadelenin amacına indirgediği, kanıtlarıyla yeterince ortaya kondu (*Yanıt*, sf. 25).

Raboçyeye Dyelo'nun editörü B. Kriçevskiy'nin, 7. sayıda yayımlanan ve aynı hataları tekrarlayan "Rus Hareketinde Ekonomik ve Politik Mücadele" adlı makalesi* üzerinde durmayıp,

---

* Örneğin bu makalede, politik mücadelede "Aşamalar Teorisi" ya da "Çekingen Zikzaklar" teorisi şu şekilde ifade bulmakta: "Nitelikleri bakımından Rusya'nın bütününü kapsayan politik talepler, buna karşın, ilk dönemlerde" (bunlar Ağustos 1900'de yazıldı!) "ilgili işçi tabakasının (aynen böyle!) ekonomik mücadele içinde edindiği deneyime denk düşmelidir. Ancak(!) bu deneyimden hareketle politik ajitasyona başlanabilir ve başlanmalıdır" vb. (sf. 11). Dördüncü sayfada, kendisine göre bütünüyle haksız olan 'ekonomist' sapma suçlamalarına karşı çıkan yazar, dokunaklı bir şekilde şöyle bağırıyor: "Marx ve Engels'in teorilerine uygun olarak, tek tek sınıfların ekonomik çıkarlarının tarihte belirleyici bir rol oynadığını ve bunun sonucu olarak, proletaryanın ekonomik çıkarları uğruna mücadelesinin de onun sınıf olarak gelişmesinde ve proletaryanın kurtuluşu mücadelesi için birincil derecede önem taşımak zorunda olduğunu hangi sosyal demokrat bilmez?" (vurgular bizim) Burada 'bunun sonucu olarak' sözleri tümüyle yersiz. Ekonomik çıkarların belirleyici bir rol oynadığı olgusundan, ekonomik (= sendikal) mücadelenin birincil derecede önem taşıdığı sonucu kesinlikle çıkmaz, çünkü sınıfların en temel, "belirleyici nitelikte" çıkarları, ancak köklü politik değişiklikler sonucu karşılanabilir. Özellikle de, proletaryanın en temel ekonomik çıkarı, ancak burjuva diktatörlüğü yerine proletarya diktatörlüğünü koyacak politik bir devrimle karşılanabilir. B. Kriçevskiy, "Rus sosyal demokrasisinin V.V.'leri"nin (politika ekonomiden sonra gelir vb. yönündeki) tezlerini ve Alman sosyal demokrasisinin Bernsteincılarının tezlerini yinelemektedir.

doğrudan *Raboçyeye Dyelo*'nun 10. sayısına geçeceğiz. Kuşkusuz, B. Kriçevskiy ile Martınov'un *Zarya* ve *İskra*'ya karşı yönelttikleri tek tek itirazları irdeleyecek değiliz. Bizi burada ilgilendiren sadece, *Raboçyeye Dyelo*'nun 10. sayıda takındığı ilkesel tutumdur. Örneğin, *Raboçyeye Dyelo*'nun iki cümle arasında "taban tabana zıt bir çelişki" bulduğu tuhaf durumu incelemeyeceğiz. Şu cümle:

> "Sosyal demokrasi kendi elini kolunu bağlamaz, faaliyetini politik mücadelenin önceden tasarlanmış herhangi bir planı veya yöntemiyle daraltmaz; o, bütün mücadele araçlarını kabul eder, yeter ki partinin mevcut güçlerine uygun düşsün" vb. (*İskra*, sayı 1).

ile şu cümle arasında:

> "Eğer her türlü koşulda ve dönemde politik mücadele içinde deneyim edinmiş sağlam bir örgüt mevcut değilse, sistematik, sağlam ilkelerle aydınlatılmış, sarsılmaz bir inançla hayata geçirilecek bir eylem planından da -ki yalnızca böylesi taktik tanımını hak eder- söz edilemez." (*İskra*, sayı 4).

Amaca uygun olmak koşuluyla, bütün mücadele araçlarının, bütün plan ve yöntemlerin *ilkesel olarak* kabulü ile, *belirli politik bir anda* ısrarla uygulanması gereken plana göre hareket etme talebini birbirine karıştırmak; eğer taktikten söz ediyorsak, bütün tıbbi tedavi yöntemlerinin kabulü ile belli bir hastalığı tedavi ederken belli bir tedavi yöntemi üzerinde durma gereğini birbirine karıştırmakla aynı anlama gelir. Ancak sorun şu ki, kendiliğindenliğe tapma olarak tanımladığımız hastalığa kendisi de yakalanmış olan *Raboçyeye Dyelo*, *bu* hastalığın hiçbir "tedavi yöntemini" kabul etmek istemiyor. *Raboçyeye Dyelo*, bu yüzden "taktik-planın Marksizmin özüyle çeliştiği" (sayı 10, sf. 18); taktiğin, "*partiyle birlikte büyüyen parti görevlerinin büyüme süreci*" olduğu (sayı 11, vurgular *Raboçyeye Dyelo*'nun) yönünde şahane bir keşif yapmıştır. Alıntılanan bu son sözler, ünlü bir özdeyiş haline gelme, *Raboçyeye Dyelo* "çizgisinin" yıkılmaz bir anıtı olma yolunda her türlü şansa sahiptir. "*Nereye?*" sorusuna, bu yönetici organın verdiği yanıt şu: Hareket, hareketin başlangıç noktası ile sonraki noktaları arasın-

(Örneğin, Woltmann tam da böyle tezlerle, işçilerin politik devrimi düşünmeden önce "ekonomik güç" kazanmaları gerektiğini kanıtlamaya çalışmıştı).

daki uzaklığın değişmesinin sürecidir. Bu eşsiz derinlik, yalnızca bir saçmalık olmakla kalmıyor (öyle olsaydı üzerinde durmaya değmezdi), aynı zamanda da *bütün bir akımın* programını oluşturuyor. Yani R.M.'nin (*Raboçaya Mısl* "*Özel Eki*"nde) şu sözlerle ifade ettiği programın ta kendisidir: Arzu edilen mücadele, mümkün olan mücadeledir, mümkün olan mücadele de verili anda yürütülmekte olan mücadeledir. Bu tam da kendini edilgin olarak kendiliğindenliğe uyduran sınırsız oportünizmin çizgisidir.

"Taktik-plan Marksizmin özüyle çelişmektedir!" Bu, Marksizme bir iftiradır; Marksizmi, narodniklerin bizimle mücadelelerinde karşımıza çıkardıkları karikatürün aynısına çevirmektir. Bu tam da bilinçli liderlerin inisiyatif ve enerjilerinin küçümsenmesidir. Oysa Marksizm, tam tersine, sosyal demokratın inisiyatif ve enerjisine muazzam bir ivme katar, ona en geniş bakış açılarını sunar, mücadele için "kendiliğinden" ayağa kalkan işçi sınıfının milyon ve milyonlarca kudretli neferini (deyim yerindeyse) emrine sunar! Uluslararası sosyal demokrasinin bütün tarihi, kâh bu, kâh şu politik liderin hazırladığı, bir liderin ileri görüşlülüğünü, politik ve örgütsel görüşlerinin doğruluğunu, başka bir liderin ise ileriyi görememesini ve politik hatalarını gün yüzüne çıkaran planlarla doludur. Almanya en büyük tarihsel dönüm noktalarından birini -imparatorluğun kurulması, Reichstag'ın açılışı, genel seçim hakkının tanınması- yaşadığı sırada, sosyal demokrat politika ve çalışmanın tamamına ilişkin Liebknecht'in bir planı, Schweitzer'in ise başka bir planı vardı. Olağanüstü yasa* Alman sosyalistlerinin üstüne çullandığında, bir yanda, hemen şiddet ve terör çağrısı yapmak isteyen Most ile Hasselmann'ın bir planı vardı; sosyal demokratlara, bu yasanın çıkmasına akılsız sertlikleri ve devrimci tutumlarının yol açtığını, bu yüzden de şimdi akıllı uslu davranarak hükümet tarafından bağışlanmayı hak etmek zorunda olduklarını vaaz etmeye başlayan Höchberg, Schramm ve (kısmen de) Bernstein'ın ise başka bir planı vardı. Üçüncü bir plana sahip olanlarsa, illegal bir yayın organı çıkarmaya hazırlanan ve basımını gerçekleştirenlerdi. Yıllar sonra, seçilecek yol konusunda verilen

* Bkz. 27. dipnot -çev.

mücadelenin sona ermesinden ve tarihin seçilen yolun yerinde olup olmadığı konusunda kesin hükmünü vermesinden sonra dönüp geriye bakıldığında, partiyle birlikte büyüyen parti görevlerinin artışına ilişkin derinlikli bir özdeyişle ortaya koymak kuşkusuz güç değildir. Ama bir kafa karışıklığı* döneminde, Rus "eleştirmenler" ve "ekonomistler"in sosyal demokrasiyi trade-unionculuğa indirgedikleri, teröristlerin de eski hataları tekrarlayan bir "taktik-plan"ı hararetle savundukları böylesi bir zamanda, böylesi bir düşünce derinliğiyle yetinmek, kendi kendine "fakirlik karnesi" çıkarmak anlamına gelir. Birçok Rus sosyal demokratının inisiyatif ve enerji sıkıntısı, "politik propaganda, ajitasyon ve örgütlenmesinin yeterli genişlikte"** olmaması sıkıntısını, olabildiğince kapsamlı bir devrimci faaliyet için "planlar" geliştirme sıkıntısını çektiği bir zamanda, böyle bir zamanda "taktik-plan Marksizmin özüyle çelişmektedir" demek, sadece teorik olarak Marksizmi sığlaştırmak anlamına gelmekle kalmamakta, pratik açıdan da *partiyi geriye çekmek* anlamına gelmektedir.

> "Sosyal demokrat devrimcinin görevi", diye bize akıl vermeyi sürdürüyor Raboçyeye Dyelo, "kendi bilinçli çalışmasıyla nesnel gelişmeyi sadece hızlandırmaktır, yoksa bu gelişmeye son vermek ya da onun yerine öznel planlar koymak değildir. İskra, teoride bütün bunları biliyor. Ama Marksizmin, haklı olarak bilinçli devrimci çalışmaya verdiği büyük önem, İskra'mn pratikte, taktik konusundaki doktriner görüşü nedeniyle, gelişmenin nesnel veya kendiliğinden unsurun önemini küçümsemesine yol açmaktadır." (sf. 18)

Bay V.V. ile şürekâsına yaraşır devasa bir teorik kafa karışıklığı daha. Filozofumuza sormak istiyoruz: Öznel planları hazırlayıp yazan kişinin nesnel gelişmeyi "küçümsemesi" nerede ifade bulabilir? Belli ki, bu kişinin, bu nesnel gelişmenin belirli sınıfları, tabakaları, grupları, belirli ulusları, ulus grupları vb. yarattığını ya da güçlendirdiğini, yok ettiğini veya zayıflattığını; dolayısıyla da şu ve şu ulus-

* *"Ein Jahr der Verwirrung"* (Kafa Karışıklığı Yılı) - F. Mehring'in *Alman Sosyal Demokrasisinin Tarihi* adlı kitabında, sosyalistlerin, yeni koşullara uygun yeni bir "Taktik-Plan"ın seçiminde başlangıçta gösterdikleri yalpalama ve kararsızlıkları anlatan bölüme verdiği başlık.

** *İskra*'nın 1. sayısının başyazısından.

lararası politik güçlerin gruplaşmasını ve devrimci partilerin şu ve şu tutumunu vb. koşulladığım gözden kaçırmasında ifade bulur. Ama bu durumda, öyle bir yazarın suçu, kendiliğinden unsurun küçümsenmesi değil, aksine, *bilinçli* öğenin küçümsenmesi olacaktır; zira onun "bilinçliliği" nesnel gelişmeyi doğru kavramasına yetmemiştir. Bu nedenle, kendiliğindenliğin ve bilinçliliğin "*göreli* öneminin değerlendirilmesi" (vurgular *Raboçyeye Dyelo*'ya ait) üzerine yapılan gevezelik bile tek başına "bilinçlilik"ten mutlak bir yoksunluğa işaret eder. Eğer "gelişmenin" bazı "kendiliğinden unsurları", genel olarak, insan bilinci tarafından kavranabiliyorsa, o zaman bunların yanlış değerlendirilmesi "bilinçli öğenin küçümsenmesi"yle aynı anlama gelecektir. Yok eğer bunlar bilinç tarafından kavranamıyorsa, bu durumda onları bilemeyiz ve haklarında bir şey söylememiz mümkün olmaz. Peki, o halde B. Kriçevskiy neden bahsediyor? Eğer o, *İskra*'nın "öznel planlarını" hatalı buluyorsa (ki bunların hatalı olduklarını açıkça ilan ediyor), o zaman bu planlarda özellikle hangi nesnel gerçeklerin görmezlikten gelindiğini kanıtlaması ve *İskra*'yı, bu görmezlikten gelme nedeniyle *bilinçlilikten yoksunlukla*, (kendisinin ağzından söyleyecek olursak) "bilinçli öğenin küçümsenmesi"yle suçlaması gerekirdi.

Ne var ki eğer o, öznel planlardan hoşnutsuzluk duyuyor ve "kendiliğinden unsurun küçümsenmesi"ne (!!) dikkat çekmek dışında hiçbir argümana sahip değilse, bununla sadece, (1) Marksizmi teorik olarak, Beltov[37] tarafından yeterince alaya alman Kareyevler ve Mihaylovskiyler gibi anladığını; (2) pratik olarak, legal Marksistlerimizi Bernsteincılığa, sosyal demokratlarımızı da "ekonomizm"e götüren "gelişmenin kendiliğinden unsurlarıyla" tamamen yetindiğini ve Rus sosyal demokrasisini, ne pahasına olursa olsun, gelişmenin "kendiliğindenlik" yolundan *ayırmaya* karar vermiş insanlara "çok kızgın" olduğunu kanıtlar.

Bundan sonra pek eğlenceli şeyler geliyor. "Nasıl ki insanlar, doğa bilimlerinin tüm ilerlemelerine rağmen, tıpkı ataları gibi çoğalmaya devam edeceklerse, yeni bir toplum düzeninin ortaya çıkışı, toplum bilimlerinin tüm ilerlemelerine ve bilinçli savaşçılarının artmasına rağmen bundan böyle de *ağırlıklı olarak* ken-

diliğinden patlamaların sonucu olarak gerçekleşecektir." (sf. 19) Ataların bilgeliğinin "çocuk sahibi olmaya kimin aklı yetmez?" demesi gibi, (Nartsis Tuporılov[38] tarzı) "en yeni sosyalistlerin" bilgeliği de şunu söylüyor: Yeni toplumsal düzenin kendiliğinden doğuşuna katılmaya herkesin aklı yetecek. Biz de kimsenin bu konuda bir yoksunluk çekeceğini düşünmüyoruz. Böyle bir katılım için, "ekonomizm" egemenken "ekonomizm"e, terörizm ortaya çıktığında da terörizme *uyum sağlamak* yeter. Böylece, *Raboçyeye Dyelo*, bu yılın ilkbaharında, terör eğilimine karşı uyarmanın son derece büyük bir önem taşıdığı bir sırada, kendisi için "yeni" olan bu sorun karşısında kararsız bir tutum aldı. Ama şimdi, alt ay sonra, sorunun artık güncel olmaktan çıktığı bir sırada, bu gazete aynı anda hem "Terörist duygu kabarışlarına karşı gelmenin sosyal demokrasinin görevi olamayacağı ve olmaması gerektiğini düşünüyoruz" açıklamasını (*Raboçyeye Dyelo*, sayı 10, sf. 23), hem de konferans kararını önümüze sürüyor: "Konferans, sistematik saldırı terörünü zamansız bulmaktadır." (*İki Konferans*, sf. 18) Bu ne mükemmel bir açıklık, bu ne tutarlılık! Karşı değiliz ama zamansız olduğunu ilan ediyoruz; ve bunu, sistematik olmayan savunma amaçlı terörün "karar" kapsamına girmeyeceği şekilde yapıyoruz. Böyle bir kararın son derece risksiz ve yanlış yorumlamalara karşı korumalı olduğunu kabul etmeli; tıpkı hiçbir şey söylememek için konuşmuş bir adamın hatalara karşı güvencede olması gibi! Ve böyle bir karar almak için gereken tek şey, hareketin *kuyruğuna* yapışabilmektir. *İskra*, *Raboçyeye Dyelo*'nun terörü yeni bir sorun olarak ilan edişini alaya aldığında öfkelenen *Raboçyeye Dyelo* da *İskra*'yı "âdeta akıl almaz bir küstahlık içinde parti örgütüne, on beş yıldan fazla bir süre önce, yurtdışında yaşayan bir grup yazar tarafından çözümü sunulan taktik sorunları dayatmakla" suçladı (sf. 24). Hakikaten de, sorunları teorik olarak önceden çözmek, sonra da örgütü olduğu gibi partiyi ve de kitleyi bu çözümün doğruluğuna ikna etmeye kalkışmak ne büyük küstahlık, bilinçli öğenin ne büyük bir abartılması![*] Oysa, herkesçe bilinen gerçekleri

* "*Emeğin Kurtuluşu*" grubunun, terör sorununu "teorik olarak" çözümlerken, kendisinden önceki devrimci hareketlerin deneyimlerini genelleştirdiğini unutmamak gerek.

yinelemek ve kimseye bir şey "dayatmadan", her türlü "sapmaya", hem "ekonomizm"e hem de terörizme ayak uydurmak çok daha kolay. *Raboçyeye Dyelo*, yaşam bilgeliğinin bu altın kuralını bile genelleştiriyor ve *İskra* ile *Zarya*'yı "şekilsiz kaosun üzerinde bir ruh gibi dolaşan programlarını hareketin karşısına çıkarmak"la (sf. 29) suçluyor. Ama sosyal demokrasinin rolü, sadece kendiliğinden hareketin üzerinde dolaşmakla kalmayan, aynı zamanda bu hareketi "*kendi programı*" *düzeyine yükselten* "ruh" olmak değilse nedir? Herhalde, hareketin *kuyruğunda* sürüklenmek değildir: Bu, hareket için en iyi ihtimalle faydasız, en kötü ihtimalle de çok, ama çok zararlı olurdu. *Raboçyeye Dyelo* ise, bu "taktik süreci" yalnızca izlemekle kalmıyor, onu bir ilke haline yükseltiyor; bu nedenle, çizgisini oportünizm olarak değil, (kvost* sözcüğünden türeterek) *Kvostçuluk* [kuyrukçuluk] olarak adlandırmak daha doğru olacak. Ayrıca kabul etmeli ki, daima hareketin peşinden onun kuyruğu olarak gitmeye kesin karar vermiş olan insanlar, "gelişmenin kendiliğinden unsurunu küçümseme"ye karşı tam anlamıyla ve her daim koruma altında olacaklar.

***

Böylece, Rus sosyal demokrasisi içindeki "yeni akım"ın temel hatasının, kendiliğindenliğe tapmak ve kitlenin kendiliğindenliğinin biz sosyal demokratlardan yığınla bilinç talep ettiği gerçeğini kavramamak olduğuna kanaat getirmiş bulunuyoruz. Kitlelerin kendiliğinden ayağa kalkışı ne denli güçlenir, hareket ne denli genişlerse, sosyal demokrasinin hem teorik hem de politik ve örgütsel faaliyetinde yüksek oranda bilinç ortaya koyması ihtiyacı da o kadar hızlı, kıyaslanamayacak kadar hızlı artar.

Rusya'da kitlelerin kendiliğinden ayağa kalkışı öylesine hızlı gerçekleşti (ve gerçekleşmeye devam ediyor) ki, sosyal demokrat gençliğin, bu devasa görevin yerine getirilmesine yeterince hazırlıklı olmadığı görüldü. Bu hazırlıksızlık, bizim ortak talihsizliğimizdir, *bütün* Rus sosyal demokratlarının talihsizliğidir. Kitlelerin yükselişi kesintisiz olarak sürekli ilerledi ve genişledi, sadece başladığı yerde bitmemekle kalmadı, yeni yerleşim yerlerini ve nüfusun

* kuyruk –çev.

yeni katmanlarını da içine aldı (işçi hareketinin etkisiyle öğrenci gençlik, genel olarak aydınlar ve hatta köylülük içinde kaynaşma artış gösterdi). Devrimciler ise gerek "teorileri", gerekse eylemleriyle bu yükselişin *gerisinde kaldılar,* bütün hareketi *yönetebilecek* yetkinlikte ve sürekliliği olan bir örgüt yaratmayı başaramadılar.

Birinci bölümde, *Raboçyeye Dyelo*'nun teorik görevlerimizi küçümsediğini saptadık ve moda "eleştiri özgürlüğü" sloganını "kendiliğinden" tekrar ettiğini saptadık: Bu sloganı yineleyenler, Almanya ve Rusya'daki oportünist "eleştirmenler" ile devrimcilerin tutumunun birbirine taban tabana zıt olduğunu kavramalarına yetecek "bilinçliliğe" sahip değillerdi.

Bundan sonraki bölümlerde, kendiliğindenliğe tapmanın, sosyal demokrasinin politik görevleri alanında ve örgütsel çalışmasında nasıl ifade bulduğunu ele alacağız.

III

Trade-Unioncu Politika ve Sosyal Demokrat Politika

Raboçyeye Dyelo'ya bir övgüyle başlayalım yine. "Teşhir Yazını ve Proletarya Mücadelesi" – Martınov, *İskra*'yla yaşanan görüş ayrılıklarına ilişkin *Raboçyeye Dyelo*'nun 10. sayısında yayımlanan makalesine bu başlığı vermiş. "Biz kendimizi, onun" (işçi partisinin) "gelişme yolunu tıkayan koşulların sadece teşhiriyle sınırlayamayız. Proletaryanın dolaysız günlük çıkarlarıyla da ilgilenmek zorundayız" (sf. 63). Martınov, bu görüş ayrılıklarının özünü böyle formüle ediyordu. "... 'İskra'... fiilen, koşullarımızı, en başta da politik koşullarımızı teşhir eden devrimci muhalefetin organıdır... Biz ise, proletaryanın mücadelesiyle sıkı organik bir bağ içerisinde, işçi davası için çalışıyoruz ve çalışmaya devam edeceğiz." (agy). Bu tanımlamadan ötürü Martınov'a teşekkürü borç bilmemek olmaz. Bu tanımlama, muazzam bir genel ilgiyi hak ediyor; zira, aslında yalnız bizim *Raboçyeye Dyelo* ile görüş ayrılıklarımızı değil, politik mücadele konusunda bizimle "ekonomistler" arasındaki bütün görüş ayrılıklarını kapsıyor. Daha önce, "ekonomistlerin" "politikayı" mutlak surette yadsımadıklarını, ama sosyal demokrat politik anlayıştan trade-unioncu anlayışa doğru sürekli bir kayma içinde olduklarını göstermiştik. Martmov da tam anlamıyla böyle bir sapma içinde; biz de bu nedenle, kendisini, bu sorunda ekonomist

kafa karışıklığının *örnek* bir *modeli* olarak ele almayı uygun buluyoruz. Ne *Raboçaya Mısl*'m "*Özel Ek*"ini, ne *Öz Kurtuluş Grubu*'nun bildirgesini, ne de *İskra*'nın 12. sayısındaki "ekonomist" mektubu kaleme alanlar, bu seçimden ötürü bizden şikâyetçi olmaya hakları olacaktır; kanıtlamaya çalışacağımız şey de bu olacak.

a) Politik Ajitasyon ve Bunun Ekonomistlerce Daraltılması

Rus işçilerinin verdiği ekonomik mücadelenin* geniş bir yaygınlık kazanmasının ve sağlam bir temele oturmasının, bir ekonomik (fabrikalardaki ve mesleklerdeki koşullarla ilgili) teşhirler "yazınının" yaratılmasıyla el ele yürüdüğünü herkes bilir. "Bildirilerin" temel içeriği, fabrikalardaki çalışma koşullarının teşhir edilmesinden ibaretti ve kısa bir süre içinde işçiler arasında gerçek anlamda bir teşhir etme tutkusu patlak verdi. İşçiler, sosyal demokrat çevrelerin kendilerine, sefalet içindeki yaşamları, son derece ağır çalışma koşulları ve her türlü haktan mahrumiyetleri konusunda bütün gerçekleri dile getiren yeni tür bildiriler sunmak istediklerini ve bunu yapabildiklerini görür görmez, bizi, denebilir ki, fabrika ve atölyelerden gelen mektup yağmuruna tutmaya başladılar. Bu "teşhir yazını", sadece bir bildiride şiddetle eleştirilen koşulların yaşandığı fabrikada değil, bu teşhir edilen koşullar üzerine bir şeyler duyan bütün fabrikalarda da büyük bir etki yaratıyordu. Ve farklı işletme ve mesleklerdeki işçilerin yoksulluk ve sıkıntıları birçok yönden ortak olduğundan, "işçi yaşamı hakkındaki gerçekler" *herkesin* coşkulu onayını kazanıyordu. En geri işçiler arasında "kendilerini basılı görme" tutkusu gelişiyordu; soygun ve zulme dayanan bugünkü toplumsal düzenin tümüne karşı mücadelenin bu gelişmemiş biçimine duyulan soylu bir tutku. Ve bildirilerin çok büyük çoğunluğu gerçek anlamda birer savaş ilanıydı; çünkü teşhirler müthiş bir heyecan ve etki yaratıyordu

* Herhangi yanlış bir anlamaya meydan vermemek için, burada ve bu kitapçık boyunca (bizdeki yaygın kullanıma uygun olarak) ekonomik mücadeleden anladığımız şeyin, Engels'in yukarıda aktardığımız pasajında "kapitalistlere karşı direnme" olarak tanımladığı ve özgür ülkelerde sendikal, sendikalist veya trade-unioncu mücadele olarak adlandırılan "pratik ekonomik mücadele" anlamına geldiğini belirtelim.

ve işçiler arasında, dehşetli kötü koşulların ortadan kaldırılmasına yönelik ortak bir istek uyandırıyor ve onları bu isteklerini grevlerle destekleme yönünde harekete geçiriyordu. Fabrikatörler bu bildirilerin savaş ilanı anlamı taşıdığını en sonunda kabul etmek zorunda kaldılar; öyle ki, çoğu zaman savaşın başlamasını beklemek bile istemediler. Bu teşhirlerin sadece yayınlanması bile, her zaman olduğu gibi büyük bir etki yaratıyor, güçlü bir manevi baskı anlamı kazanıyordu. Taleplerin tamamının veya bir kısmının yerine getirilmesi için, yalnızca bir bildirinin yayınlanmasının yeterli olduğu birçok durum yaşandı. Kısası; ekonomik teşhir (fabrika koşullarının teşhiri), ekonomik mücadelenin önemli bir kaldıracıydı ve bugün de öyledir. İşçilerin kendilerini savunmalarını zorunlu kılan kapitalizm varlığını sürdürdükçe de bu önemini koruyacaktır. Avrupa'nın en ileri ülkelerinde, gözlerden uzak herhangi bir "zanaat" dalındaki veya bütünüyle unutulmuş herhangi bir ev içi üretim kolundaki kötü koşulların ortaya konmasının, sınıf bilincinin uyanması için, sendikal bir mücadelenin başlaması ve sosyalizmin yayılması için bir hareket noktası oluşturduğunu bugün bile gözlemlemek mümkün.*

Son dönemin Rus sosyal demokratlarının çok büyük bir çoğunluğu, kendilerini neredeyse tamamen fabrika koşullarının teşhirini örgütleme çalışmasına vakfetmişlerdi. Bu vakfetmenin nasıl bir noktaya vardığını, bunun *kendi başına* aslında henüz sosyal demokrat değil, sadece trade-unioncu bir faaliyet olduğunun bu çalışma sırasında nasıl unutulduğunu görmek için *Raboçaya Mısl*'ı

* Bu bölümde, yalnızca politik mücadeleyi, bu mücadelenin geniş ya da dar kavranışını ele alıyoruz. Bu nedenle, *Raboçyeye Dyelo*'nun, *İskra*'nın ekonomik mücadele karşısında "aşırı tutukluk" içinde olduğu savına, sadece bir acayiplik olarak, geçerken şöyle bir değinmek istiyoruz (*İki Konferans*, sf. 27, Martınov, "*Sosyal Demokrasi ve İşçi Sınıfı*" adlı broşüründe bu savı yeniden ısıtıp ileri sürmüştür). Bu savı öne sürenler, İskra'nın her yıl ekonomik mücadeleye ayırdığı yeri (yapmaktan pek hoşlandıkları gibi) kilo ya da forma hesabıyla ölçselerdi ve bunu *Raboçyeye Dyelo* ile *Raboçaya Mısl*'ın bu konuya ayırdıkları yerin toplamıyla karşılaştırsalardı, bu açıdan bile geri kaldıklarını kolayca görürlerdi. Belli ki, bu basit gerçeğin bilinmesi, onları mahcubiyetlerini açıkça ortaya çıkaran gerekçelere sığınmaya zorlamaktadır. "*İskra*" diye yazıyorlar "istese de istemese de(!) yaşamın dayattığı gerekleri yerine getirmek ve en azından(!) işçi hareketine ilişkin mektupları yayınlamak zorundadır." (*İki Konferans*, sf. 27). Hakikaten, bizi bitiren argüman işte budur!

akla getirmek yeter. Teşhirler, aslında, sadece *belli bir meslekteki* işçilerin işverenleriyle olan ilişkilerine değinmekle sınırlıydı ve emek güçlerini satanların, bu "meta"yı menfaatlerine daha uygun koşullarda satmayı ve alıcıya karşı mücadeleyi salt ticari bir sözleşme zemini üzerinde yürütmeyi öğrenmelerine yol açtı. Bu teşhir çalışmaları (devrimciler örgütünün bunlardan bir dereceye kadar yararlanması koşuluyla) sosyal demokrat faaliyetin başlangıcı ve onun bileşenlerinden biri olabilirdi; ama öte yandan "salt sendikal" bir mücadeleye ve sosyal demokrat olmayan bir işçi hareketine de yol açabilirdi (kendiliğindenliğe tapma nedeniyle böyle olmak zorundaydı da). Sosyal demokrasi, işçi sınıfının mücadelesini, sadece, emek güçlerini uygun koşullarda satabilmesi için yönetmekle kalmaz, aynı zamanda mülksüzleri kendilerini varlıklı sınıfa satmak zorunda bırakan toplumsal düzeni ortadan kaldırma mücadelesini de yönetir. Sosyal demokrasi, işçi sınıfını, sadece belirli bir işverenler grubuyla olan ilişkilerinde değil, toplumun bütün sınıflarıyla ve örgütlü politik bir güç olarak devletle ilişkilerinde de temsil eder. Bundan dolayı, sosyal demokratların ekonomik mücadeleyle yetinemeyecekleri gibi, aynı zamanda da ekonomik koşulların teşhirinin örgütlenmesini ana faaliyetleri haline gelmesine de izin veremeyecekleri aşikârdır. Biz işçi sınıfının politik eğitimine, politik bilincinin geliştirilmesi işine etkin bir şekilde el atmak zorundayız. *Zarya* ve *İskra* cephesinden "ekonomizm"e yapılan ilk saldırının ardından, bu konuda *şimdi* "herkes hemfikir" (fakat az sonra göreceğimiz gibi, kimileri sadece sözde hemfikir).

Şimdi ortaya çıkan soru şu: Politik eğitimin içeriği ne olmalıdır? İşçi sınıfının otokrasiye karşı düşmanlığı fikrinin propagandasıyla yetinilebilir mi? Kuşkusuz ki hayır. İşçilerin politik yönden ezildiklerini *açıklamak* yetmez (tıpkı onların çıkarlarının, işverenlerin çıkarlarına aykırı olduğunu *açıklamanın* yeterli olmaması gibi). Bu baskının her somut görünümünü ajitasyonda kullanmak gerekir (tıpkı ekonomik baskının somut görünümlerini ajitasyonda kullandığımız gibi). Ve toplumun en farklı sınıfları *bu* baskıdan nasibini aldığı için, bu baskı da yaşamın en farklı alanlarında –mesleki, kamusal, bireysel, ailevi, dinsel, bilimsel vb. vb.– ortaya çıktığı için, otokrasinin *çok yönlü politik teşhirinin* örgütlemesini *üstlenmediği-*

miz takdirde, işçilerin politik bilincini geliştirme *görevimizi* yerine *getirmemiş olacağımız* açık değil mi? Baskının somut görünümlerini ajitasyonda kullanabilmek için bu görünümleri teşhir etmek gerek (tıpkı ekonomik ajitasyonu yürütmek nasıl fabrikalardaki kötü durumların teşhirini gerektirdiyse).

Bunun yeterince açık olduğu düşünülebilir. Ama tam da bu noktada, "herkes"in, politik bilincin *çok yönlü* geliştirilmesini yalnızca lafta zorunlu gördüğü ortaya çıkıyor. Tam da bu noktada, örneğin *Raboçyeye Dyelo*'nun çok yönlü politik teşhirler örgütlemeyi (veya bunun ilk adımlarını atmayı) reddetmekle kalmadığı, üstüne üstlük bu görevi yüklenen *İskra*'yı geri *çekmeye* çalıştığı ortaya çıkmaktadır. Şunu dinleyelim: "İşçi sınıfının politik mücadelesi sadece" (hiç de sadece değil) "ekonomik mücadelenin en gelişmiş, en geniş kapsamlı ve en gerçekçi biçimidir" (*Raboçyeye Dyelo'nun Programı*, *Raboçyeye Dyelo*, sayı 1, sf. 3). "Şimdi sosyal demokratların önünde ekonomik mücadelenin kendisine olabildiğince politik bir nitelik kazandırma görevi duruyor" (Martınov, *Raboçyeye Dyelo*, sayı 10, sf. 42). "Ekonomik mücadele, kitleleri etkin politik mücadeleye çekmek için en yaygın uygulanabilir araçtır" (Yurtdışı Birliği Konferans Kararı ve "değişiklik önergeleri": *İki Konferans*, sf. 11 ve 17). Okurun gördüğü gibi, varolduğu ilk günden "Yazı İşleri Kuruluna Talimat"a kadar *Raboçyeye Dyelo*'nun bütün bu tezleri hep benimsemiş; ve bu tezlerin hepsi politik ajitasyon ve mücadeleye ilişkin bir ve aynı görüşü ifade ettikleri de ortadadır. Bu görüşe bir de, bütün "ekonomistlere" egemen olan politik ajitasyonun ekonomik ajitasyonu *izlemesi* gerektiği bakış açısından değerlendirin. Ekonomik mücadelenin, genel olarak,*

* "Genel olarak" diyoruz, çünkü *Raboçyeye Dyelo*'da sözü edilen, bir bütün olarak partinin genel ilkeleri ve genel görevleridir. Kuşkusuz, pratikte öyle durumlar vardır ki, politikanın gerçekten de ekonomiyi izlemesi gerekir, ne var ki bütün Rusya için geçerli olan bir kararda böyle bir şeyden söz etmeyi, yalnızca ekonomistler başarabilir. Politik ajitasyonun "en başından itibaren" "sadece ekonomik temelde" yürütülebileceği durumlar da vardır; ve buna rağmen *Raboçyeye Dyelo*, sonunda bunun için "hiç de bir zorunluluk bulunmadığı" kanaatine vardı (*İki Konferans*, sf. 11). Bir sonraki bölümde, "politikacı" ve devrimcilerin taktiklerinin, sosyal demokrasinin sendikal görevlerim görmezlikten gelmek bir yana, tam aksine bu görevlerin tutarlı bir biçimde yerine getirilmesini güvence altına alanın yalnızca onlar olduğunu göstereceğiz.

kitleleri politik mücadeleye çekmek için "en yaygın uygulanabilir araç" olduğu doğru mudur? Bu büsbütün yanlıştır. Kitleleri bu mücadeleye "çekmek" için, polis baskısının ve otokrasinin zorbalığının *her türlü olası* görüngüleri, yalnızca ekonomik mücadeleyle ilgili görüngülerden daha az "yaygın kullanılabilecek" bir araç değildir. Kırsal yöneticiler ve köylülere dayak cezaları, memurların rüşvetçiliği ve kentlerde polisin "sıradan halka" karşı davranışları, açlık çekenlere karşı yürütülen savaş ve halkın aydınlığa, bilgiye ulaşma çabasının kovuşturulması, vergilerin zorla tahsili ve mezheplerin üzerindeki baskılar, askerlerin katı eğitimi ve öğrencilerle liberal aydınlara kışla yöntemleriyle yaklaşılması; doğrudan "ekonomik" mücadeleyle bağlantılı olmayan bütün bu ve zorbalığın bunlara benzer diğer binlerce görüngüsü, neden politik ajitasyon için, kitleleri politik mücadeleye çekmenin *daha az* "yaygın kullanılabilecek" araçları ve vesileleri olsun? Tam tersine: Bir işçinin (bizzat kendisinin veya yakın çevresindeki insanların başına geldiği için) haksızlığa, keyfi tutumlara ve zorbalığa uğradığı durumların toplamı içinde, tam da, sendikal mücadelede polis baskısına uğradığı durumlar, kuşkusuz yalnızca küçük bir yer tutar. O halde, sosyal demokratların, genel bir söylemle, daha az "yaygın kullanılabilecek" olmayan diğer araçlara da sahip olmaları gerekirken, araçlardan sadece birini "en yaygın uygulanabilir araç" ilan ederek, politik ajitasyonun kapsamını önceden *daraltmanın* sebebi nedir?

Uzun zaman önce, uzak geçmişte (bundan bir yıl önce!..) *Raboçyeye Dyelo* şöyle yazıyordu: "Hükümet, polis ve jandarmayı kullanmaya başlar başlamaz, bir veya en fazla birkaç grevden sonra kitleler en acil politik taleplere açık hale geliyor" (sayı 7, sf. 15, *Ağustos* 1900). Bu oportünist aşamalar teorisi Yurtdışı Birliği tarafından bugün artık terk edilmiştir. Birlik, şunu açıklayarak bizim söylediklerimizi kabul ediyor: Politik ajitasyonu ta en başından itibaren salt ekonomik bir temelde yürütmek için hiçbir zorunluluk yok" (*İki Konferans,* sf. 11). Rus sosyal demokrasisinin gelecekteki tarihçisi, ekonomistlerimizin sosyalizmi ne kadar alçalttıklarını, uzun uzun açıklamalardan çok daha açık bir biçimde, "Yurtdışı Birliği"nin sırf geçmişteki hatalarının bir kısmını inkâr edişinden görecektir. Fakat politikanın daraltılmasının bu *bir* biçimini terk

edişin, bizi diğer bir daraltma biçimine razı olmaya sevk edebileceğini sanmak, Yurtdışı Birliği açısından ne büyük bir saflıktır! Peki, bu noktada, ekonomik mücadeleyi olabildiğince geniş ölçekte yürütmek, politik ajitasyonda her zaman ondan faydalanmak gerektiğini, ama ekonomik mücadeleyi kitlelerin etkin politik mücadeleye çekilmesinde, en yaygın uygulanabilir araç saymanın "hiçbir gereği olmadığını" söylemek daha mantıklı olmaz mıydı?

Yurtdışı Birliği, *Bund*'un [Yahudi İşçi Birliği][39] 4. Konferansının ilgili kararında yer alan "en iyi araç" ifadesinin yerine "en yaygın uygulanabilir araç" ifadesini koymuş olmayı önemli buluyor. Doğrusu, bu kararlardan hangisinin daha iyi olduğunu söylemekte hakikaten zorluk çekiyoruz. Bizce *ikisi* de birbirinden *kötü*. Hem Yurtdışı Birliği, hem de *Bund*, burada (kısmen belki de farkında bile olmaksızın geleneğin etkisi altında kalarak) politikanın ekonomist, trade-unioncu yorumuna kayıyorlar. Bunu, "en iyi" sözcüklerini mi, yoksa "en yaygın uygulanabilir" sözcüklerini mi kullanarak yaptıkları, meselenin özünü değiştirmiyor. Eğer Yurtdışı Birliği, "ekonomik temelli politik ajitasyonun" en yaygın ("uygulanabilir" değil) uygulanan araç olduğunu söyleseydi, o zaman sosyal demokrat hareketimizin gelişiminin belirli bir evresi bakımından haklı olurdu. Özellikle *"ekonomistler"* açısından, 1898-1901 yıllarında pratik faaliyet yürütenlerin birçoğu (hatta çoğunluğu) açısından haklı olurdu; çünkü bu ekonomist pratikçiler, gerçekten de politik ajitasyonu (eğer yürüttülerse tabii!) *neredeyse salt ekonomik temelde yürüttüler. Böyle* bir politik ajitasyonu, gördüğümüz gibi gerek *Raboçaya Mısl*, gerekse *Öz Kurtuluş Grubu* kabul etmişler, dahası önermişlerdir! *Raboçyeye Dyelo*, yararlı ekonomik ajitasyonun, politik mücadelenin zararlı bir daraltılması eşliğinde sürdürülmesini *kararlılıkla mahkûm etmeliydi*, ama bunu yapmak yerine, (*ekonomistler tarafından*) en yaygın *uygulanan* aracı, en yaygın uygulanabilir araç olarak ilan ediyor! Şimdi biz bu insanları "ekonomist" olarak nitelerken, onların ellerinden, sanatın tüm inceliklerini kullanarak bize sövüp saymaktan, bizi "aldatmacılar", "bozguncular", "papalık elçileri", "iftiracılar"* olarak nitelemekten, her vesilede

* Bu ifadeler "*İki Konferans*" broşüründe aynen kullanılmıştır, sf. 31, 28 ve 30.

herkese sızlanarak kendilerine hakaret edildiğinden yakınmaktan ve neredeyse yemin billah ederek şunu temin etmekten başka bir şey gelmiyor olması şaşırtıcı değildir: "Şu anda tek bir sosyal demokrat örgüt 'ekonomizm'le suçlanamaz."* Ah şu iftiracılar, ah şu kötü kalpli ... politikacılar! "Ekonomizm" denen şeyi, sırf insanlara çamur atmak için, sırf insana düşman olduklarından, kasıtlı olarak uydurmuş olmasınlar!?

Sosyal demokrasiye "ekonomik mücadelenin kendisine politik bir nitelik kazandırmak" görevini yükleyen Martınov, bu sözleri hangi somut ve gerçek anlamda kullanıyor? Ekonomik mücadele, işçilerin *emek gücünün* daha uygun koşullarda *satışı,* onların çalışma ve yaşam koşullarının iyileştirilmesi için işverenlere karşı giriştiği kolektif bir mücadeledir. Bu mücadele, zorunlu olarak mesleki niteliktedir; çünkü çalışma koşulları değişik meslek kollarında büyük farklılıklar göstermektedir ve dolayısıyla bu koşulların *iyileştirilmesine* yönelik mücadele de meslek örgütleriyle (Batıda sendikalar, Rusya'da geçici sendikal birlikler, bildiriler vb. aracılığıyla) yürütülmelidir. "Ekonomik mücadelenin kendisine politik bir nitelik kazandırmak" buna göre, aynı mesleki talepleri, çalışma koşullarında aynı mesleki iyileştirmeleri (Martınov'un makalesinin bir sonraki sayfasında, 43. sayfada ifade ettiği gibi) "yasal ve idari önlemler" yoluyla sağlamaya çalışmaktır. Bütün işçi sendikalarının her zaman yaptıkları ve yapmayı sürdürdükleri şey de işte budur. Webb çifti gibi esaslı âlimlerin (ve "esaslı" oportünistlerin) yapıtlarına bakın. İngiliz işçi örgütlerinin uzun zamandır "ekonomik mücadeleye politik bir nitelik kazandırma" görevinin bilincine vardıklarını ve bunu gerçekleştirmekte olduklarını; öteden beri grev hakkı için, kooperatif ve sendikal hareketin önündeki bütün hukuksal engellerin kaldırılması için, kadınların ve çocukların korunması yönünde yasaların çıkarılması için, sağlığa ve fabrikalara yönelik yasal düzenlemeler vb. aracılığıyla çalışma koşullarının iyileştirilmesi için mücadele verdiklerini görürsünüz.

Böylece, kulağa "dehşetli" derinlikli ve devrimci gelen tumturaklı "ekonomik mücadelenin *kendisine* politik bir nitelik kazan-

* *İki Konferans*, sf. 32.

dırmak" cümlesinin ardında yatan aslında sosyal demokrat politikayı trade-unioncu bir politikaya *indirgemek* yönündeki geleneksel çabadan başka bir şey değil! *Ekonomik reformlar için mücadele*, bize, sözümona "dogmanın devrimcileştirilmesini yaşamın devrimcileştirilmesinin üzerinde"* tutan *İskra*'nın tek taraflılığını düzeltme kisvesi altında, yeni bir şeymiş gibi sunuluyor. Gerçekte ise, "ekonomik mücadelenin kendisine politik bir nitelik kazandırmak" ifadesinin, ekonomik reformlar için mücadele dışında hiçbir anlamı yoktur. Ve eğer Martınov kendi sözlerinin anlamı üzerine kafa yormuş olsaydı, bu basit sonuca kendisi de ulaşabilirdi. Martınov, elindeki en ağır silahını *İskra*'ya karşı yöneltirken şöyle diyor: "Partimiz, ekonomik sömürüye, işsizliğe, açlığa vb. karşı yasal ve idari önlemlerin alınması yönündeki somut taleplerini hükümetin önüne koyabilir ve koymalıdır" (*Raboçyeye Dyelo*, sayı 10, sf. 42-43). Somut önlem talepleri; toplumsal reformlar talebi değil mi yoksa? Tarafsız okurlara bir kez daha soruyoruz; ekonomik reformlar için mücadelenin zorunluluğu tezini, *İskra*'yla düştükleri *görüş ayrılığı* olarak gösteren işçileri bölenleri** (şu sıralar yaygın kullanılan bu kaba söz için kursuma bakılmasın!) gizli Bernsteincılar olarak adlandırdığımızda onlara iftira mı etmiş oluyoruz?

Devrimci sosyal demokrasi, reformlar için mücadeleyi daima faaliyetine dahil etmiştir ve etmektedir. Ama sosyal demokrasi, "ekonomik" ajitasyonu sadece, hükümetten her türlü önlemin alınmasını talep etmek için değil, aynı zamanda (ve her şeyden önce) ondan otokratik bir hükümet olmaya son vermesi talebinde bulunmak için de kullanır. Ayrıca, hükümete yöneltilen bu talebi *sadece* ekonomik mücadele temelinde değil, genel olarak sosyal ve politik yaşamın bütün görünümleri temelinde öne sürmeyi görev bilir. Kısacası, sosyal demokrasi, reformlar için verilen mücadele-

* *Raboçyeye Dyelo*, sayı 10, sf. 60. Bu "gerçek hareketin her adımı, bir düzine programdan daha önemlidir" tezinin, hareketimizin bugünkü karışık durumuna, yukarıda nitelendirmiş olduğumuz Martınov tarzı uygulanmasıdır. Gerçekte bu, Bernsteincıların o kötü ünlü "hareket her şeydir, nihai amaç ise hiçbir şey" şiarının Rusça çevirisinden başka bir şey değildir.

** Lenin burada *Raboçyeye Dyelo* yandaşları için, işçileri bölenler anlamına gelen "raboçyedelentsev" sözcüğünü kullanıyor. -çev.

yi, bütünün bir parçası olarak, özgürlük ve sosyalizm için verilen devrimci mücadeleye tabi kılar. Martmov ise, aşamalar teorisini yeniden diriltiyor ve politik mücadeleye deyim yerindeyse mutlaka ekonomik bir gelişim yolu dikte etmeye çalışıyor. Devrimci hareketin yükselişte olduğu bir dönemde, reformlar için mücadeleyi sözümona özel "görev" olarak öne sürmekle, partiyi geriye çekmekte ve hem "ekonomist" hem de liberal oportünizme hizmet eden bir çaba gütmektedir.

Devam ediyoruz: Martınov, reformlar için mücadeleyi, cafcaflı "ekonomik mücadelenin kendisine politik bir nitelik kazandırmak" tezinin ardına utangaçça gizledikten sonra, *salt ekonomik reformları* (ve hatta salt fabrika reformlarını) özel bir şeymiş gibi ileri sürdü. Bunu neden yaptığını bilmiyoruz. Dikkatsizlikten olmasın! Ama o, sadece "fabrika" reformlarını kastetmemiş olsaydı, dikkat çektiğimiz tezi her türlü anlamını yitirirdi. Bunu, hükümet tarafının sadece ekonomik alanda "ödünler" vermesini olanaklı ve olası gördüğünden ötürü yapmış olabilir.* Eğer öyleyse, bu tuhaf bir yanılgıdır; çünkü sopa cezası, pasaportlar, kefalet ücretleri, mezhepler, sansür vb. vb. alanlara ilişkin yasaların çıkartılması konusunda da ödünler koparmak olanaklı ve koparılıyor da. "Ekonomik" ödünler (veya sahte ödünler) hükümet için elbette en ucuz ve kendi çıkarına en uygun ödünlerdir, çünkü bunlar aracılığıyla işçi kitlelerinin güvenini kazanmayı umut eder. Ama tam da bundan ötürü biz sosyal demokratlar, hiçbir şekilde, ekonomik reformları tercih ediyormuşuz, onlara özel bir önem atfediyormuşuz vb. gibi bir algılamanın (ya da yanlış anlamanın) doğmasına izin *veremeyiz*. "Bu talepler", diyor Martınov, yukarıda yasal ve idari önlemlere ilişkin öne sürdüğü somut talepler hakkında, "kuru gürültü olmaz, çünkü elle tutulur belli sonuçlar vaat ediyorlar, dolayısıyla da işçi kitlelerince aktif olarak desteklenebilirler..." Yok, yok, biz ekonomist değiliz! Biz yalnızca, tıpkı Bernsteinlar, Prokopoviçler, Struveler, R.M.'ler ve tutti quanti** gibi, somut sonuçların "elle

* Sayfa 43: "Kuşkusuz, işçilere, hükümetten bir takım ekonomik istemlerde bulunmalarını salık verdiğimizde, bunu, otokratik hükümetin ekonomik alanda bazı ödünler vermeye zorunlu olarak hazır olduğu için yapıyoruz."

** Diğer hepsi -çev.

tutulabilirliği" karşısında kölece eğiliyoruz! Biz yalnızca (Nartsis Tuporılov ile birlikte), "elle tutulur sonuçlar vaat etmeyen" her şeyin "kuru gürültü" olduğunu söylüyoruz! Biz yalnızca, sanki işçi kitlesi *–kesinlikle elle tutulur hiçbir sonuç vaat etmese dahi!–* otokrasiye karşı her türlü protestoyu aktif olarak destekleme yeteneğine sahip değilmiş gibi (ve sanki dar görüşlülüklerini onlara yüklemeye kalkanlara rağmen bu yeteneklerini daha önce hiç ortaya koymamışlar gibi) konuşuyoruz!

Mesela, bizzat Martınov'un işsizliğe ve açlığa karşı önerdiği "önlemler"e bir bakalım. Sözleri ışığında değerlendirilecek olursa *Raboçyeye Dyelo*, "elle tutulur sonuçlar vaat eden", "yasal ve idari önlemlere ilişkin somut" (yasa tasarıları biçiminde?) "talepler" ortaya koymak ve hazırlamakla ilgilendiği dönemde; aynı dönemde "sürekli olarak dogmanın devrimcileştirilmesini yaşamın devrimcileştirilmesinin üzerinde tutan" *İskra*, işsizlik ile kapitalist sistemin bütünü arasındaki kopmaz bağı açıklamaya çalıştı, "yaklaşan açlık tehlikesi" konusunda uyarılarda bulundu, polisin "açlara karşı" açtığı savaşı ve korkunç "geçici cezaevi düzenlemelerini" mahkûm etti; yine bu dönemde *Zarya*, "*İç Panorama*"sında [*Vnutrennoye obozreniye*] açlık tehlikesine ayırdığı dosyayı, özel bir baskıyla ajitasyon broşürü olarak yayınladı. Aman Tanrım, "yaşam"ın gerektirdiklerine kulaklarını tıkamış olan şu iflah olmaz dar görüşlü Ortodokslar ne kadar da "tek yanlı"ydılar! Bütün makalelerinde –eyvah!– düşünebiliyor musunuz, "elle tutulur sonuçlar vaat eden" *tek bir* "somut talep" bile *yoktu*! Zavallı dogmatikler! Onları, taktiğin, büyümenin bir süreci, büyüyen bir şey olduğuna vb. ve ekonomik mücadelenin *kendisine* politik bir nitelik kazandırmak gerektiğine ikna etsinler diye Kriçevski ve Martınov'un yanma çırak vermeli!

"İşçilerin işverenlere ve hükümete karşı ekonomik mücadelesinin" (hükümete karşı *ekonomik* mücadele!!) "doğrudan devrimci anlamı dışında, işçilerin politik haklardan yoksun olduklarını onlara sürekli telkin etmek gibi başka bir anlamı daha vardır." (Martınov, sf. 44) Bu alıntıyı, yukarıda söylediklerimizi yüzlerce, binlerce kez yinelemek için değil, Martınov'a özellikle bu yeni

ve mükemmel formülünden ötürü özel teşekkürümüzü sunmak için yapıyoruz: "İşçilerin işverenlere ve hükümete karşı ekonomik mücadelesi." Ne büyüleyici bir formül! İşçilere yönelik "bütün işçilerin durumunun iyileştirilmesi için ortak çıkarlar uğruna politik mücadeleye"* çağrıdan tutun, aşamalar teorisine, oradan da "en yaygın uygulanabilir araç"a ilişkin konferans kararlarına vb. değin "ekonomizm"in tüm özü, burada, kısa ve açık bir cümleyle, "ekonomistler" arasında var olan tüm kısmi görüş ayrılıkları ve nüansları ne büyük bir ustalıkla, ne eşsiz bir maharetle ortadan kaldırılarak ortaya konuyor. "Hükümete karşı ekonomik mücadele" sosyal demokrat politikanın henüz çok ama çok uzağında bulunan, tam anlamıyla trade-unioncu politikadır.

b) Martınov'un Plehanov'u Nasıl Derinleştirdiğinin Hikâyesi

Bir gün bir yoldaş, "son zamanlarda bizde ne çok Lomonosovlar türedi!" diye bir saptamada bulundu. Bununla kastettiği şey, "ekonomizm"e eğilim gösteren birçok insanın, mutlaka "kendi düşünme güçleriyle" yüce gerçekliklere (örneğin, ekonomik mücadelenin, işçileri neden haklardan yoksun oldukları sorusuna doğru iteceği gibi) ulaşma ve bunu yaparken de, doğuştan dehaya özgü olağanüstü bir küçümsemeyle devrimci düşüncenin ve devrimci hareketin geçmiş gelişiminin ortaya çıkardığı tüm birikimleri yok sayma yönündeki şaşırtıcı eğilimiydi. Ve Lomonosov-Martınov, işte böyle doğuştan bir dehadır. Onun "Güncel Sorunlar" başlıklı makalesine bir göz atın. Onun "kendi düşünme gücüyle" Akselrod'un çok zaman önce söylediklerine nasıl *yaklaştığını* (elbette bizim Lomonosov'umuz Akselrod'dan hiç söz etmemektedir) görürsünüz. Örneğin, burjuvazinin şu veya bu kesiminin muhalefetini göz ardı edemeyeceğimizi nasıl anlamaya *başladığını* görürsünüz vb. (*Raboçyoye Dyelo,* sayı 9, sf. 61,62,71; *Raboçyeye Dyelo* yazı kurulunun Akselrod'a "Yanıt"ım bununla karşılaştırın, sf. 22, 23/24). Ama Martınov, –ne yazık ki!– sadece "yaklaşıyor" ve sadece "başlıyor", o kadar. Çünkü o, Akselrod'un düşüncele-

* *Raboçaya Mısl,* "Özel Ek", sf. 14.

rini yine de o kadar az kavramış ki "işverenler ve hükümete karşı ekonomik mücadele"den bahsediyor. Üç yıl boyunca (1898-1901) *Raboçyeye Dyelo* Akselrod'u kavramaya uğraştı, ve... buna rağmen kavrayamadı! Bu belki de, sosyal demokrasinin "tıpkı insanlığın yaptığı gibi" önüne yalnızca çözebileceği sorunları koymasından kaynaklanıyordur?

Ama Lomonosovları farklı kılan özellik, yalnızca pek çok şeyi bilmemeleri değil (böyle olsaydı durumun vahameti yarıya düşerdi!), aynı zamanda cehaletlerinin farkında da olmamalarıdır. Bu tam bir felakettir, bu felaket de onları dosdoğru Plehanov'u "derinleştirme"ye girişmeye sevk etmektedir.

> "Plehanov, sözü geçen kitabını (*Rusya'da Açlıkla Mücadelede Sosyalistlerin Görevleri*) yazdığından bu yana köprülerin altından çok sular aktı" diyor Lomonosov-Martınov. "İşçi sınıfının ekonomik mücadelesine 10 yıl boyunca öncülük eden sosyal demokratlar... parti taktiğine henüz kapsamlı bir teorik temel kazandırabilmiş değiller. Bugün bu sorun ivedilik kazanmış durumdadır ve eğer biz böyle bir teorik temeli atmak istesek, Plehanov'un bir zamanlar geliştirmiş olduğu taktik ilkeleri, mutlaka önemli ölçüde derinleştirmemiz gerekirdi... Bugün propagandayla ajitasyon arasındaki ayrımı, Plehanov'un yaptığından farklı tanımlamamız gerekirdi." (Az öncesinde Martınov, Plehanov'un şu sözlerini aktarmıştı: "Propagandacı birçok düşünceyi bir veya birkaç kişiye iletir; ajitatör ise, bir veya az sayıda düşünceyi geniş kitlelere iletir.") "Propaganda denince, –tek tek kişiler veya geniş kitleler için anlaşılabilir bir biçimde yapılıp yapılmamasından bağımsız olarak– günümüz toplumsal düzenin ya da onun kısmi görüngülerinin devrimci bir tarzda aydınlatılmasını anlamamız gerekir. Sözcüğün dar anlamıyla (sic!*) ajitasyondan ise, kitlelerin belli somut eylemlere çağrılmasını, proletaryanın toplumsal yaşama doğrudan devrimci müdahalesine yardımcı olmayı anlamamız gerekir."

Rus –ve uluslararası– sosyal demokrasisini bu yeni, daha kesin ve daha derin Martınovcu terminolojiden ötürü kutlarız. Bugüne dek (Plehanov'la ve uluslararası işçi hareketinin bütün liderleriyle birlikte), bir propagandacının, sözgelimi, eğer işsizlik sorununu ele alıyorsa, krizlerin kapitalist doğasını açıklaması, modern top-

* Aynen böyle! –çev.

lumda krizlerin kaçınılmazlığının nedenlerini ortaya koyması, bu toplumun sosyalist bir topluma dönüştürülmesinin zorunluluğunu vb. açıklaması gerektiği düşüncesindeydik. Kısaca, propagandacı, "birçok düşünce" iletmelidir; o kadar çok ki, bunlar bir bütün halinde ancak (nispeten) az sayıda kişi tarafından hemen kavranır olacaktır. Buna karşılık, aynı sorunu ele alan ajitatör ise, onu, bütün dinleyenlerince en iyi bilinen ve en çarpıcı olguyu –diyelim ki işsiz bir ailenin açlıktan ölümünü, dilenciliğin artışını vb.– ele alacaktır. Herkesçe bilinen bu olguya dayanarak, bütün çabasını, "kitle"ye *tek bir düşünceyi,* zenginliğin artışı ile yoksulluğun artışı arasındaki çelişkinin anlamsızlığı düşüncesini iletmeye, kitlelerde bu çıplak adaletsizliğe karşı hoşnutsuzluk ve öfke *uyandırmaya* yöneltecektir ve bu çelişkinin kaynağının eksiksiz açıklamasını ise propagandacıya bırakacaktır. Bu nedenle propagandacı, işini genel olarak *basılı yayın* yoluyla, ajitatör ise *canlı sözcüklerle* yapar. Bir ajitatörde aranan nitelikler, propagandacıda aranmaz. Örneğin, Kautsky ile Lafargue'ı propagandacı, Bebel ile Guesde'i de ajitatör olarak niteleriz. Pratik faaliyetin üçüncü bir alanını veya üçüncü bir işlevini yaratmaya kalkışmak, yani "kitlelerin belli somut eylemlere çağrılması" olabilecek en büyük bir saçmalıktır. Çünkü tek başına eylem olarak "çağrı", ya hem teorik incelemenin ve propaganda broşürünün, hem de ajitasyon konuşmasının doğal ve kaçınılmaz bir tamamlayanı ya da salt bir yürütme işlevini ifade eder. Gerçekten de, Alman sosyal demokratlarının bugün tahıl gümrüklerine karşı verdikleri mücadeleyi örnek alalım: Teorisyenler, diyelim ki, ticaret anlaşmaları ve ticaret özgürlüğü için mücadeleye "çağrıda bulunarak", ticaret politikasına ilişkin incelemeler kaleme alıyorlar; propagandacı aynı işi dergide, ajitatör ise halkın karşısında verdiği söylevlerle yapıyor. Bu olayda kitlelerin "somut eylemleri", tahıl gümrüklerinin artırılmasına itiraz eden bir dilekçenin imzalanıp Alman parlamentosuna (Reichtstag'a) sunulmasından oluşuyor. Bu eylemlere çağrıyı, teorisyenler, propagandacılar ve ajitatörler dolaylı olarak yaparken, fabrikalarda, evlerde imzalar toplayan işçiler, doğrudan yapmaktadırlar. Martınovcu terminolojiye göre, Kautsky ile Bebel'in her ikisi de propagandacı, dilekçeleri dağıtan işçiler ise ajitatörlerdir, öyle değil mi?

Almanlar örneği, aklıma *Verballhornung* (Balhornlaştırma) sözünü getiriyor. Johann Ballhorn, 16. yüzyılda yaşamış Leipzigli bir yayıncı; bir alfabe kitabı yayımlamıştı. Bu alfabede, âdet olduğu üzere, bir horoz resmi de yer alıyordu. Ancak resimde ayakları mahmuzlu sıradan bir horoz yerine, mahmuzu olmayan, buna karşılık yanı başında birkaç yumurta bulunan bir horoz betimlenmişti. Alfabenin kapağında ise şu ibare yer alıyordu: "Johann Ballhorn tarafından *düzeltilmiş* yeni basım" İşte o zamandan beri Almanlar, bir işi daha da berbat eden bu tür "düzeltmelere" *Ballhornlaştırma* diyorlar. Martınovların Plehanov'u nasıl "derinleştirdikleri"ne bakıldığında, insanın aklına ister istemez Ballhorn geliyor...

Bizim Lomonosov'umuz bu kafa karışıklığını ne amaçla "icat" etti? *İskra*'nın, tıpkı on beş yıl önce Plehanov'un yaptığı gibi, dikkatini sorunun yalnız bir yönüne yönelttiğini göstermek için." (39) "*İskra*'da, en azından bugün için, ajitasyon görevleri, propaganda görevleri tarafından arka plana itilmektedir." (52) Eğer bu son cümleyi Martınov'un dilinden insanların anlayacağı dile çevirecek olursak (çünkü insanlık, yeni keşfedilmiş bu terminolojiyi henüz benimseyebilmiş değil), şu sonuca ulaşırız: *İskra*'da politik propaganda ve ajitasyon görevleri, "hükümetten, elle tutulur belli sonuçlar vaat eden yasal ve idari önlemlere ilişkin somut taleplerde bulunma görevini (ya da henüz Martınov'un düzeyine ulaşmamış eski insanlığın, eski terminolojisini bir kez daha kullanmamıza izin verilirse, sosyal reform taleplerini) geri plana itmektedir. Bu tezi şu tiratla karşılaştırmasını öneriyoruz okura:

> "Bu programlarda" (devrimci sosyal demokratların programlarında) "bizi şaşkınlığa düşüren nokta, bu programların ülkemizde mevcut olan ve fabrikalarla ilgili düzenlemelerin görüşüldüğü fabrikatörlerin yasama meclislerine işçilerin katılmasının ne kadar önemli olduğunu... ya da hiç değilse özerk yerel yönetimlere katılmalarının ne kadar önemli olduğunu (devrimci nihilizmleri yüzünden) bütünüyle görmezlikten gelirken, işçilerin (Rusya'da olmayan) parlamento içinde çalışmalarının yararlarını sürekli olarak ön planda tutmaları olgusudur..."

Bu tiradın yazarı, Lomonosov-Martınov'un kendi düşünme gücüyle ulaştığı aynı düşünceyi, biraz daha doğrudan, daha net

ve daha açık olarak dile getiriyor. Bu yazar ise "*Raboçaya Mısl*'ın Özel Eki"ndeki R.M.'dir. (sf.15)

c) Politik Teşhirler ve "Devrimci Etkinlik Eğitimi"

Martınov, *İskra*'nın karşısına "işçi kitlelerinin etkinliğini yükseltme" "teori"sini sürerken, gerçekte bu etkinliği *düşürme* eğiliminde olduğunu açığa vurdu. Zira bütün "ekonomistlerin" kölece taptıkları aynı ekonomik mücadeleyi, bu faaliyetin kitleleri uyandırmada tercih edilmesi gereken, özel bir öneme sahip "en yaygın uygulanabilir" aracı ve alanı olarak ilan etti. Bu yanılgının tipik olmasının sebebi, kesinlikle sadece Martınov'a özgü olmamasıdır. Gerçekte ise "işçi kitlelerinin etkinliğinin yükseltilmesine" *ancak*, kendimizi "ekonomik temelli bir politik ajitasyonla" *sınırlandırmadığımız* zaman ulaşmak mümkün. Politik ajitasyonun zorunlu genişletilmesinin temel koşullarından biri ise politik teşhirlerin *çok yönlü* örgütlenmesidir. Kitlelerin politik bilincini ve devrimci etkinliğini bu teşhirlerin dışında bir yolla geliştirmek *mümkün değildir*. Bu nedenle bu faaliyet türü, bütün uluslararası sosyal demokrasisinin en önemli işlevlerinden biridir; çünkü politik özgürlük de bu teşhirlerin yöneldiği alanı ortadan kaldırmaz, sadece kaydırır. Örneğin, bugün özellikle Alman partisi, yürüttüğü politik teşhir kampanyasının hiç eksilmeyen enerjisi sayesinde, kendi konumunu sağlamlaştırıyor ve etkisini artırıyor. Eğer işçiler, *hangi sınıfları* hedef alıyorsa alsın, *her türden* baskı, zorbalık ve suiistimallere tepki göstermeyi öğrenmemişse ve bu tepkiyi herhangi bir bakış açısından değil, tam da sosyal demokrat bakış açısından göstermeyi öğrenmemişlerse, işçi sınıfının politik bilinci gerçek bir politik bilinç olamaz. Eğer işçiler diğer toplumsal sınıfların *her birini*, bu sınıfların düşünsel, moral ve politik yaşamlarının *bütün* görünüm biçimlerini somut ve aynı zamanda mutlaka güncel politik olgu ve olaylardan gözlemlemeyi öğrenemezse; toplumun bütün sınıflarının, katmanlarının ve gruplarının eylem ve yaşamlarının bütün yönlerinin materyalist temelde yapılan çözümlemesini ve değerlendirmesini pratikte kullanmayı öğrenemezse, işçi kitlelerinin bilinci gerçek bir sınıf bilinci olamaz. İşçi sınıfının dik-

katini, gözlem gücünü ve bilincini salt veya sadece ağırlıklı olarak bile sınıfın kendisi üzerinde yoğunlaştıran kişi, sosyal demokrat değildir; çünkü işçi sınıfının kendini tanıması, yalnızca tam bir netlik gösteren teorik bilgilerle sıkı sıkıya bağlantılı değildir... daha yerinde bir ifadeyle: Modern toplumun *bütün* sınıflarının karşılıklı ilişkileri konusunda teorik olmaktan çok, politik yaşam deneyimi temelinde edinilmiş düşüncelerle kopmaz bir bağı vardır. İşte tam da bu nedenle "ekonomist"lerimizin, kitleleri politik mücadeleye çekmek üzere en yaygın uygulanabilir aracın ekonomik mücadele olduğu yönündeki vaazları, böylesine olağanüstü zararlı ve pratik anlamı bakımından da son derece gericidir. Bir işçinin sosyal demokrat olabilmesi için, büyük toprak sahibi ile papazın, yüksek makam sahibi memur ile köylünün, öğrenci ile lümpen proleterin ekonomik niteliği ve sosyo-politik özellikleri hakkında açık bir fikre sahip olması, onların zayıf ve güçlü yönlerini bilmesi, her sınıf ve katmanın kendi bencil emellerini ve gerçek "iç yüzünü" *gizlemek* için kullandığı beylik lafları ve bütün safsataları bilmesi, hangi kurum ve hangi yasaların hangi çıkarları ve nasıl ifade ettiğini bilmesi gerekir. Ne var ki bu "açık fikri" hiçbir kitaptan edinmek mümkün değildir: Onu ancak yaşamın içinden canlı gözlemlerle ve verili anda etrafımızda olup biten, herkesin kendince üzerine konuştuğu ya da en azından fısıldadığı, belirli olaylarda, belirli rakamlarda, belirli mahkeme kararlarında vb. vb. ifadesini bulan her şeyi sıcağı sıcağına işleyen teşhirler aracılığıyla edinebiliriz. Bütün bu çok yönlü politik teşhirler, kitleleri devrimci etkinlik yönünden eğitmenin zorunlu ve *en temel* koşuludur. Rus işçisi, polisin halka karşı vahşice tutumu, mezheplere uygulanan baskılara, köylülerin gördüğü zulümlere, aman vermeyen sansüre, askerlere işkence edilmesine, en masum kültürel girişimlerin bile kovuşturulmasına vb. karşı geliştirdiği devrimci etkinlik neden hâlâ bu kadar cılız? "Ekonomik mücadele" Rus işçisini buna "itmediği" için mi, ona "elle tutulur sonuçlar vaat etmediği" ve çok az "olumlu" katkı sağladığı için mi? Hayır. Böyle düşünmek, dediğimiz gibi, kendi suçunu başkasının sırtına yıkmaya, kendi dar kafalılığını (ya da Bernsteincılığım) işçi kitlelerinin üzerine yıkmaya çalışmaktan başka bir şey değildir. Bütün bu alçaklıkların teşhirlerini yeterince

kapsamlı, sarsıcı, hızlı bir biçimde örgütlemeyi henüz becerememiz suçunu kendimizde, kitle hareketinin gerisinde kalmış oluşumuzda aramamız gerekir.

Bunu yaptığımız durumda (ki yapabiliriz ve yapmak zorundayız), en geri işçi bile, öğrencinin ve mezhep mensubunun, köylünün ve yazarın, kendisinin de ensesinden ayrılmayan aynı karanlık güç tarafından aşağılandığını ve zulüm gördüğünü kavrayacak *ya da hissedecektir*. Bunu hissettiği zaman da, kendi tepkisini ortaya koymayı isteyecek, bunun için karşı konulmaz bir istek duyacak; o zaman, bugün sansürcüleri yuhalayacak, yarın bir köylü ayaklanmasını acımasızca bastıran bir valinin konutu önünde gösteri yapacak, öteki gün kutsal engizisyonun işini yapan papaz cübbesine bürünmüş jandarmalara dersini verecek vb. İşçi kitlelerine hızla ve çok yönlü teşhirler *götürmek* konusunda henüz çok az şey yaptık, neredeyse hiçbir şey yapmadık. Pek çoğumuz bu konudaki *yükümlülüğümüzün* henüz bilincine varmış değil ve fabrika hayatının dar sınırları içinde "sıradan günlük mücadelelerin" peşinden kendiliğinden sürüklenip gidiyor. Durum böyleyken, *"İskra*, parlak ve yetkin düşüncelerin propagandasının önemine kıyasla sıradan günlük mücadelenin ilerleyişinin önemini küçümseme eğilimi gösteriyor" (Martınov, sf. 61.) demek, partiyi geriye çekmek, bizim hazırlıksızlığımızı, geriliğimizi savunmak ve yüceltmek anlamına gelmektedir.

Kitleleri eyleme çağırmaya gelince, enerjik bir politik ajitasyon, canlı ve sarsıcı teşhirler yapılmaya başlanır başlanmaz kendiliğinden gerçekleşecektir. Birine suçüstü yapmak ve onu derhal herkesin önünde ve her yerde teşhir etmek, bu kendi başına, her türlü "çağrı"dan daha etkilidir; bu çoğu zaman öyle bir etki yaratır ki, sonrasında, kitlelere ilk çağırıyı aslında kimin yaptığını ve şu veya bu eylem planını vb. aslında kimin önerdiğini saptamak olanaksız olur. Sözcüğün genel değil somut anlamında çağrı, ancak eylem yerinde, ancak eyleme bizzat ve hemen katılanlar tarafından yapılabilir. Bizim görevimiz, sosyal demokrat yazarların görevi ise politik teşhirleri ve politik ajitasyonu derinleştirmek, genişletmek ve güçlendirmektir.

Yeri gelmişken "çağrılar" konusunda birkaç not düşelim:

Bahar olaylarından[40] *önce* işçileri, öğrencilerin askere alınması gibi, işçilere kesinlikle hiçbir *elle tutulur sonuç vaat etmeyen* bir soruna etkin olarak müdahale etmeye *çağıran yegâne* yayın organı *İskra*'ydı. "183 öğrencinin askere alınması" hakkındaki 11 Ocak tarihli kararnamenin yayımlanmasından hemen sonra, *İskra* bu konuya ilişkin bir makale yayımladı (sayı 2, Şubat) ve daha gösteriler başlamadan *önce,* doğrudan "işçileri öğrencilerin yardımına koşmaya" *çağırdı,* "halkı" hükümetin küstahça meydan okumasına karşı açık bir yanıt vermeye çağırdı. Şimdi herkese soruyoruz: "Çağrı"ları bu denli diline dolayan ve hatta "çağrıları" özel bir faaliyet alanı olarak tarif eden Martınov'un *bu* çağrı hakkında tek kelime etmemiş olması gibi anlamlı bir durum neyle ve nasıl açıklanabilir? Ve bütün bunlara bakıldığında, Martınov'un "elle tutulur sonuçlar vaat eden" talepler uğruna yeteri kadar mücadele "çağrıları" yapmadığı gerekçesiyle *İskra*'yı *tek yanlı* ilan etmesi dar kafalılık değil midir?

Raboçyeye Dyelo da dâhil olmak üzere "ekonomistlerimiz", kendilerini geri işçilere uydurdukları için başarılı oldular. Ama sosyal demokrat işçi, devrimci işçi (ve bunların sayısı giderek artıyor), "elle tutulur sonuçlar vaat eden" talepler vb. uğruna mücadeleye ilişkin tüm bu açıklamaları şiddetle reddedecektir; çünkü o, bunun, sadece eski bir teranenin, bir rubleye bir kapik ekleme teranesinin başka bir türevi olduğunu bilir. Böyle bir işçi, *Raboçaya Mısl* ve *Raboçyeye Dyelo*'da akıl hocalığı yapanlara şöyle diyecektir: Bu beyhude gayretkeşlik niye beyler? Kendi başımıza baş edebildiğimiz meselelerle fazlasıyla meşgul oluyorsunuz ama gerçek yükümlülüklerinizi yerine getirmekte ayak sürüyorsunuz. Sosyal demokratların görevinin ekonomik mücadelenin kendisine politik bir nitelik kazandırmak olduğunu söylemeniz, hiç de akıllıca değil; bu sadece bir başlangıçtır ve sosyal demokratların temel görevi bu değildir, çünkü Rusya da dâhil, bütün dünyada sıklıkla *polisin bizzat kendisi* ekonomik mücadeleye *politik bir nitelik kazandırmaya başlıyor* ve hükümetin kimin tarafında olduğunu kavramayı, işçiler kendi başlarına öğreniyorlar.* Yeni bir Amerika keşfetmişsiniz

* "Ekonomik mücadelenin kendisine politik bir nitelik kazandırma" talebi, politik faali-

gibi dilinize doladığınız "işçilerin işverenlere ve hükümete karşı ekonomik mücadelesi", her yerde, Rusya'nın en ücra köşelerinde, sosyalizm hakkında hemen hiçbir şey, ama grevler hakkında pekâlâ bir şeyler işitmiş olan işçilerin kendileri tarafından yürütülmektedir. Somut, elle tutulur sonuçlar vaat eden talepler formüle ederek hepinizin desteklemek istediği biz işçilerin arasında bu "etkinlik" zaten mevcut ve günlük sıradan sendikal çalışmamızda bu somut talepleri sık sık ve aydınlardan hiçbir yardım almaksızın kendimiz öne sürüyoruz. Fakat *böyle* bir etkinlik bizim için yeterli değil; biz yalnızca "ekonomik" politika lapasıyla geçiştirilebilecek çocuklar değiliz. Ötekilerin bildiği her şeyi biz de bilmek istiyoruz, politik yaşamın *bütün* yönlerini en ince ayrıntılarına kadar öğrenmek ve her politik olayın içinde *etkin olarak* yer almak istiyoruz. Bunun için, aydınların, zaten bildiğimiz şeyleri* bize daha az yinelemeleri,

yet alanında kendiliğindenliğe tapmayı özellikle açık bir biçimde ifade eder. Ekonomik mücadele hemen her zaman kendiliğinden politik bir nitelik kazanır; yani "devrimci basilin -aydın tabakanın-" müdahalesi, sınıf bilinçli sosyal demokratların müdahalesi olmaksızın. Örneğin, İngiliz işçilerinin ekonomik mücadelesi de sosyalistlerin herhangi bir müdahalesi olmadan politik bir nitelik kazanmıştı. Ama sosyal demokratların görevi, ekonomik temele dayanan politik bir ajitasyon yürütmekle son bulmaz; onların görevi, bu trade-unioncu politikayı sosyal demokrat politik mücadeleye dönüştürmektir; ekonomik mücadelenin işçilerde yarattığı politik bilinç kıvılcımlarından yararlanarak onları sosyal demokrat politik bilinç düzeyine yükseltmektir. Ancak kendiliğinden uyanan politik bilinci yükseltmek ve geliştirmek yerine Martınovlar, kendiliğindenlik karşısında secdeye varıyor ve gına getirinceye kadar, ekonomik mücadelenin işçileri politik haklardan yoksunluklarını sorgulamaya "ittiği"ni yineleyip duruyorlar. Trade-unioncu politik bilincin bu kendiliğinden uyanışının sizleri sosyal demokrat görevlerinizi sorgulamaya "itmemesi" üzücüdür beyler.

* İşçilerin ekonomistlere hitaben yaptığı bu hayali konuşmayı sebepsiz yere kurgulamadığımızı tanıtlamak için, işçi hareketini hiç kuşkusuz doğrudan tanıyan ve biz "dogmacılara" en az sempati duyan iki tanığa başvurmak istiyoruz. Bunlardan biri (*Raboçyeye Dyelo*'yu bile politik bir organ olarak gören!) bir ekonomist, diğeri de bir teröristtir. Birinci tanık, canlılığı ve gerçekliğiyle dikkat çeken "St. Petersburg İşçi Hareketi ve Sosyal Demokrasinin Pratik Görevleri" başlıklı makalenin yazarıdır (*Raboçyeye Dyelo*, sayı 6). Yazar, işçiler arasında şöyle bir bölümleme yapıyor: 1. sınıf bilincine sahip devrimciler, 2. ara bir tabaka ve 3. geriye kalan kitle. Ve ara tabaka "çoğunlukla, genel toplumsal koşullarla bağlamım çoktan kavramış olduğu kendi en acil ekonomik çıkarlarından çok, politik yaşama ilişkin sorunlara daha büyük bir ilgi duyuyor..." diyor. *Raboçaya Mısl* "acımasızca eleştiriliyor": "Hep aynı şeyler, öteden beri bilinen, çoktan okuduğumuz şeyler." "Politik değerlendirmenin içeriği yine boş!" (sf. 30/31). Fakat üçüncü katmanı oluşturanlar bile, "meyhanenin

ama henüz bilmediğimiz, fabrika ve "ekonomik" deneyimlerimizden hiçbir zaman öğrenemeyeceğimiz şeyleri daha çok aktarmaları gerekiyor: Politik bilgi. Bu bilgiyi siz aydınlar edinebilirsiniz ve onu bize, şimdiye dek aktardığınızdan yüzlerce, binlerce kat daha fazla aktarmakla *yükümlüsünüz*. Hem de bunları bize yalnızca (çoğu kez –dobralığımızı hoş görün!– biraz sıkıcı olan) incelemeler, broşürler, makaleler biçiminde değil, hükümetimizin ve egemen sınıflarımızın şu anda yaşamın bütün alanlarında yaptıklarının mutlaka canlı *teşhirleri* biçiminde aktarın. Bu yükümlülüğünüzü yerine getirmek için daha çok çaba gösterin ve "*işçi kitlelerinin etkinliğinin yükseltilmesi*" *konusunda daha az konuşun*. Biz, sandığınızdan çok daha fazla etkiniz ve "elle tutulur hiçbir sonuç vaat etmeyen" talepleri dahi açık sokak çatışmalarıyla destekleyebilecek yeteneğe sahibiz! Ayrıca bizim etkinliğimizi "yükseltmek" size düşmez, çünkü *etkinliği yetersiz olan asıl sizsiniz*. Kendiliğindenliğe daha az tapın ve *kendi* etkinliğinizi artırmak üzerine daha çok kafa yorun beyler!

d) Ekonomizm ile Terörizm Arasındaki Ortak Nokta Nedir?

Yukarıdaki dipnotta, tesadüfen aynı düşünceyi paylaşan bir "ekonomist" ile sosyal demokrat olmayan bir teröristin görüşlerini aktardık. Ancak genel bir ifadeyle söyleyecek olursak, ekonomistlerle teröristler arasında, aşağıda söz edeceğimiz ve tam da devrimci etkinlik eğitimi sorununu ele alırken üzerinde durulması gereken rastlantısal değil, zorunlu bir iç bağıntı vardır. "Ekonomistler" ile günümüz teröristleri ortak bir köke sahiplerdir: Bu da, bir önceki bölümde genel bir olgu olarak söz ettiğimiz, şimdi de politik faaliyet

ve kilisenin daha az yoldan saptırdığı, politik içerikli bir kitabı edinme olanağına neredeyse hiç sahip olamayan, daha genç ve daha duyarlı işçi kesimi, öğrenci ayaklanmaları vb. konusunda kendilerine ulaşan yarım yamalak haberler vb. üzerinde kafa yorarken, politik olayların görünümlerini iyi kötü yorumluyorlar." Terörist ise şöyle yazıyor: "...diğer çeşitli kentlerdeki fabrika yaşantısının ayrıntılarını anlatan yazılar bir-iki defa okunuyor, bir daha da okunmuyor... çok sıkıcı ... Bir işçi gazetesinde devlet hakkında hiçbir şey söylememek... işçilere kundakta bebek muamelesi yapmak demektir. ... İşçiler kundakta bebek değildir." (Devrimci-Sosyalist Grup'un yayımladığı *Svoboda*, sf. 69-70.)

ve politik mücadeleye etkileri bakımından ele alacağımız *kendiliğindenliğe tapmadır*. "Sıradan günlük mücadeleyi" öne çıkaran insanlarla, tek tek bireyleri en özverili mücadeleye çağıran insanlar arasındaki fark o denli büyük görünür ki, bu iddiamız ilk bakışta çelişkili gelebilir. Ne var ki bu bir çelişki değil. "Ekonomistler" ile teröristler, kendiliğindenliğin farklı kutuplarına tapanlardır: "Ekonomistler", "salt işçi hareketi"nin kendiliğindenliğine; teröristler ise, devrimci faaliyet ile işçi hareketini bir bütün halinde birleştirmeyi beceremeyen veya bu olanağa sahip olmayan aydınların tutkulu başkaldırısının kendiliğindenliğine taparlar. Bunun olabilirliğine inancını yitirmiş ya da bu inanca hiçbir zaman sahip olmamış birinin, kendi öfkesine ve devrimci enerjisine terör dışında bir çıkış yolu bulması gerçekten zordur. Dolayısıyla, andığınız her iki akımda da kendiliğindenliğe tapma, ünlü "Credo" programının *hayata geçmeye başlamasından* başka bir şey değildir: İşçiler "işverenlere ve hükümete karşı ekonomik mücadelelerini" yürütüyorlar (fikirlerini, Martınov'un sözleriyle ifade ettiğimiz için "Credo"nun yazarı bizi hoş görsün! Buna hakkımız olduğunu düşünüyoruz, çünkü "Credo"da da işçilerin ekonomik mücadelede "politik düzenle karşı karşıya geldikleri"nden söz ediliyor), aydınlar ise politik mücadeleyi kendi güçleriyle yürütüyorlar; elbette terör aracılığıyla! Bu, üzerinde diretilmesi gereken, tamamen mantıksal ve kaçınılmaz *bir sonuçtur*; bu programı hayata geçirmeye başlayanların *kendileri* bu kaçınılmazlığın *bilincine varmamış olsalar bile*. Politik faaliyetin bir mantığı vardır, ve bu mantık, en iyi niyetlerle ya terör eylemlerine ya da ekonomik mücadelenin kendisine politik nitelik kazandırma çağrısında bulunanların bilincinden bağımsızdır. Cehenneme giden yol iyi niyet taşlarıyla döşelidir ve söz konusu durumda, iyi niyetler insanı, "asgari direniş çizgisine", "Credo"nun *su katılmamış burjuva* programının çizgisine kendiliğinden sürüklenmekten kurtarmaz. Birçok Rus liberalinin –hem açıkça liberal olanların, hem de Marksizm maskesi takmış liberallerin– teröre yürekten bir sempati beslemeleri ve günümüzde kabarmakta olan terörist havayı desteklemeye çalışmaları da bir rastlantı değildir.

Kendisine tam da, işçi hareketini her bakımdan destekleme görevini biçen, ne var ki terörü programına dahil eden ve deyim

yerindeyse kendini sosyal demokrasiden ayrıştıran "devrimci sosyalist Svoboda grubu" kurulduğunda, bu olgu bir kez daha P. B. Akselrod'un parlak öngörüsünü doğrulamış oldu. Akselrod, *daha 1897'nin sonlarında,* sosyal demokrasideki yalpalamanın bu sonucunu *tamı tamına önceden öngörmüş* ("Günümüzün Görevleri ve Taktiği Üzerine") ve ünlü "iki perspektif"ini ortaya koymuştu. Rus sosyal demokratları arasında yaşanan sonraki bütün tartışma ve ayrılıklar, tohumun içindeki bitki gibi, bu iki perspektifte içerilmektedir.*

Bu açıdan bakıldığında, "ekonomizmin" kendiliğindenliğine direnmeyen *Raboçyeye Dyelo*'nun, neden terörizmin kendiliğindenliğine de direnemediği açıklık kazanmaktadır. Bu noktada, *Svoboda*'nın terörü savunmak için öne sürdüğü özel gerekçelendirmesine dikkat çekmek çok ilginç olacaktır. *Svoboda,* terörün yıldırma rolünü "bütünüyle reddediyor" (*Devrimciliğin Yeniden Doğuşu,* sf. 64), ama bunun yerine terörün "sarsıcı önemini" öne çıkarıyor. Birincisi, bu, zorunlu olarak terörü sürdürmeyi gerektiren o geleneksel (sosyal demokrasi öncesi) düşünce çevresinin dağılıp çözülme evrelerinden biri olarak tipiktir. Bugün hükümetin terörle "yıldırılamayacağı"nı -dolayısıyla düzenin bozulamayacağını- kabul etmek, aslında, bir mücadele sistemi olarak, program tarafından benimsenen bir faaliyet alanı olarak terörü bütünüyle mahkûm etmek demektir. İkincisi, "kitlelerin devrimci etkinliğe eğitilmesi" sorununda acil görevlerimizin anlaşılmamasının bir

* Martınov "daha farklı, daha gerçekçi(?) bir ikilem tasavvur ediyor" (*Sosyal Demokrasi ve İşçi Sınıfı,* sf. 19): "Sosyal demokrasi ya proletaryanın ekonomik mücadelesinin doğrudan önderliğini üstlenir ve bunu yaparak(!) bu mücadeleyi devrimci sınıf mücadelesine dönüştürür..." "Bunu yaparak", anlaşılan o ki, ekonomik mücadeleye doğrudan önderlik ederek demek. Martınov, yalnızca sendikal mücadeleye önderlik ederek, trade-unioncu bir hareketin devrimci bir sınıf hareketine dönüştürülebildiği tek bir örneği göstersin bize. Böyle bir "dönüşüm" için, çok yönlü politik ajitasyonun "doğrudan önderliğini" etkin olarak üstlenmemiz gerektiğini kavrayamıyor mu? ... "Ya da diğer perspektif: Sosyal demokrasi, işçilerin ekonomik mücadelesinin önderliğini üzerine almaktan kaçınır ve ... böylelikle kendi kanatlarını budamış olur..." Yukarıda aktarılan *Raboçyeye Dyelo*'nun görüşüne göre "kaçınan" *İskra*'dır. Ama gördük ki, İskra, ekonomik mücadelenin önderliği için *Raboçyeye Dyelo*'nun yaptığından çok daha fazlasını yapmakta, ama kendini bununla sınırlamamakta ve bu uğurda politik görevlerini darlaştırmamaktadır.

örneği olarak, daha da tipiktir. *Svoboda,* terörü, işçi hareketini "sarsarak uyandırmanın", ona "güçlü bir itici güç sağlamanın" aracı olarak propaganda ediyor. Kendi kendini daha açık bir biçimde çürüten bir argüman düşünmek zordur! Sormadan edemiyor insan: Rus yaşamında yeteri kadar zorbalık yok mu ki, özel "sarsıcı" araçlar icat etmeye gerek olsun? Öte yandan, Rusya'da egemen olan keyfi zorbalıklar karşısında bile sarsılıp harekete geçmeyen ve geçirilemeyecek olan kimselerin, hükümet ile bir avuç terörist arasındaki düelloyu "kollarını göğsünde kavuşturup" sakinlikle izleyecekleri açık değil midir? Mesele tam da bu; Rus yaşamındaki alçaklıklar işçi kitlelerini büyük bir şiddetle sarsıp uyandırmakta, ama biz, Rus yaşamından hepimizin tasavvur ettiğinden ve sandığından çok ama çok daha fazla miktarda fışkıran ve *tek bir* devasa ırmak halinde birleştirilmesi gereken halkın öfke damlacıklarını ve dereciklerini bir araya toplamayı ve -deyim yerindeyse- merkezileştirmeyi başaramıyoruz. Bunun gerçekleştirilebilir bir görev olduğunu, işçi hareketinin gösterdiği muazzam büyüme ve işçilerin, yukarıda değinilen, politik yazına duyduğu açlık çürütülemez biçimde kanıtlıyor. Terör çağrıları ise, tıpkı ekonomik mücadelenin kendisine politik bir nitelik kazandırma çağrıları gibi, Rus devrimcilerinin en acil yükümlülüğünden, politik ajitasyonu çok yönlü örgütlemek görevinden *kaçmanın* değişik biçimleridir. *Svoboda,* ajitasyonun yerini terörle doldurmak istiyor. "Kitleler arasında güçlü, enerjik bir ajitasyon hayata geçer geçmez onun [terörün] sarsıcı rolünün sona ermiş olacağını" açıkça ilan ediyor. (*Devrimlerin Yeniden Doğuşu,* sf. 68) Bu, bahar olaylarının* ortaya koyduğu açık kanıtlara rağmen, hem teröristlerin, hem de "ekonomistlerin", birinin yapay "sarsıcı araçlar" aramaya koyulmasıyla, ötekinin "somut taleplerden" söz etmesiyle kitlelerin devrimci etkinliğini *küçümsediklerini* göstermektedir. Her iki taraf da politik ajitasyon ve politik teşhirlerin örgütlenmesi alanında kendi etkinliklerini geliştirmeye yeterince önem vermiyorlar. Ne şimdi, ne de başka herhangi bir zaman, bu etkinliği herhangi başka bir şeyle *ikame etmek* mümkün değildir.

* 1901 ilkbaharında başlayan büyük sokak gösterileri. (Yazarın 1907 baskısına notu.)

e) Demokrasi Mücadelesinin Öncü Savaşçısı Olarak İşçi Sınıfı

Faaliyetin gerçekten sosyal demokrat nitelikte olması için, en kapsamlı politik ajitasyonun ve dolayısıyla çok yönlü politik teşhirlerin örgütlenmesinin faaliyetin mutlak olarak zorunlu ve *en acil görevi* olduğunu görmüş bulunuyoruz. Ne var ki biz bu sonuca, işçi sınıfının *sadece* en yakıcı gereksiniminden, politik bilgiye ve politik eğitime duyduğu gereksinimden hareketle ulaştık. Bu arada, sorunu tek başına böyle ortaya koymak çok dar bir yaklaşım olurdu ve genelde sosyal demokrasinin, özelde ise günümüz Rus sosyal demokrasisinin genel demokratik görevlerini göz ardı ederdi. Bu söylediğimizi, olabildiğince somut biçimde açıklayabilmek için, soruna ekonomistlere "en yakın" açıdan, yani pratik açısından yaklaşacağız. İşçi sınıfının politik bilincinin geliştirilmesinin zorunlu olduğu konusunda "herkes hemfikir". Mesele, bu bilincin *nasıl* geliştirileceği ve geliştirilmesi için *nelere* ihtiyaç olduğudur. Ekonomik mücadele, işçileri sadece, hükümetin işçi sınıfına karşı tutumunu sorgulamaya "sevk eder" ve "ekonomik mücadelenin kendisine politik bir nitelik kazandırmak" için *ne kadar çabalarsak çabalayalım*, bu görev çerçevesinde işçilerin politik bilincini (sosyal demokrat politik bilinç düzeyine dek) geliştirmeyi *başaramayız*; çünkü bu çerçevenin kendisi *dardır*. Martınov'un formülünün bizim için değerli olması, bu formülün Martınov'un sorunları karıştırma yeteneğini göstermesinden ötürü değil, bütün "ekonomistlerin" temel yanılgısını, yani işçilerin politik sınıfsal bilincinin, deyim yerindeyse, onların ekonomik mücadelesinin, yani bu mücadeleyi biricik (veya hiç değilse başlıca) hareket noktası yaparak, sadece (veya hiç değilse başlıca) bu mücadeleye dayanarak *içeriden* geliştirilebileceği yönündeki düşüncesini açıkça ifade etmesinden ötürüdür. Böyle bir anlayış kökten yanlıştır. Kendilerine karşı yürüttüğümüz polemiğe öfkelenen ekonomistler, görüş ayrılıklarının kökeni üzerine derinlemesine düşünmek istememelerinden dolayı, birbirimizi hiçbir şekilde anlamadığımız, farklı dillerden konuştuğumuz bir durum ortaya çıkıyor.

Politik sınıf bilinci işçiye *ancak dışarıdan* verilebilir, yani ekonomik mücadelenin dışından, işçilerle işverenler arasındaki ilişki alanının dışından verilebilir. Bu bilginin elde edilebileceği tek alan,

bütün toplumsal sınıfların ve katmanların devlet ve hükümetle olan ilişkilerinin alanıdır, *bütün* sınıflar arasındaki karşılıklı ilişkilerin alanıdır. Bu nedenle, işçilere politik bilgiyi götürmek için ne yapmalı sorusuna, çoğu durumda pratikçilerin –özellikle de "ekonomizme" eğilimli olan pratikçilerin– yetindikleri yanıtı vermekle kalmamak gerekir; yani yalnızca, "işçilere gitmek" yanıtı verilmemelidir. *İşçilere* politik bilgiyi götürmek için, sosyal demokratlar, *toplumun bütün sınıflarına gitmek* zorundadırlar, kendi müfrezelerini *dört bir yana* salmak zorundalar.

Böyle kaba bir formülasyonu bilerek seçişimiz, kendimizi basitleştirilmiş biçimde kabaca ifade edişimiz, paradokslar kurmak istememizden ötürü değil, "ekonomistlere", affedilmez biçimde savsakladıkları görevlerini adam akıllı anımsatmak, anlamak istemedikleri trade-unioncu politika ile sosyal demokrat politika arasındaki farkı görmelerini sağlamak içindir. Bu nedenle okurdan sabırsızlanmamasını, bizi sonuna kadar dikkatle dinlemesini istiyoruz.

Sosyal demokrat grupların son yıllarda en fazla yaygınlık gösteren tipini ele alıp nasıl bir çalışma yürüttüğüne bakalım: Bu tür bir grubun "işçilerle bağları" vardır ve bununla yetinmektedir. Fabrikalardaki kötü uygulamaları, hükümetin kapitalistlerden yana tavırlarını ve polis zorbalığını şiddetle eleştirdiği bildiriler yayımlamaktadır. İşçi toplantılarında tartışmalar genellikle aynı konuların sınırları dışına çıkmaz veya çok az çıkar. Devrimci hareketin tarihi üzerine, hükümetimizin iç ve dış politikası üzerine, Rusya'nın ve Avrupa'nın ekonomik gelişimi ve günümüz toplumunda farklı sınıfların konumları üzerine vb. tartışmaların yürütüldüğü ve sunumların yapıldığı son derece nadir görülür. Toplumun diğer sınıfları içinde sistemli ilişkiler kurmayı ve bunları geliştirmeyi kimse aklından geçirmiyor. Aslına bakılırsa, böyle bir grubun üyelerinin çoğunun ideal önder olarak kafalarında canlandırdığı figür, sosyalist bir politik önderden çok, bir sendika sekreterine benzer. Çünkü herhangi bir sendikanın sekreteri, örneğin, bir İngiliz sendikasının sekreteri, işçilere ekonomik mücadeleyi sürdürmelerinde her zaman yardımcı olur, fabrikalardaki çalışma koşullarının teşhirini örgütler, grev ve (söz konusu fabrikada grev olduğunu herkese

haber vermek amacıyla) grev gözcülüğü özgürlüğünü kısıtlayan yasa ve önlemlerin haksızlığını açıkça ifade eder, burjuva sınıflardan gelme hakemlerin taraflı davrandıklarını açıklar vb. vb. Kısacası, her sendika sekreteri "işverenlere ve hükümete karşı ekonomik bir mücadele" yürütür ve yürütülmesine yardımcı olur. Ama *bunun henüz* sosyal demokratlık *olmadığını*; bir sosyal demokratın idealinin sendika sekreterliği değil, nerede yaşanırsa yaşansın, hangi toplumsal katmanı veya sınıfı etkilerse etkilesin, keyfiliğin ve baskının her türlü görünümüne tepki gösterebilen, polis zorbalığının ve kapitalist sömürünün bütün bu görünümlerini bir tek tablo içinde genelleştirebilen, *herkesin önünde* kendi sosyalist görüşlerini ve demokratik taleplerini anlatmak için, proletaryanın kurtuluş mücadelesinin bütün dünya tarihi açısından önemini tek tek kişilere ve *herkese* açıklamak için en küçük olanaktan yararlanmayı bilen *halkın sözcüsü* olması gerektiğini ne kadar vurgulasak azdır. Örneğin, Robert Knight (İngiltere'nin en güçlü sendikalarından biri olan Kazan İmalatçıları Derneği'nin ünlü sekreteri ve lideri) ile Wilhelm Liebknecht gibi iki lideri karşılaştıralım ve Martınov'un *İskra*'yla anlaşmazlıklarını ortaya koyarken kurduğu karşıtlıkları bu iki lidere uygulamaya çalışalım: Robert Knight'ın –Martmov'un makalesinin sayfalarını çevirmeye başlıyorum–, "kitleleri belli somut eylemlere" çok daha fazla "çağırdığını" (Martınov, age., sf. 39), Wilhelm Liebknecht'in ise, daha çok "bugünkü düzenin tamamının veya kısmi görünümlerinin devrimci bir bakış açısıyla aydınlatılması" işiyle ilgilendiğini (38/39); Robert Knight'ın "proletaryanın en acil talepleri"ni formüle ettiğini ve bunları gerçekleştirmenin yollarını gösterdiğini (41), Wilhelm Liebknecht'ın ise, bir yandan bunu yaparken, "aynı zamanda çeşitli muhalif katmanların aktif faaliyetini yönetmekten", "onlara pozitif bir eylem programı kabul ettirmekten"* de geri durmadığını (41); Robert Knight'ın "ekonomik mücadelenin kendisine olabildiğince politik bir nitelik kazandırmaya" (42) çalıştığını ve "hükümete, elle tutulur sonuçlar vaat eden somut taleplerde bulunmayı" (43) mükemmel bir biçim-

* Örneğin Fransa-Prusya savaşı sırasında Liebknecht, demokrasinin bütününe bir eylem programı kabul ettirdi; ve Marx ile Engels bunu, 1848 yılında daha da fazla yapmışlardır.

de başardığım, buna karşılık W. Liebknecht'in daha çok "tek taraflı" "teşhirlerle" uğraştığını (40); Robert Knight'ın "sıradan günlük mücadelenin ileriye doğru yol almasına" (61), W. Liebknecht'ın ise "parlak ve kusursuz düşüncelerin propagandasına" (61) daha fazla önem verdiğini; W. Liebknecht'ın, yönettiği gazeteyi, "içinde bulunduğumuz durumu, özellikle de politik durumu, halkın en çeşitli tabakalarının çıkarlarıyla çeliştiği ölçüde teşhir eden devrimci bir muhalefet organı"na dönüştürdüğünü (63), R. Knight'ın ise "işçi davası için proletaryanın mücadelesiyle sıkı bir organik bağ içinde çalıştığını" (63) –"sıkı ve organik bağ" sözünü bizim yukarıda Kriçevskiy ile Martınov örneklerinde incelediğimiz kendiliğindenliğe tapma anlamında kullanılıyorsa eğer– ve elbette tıpkı Martınov gibi "bu sayede etkinin kendisini derinleştirdiğine" (63) inandığından "etki alanını daralttığını" (63) görürsünüz. Kısacası, Martınov'un, sosyal demokrasiyi *de facto** trade-unionculuğa indirgediğini görürsünüz; bunu elbette, sosyal demokrasinin iyiliğini istemediğinden ötürü değil, Plehanov'u anlama zahmetine katlanmak yerine, onu derinleştirmekte birazcık acele ettiği için yapmıştır.

Ama biz açıklamamıza dönelim: Biz, bir sosyal demokratın, eğer proletaryanın politik bilincinin her bakımdan geliştirilmesinin zorunluluğuna gerçekten inanıyorsa, "halkın bütün sınıflarına gitmesi" gerektiğini söylemiştik. Karşımıza şu sorular çıkıyor: Bu nasıl yapılacak? Bunu yapacak gücümüz var mı? Diğer bütün sınıflar içinde böyle bir çalışmanın zemini var mı? Bu, sınıfsal bakış açısından ödün vermek anlamına gelmez mi ya da ondan ödün vermeye yol açmaz mı? Bu sorular üzerinde duralım.

Hem teorisyen, hem propagandacı, hem ajitatör, hem de örgütleyici olarak "halkın bütün sınıflarına gitmek" zorundayız. Sosyal demokratların teorik çalışmasının, tek tek sınıfların bütün toplumsal ve politik özelliklerinin incelenmesine yönelik olmak zorunda olduğundan kimsenin kuşkusu yoktur. Ama bu konuda yapılanlar son derece azdır, fabrika yaşantısına özgü özelliklerin incelenmesine yönelik çalışmayla kıyaslanamayacak oranda azdır. Komitelerde

* Fiilen –çev.

ve gruplarda, kendini demir üretiminin herhangi bir dalında özel incelemeler yapmaya adamış kimselere bile rastlamak mümkün; ama toplumsal ve politik yaşamımıza ait herhangi güncel bir konuda, toplumun diğer katmanlarında yürütülebilecek sosyal demokrat bir çalışmaya fırsat verecek materyali biriktirmekle özel olarak ilgilenen (sık sık yaşandığı gibi, şu veya bu nedenle pratik çalışmadan uzaklaşmak zorunda kalmış) örgüt üyelerine dair bir örneğe rastlamak neredeyse imkânsız. İşçi hareketinin bugünkü liderlerinin çoğunun eğitim yetersizliğinden söz edildiğinde, eğitimin bu açıdan da eksik oluşundan bahsetmek gerek; çünkü bu da "proleter mücadeleyle sıkı bir organik bağ kurma" konusundaki "ekonomist" anlayışla ilintilidir. Ama en önemlisi, elbette ki, bütün halk tabakaları arasında *propaganda ve ajitasyondur*. İsteyen *herkesin* katılabildiği açık toplantılar ve mitingler, *bütün* sınıfların temsilcilerinin önünde konuşma imkânı tanıyan parlamentonun varlığı, Batı Avrupalı bir sosyal demokratın bu görevini kolaylaştırmaktadır. Bizde ne parlamento var, ne de toplanma özgürlüğü; ama buna karşın, bir *sosyal demokratı* dinlemek isteyen işçilerle toplantılar düzenleyebiliyoruz. Yalnızca bir *demokratı* dinlemek arzusundaki bütün toplumsal sınıfların temsilcileriyle toplantılar da düzenleyebilmeliyiz. Çünkü "komünistlerin her yerde her devrimci hareketi desteklediklerini", bu nedenle kendi sosyalist görüşlerimizi bir an bile saklamaksızın, genel *demokratik görevleri bütün halka* açıklamak ve vurgulamak zorunda olduğumuzu pratikte unutan kimse, sosyal demokrat değildir. *Her türlü* genel demokratik sorunun ortaya konmasında, yakıcı bir hal almasında ve çözüme bağlanmasında *herkesin en önünde* olma yükümlülüğünü taşıdığını pratikte unutan kimse, sosyal demokrat değildir.

"Bunda herkes kesinlikle hemfikirdir", diyerek sözümüzü kesecektir sabırsız okurumuz. Yurtdışı Birliği'nin son konferansında *Raboçyeye Dyelo*'nun yazı kurulu için kabul edilen yeni yönergede doğrudan şunlar söylenmektedir: "Proletaryayı ya doğrudan kendine özgü bir sınıf olarak, ya da *özgürlük mücadelesinde bütün devrimci güçlerin öncüsü* olarak etkileyen toplumsal ve politik yaşamın bütün olgu ve olayları, politik propaganda ve ajitasyona konu olmalıdır." (*İki Konferans*, sf. 17. Vurgular bize ait). Evet,

bunlar çok doğru ve güzel sözler. *Raboçyeye Dyelo* onları *kavramış* olsaydı eğer, ve *aynı zamanda bu sözlerle çelişen şeyler söylemeseydi eğer,* biz de pekâlâ hoşnut olurduk. Kendimizi "öncü", ileri müfreze olarak adlandırmamız yetmez, aynı zamanda öyle hareket etmeliyiz ki, diğer *bütün* birlikler önde yürüdüğümüzü görsün ve bunu kabul etmek durumunda kalsın. Okura soruyoruz şimdi: Diğer "birlikler"in temsilcileri, "öncü" olduğumuza sırf sözümüze bakarak inanacak kadar saf mıdır? Şöyle somut bir tabloyu gözümüzde canlandıralım: Bir sosyal demokrat, kültürlü Rus radikallerinin veya liberal anayasacılarının "birlik"lerine gidiyor ve şöyle diyor: Biz öncüyüz; "şimdi önümüzde duran görev, ekonomik mücadelenin kendisine olabildiğince politik bir nitelik kazandırmaktır." Ortalama akla sahip her radikal veya anayasacı (ki Rus radikalleri ve anayasacıları arasında pek çok akıllı insan vardır) bu sözleri işitince sadece alayla gülümseyecek ve şunları söyleyecektir (kuşkusuz içinden, çünkü çoğu durumda aynı zamanda deneyimli bir diplomattır kendisi): "Bu 'öncü' amma da saf! Ekonomik mücadelenin *kendisine* politik bir karakter kazandırma görevinin, tam da bizim görevimiz, burjuva demokrasisinin önde gelen temsilcilerinin görevi olduğunu bile anlamıyor. Biz de tıpkı bütün Batı Avrupa burjuvazileri gibi, işçileri politikaya çekmek istiyoruz, *ama işte sadece trade-unioncu politikaya, sosyal demokrat politikaya değil.* İşçi sınıfının trade-unioncu politikası, tam da işçi sınıfının *burjuva politikasıdır.* İşçi sınıfının bu 'öncü'sü görevlerini böyle tarif ediyorsa, bu tam da trade-unioncu politikanın tarifidir! Bu nedenle, onlar varsın istedikleri kadar kendilerine sosyal demokrat desinler. Çocuk değilim ki etikete bakıp heyecanlanayım! Yeter ki o kötücül, Ortodoks dogmatiklerin etkisi altında kalmasınlar, yeter ki 'eleştiri özgürlüğü'nü sosyal demokrasiyi farkında olmadan trade-unioncu sulara sürükleyenlere bırakmasınlar!"

Ne var ki anayasacımızın alaycı gülümsemesi, sosyal demokrasinin öncülüğünden dem vuran sosyal demokratların, bugün, kendiliğindenliğin hareketimize neredeyse tamamen egemen olduğu bir dönemde, "kendiliğinden unsurun küçümsenmesi"nden, "parlak ve kusursuz düşüncelerin propagandasına oranla, gündelik tekdüze mücadelenin ilerlemesinin öneminin küçümsenmesi"nden

vb. vb. korktukları kadar hiçbir şeyden korkmadıklarını öğrendiğinde, homerik bir kahkahaya dönüşecektir. Bilincin, kendiliğindenliğin önüne geçebileceğinden endişe eden, farklı düşünenlerin de genel olarak kabul etmek zorunda kalacakları cesur bir "plan" ileri sürmekten çekinen "öncü" bir müfreze! "Öncü" ile "artçı" sözcüklerini birbirine karıştırıyor olmasınlar?

Gerçekten de Martınov'un aşağıdaki akıl yürütmesini dikkatle inceleyelim. Kitabının 40. sayfasında, *İskra*'nın teşhir taktiğinin tek taraflı olduğunu, "hükümete karşı güvensizlik ve nefreti ne kadar yayarsak yayalım, onu devirmek için yeterince aktif bir toplumsal güç geliştirmeyi başaramadıkça, hedefe ulaşamayacağımızı" söylüyor. Bu arada parantez içinde belirtelim ki, bu, artık alışık olduğumuz, kendi etkinliğini azaltma çabasının eşliğinde kitlenin etkinliğini yükseltme kaygısıdır. Ama şimdi konumuz bu değil. Yani Martınov burada, ("devirmek için") *devrimci* bir güçten söz ediyor. Peki, nasıl bir sonuca varıyor? Normal zamanlarda çeşitli sosyal tabakalar kaçınılmaz olarak birbirinden ayrı olarak hareket ettikleri için, "bu olgu karşısında, biz sosyal demokratların, aynı anda çeşitli muhalif tabakaların aktif faaliyetini yönetebilecek durumda olmadığımız, onlara pozitif bir eylem programı benimsetebilecek durumda olmadığımız, onlara kendi çıkarları için gün be gün hangi araçlarla mücadele etmeleri gerektiğini gösteremeyeceğimiz açıktır... Liberal kesimler, onları politik düzenimizle karşı karşıya getirecek olan en acil çıkarları uğruna etkin bir mücadele yürütmekle kendileri ilgileneceklerdir." (41) Demek ki Martınov, devrimci güçten, otokrasiyi devirmek için aktif mücadeleden söz etmeye başlar başlamaz, hemen sendikal güce, en acil çıkarlar uğruna aktif mücadeleye kayıveriyor! Öğrencilerin, liberallerin vb. "en acil çıkarları" uğruna verdikleri mücadeleyi yönetemeyeceğimiz zaten açık; ama mevzu bu değildi ki saygıdeğer "ekonomist"! Konumuz, değişik toplumsal katmanların otokrasinin alaşağı edilmesine katılmasının olanaklı ve zorunlu oluşuydu; ve eğer "öncü" olmak istiyorsak, "çeşitli muhalif kesimlerin" *bu* "aktif faaliyetini" yönetmemiz yalnızca *mümkün* değil, aynı zamanda kesinlikle zorunludur. Öğrencilerimizin, liberallerimizin "politik düzenimizle karşı karşıya gelmeleri"ni sağlayacak olan

yalnızca kendileri değil, bunu her şeyden önce ve öncelikli olarak mutlakiyetçi hükümetin polisi ve memurları sağlayacaktır. Ama "biz", ilerici demokratlar olmak istiyorsak eğer, aslında sadece üniversitelerdeki ya da Zemstvolardaki vb. koşullardan yakınan insanların, politik düzenin bütününün çürük olduğu düşüncesine *varmalarını* sağlamalıyız. Parti*mizin* önderliğinde öyle çok yönlü bir politik mücadeleyi örgütleme görevini yüklenmeli*yiz* ki, bütün muhalif kesimler bu mücadeleyi ve bu partiyi güçleri oranında desteklevebilsin ve gerçekten desteklesin. Sosyal demokrasi içindeki pratikçiler arasından, ortaya çıkan bütün görünümleriyle bu çok yönlü mücadeleyi yönetecek, gereken anda ayaklanan öğrencilere, hoşnutsuz Zemstvo mensuplarına, öfkeli mezhep üyelerine, haksızlığa uğrayan ilkokul öğretmenlerine vb. vb. "olumlu bir eylem programını benimsetecek" yetenekte politik önderler yetiştirmeliyiz. Bu nedenle, Martınov'un "onlar açısından *ancak* rejimi teşhir edenlerin *olumsuz rolünü* oynayabiliriz... Onların çeşitli hükümet komisyonlarına bağladıkları umutları söndürüp yok edebiliriz *ancak*" (vurgular bize ait) biçimindeki iddiası *tamamen yanlıştır*. Martınov bu sözleriyle, devrimci "öncü"nün gerçek rolü hakkında *hiçbir fikri olmadığım* göstermiş oluyor. Okur bunu dikkate aldığında, Martınov'un şu vargısının *gerçek anlamını* kavrayacaktır: "*İskra* içinde yaşadığımız koşulları, özellikle de politik koşulları, toplumun en çeşitli katmanlarının çıkarlarıyla çatıştıkları ölçüde teşhir eden devrimci muhalefetin organıdır. Biz ise, proleter mücadeleyle sıkı bir organik bağ içinde, işçi davası için çalışıyoruz ve çalışmaya devam edeceğiz. Etki alanımızı daraltmakla, etkinin kendisini derinleştiriyoruz." (63). Bu çıkarımın gerçek anlamı şudur: *İskra* işçi sınıfının (bizde pratik çalışmayı yürütenlerin yanlış kavrayışlarından, donanımsızlıklarından ya da öyle inandıkları için kendilerini sıklıkla sınırlandırdıkları) trade-unioncu politikasını sosyal demokrat politika düzeyine *yükseltmek* istiyor. *Raboçyeye Dyelo* ise, sosyal demokrat politikayı trade-unioncu politika düzeyine *indirgemek* istiyor. Bununla birlikte, *Raboçyeye Dyelo*, bunların "ortak dava içinde kesinlikle bağdaştırılabilir tutumlar olduğuna" herkesi inandırmak istiyor (63). O sancta simplicitas!*

* Ah kutsal bayağılık! –çev.

Devam edelim. Propaganda ve ajitasyon çalışmalarımızı halkın *bütün* sınıfları içinde yürütecek gücümüz var mı? Elbette var. Bu gerçeği sıkça yadsımaya eğimli olan ekonomistlerimiz, hareketimizin (yaklaşık) 1894'ten 1901'e kadar gerçekleştirdiği o muazzam ilerlemeyi gözden kaçırıyorlar. Gerçek "kuyrukçular" olarak, çoğu zaman hareketimizin uzak geçmişte kalmış başlangıç evresinin düşünceleriyle yaşamayı sürdürüyorlar. O zamanlar gerçekten çok az güce sahiptik ve o dönemde kendimizi tamamen işçiler arasında çalışmaya verme kararlılığımız ve bu çalışmadan her türlü sapmayı şiddetle kınamamız doğal ve haklı bir tutumdu. O sıralar bütün görevimiz işçi sınıfı içinde sağlam mevziler kazanmaktı. Bugün artık hareketimize muazzam güçlerin katılımı sağlanmış durumda. Eğitimli sınıfların genç kuşağının en iyi temsilcileri saflarımıza geliyor. Taşranın her yerinde, orada yaşamak zorunda bırakılan, hareketimize katılmış veya katılmak isteyen, sosyal demokrasiye eğilimli insanlar var (oysa 1894 yılında Rus sosyal demokratlarının sayısı parmakla sayılabilecek kadardı). Hareketimizin temel politik ve örgütsel eksikliklerinden biri, bütün bu güçleri meşgul etmeyi, herkese uygun bir iş vermeyi *beceremeyişimizdir* (bu konuyu sonraki bölümde ayrıntılı ele alacağız). Bu güçlerin çok büyük bir çoğunluğu "işçilere gitme" olanağından tamamen yoksun olduğundan, esas çalışmamızdan güç eksiltme gibi bir tehlike söz konusu değil. Fakat işçilere gerçek, çok yönlü ve canlı bir politik birikim vermek için, her yerde, toplumun bütün kesimlerinde, devlet mekanizmamızın iç dinamiklerini öğrenme olanağı tanıyan bütün mevkilerde "kendi insanlarımıza", sosyal demokratlara ihtiyacımız var. Üstelik bu tür insanlara sadece propaganda ve ajitasyon çalışmalarında değil, hatta ondan daha çok örgütlenme çalışmalarında ihtiyacımız var.

Toplumun bütün sınıfları arasında faaliyet yürütmenin zemini var mıdır? Bunu göremeyen kişi, taşıdığı bilinç bakımından kitlelerin kendiliğinden uyanışının da gerisinde kalır. İşçi hareketi, kimilerinde hoşnutsuzluk, kimilerinde muhalefeti destekleme umutları, kimilerinde de otokrasinin dayanıksızlığı ve yıkılışının kaçınılmaz olduğu bilincini uyandırdı ve uyandırmaya devam ediyor. Eğer görevimizin her türlü hoşnutsuzluk belirtisinden fay-

dalanmak, daha henüz oluşma aşamasında bile olsa bir protesto hareketinin her kırıntısını bir araya getirmek ve değerlendirmek olduğunun bilincinde olmasaydık, sadece lafta "politikacı" ve sosyal demokrat olurduk (ki çok, ama çok büyük bir sıklıkla gerçek durum budur). Milyonlarca ve milyonlarca emekçi köylünün, zanaatçının, küçük esnafın vb. birazcık beceri gösteren bir sosyal demokratın sözünü merakla dinleyeceklerini söylemeye gerek bile yok. Toplumda, haksızlıklardan ve zorbalıktan yakınmayan, bu nedenle de en ivedi genel demokratik gereksinimlerin sözcüsü olarak bir sosyal demokratın söyleyeceklerine açık bireylerin, grupların ve çevrelerin bulunmadığı bir tek sınıf bile göstermek mümkün müdür? Bir sosyal demokratın, toplumun bütün sınıfları ve katmanları içinde yürüttüğü bu politik ajitasyona dair somut bir fikir oluşturmak isteyenlere ise, bu ajitasyonun en önemli (ama elbette biricik olmayan) aracı olarak sözcüğün geniş anlamıyla politik teşhirleri gösterebiliriz.

> "Biz...", diye yazmıştım ileride ayrıntılı olarak ele alacağımız "Nereden Başlamalı?" (*İskra*, sayı 4, Mayıs 1901) başlıklı makalemde, "halkın birazcık olsun bilince ermiş bütün kesimlerinde *politik* teşhirler için bir tutku uyandırmalıyız. Politik teşhir seslerinin bugün böylesine cılız, nadir ve ürkek çıkmasına şaşırmamak gerek. Bunun nedeni, kesinlikle polis zorbalığının genel anlamda kabullenilmiş olması değildir. Sebep, teşhir yeteneğine sahip ve buna hazır olan insanların seslerini duyurabilecekleri bir kürsülerinin olmaması, konuşmacıları tutkuyla dinleyecek ve yüreklendirecek bir dinleyici kitlesinin olmamasıdır. Bu insanların, halkta, 'her şeye kadir' Rus hükümetine karşı bir itirazı dillendirme çabasına değecek gücü görmemeleridir... Şimdi, Çarlık hükümetinin, tüm halkta dayanan bir teşhiri için bir kürsü yaratabilecek durumdayız ve onu yaratmakla yükümlüyüz. Sosyal demokrat gazete böyle bir kürsü olmalıdır."

Politik teşhirler için işte böyle ideal bir dinleyici kitlesi, çok yönlü ve canlı politik bilgiye en çok ve herkesten çok ihtiyaç duyan; bu bilgiyi, hiçbir "elle tutulur sonuç" vaat etmese dahi, aktif mücadeleye dönüştürme yeteneğine en fazla sahip olan işçi sınıfıdır. Ancak *tüm halka* dayanan teşhirlerin kürsüsünü ancak tüm Rusya'yı kucaklayacak bir gazete oluşturabilir. "Günümüz

Avrupa'sında politik bir yayın organı olmayan, politik nitelemesini hak eden bir hareket düşünülemez"; hiç kuşku yok ki Rusya da bu bakımdan günümüz Avrupa'sının bir parçasıdır. Basın uzun zamandır ülkemizde bir güç haline gelmiştir, aksi olsaydı hükümet onu satın almak ve türlü türlü Katkovları, Meşçerskiyleri desteklemek için on binlerce ruble harcamazdı. Ve otokratik Rusya'da, illegal basının sansür duvarını yarması, legal ve tutucu yayın organlarını açıkça kendisinden söz etmek *zorunda bırakması* yeni bir şey değildir. 1870'li, hatta 1850'li yıllarda durum buydu. Oysa bugün, illegal basınını okumaya ve *İskra*'ya (sayı 7)[41] bir mektup gönderen işçinin kullandığı ifadeyle, bu basından "nasıl yaşanacağını ve nasıl ölüneceğini" öğrenmeye hazır olan halk kesimleri artık çok daha genişlemiş ve derinleşmiştir. Ekonomik teşhirler fabrikatörlere nasıl bir savaş ilanıysa, politik teşhirler de aynı şekilde *hükümete* savaş ilanıdır. Bu teşhir kampanyası ne kadar kapsamlı ve şiddetli olursa, *savaşı başlatmak için savaş ilan eden* toplumsal *sınıf* ne denli kalabalık ve kararlıysa, bu savaş ilanının manevi önemi de o ölçüde büyük olacaktır. Bu nedenle politik teşhirler başlı başına, düşman safları *dağıtmanın*, düşmanın rastlantısal veya geçici müttefiklerini ondan koparmanın, otokratik iktidarın değişmez ortakları arasında düşmanlık ve güvensizlik yaymanın en güçlü araçlarından biridir.

Günümüzde ancak gerçekten *tüm halka dayanan* teşhirler *örgütleyen* parti, devrimci güçlerin öncüsü haline gelebilir. "tüm halka dayanan" sözü de çok geniş bir içeriğe sahip. İşçi sınıfından olmayan (öncü olmak içinse tam da diğer sınıfları yanımıza çekmek gerek) teşhircilerin çok büyük bir çoğunluğu gerçekçi politikacılar ve soğukkanlı, nesnel insanlardır. "Kadiri mutlak" Rus hükümeti bir yana, en alt kademedeki bir memurdan bile "şikâyetçi olmanın" ne denli tehlikeli olduğunu çok iyi bilirler. Ve onlar şikâyetleriyle *bize* ancak, şikâyetlerinin gerçekten bir etki yaratmaya uygun olduğunu gördüklerinde, *politik* bir *güç* oluşturduğumuzu gördüklerinde başvuracaklardır. Dışımızdaki insanların gözünde böylesi bir güç haline gelmemiz için, bilincimizi, inisiyatifimizi ve enerjimizi *yükseltmek* için yılmadan ve çok çalışmamız gerekir; bunun için bir artçının teori ve pratiği üzerine "öncü" etiketi yapıştırmak yetmez.

"Proleter mücadeleyle sıkı organik bağ"ın akıllıdan çok gayretkeş tutkunu, "peki ama hükümete karşı gerçekten tüm halka dayanan teşhirler örgütleme işini biz mi üstlenmeliyiz; o zaman hareketimizin sınıf karakteri nasıl ifade bulacak, diye soracaktır, hatta şimdiden sormaktadır. İfadesini tam da, bizlerin, yani sosyal demokratların, tüm halkta dayanan bu teşhirleri örgütlememizde bulacak; ajitasyon aracılığıyla ortaya atılan tüm sorunların, Marksizmin kasıtlı ya da kasıtsız tahrifine en ufak bir hoşgörü göstermeksizin tümüyle sosyal demokrat bir anlayışla aydınlatılmasında bulacak; çok yönlü politik ajitasyonun, hem halk adına hükümete yönelik saldırıyı, hem de proletaryanın -politik bağımsızlığını korurken- devrimci eğitimini, hem işçi sınıfının ekonomik mücadelesinin yönetimini hem de proletaryanın kendisini sömürenlere karşı giriştiği ve saflarınıza sürekli yeni proleterler kazandıran kendiliğinden çatışmalarından yararlanmayı kopmaz bir bütün halinde birleştiren bir parti tarafından yürütülmesinde bulacak!

Ama "ekonomizmin" en karakteristik özelliklerinden biri tam da, proletaryanın en acil gereksinimi (politik ajitasyon ve politik teşhirler yoluyla çok yönlü politik eğitim) ile genel demokratik hareketin gereksinimleri arasındaki bu bağı, dahası özdeşliği kavrayamamasıdır. Bu kavrayışsızlık sadece "Martınov"un sözlerinde değil, içerik bakımından bu sözlerle özdeş olan sözümona sınıf bakış açısına bulunulan atıflarda da ifadesini buluyor. Örneğin, *İskra*'nın 12. sayısında yayımlanan "ekonomist" mektubun* yazarları bu konuda şöyle diyorlar: "Aynı *İskra*'nın esas kusuru" (ideolojinin abartılması), "sosyal demokrasinin öteki toplumsal sınıflar ve eğilimler karşısındaki tutumunun tutarsızlığının da nedenidir. *İskra*, teorik hesaplamalarla... (ama "partiyle birlikte büyüyen parti görevlerinin artışıyla..." değil) "mutlakiyete karşı derhal mücadeleye geçme sorununu çözdükten sonra ve belki de, işlerin bugün vardığı nok-

* Yer darlığı, "ekonomistlerin" özelliklerini çok iyi ortaya koyan bu mektubu İskra'da ayrıntılı olarak yanıtlamamıza engel oldu. Mektubun yayımlanmasına sevindik, çünkü İskra'nın tutarlı bir sınıfsal bakış açısını korumadığı yolundaki iddiaları çok daha önce çeşitli kaynaklardan kulağımıza gelmişti. Buna yanıt verebilmek için uygun bir anı veya bu moda suçlamanın açıkça ifade edilmesini bekliyorduk sadece. Ama biz, saldırılara savunmayla değil, karşı saldırıyla karşılık vermeye alışkınız.

tada bu görevin işçiler için bütün zorluğunu hissederek..." (sadece hissederek değil, bu görevin işçilere, onlar için küçük çocuklarmış gibi endişelenen "ekonomist" aydınlardan çok daha kolay göründüğünü gayet iyi bilerek; zira işçiler, Martınov'un unutulmaz ifadesiyle söyleyecek olursak, hiçbir "elle tutulur sonuç" vaat etmeyen talepler için bile mücadeleye hazırdırlar) "... ama işçilerin bu mücadele için güçleri bir araya getirmesini bekleme sabrını göstermeden, liberaller ve aydınlar arasından müttefikler aramaya koyuluyor..."

Evet, evet, ekonomistlerimizin *kendi* geriliklerini işçilerin üzerine atmaktan, kendi mecalsizliklerini işçilerin yeterince güçlü olmadığı gerekçesiyle mazur göstermeye çalışmaktan vazgeçecekleri, her türlü "uzlaşmacının" uzun zamandır vaat ettiği o kutlu günleri "beklemeye" gerçekten hiç "sabrımız" kalmadı. Ekonomistlerimize soruyoruz: "İşçilerin bu mücadele için güç toplaması"mn içeriği nedir? Bu açıkça, işçilerin politik eğitimi ve aşağılık otokrasimizin *bütün* yönlerinin onlara teşhir edilmesi değil midir? Ve bizim *tam da bu iş için*, Zemstvo üyelerine, öğretmenlere, istatistikçilere, öğrencilere vb. yönelik politik saldırıları teşhir etmeye hazır olan "liberal ve aydınların safları arasından müttefiklere" ihtiyacımız olduğu açık değil mi?

Bu şaşırtıcı "girift mekanizmayı" kavramak gerçekten bu kadar zor mu? P.B. Akselrod 1897'den beri, "Rus sosyal demokratlarının, proleter olmayan sınıflar içinde yandaşlar ve doğrudan ya da dolaylı müttefikler kazanma görevi, her şeyden önce ve esas olarak bizzat proletaryanın içinde yürütülecek propaganda faaliyetinin niteliğiyle çözülecek" diye yineleyip durmuyor mu? Martınovlar ve diğer ekonomistler hâlâ, işçilerin *önce* "işverenler ve hükümete karşı ekonomik mücadeleyle" (trade-unioncu politika için) güç toplamak ve ancak bunun *ardından* –herhalde trade-unioncu "etkinlik için eğitim"den sonra– sosyal demokrat eyleme "geçmeleri" gerektiğini savunuyorlar!

"*İskra*" diye devam ediyor ekonomistler, "bu arayış içinde, sık sık sınıf bakış açısını terk etmekte, sınıf karşıtlıklarının üzerini örtmekte ve hükümete karşı genel hoşnutsuzluğu, 'müttefikler' arasındaki bu hoşnutsuzluğun nedenleri ve dereceleri birbirin-

den son derece farklı olmasına karşın ön plana çıkarmaktadır. *İskra*'nın zemtsvolara yaklaşımı buna örnektir..." Sözümona *İskra* "hükümetin verdiği sadakalardan hoşnut kalmayan soylulara işçi sınıfının desteğini" vaat etmekte "ve bunu yaparken, bu toplumsal katmanlar arasındaki sınıf karşıtlığına ise tek kelimeyle değinmemektedir." Eğer okur, mektubun yazarlarının *muhtemelen* sözünü ettikleri "Otokrasi ve Zemstvo" (*İskra,* sayı 2 ve 4) başlığını taşıyan makalelere göz atacak olursa, bu makalelerin* *hükümetin*, "zümreci-bürokratik Zemstvoların ılımlı ajitasyonu", "hatta, mülk sahibi sınıfların bağımsız faaliyeti" karşısındaki tutumunu ele aldığını görecektir. Bu makalede, işçilerin, hükümetin Zemstvolara karşı mücadelesini kayıtsızlıkla izlemekle yetinemeyeceğinden söz edilmekte ve Zemstvocular, devrimci sosyal demokrasi bütün gücüyle hükümetin karşısına dikildiğinde, ılımlı lafları bir kenara bırakıp sağlam ve kararlı bir dil kullanmaya çağrılmaktadır. Mektup yazarlarının burada neye itiraz ettiklerini öğrenemiyoruz. Bu yazarlar, işçilerin "mülk sahibi sınıflar" ve "zümreci-bürokratik Zemstvolar" sözlerini "anlamayacaklarını" mı; Zemstvoları ılımlı sözleri bırakıp keskin bir dil kullanmaları için *cesaretlendirmenin* "ideolojinin abartılması" olduğunu mu düşünüyorlar? Yoksa, işçilerin, mutlakiyetin Zemstvolara karşı tutumunun *da* açıkça ayırdına varmadan, mutlakiyete karşı mücadele için "güç toplayabileceklerini" mi zannediyorlar? Tüm bunların yanıtını yine öğrenemiyoruz. Açık olan tek bir şey var: Yazarlar, sosyal demokrasinin politik görevleri hakkında son derece muğlak bir fikre sahipler. Bu, çok daha açık bir biçimde şu cümleden anlaşılmaktadır: "*İskra*'nın öğrenci hareketine yaklaşımı da aynen böyledir" (yani, "sınıfsal karşıtlıkları" burada da karartıyor). İşçileri şiddetin, zorbalığın ve aşırılıkların asıl kaynağının öğrenciler değil, Rus hükümeti olduğunu kitle gösterileriyle ilan etmeye çağırmak yerine (*İskra,* sayı 2), *Raboçaya Mısl* zihniyetinde değerlendirmelere yer vermemiz gerekirdi herhalde! 1901 sonbaharında, Şubat ve Mart olaylarının ardından, hareketin sosyal demokrasi tarafından bilinçli yönetiminin, bu alanda da otokrasiye karşı "kendiliğinden" protestonun *gerisinde*

* Bu makalelerin yayınlandığı iki sayı arasında (*İskra*'nın 3. sayısında) kırsal alanlarımızdaki sınıf karşıtlıklarını özel olarak ele alan bir makale yayınlandı

kaldığını ortaya koyan öğrenci hareketinin yeni bir yükselişinin arifesinde, işte bu tür düşünceler sosyal demokratlar tarafından ifade edilmektedir. İşçilerin, polis ve Kazak zulmüne uğrayan öğrencilere sahip çıkma güdüsü, sosyal demokrat örgütün bilinçli faaliyetinin ilerisine geçmiş bulunuyor!

"Bununla birlikte", diye devam ediyor mektubun yazarları, "başka makalelerde, *İskra* her türlü uzlaşmayı şiddetle mahkûm ediyor, örneğin, Guesdecilerin tahammülsüz tutumunu savunuyor." Günümüz sosyal demokratları arasındaki var olan görüş ayrılıkları konusunda, bu görüş ayrılıklarının önemsiz olduğu ve bir bölünmenin haklı gerekçesi olamayacağını genellikle pek mağrur ve pek sorumsuzca ilan edenlere, bu sözler üzerinde iyice düşünmelerini salık veririz. Bir yanda otokrasinin en çeşitli sınıflara karşı düşmanlığını göstermek ve işçileri, en çeşitli toplumsal tabakaların otokrasi karşısındaki muhalif tutumuna dair aydınlatmak konusunda son derece az şey yaptığımızı söyleyen insanlarla, diğer yandaysa bu aydınlatma faaliyetinde bir "uzlaşma", anlaşılan "işverenlere ve hükümete karşı ekonomik mücadele" teorisiyle bir uzlaşma gören insanların bir ve aynı örgütün içinde başarıyla çalışması mümkün olabilir mi?

Köylülüğün kurtuluşunun kırkıncı yılı dolayısıyla, sınıf mücadelesini kırsal bölgelere taşımanın gerekliliğinden (sayı 3) ve Witte'nin gizli muhtırası nedeniyle de yerel yönetim organlarıyla otokrasinin bağdaşmazlığından söz ettik (sayı 4). Yeni yasa vesilesiyle büyük toprak sahiplerinin köleciliğine ve onların hizmetindeki hükümete saldırdık (sayı 8) ve Zemstvoları itaatkâr dilekçeler verme işini bırakıp mücadeleye geçmeleri yönünde teşvik ederek, illegal Zemstvo kongresini selamladık (sayı 8). Politik mücadelenin zorunluluğunu anlamaya başlayan ve bu mücadeleye girişen öğrencileri yüreklendirdik (sayı 3) ve aynı zamanda öğrencilere sokak eylemlerine katılmamalarını salık veren "salt-öğrenci" hareketinin yandaşlarının "sınırsız kavrayışsızlığını" şiddetle eleştirdik (Moskova Öğrenci Yürütme Komitesi tarafından 25 Şubat'ta yayımlanan çağrıyla ilgili olarak, sayı 3). *Rossiya*[42] gazetesindeki liberal akıl hocalarının "manasız hayalciliklerini", "yalancı ikiyüzlülüklerini" teşhir ettik (sayı 5), aynı zamanda da hükümetin "barışçıl edebiyatçılar, yaşlı

profesörler ve bilim insanları, tanınmış liberal Zemstvo üyeleri üzerinde estirdiği" terörü ortaya koyduk (sayı 5: "Yazın Üzerindeki Polis Baskısı"). "İşçilerin refahı için devlet yardımı" programının gerçek anlamını teşhir ettik ve "tepeden yapılacak reformlarla alttan gelecek reform taleplerinin önüne geçilmesinin, bu taleplerin öne sürülmesini beklemekten iyidir" şeklindeki "değerli itirafı" selamladık (sayı 6). Protestoda bulunan istatistikçilere cesaret verirken (sayı 7), grev kırıcı istatistikçileri de kınadık (sayı 9). Bu taktikte proletaryanın sınıf bilincini bulandırma ve *liberalizmle uzlaşma* gören kişi, bu yaklaşımıyla "Credo" programının gerçek anlamını hiç mi hiç kavrayamadığını ortaya koymuş oluyor ve ne kadar inkâr ederse etsin *de facto** tam da *bu programı uyguluyordur!* Çünkü böyle bir kişi bu anlayışıyla sosyal demokrasiyi "işverenlerle hükümete karşı ekonomik mücadeleye" sürüklemekte ve *her* "liberal" soruna etkin biçimde müdahale etmekten, bu sorun karşısında *kendi,* sosyal demokrat tutumunu ortaya koymaktan kaçındığından *liberalizm* karşısında *teslim olmaktadır.*

f) Bir Kez Daha "İftiracılar", Bir Kez Daha "Aldatmacılar"

Bu nazik sözler, okurun anımsayacağı üzere, "işçi hareketinin burjuva demokrasisinin bir aletine dönüştürülmesi için dolaylı olarak zemin hazırladığı" suçlamamıza bu şekilde yanıt veren *Raboçyeye Dyelo*'ya ait. *Raboçyeye Dyelo,* safça, bu suçlamamızın bir polemik taşkınlığından başka bir şey olmadığı sonucuna vardı: Bu kötü dogmatikler, hakkımızda her türlü nahoş şeyi söylemeye karar vermişler; ve burjuva demokrasisinin aleti olmaktan daha nahoş ne olabilir ki? Ve şimdi büyük puntolarla bir "tekzip" yayımlıyorlar. "Apaçık iftira" (*İki Konferans,* sf. 30), "aldatmaca" (31), "maskaralık" (33). *Raboçyeye Dyelo,* tam da haksız olduğu için tıpkı Jüpiter gibi (Jüpiter'e benzerliği az olsa da) esip gürlüyor, aceleye getirdiği küfür salvosuyla hasımlarının düşünce silsilesini kavramaktaki acizliğini ortaya koyuyor. Oysa, kitle hareketinin kendiliğindenliğine *her türlü* tapmanın, sosyal demokrat politikanın trade-unioncu politikaya *her türlü* indirgenişinin neden tam

* Fiilen –çev.

da işçi hareketinin burjuva demokrasisinin bir aletine dönüştürülmesine zemin hazırlamak anlamına geldiğini anlamak için yalnızca birazcık düşünmek yeter. Kendiliğinden işçi hareketi kendi başına ancak trade-unionculuğu yaratabilir (kaçınılmaz olarak da yaratıyor), ama işçi sınıfının trade-unioncu politikası, işçi sınıfının burjuva politikasının ta kendisidir. İşçi sınıfının politik mücadeleye, hatta politik devrime katılması, onun politikasını kesinlikle sosyal demokrat politika yapmaya yetmez. *Raboçyeye Dyelo*'nun niyeti bunu yadsımak mı? Yoksa, uluslararası ve Rus sosyal demokrasisinin yakıcı sorunları konusundaki görüşlerini nihayet kaçamaklara başvurmaksızın doğrudan herkese açıklamak mı? – Ama hayır; bunu yapmayı hiçbir zaman aklının ucundan geçirmeyecek; çünkü "orada olmamak" yöntemi diye adlandırılabilecek bir yönteme sıkı sıkıya sarılmış bulunuyor. Ben ben değilim, at ben değilim, araba ben değilim. Biz "ekonomist" değiliz, *Raboçyeye Mısl* "ekonomizm" demek değil, zaten Rusya'da "ekonomizm" diye bir şey yok. Bu, son derece ustalıklı ve "siyasi" bir yöntemdir, ancak küçük bir kusuru vardır, o da, bu yönteme başvuran yayın organlarının genellikle "rüzgârgülü" olarak nitelendirilmeleridir.

Raboçyeye Dyelo'ya Rusya'da burjuva demokrasisi büsbütün bir "sanrı"ymış gibi geliyor. (*İki Konferans*, sf. 32*). Ne mutlu insanlar! Devekuşu gibi başlarını kuma gömüyor ve çevrelerindeki her şeyin ortadan kaybolduğunu sanıyorlar. Ay be ay zafer çığlıkları atarak Marksizmin çöküşünü ve hatta ortadan kalkışını dünyaya ilan eden bir dizi liberal yazar; Brentanocu[43] sınıf mücadelesi anlayışını ve trade-unioncu politika anlayışını işçilerin arasına taşıyan liberalleri teşvik eden bir dizi liberal gazete (*St. Petersburgskiye Vedomosti*[44], *Russkiye Vedomosti* ve daha pek çokları); gerçek eğilimlerini "Credo"nun son derece net olarak ortaya koyduğu ve

* "İşçi hareketini kaçınılmaz olarak devrimci yola iten Rusya'nın nesnel koşulları"na yapılan atfı da burada buluyoruz. Bu insanlar, işçi hareketinin izlediği devrimci yolun, henüz sosyal demokrat olmayan bir yol da olabileceğini bir türlü kavramak istemiyorlar! Mutlakiyetçiliğin egemenliği altındayken bütün Batı Avrupa burjuvazisi, işçileri devrimci yola "itmişti", hem de bile bile. Ne var ki biz sosyal demokratlar bununla yetinemeyiz. Ve eğer biz, şu ya da bu şekilde, sosyal demokrat politikayı kendiliğindenci, trade-unioncu politikaya indirgersek, burjuva demokrasisinin ekmeğine yağ sürmüş oluruz.

yazınsal ürünleri Rusya'nın dört bir yanında vergisiz gümrüksüz dolaşabilen yegâne literatür olan koca bir Marksizm eleştirmenleri kuşağı; özellikle Şubat ve Mart olaylarından sonra sosyal demokrat *olmayan* devrimci akımların canlanması; bütün bunlar bir sanrıymış! Bütün bunların burjuva demokrasisiyle hiçbir ilişkisi yokmuş!

Raboçyeye Dyelo ve *İskra*'nın 12. sayısındaki "ekonomist" mektubun yazarları, "ilkbahardaki olayların, sosyal demokrasinin otoritesini ve saygınlığını artıracağına, sosyal demokrat olmayan devrimci akımlarda böylesi bir canlanma yaratmış olmasının nedenleri üzerinde düşünmeleri gerekir." Çünkü, görevimizin hakkından gelemediğimiz; işçi kitlelerinin etkinliğinin bizim etkinliğimizi aştığı; bütün muhalif kesimlerin nabzını tutabilen ve hareketin başına geçebilecek, kendiliğinden gösterileri politik gösterilere dönüştürebilecek, politik niteliğini geliştirebilecek vb. yeterli donanıma sahip devrimci yöneticilerimiz ve örgütçülerimizin olmadığı ortaya çıkmıştır. Bu koşullar altında, sosyal demokrat olmayan ama daha atak, daha enerjik devrimciler kaçınılmaz olarak, geriliğimizden faydalanacaktır. Ve işçiler, polis ve askerî güçlerle ne kadar cansiperane ve etkin biçimde çarpışsalar da, ne kadar devrimci bir duruş sergileseler de, sosyal demokrat olmayan bu devrimcileri destekleyen bir güç olacaklardır sadece; burjuva demokrasisinin artçısı olacaklardır ama sosyal demokrat öncü değil. Bizim ekonomistlerimizin sadece zayıf yanlarını benimsemek istediği Alman sosyal demokrasisini ele alalım. Almanya'da neden *bir tek* politik olay bile, sosyal demokrasinin otoritesini ve saygınlığını arttıran bir etkide bulunmadan yaşanmaz? Çünkü sosyal demokrasi bu olayların en gelişkin devrimci değerlendirmesini ortaya koymada, zorbalığa karşı her protestoyu desteklemede, her zaman herkesin en önünde yer almaktadır. Alman sosyal demokrasisi, ekonomik mücadelenin işçileri haklardan yoksun durumlarını sorgulamaya iteceği ve somut koşulların işçi hareketini kaçınılmaz olarak devrimci yola sokacağı yollu değerlendirmelerle gözünün bağlanmasına izin vermez. İster, burjuva ilerleme partisine üye bir belediye başkanının başkanlığının Wilhelm tarafından onanmaması olsun (ekonomistlerimiz, böyle bir müdahalenin aslında liberalizmle bir uzlaşma anlamına geldiği konusunda Almanları henüz aydınlatmayı başarabilmiş değiller!); ister "ahlaka aykırı"

yayınlar ve resimlerin yayımlanmasına karşı yasa olsun ya da hükümetin profesör seçimlerini etkilemesi meselesi olsun vb vb.; sosyal demokrasi, toplumsal ve politik hayatın bütün alanlarına müdahale etmektedir. Sosyal demokratlar, her yerde herkesin önünde yer alıyor; bütün sınıflar içinde politik hoşnutsuzluğu uyandırıyor, geri kalanları teşvik ediyor, proletaryanın politik bilincini ve politik etkinliğini geliştirmek için çok yönlü materyaller sunuyorlar. Bütün bunlardan doğan sonuç, sosyalizmin bilinçli düşmanları dahi politik savaşçıya saygıyla dolması oluyor; öyle ki sadece burjuva çevrelerden değil, hatta ve hatta bürokrasi ve saray çevresinden uçurulan önemli bir belgenin sık sık mucizevi bir biçimde "Vorwärts"in yazı işlerinin masasına konuverdiği oluyor.

Raboçyeye Dyelo'nun kavrayış düzeyini ellerini başında kavuşturup "maskaralık!" diye bağırmasına neden olacak kadar aşan, sözde "çelişkinin" çözümünün yattığı yer işte burası! Gerçekten şu durumu bir hayal edin: Biz, yani *Raboçyeye Dyelo, kitlesel* işçi hareketini *başköşeye* koyuyoruz (ve bunu kalın puntolarla yayımlıyoruz!), herkesi kendiliğindenlik etmeninin öneminin küçümsenmesine karşı uyarıda bulunuyoruz, ekonomik mücadelenin kendisine, *kendisine, kendisine* politik bir nitelik kazandırmak istiyoruz, proleter mücadeleye sıkı ve organik bağla bağlı kalmak istiyoruz! Ve böyleyken gelip bize deniyor ki, işçi hareketini burjuva demokrasisinin bir aletine dönüştürmek için zemin hazırlıyorsunuz. Kim bunu söyleyen? Liberalizmle bir "uzlaşma" içine giren insanlar! Her tür "liberal" soruna müdahale edenler ("proleter mücadele ile organik bağ" karşısında kavrayışsızlık bu kadar olur!), öğrencileri, hatta (ne korkunç!) Zemstvo üyelerini bu kadar önemseyenler! Genel olarak, ("ekonomistlere" oranla) sahip oldukları gücün büyük kısmını nüfusun proleter olmayan sınıfları arasında çalışmaya ayırmak isteyen kimseler! Bu "maskaralık" değil de nedir??

Zavallı *Raboçyeye Dyelo!* Gün gelip bu karmaşık mekanizmayı çözmeyi başarabilecek mi?

IV

Ekonomistlerin Amatörlüğü ve Devrimcilerin Örgütü

Raboçyeye Dyelo'nun yukarıda incelediğimiz, politik ajitasyonun en yaygın uygulanabilir aracının ekonomik mücadele ve şimdiki görevimizin de ekonomik mücadelenin kendisine politik bir nitelik kazandırmak olduğu vb. yönündeki düşünceleri, sadece politik değil, aynı zamanda *örgütsel* görevlerimizin de dar bir kavranışının ifadesidir. "İşverenlere ve hükümete karşı" ekonomik mücadele için tüm Rusya'yı kucaklayan merkezi bir örgüte hiç gerek yok. Bu yüzden böyle bir mücadelenin içinden, politik muhalefetin, protestoların ve öfkenin her tür görünümünün tamamını ortak bir saldırı hattında birleştirecek bir örgüt, profesyonel devrimcilerden oluşan ve tüm halkın gerçek politik liderlerince yönetilen bir örgüt de doğamaz. Bu anlaşılır bir şeydir de. Her kurumun örgütsel niteliği, doğal ve kaçınılmaz olarak, o kurumun faaliyetinin içeriğince belirlenir. Bu nedenle *Raboçyeye Dyelo,* yukarıda incelenen görüşleriyle sadece politik faaliyetin değil, örgütsel çalışmanın da darlığını savunmakta ve meşrulaştırmaktadır. Her zaman olduğu gibi bu durumda da *Raboçyeye Dyelo,* bilinçliliği, kendiliğindenliğe teslim olan bir organdır. Ne var ki ben, kendiliğinden gelişen örgüt biçimlerine tapmanın; örgütsel çalışmamızın ne denli dar ve ilkel olduğunu ve bizim bu önemli

alanda hâlâ ne kadar "amatör" olduğumuzu idrak etmedeki zayıflığımızın, bu kavrayış eksikliğimizin hareketimizin gerçek hastalığı olduğunu söylüyorum. Bu elbette çöküşün değil, büyümenin hastalığıdır. Ama tam da şimdi, kendiliğinden kabaran öfke dalgasının bizim, hareketin önderleriyle örgütleyicilerinin deyim yerindeyse boyunu aştığı bir sırada, geriliğin her türlü savunusuna karşı, bu alandaki darlığı meşrulaştırmaya yönelik her türlü çabaya karşı uzlaşmaz bir mücadele yürütmek özellikle gereklidir. Pratik çalışmaya katılan ya da kendini bu çalışmaya adamak isteyen herkeste, bizde egemen olan amatörlüğe karşı hoşnutsuzluk uyandırmak ve ondan kurtulmak için boyun eğmez bir kararlılık yaratmak özellikle gereklidir.

a) Amatörlük Nedir?

Bu soruya, 1894-1901 yıllarının tipik bir sosyal demokrat grubun faaliyetini özetleyen küçük bir tasvirle yanıt vermeye çalışalım. Söz konusu dönemde üniversite gençliğinin Marksizme duyduğu genel coşkuya işaret etmiştik. Kuşkusuz bu coşku, yalnızca bir teori olarak Marksizme yönelik olmaktan çok, "Ne Yapmalı?" sorusuna bir yanıt olarak, düşmana karşı savaş çağrısı olarak Marksizme yönelikti. Ve yeni neferler, savaşa şaşılacak düzeyde ilkel bir donanım ve hazırlıkla girdiler. Çoğu durumda neredeyse hiçbir donanıma ve hazırlığa sahip değillerdi. Bu gençler, köylülerin karasabanı bırakıp ellerine sadece birer sopa alarak savaşa gitmesi gibi mücadeleye girdiler. Bir öğrenci grubu, işçilerle bağ kuruyor ve hareketin eski yürütücüleriyle herhangi bağa sahip olmaksızın, diğer bölgelerdeki, hatta aynı kentin değişik semtlerindeki (ya da diğer eğitim kurumlarındaki) gruplarla hiçbir ilişkiye girmeden, devrimci çalışmanın farklı alanlarında herhangi bir örgütlenmeye gitmeden, uzun erimli bir faaliyet için herhangi bir sistematik plan geliştirmeden işe girişiyordu. Bu grup giderek daha kapsayıcı hale gelen propaganda ve ajitasyon çalışmaları yürütmeye başlıyor ve sırf gösterdiği varlıkla bile geniş işçi kesimlerinin sempatisini ve "komite"nin emrine maddi olanaklar sunan, sürekli yeni gençlik gruplarıyla temas etmesini sağlayan eğitimli kesimlerin belirli bir bölümünün sempatisini kazanıyordu. Komitenin (veya mücadele bir-

liğinin) çekim gücü artıyor, faaliyet alanı genişliyor ve komite bu faaliyetini tamamen kendiliğinden bir tarzda genişletiyordu: Bundan bir yıl veya birkaç ay önce, öğrenci gruplarında bir araya gelen ve "Nereye gitmeli?" sorusunun yanıtını vermeye çalışan, işçilerle bağlar kuran ve bunları sürdüren, bildiriler hazırlayıp bunları yayımlayan insanlar; artık devrimcilerin oluşturduğu diğer gruplarla bağlar kurmaya başlıyor, bir yazın oluşturuyor, yerel bir gazetenin yayımına girişiyordu, bir gösteri düzenlenmesinden söz etmeye başlıyordu. Sonunda da açık eylemlere geçiyorlardı (üstelik bu açık eylemler, duruma göre, daha ilk ajitasyon bildirisi, bir gazetenin ilk sayısı ya da bir ilk gösteri olabiliyordu). Ve genellikle eylemlerin daha en başındayken, hemen ve tümüyle açığa çıkarılıyordu. Hemen ve tümüyle açığa çıkılıyordu, çünkü bu eylemler, sistemli, önceden iyi düşünülmüş ve sabırla hazırlanmış uzun, kararlı bir mücadele planının bir sonucu değil, basitçe, bir grup çalışması mantığıyla yürütülen çalışmanın kendiliğinden büyümesinin bir sonucuydu. Çünkü, polis, doğal olarak, bir yerel hareketin daha öğrenci sıralarındayken "adı çıkan" bütün önde gelen militanlarını hemen her zaman tanıyor ve bir operasyon için yalnızca en uygun anı bekliyordu; elle tutulur bir corpus delicti'ye* sahip olmak için öncesinde gruplara kendini geliştirme ve genişletme fırsatı tanıyordu. İyi bildiği birkaç kişiye ise kasten dokunmuyor, "tohumluk olarak" bırakıyordu (bu, bildiğim kadarıyla, hem bizimkiler hem de jandarmalar tarafından kullanılan teknik bir terim). Böyle bir savaşı, eli sopalı bir köylüler yığınının modern bir orduya karşı saldırıya geçmesiyle karşılaştırmamak elde değil. Ve savaşçılarının her türlü hazırlıktan mutlak yoksunluğuna karşın, genişleyen, büyüyen ve zaferler kazanan bu hareketin hayatta kalma yeteneğine şaşmamak elde değil. Ne var ki tarihsel açıdan bakıldığında, donanımın ilkelliği, başlangıçta yalnızca kaçınılmaz değildi, aynı zamanda savaşçıların mücadeleye geniş çaplı seferber edilişinin koşullarından biri olarak *haklıydı da.* Ama ciddi savaşlar başlar başlamaz (ve aslına bakılırsa daha 1896 yazındaki grevlerle başlamıştı), askerî örgütlenmemizin yetersizliği kendini giderek daha fazla hissettirmeye başladı. Hükümet, ilk anda bir şaşkınlık yaşandıktan ve birtakım hatalar yaptıktan sonra (örne-

* Delil -çev.

ğin sosyalistlerin yaptığı kötülüklerin anlatıldığı kamuoyuna yapılan açıklama ya da işçilerin başkentlerden taşradaki sanayi merkezlerine sürülmesi gibi), yeni mücadele koşullarına hızla ayak uydurdu ve her türlü mükemmel silahla donatılmış kendi ajan-provokatör, casus ve jandarma birliklerini isabetle konuşlandırmayı bildi. Örgütlerin açığa çıkarılması o kadar sık yaşanmaya başlandı, o kadar çok insanı etkilemeye başladı ki, yerel gruplar öyle kökünden kazındı ki, işçi kitlesi kelimenin tam anlamıyla tüm önderlerini kaybediyor, hareket inanılmaz kesintili bir nitelik alıyor ve faaliyet hiçbir biçimde istikrarlı ve birbiriyle bağlantılı bir nitelik kazanamıyordu. Yerel örgüt yöneticilerinin inanılmaz parçalanmışlığı, grupların rastgele bileşimleri, donanımda eksiklik, teorik, politik ve örgütsel sorunlarda dar görüşlülük, anlatılan koşulların kaçınılmaz sonuçlarıydı. Uzun soluklu çalışma yürütme yeteneğinden ve gizlilik kurallarından yoksunluğumuz, kimi yerlerde işçilerin aydınlara karşı güvensizlik duymaya başlamalarına ve onlardan kaçınmalarına neden oluyor: Aydınlar, tedbirsizlikleriyle açığa çıkmalara yol açıyorlar!

Harekete biraz aşina olan herkes, aklı başında bütün sosyal demokratların sonunda amatörlüğe bir hastalık gözüyle baktığını bilir. Fakat hareketi yakından tanımayan okurun, hareketin özel bir aşamasını veya özel bir hastalığım yapay olarak "tasarladığımızı" düşünmemesi için, yukarıda daha önce sözünü ettiğimiz bir tanığa başvuracağız. Yapacağımız uzun alıntıdan ötürü okurlar bizden yakınmasınlar.

> "Daha kapsamlı pratik bir faaliyete adım adım geçiş", diye yazmaktadır B-v., *Raboçyeye Dyelo*'nun 6. sayısında, "Rus işçi hareketinin yaşamakta olduğu genel geçici dönemle doğrudan bağlantılı olan bu geçiş, karakteristik bir özellikse eğer... Rus işçi devriminin genel mekanizması içinde daha az ilginç olmayan bir başka özellik daha vardır. Bununla, kendini yalnızca Petersburg'da değil bütün Rusya'da hissettiren *eylem yeteneğine sahip devrimci güçlerden genel yoksunluğu** kastediyoruz. Hükümetin baskılarını, tutuklamalarını, sürgün ve sınır dışı etmelerini artıran işçi sınıfı hareketindeki genel yükselişle, işçi kitlelerinin genel gelişimiyle, sayısı giderek artan grevlerle, işçilerin giderek daha açıktan verdikleri kitlesel mücadeleyle birlikte, *nitelikli devrimci güçlerden*

* Bütün vurgular bize ait.

bu yoksunluk, giderek daha gözle görülür hale gelmekte ve kuşkusuz *hareketin derinliğini ve genel niteliğini de etkilemektedir.* Pek çok grev, devrimci örgütlerin güçlü ve doğrudan etkisi olmadan yapılmaktadır... ajitasyon bildirilerinin ve illegal yayınların eksikliği hissediliyor... işçi grupları ajitatörsüz kalıyor... Yanı sıra para sıkıntısı gündemden hiç düşmüyor. Kısacası, *işçi sınıfı hareketindeki büyüme, devrimci örgütlerin büyüme ve gelişmesinin önüne geçmektedir.* Aktif devrimcilerin mevcudiyeti, harekete geçmiş işçi kitlesinin tamamını etkileme olanağını kendi ellerinde toplamaya, kabarışın bütününe azıcık bir birliktelik ve örgütlülük görünümü kazandırmaya olanak tanımayacak kadar azdır. Tek tek gruplar, tek tek devrimciler birleşmiş ve bir birlik oluşturmuş değiller, faaliyetleri planlanmış organlara sahip bütünlüklü, güçlü ve disiplinli bir örgüt oluşturmuyorlar..." Ve çökertilmiş grupların yerine hemen yeni grupların ortaya çıkmasının "yalnızca hareketin diriliğini kanıtladığını... ama yeterli sayıda gerçekten nitelikli devrimci kadroların varlığını kanıtlamadığını" söyleyen yazar şu sonuca varıyor: "Petersburglu devrimcilerin pratik hazırlıksızlığı, çalışmalarının sonuçlarında da kendini gösteriyor. Son davalar, özellikle "Özkurtuluş" grubu ile "Sermayeye Karşı Emek"[45] grubunun davaları, bir fabrikadaki çalışma koşullarını, buna bağlı olarak da aynı fabrikadaki ajitasyon koşullarını ayrıntılı olarak bilmeyen, illegal çalışmanın temel kurallarından habersiz ve sosyal demokratların yalnızca genel görüşlerini öğrenmiş" (acaba gerçekten öğrenmiş mi?) "genç bir ajitatörün aşağı yukarı 4-5, bilemedin 6 ay kadar faaliyet yürütebildiğini açıkça göstermiştir. Bunu, sıklıkla örgütün tümden ya da hiç olmazsa bir bölümünün çökertilmesiyle sonuçlanan ajitatörün tutuklanması izlemiştir... Şimdi sorulması gereken soru, ömrü aylarla ölçülmesi gereken bir grubun başarılı ve verimli bir faaliyet yürütmesinin olanaklı olup olmadığıdır... Açıktır ki, var olan örgütlerin eksikliklerini tümüyle geçiş döneminin özellikleriyle açıklamak mümkün değil... Açıktır ki, burada, faal örgütlerin bileşimlerindeki nicelik ve her şeyden önce de nitelik sorunu azımsanmayacak bir rol oynamaktadır ve sosyal demokratlarımızın öncelikli görevi ... *örgütlerin, üyelerin sıkı bir elenmesiyle gerçekleştirilecek gerçek birleşmesinin sağlanmasıdır.*"

b) Amatörlük ve Ekonomizm

Şimdi artık, şüphesiz her okurun aklına gelen soruyu ele almamız gerekiyor. Bir büyüme hastalığı olarak hareketin tama-

mına musallat olan bu amatörlük, Rus sosyal demokrasisi içindeki akımlardan *biri* olarak "ekonomizm"le ilişkilendirilebilir mi? Öyle olduğu görüşündeyiz. Pratik hazırlıksızlık, örgütsel çalışmadaki beceriksizlik, en başından beri devrimci Marksist görüşü kararlı bir şekilde savunanlar da dâhil olmak üzere *hepimizin* ortak eksikliğidir. Kuşkusuz, sorun sadece donanım eksikliği olsaydı, hiç kimse bu yüzden pratikçileri suçlayamazdı. Ancak "amatörlük" kavramı hazırlıksızlığın dışında başka şeyler içerir: Devrimci çalışmanın genelinin darlığı, bu dar çalışmayla düzgün bir devrimciler örgütünün ortaya çıkmasının zaten mümkün olmayışının anlaşılamaması ve nihayet -ki asıl mesele budur- bu darlığı haklı gösterme ve onu özel bir "teori" haline getirme çabası; yani bu alanda da kendiliğindenliğe tapma. Bu türden çabalar bir kez ortaya çıkmışsa, amatörlüğün "ekonomizm"le ilintili olduğuna ve kendimizi genel olarak "ekonomizm"den (yani gerek Marksizmin teorisinin, gerekse de sosyal demokrasinin rolü ve onun politik görevlerinin kavranmasındaki darlıktan) kurtaramadığımız sürece, örgütsel faaliyetimizdeki darlıktan kurtulamayacağımızdan kuşku kalmaz. Ne var ki bu çabalar iki yönde ortaya çıktı. Birileri şöyle demeye başladılar: İşçi kitlesi, devrimcilerin ona "dayattığı" kadar kapsamlı politik mücadele görevlerini henüz kendi başına ortaya koymuş değildir, hâlâ *en acil* politik talepleri için mücadele etmesi, "işverenlere ve hükümete karşı ekonomik mücadeleyi" vermesi gerekir* (kitle hareketi için "erişilebilir" bu mücadeleye ise doğal olarak en eğitimsiz gençlik için bile "erişilebilir" bir örgüt tekabül eder). Her türlü "aşamalılık teorisine" soğuk bakan başkaları ise şöyle dediler: "Politik bir devrimi gerçekleştirmek" olanaklı ve zorunludur, ama bunun için proletaryayı çetin ve kararlı bir savaş için eğitecek sağlam bir devrimciler örgütünün kurulmasına hiç gerek yok. Bunun için hepimiz için "erişilebilir" olan ve artık tanıdığımız sopaya sarılmamız yeterlidir. Mecazlara başvurmadan söyleyelim: Bir genel grev örgütleyelim;** ya da işçi hareketinin "uyuşuk" gidişatını

* *Raboçaya Mısl* ve *Raboçyeye Dyelo*; özellikle de Plehanov'a "Yanıt"ta.

** Rusya'da yayınlanan *Proleter Mücadele* derlemesinde yer alan "Politik devrimi kim gerçekleştirecek?" başlıklı yazı. Bu yazı ayrıca Kiev Komitesi tarafından yeniden yayımlandı.

"sarsıcı terör" yardımıyla canlandıralım.* Bu eğilimlerin ikisi de, hem oportünistler, hem "devrimciler", egemen konumdaki amatörlüğe teslim oldular. Ondan kurtulmanın mümkün olduğuna inanmıyorlar; birincil ve en acil pratik görevimizin, politik mücadeleye enerji, sağlamlık ve süreklilik sağlama yeteneğine sahip *bir devrimciler örgütü* yaratmak olduğunu anlamıyorlar.

Az önce B-v.'nin şu sözlerini aktarmıştık: "İşçi sınıfı hareketindeki büyüme, devrimci örgütlerin büyümesi ve gelişmesinin önüne geçmektedir." "Yakın bir gözlemcinin değerli görüşleri" (*Raboçeye Dyelo* yazı kurulunun B-v.'nin makalesine ilişkin değerlendirmesi) bizim için çifte değer taşıyor. Bu makale, Rus sosyal demokrasisinin bugün içinde bulunduğu bunalımın temel nedeninin, *yöneticilerin* ("ideologların", devrimcilerin, sosyal demokratların) *kitlelerin kendiliğinden yükselişinin gerisinde kaldıklarını* saptarken haklı olduğumuzu göstermektedir. Bu makale, "ekonomik" mektubun (*İskra*, sayı 12) yazarlarının, yani B. Kriçevskiy ile Martınov'un kendiliğinden unsurun, sıradan günlük mücadelenin öneminin küçümsenmesinin tehlikesine dair, süreç olarak taktik vb. hakkındaki bütün bu gevezeliklerin, tam da amatörlüğün övülmesi ve savunulması olduğunu göstermektedir. "Teorisyen" sözcüğünü suratlarını küçümseyerek buruşturmadan telaffuz edemeyen, pratik eğitim eksikliğini ve geri kalmışlığı kutsayan ve bunu "yaşam sezgisi" olarak adlandıran bu insanlar, gerçekte, en acil *pratik* görevlerimizi anlamadıklarını gösteriyorlar. Geri kalanlara bağırılıyor: Ayak uydur! Öne geçme! Örgütsel çalışmada yeterli enerji ve inisiyatiften yoksunluktan, çalışmanın geniş bir cephede ve cesaretle örgütlenmesi için yeterince "planların" olmamasından yakınan insanlara, "süreç olarak taktik" söylevleri veriliyor! Bizim en büyük günahımız, politik *ve örgütsel* görevlerimizi, yürütülen günlük ekonomik mücadelenin en yakın "elle tutulur", "somut" çıkarlarına *indirgememizdir*. Ne var ki hep aynı nakaratı duymaya devam ediyoruz: Ekonomik mücadelenin kendisine politik bir nitelik kazandırmak gerek! Bir kez daha yineleyelim: Bu, tam anlamıyla, bir cenaze töreni sırasında "gözünüz aydın!" diye bağıran

* *Devrimciliğin Yeniden Doğuşu* ve *Svoboda*.

halk masalındaki kahramanın sergilediği "yaşam sezgisi"yle birebir aynı şeydir.

Bu bilgiçlerin, hakikaten eşi olmayan "narsist" bir kibirle Plehanov'a nasıl ders vermeye kalktıklarını anımsayalım: "Sözcüğün gerçek, *pratik* anlamıyla, yani politik talepler uğruna amaca uygun ve başarılı bir *pratik* mücadele anlamında politik görevler, işçi *grupları* için hiçbir biçimde (sic!) "erişilebilir" değildir." ("*Raboçyeye Dyelo* Yazı Kurulu'nun Yanıtı", sf. 24). Grup var, grup var, beyler! "Amatörlerin" bir grubunda politik görevler, bu amatörler amatörlüklerinin farkına varmadıkları ve ondan kurtulmadıkları sürece elbette erişilebilir değildir. Ama bu amatörler ayrıca bir de amatörlüklerine sevdalılarsa, "pratik" sözcüğünü illa ki italik dizdiriyorlarsa ve pratik olmanın, kendi görevlerini kitlelerin en geri katmanlarının algılama seviyesine çekmek anlamına geldiği görüşündelerse, o zaman kuşkusuz bu amatörlerin durumu umutsuzdur ve *politik görevler* onlar için gerçekten *hiçbir biçimde erişilebilir değildir*. Ama Alekseyev ve Mışkin, Halturin ve Jelyabov türünden parlak önderlere bağlı gruplar için, sözcüğün en gerçek, en pratik anlamında politik görevler erişilebilirdir. Ateşli propagandaları kendiliğinden uyanmakta olan kitleler içinde karşılık bulduğu oranda, kabına sığmayan enerjileri devrimci sınıfın enerjisiyle buluştuğu, kabul ve destek gördüğü oranda ve tam da bu nedenle erişilebilirdir. Plehanov, bu devrimci sınıfa sadece işaret etmekle, onun kendiliğinden uyanışının kaçınılmaz ve durdurulamaz olduğunu sadece tanıtlamakla yetinmeyip, aynı zamanda "işçi grupları"nın bile önüne yüksek, büyük bir politik görev koyarken bin kez haklıydı. Fakat sizler, bu görevleri *geriye çekmek*, "işçi grupları"nın faaliyetlerinin kapsamını ve enerjisini *daraltmak* için, o zamandan bu yana ortaya çıkmış olan kitle hareketini gerekçe gösteriyorsunuz. Bu amatörün kendi amatörlüğüne sevdalığı değilse nedir? Pratikliliğinizle övünüyorsunuz ama pratik faaliyet yürüten her Rus'un bildiği bir olguyu, devrim davası için bırakın bir grubun, tek bir kişinin enerjisinin bile ne harikalar yaratabildiğini görmüyorsunuz. Yoksa siz, hareketimizden, 70'li yıllardaki gibi parlak önderler çıkamayacağını mı düşünüyorsunuz? Neden? Yeterince hazırlıklı olmadığımız için mi? Ama ken-

dimizi hazırlıyoruz, hazırlamaya devam edeceğiz ve hazırlıklı olacağız! Doğrudur, ne yazık ki bizde "işverenlere ve hükümete karşı ekonomik mücadele"nin durgun sularının yüzeyini kokuşmuş yosunlar kapladı, kendiliğindenliğin önünde secdeye varan ve ona taparken Rus proletaryasının (Plehanov'un bir ifadesiyle) "kıçını" saygıyla seyre dalan insanlar peydah oldu. Fakat bu yosunlardan kurtulmayı başaracağız. Asıl şimdi Rus devrimcisi, gerçekten devrimci bir teorinin yönlendiriciliğinde ve kendiliğinden uyanmakta olan gerçekten devrimci bir sınıfa dayanarak nihayet -nihayet!- tüm heybetiyle ayağa dikilebilecek ve bütün devasa güçlerini ortaya çıkarabilecektir. Bunun için sadece, politik görevlerimizi ve örgütsel çalışmamızın kapsamını darlaştırmaya yönelik her tür girişimin, pratik faaliyet yürüten kitle tarafından, henüz okul sıralarındayken pratik çalışmanın hayalini kuran insanların daha da büyük kitlesi tarafından alayla ve küçümsemeyle karşılanması gerek. Ve işte bunu başaracağımızdan emin olabilirsiniz beyler!

"Nereden Başlamalı? adlı makalemde *Raboçyeye Dyelo*'ya karşı şöyle yazmıştım: "Herhangi bir özel soruna ilişkin ajitasyon taktiğini, parti örgütünün herhangi bir kısmi görevini hayata geçirme taktiğini 24 saat içinde değiştirmek mümkündür. Ama bir mücadele örgütünün ve kitleler içinde politik ajitasyonun genel, sürekli ve mutlak gerekliliğine ilişkin görüşlerini, değil 24 saat içinde, 24 ay içinde bile değiştirmek; bunu ancak her türlü ilkeden yoksun insanlar başarabilir." *Raboçyeye Dyelo* şu yanıtı veriyor: "*İskra*'nın bu nesnellik iddiasına sahip yegâne suçlamasının hiçbir dayanağı yoktur. *Raboçyeye Dyelo* okurları, çok iyi bilirler ki, biz başından itibaren, daha *İskra*'nın yayınlanmasını beklemeden, yalnızca politik ajitasyon çağrısında bulunmakla kalmadık" ... (burada, yalnızca işçi gruplarının değil, "işçilerin kitle hareketinin de, mutlakiyetin yıkılmasını kendisine birincil politik görev edinemeyeceği"ni aksine "politik taleplerin kitleler için ancak bir ya da en kötü durumda birkaç grevden sonra erişilebilir" olacağı eklemesi yapılıyor)... "aynı zamanda Rusya'da faaliyet yürüten yoldaşlara yurtdışından ulaştırdığımız yayınlarımızla *yegâne* sosyal demokrat politik ajitasyon materyali de sağladık." ... (ki bu yegâne materyal ile politik ajitasyonu yalnızca ekonomik mücadele zemininde en

yaygın biçimde uygulamakla kalmadınız, bunun da ötesinde, bu dar çerçeveli ajitasyonun "en yaygın uygulanabilirliğe" sahip olduğu sonucuna da vardınız. Ve siz beyler, gerekçelendirmenizin, tam da böylesi yegâne bir materyal ışığında, *İskra*'nın yayımlanmasının zorunluluğunu ve *İskra*'nın *Raboçyeye Dyelo*'yla mücadele etme zorunluluğunu tanıtladığını fark edemiyor musunuz?) ... "Öte yandan bizim yayıncılığımız, partinin taktiksel birliğini fiilen hazırlamıştır..." (taktiğin, partiyle birlikte büyüyen parti görevlerinin büyüme süreci olduğu yönündeki düşüncenin birliği mi? Değerli bir birlik!)... "ve böylece bir 'mücadele örgütü'nü mümkün kılmıştır; ki Yurtdışı Birliği, bir yurtdışı örgütünün onun yaratılması için elinden gelebilen her şeyi yapmıştır." (*Raboçyeye Dyelo*, sayı 10, sf. 15). Kendinizi aklamak için beyhude bir çaba! Elinizden gelen her şeyi yaptığınızı yadsımayı hiçbir zaman düşünmedim. "Erişilebilir" olanın *sınırlarının*, anlayışınızın miyopluğu nedeniyle daraltıldığını iddia ettim ve iddia ediyorum. "En yakın politik talepler" için veya "işverenlere ve hükümete karşı ekonomik mücadele" için bir "mücadele örgütü"nden söz etmek gülünçtür.

Ama okur, amatörlüğe "ekonomist" sevdalığın incilerini görmek isterse eğer, kuşkusuz, yüzünü eklektik ve kararsız *Raboçyeye Dyelo*'dan tutarlı ve kararlı *Raboçaya Mısl*'a çevirmelidir. *Özel Ek*'in 13. sayfasında R.M., "Şimdi esas olarak devrimci aydınlar denen kesim üzerine iki çift laf edelim" diye yazıyordu. "Gerçi bu kesim, 'Çarlıkla kararlı mücadeleye girişmeye' hazır olduğunu birden çok kez kanıtladı. Ama acıklı olan, siyasi polisin acımasız takibatı altında bulunan bizim devrimci aydınlarımız, bu siyasi polise karşı mücadeleyi, otokrasiye karşı mücadele sanmasıydı. Bu nedenle 'otokrasiye karşı mücadele için güçlerin nereden sağlanacağı' sorusu onlar için bugüne değin açıklığa kavuşmamış bir soru olarak durmaktadır hâlâ."

Polise karşı mücadelenin, *kendiliğinden* hareketin bir hayranı (sözcüğün en kötü anlamıyla hayranı) tarafından bu görkemli küçümsenişin bir eşi benzeri yoktur, öyle değil mi? Siyasi polise karşı mücadelenin bizim için –kendiliğinden kitlesel hareket karşısında– aslında hiç de önem taşımadığı savı ile illegal çalışmadaki

beceriksizliğimizi *aklamaya* kalkıyor!! Devrimci örgütlerimizin eksiklikleri herkes için o denli vahim bir sorun haline gelmiştir ki, çok ama çok az kişi çıkarılan bu korkunç sonucun altına imzasını atar. Ama örneğin Martınov altına imza atmıyorsa eğer, bu yalnızca, dile getirdiği düşüncelerini sonuna kadar vardıramadığından ya da buna cesareti olmadığındandır. Somut, elle tutulur sonuçlar vaat eden taleplerin kitlelerce öne sürülmesi gibi bir "görev", devrimcilerin sağlam, merkezi bir mücadele örgütünün kurulması için özel bir çaba harcanmasını gerektirir mi gerçekten?

Bu görev, "siyasi polisle" hiç de "mücadele etmeyen" bir kitle tarafından da yerine getirilmiyor mu? Dahası: Bu görev, yalnızca bir avuç yönetici tarafından değil, aynı zamanda (hem de ezici çoğunluğu) "siyasi polise karşı mücadele" *yeteneğinden* tamamen *yoksun* işçiler tarafından da üstlenilmezse yerine getirilebilir mi? Böyle işçiler, kitlenin sıradan insanları, bir grevde, bir sokak çatışmasında polise ve askere karşı muazzam bir enerji ve fedakârlık ortaya koyma yeteneğine sahipler; onlar tüm hareketimizin sonucunu belirleme yeteneğine sahipler (ve bunu yalnızca onlar yapabilir). Ama özellikle siyasi polise karşı mücadele özel nitelikler gerektirir, *profesyonel* devrimcilerin varlığını zorunlu kılar. Ve bizim yapmamız gereken, yalnızca, kitlenin somut talepler "öne sürmesini" sağlamak değil, aynı zamanda da işçi kitlesinin bağrından giderek daha çok sayıda profesyonel devrimciler çıkarmasını sağlamaktır. Böylelikle, profesyonel devrimciler örgütü ile salt işçi hareketi arasındaki karşılıklı ilişki sorununa gelmiş bulunuyoruz. Yazın alanında pek yankı bulmayan bu sorun "ekonomizm"e az çok eğilimli yoldaşlarla yaptığımız konuşma ve tartışmalarda, biz "politikacıları" epeyce meşgul etti. Bu konu, üzerinde özel olarak durmaya değer. Ama buna geçmeden önce, amatörlüğün "ekonomizm"le ilişkisine dair tezimizin açıklanmasını bir başka alıntıyla bitirelim.

"*Emeğin Kurtuluşu* grubu", diye yazıyor Bay N.N.[46] *Yanıt*'ında, "hükümete karşı doğrudan mücadele talebinde bulunurken, bu mücadele için maddi gücün nereden sağlanacağını düşünmüyor, *bu mücadelenin yolunun nereden geçeceğini* göstermiyor." Yazar, son sözcüklerin altını çizip, "yol" sözcüğüne ilişkin şu notu düşü-

yor: "Bu durum illegal amaçlarla açıklanamaz, çünkü programda komplodan değil, *kitle hareketinden* söz ediliyor. Kitle ise gizli yollar kullanamaz. Gizli bir grevin yapılması mümkün mü? Gizli bir gösteri ya da dilekçe mümkün mü?" (*Vademecum*, sf. 59). Yazar, hem bu "maddi güçler" (grev ve gösterilerin örgütleyicileri) hem de mücadele "yolları" sorununa epey yaklaşmış, fakat buna karşın şaşkın bir mahcubiyete düşmekten kurtulamamıştır. Çünkü kitle hareketine "tapmaktadır"; yani ona, devrimci etkinliğimizi hareketlendirecek ve *ona itilim kazandıracak* bir şey olarak değil, bizleri devrimci etkinlikten *azat eden* bir şey olarak bakıyor. Bir grevi gizli tutmak, ona katılanlar ve onunla doğrudan ilişki içinde olan kişiler açısından olanaksızdır. Ne var ki Rus işçi kitleleri açısından bu grev "gizli" kalabilir (çoğunlukla kalmaktadır da); çünkü hükümet, grevcilerle olan bütün irtibatı kesmek için, grevle ilgili her türlü haberlerin yayılmasını olanaksız kılmak için elinden geleni yapacaktır. İşte bu noktada artık "siyasi polise karşı" özel bir "mücadele"ye, grevlere olduğu kadar geniş bir kitlenin katılımıyla aktif bir biçimde yürütülmesi imkânsız olan bir mücadeleye ihtiyaç vardır. Bu mücadelenin, devrimci faaliyeti profesyonel olarak yürüten insanlar tarafından "sanatın bütün kurallarına uygun olarak" örgütlenmesi gerekir. Kitlelerin harekete kendiliğinden katılımı, bu mücadelenin örgütlenmesini *daha az gerekli* kılmaz. Tersine, bununla örgüt *daha da gerekli* hale gelir; çünkü biz sosyalistler, eğer polisin her türlü grevi ve gösteriyi gizli tutmasına engel olmayı (bazen de kendimiz, grev ve gösterileri gizlilik içinde hazırlamayı) başaramazsak, kitlelere karşı doğrudan sorumluluklarımızı yerine getirmemiş oluruz. Oysa biz tam da bu yüzden, kendiliğinden uyanışta olan kitle kendi *bağrından* da giderek daha fazla sayıda profesyonel devrimciler *çıkaracağı* için, bunu başarabilecek durumdayız (eğer işçilere, yerlerinde saymalarını her telden vaaz etmekte ısrar etmezsek).

c) İşçiler Örgütü ve Devrimciler Örgütü

Bir sosyal demokrat için politik mücadele kavramı, "işverenlere ve hükümete karşı ekonomik mücadele" kavramıyla örtüşüyorsa,

haliyle, "devrimciler örgütü" kavramının onun için aşağı yukarı "işçiler örgütü" kavramıyla örtüşmesi beklenmelidir. Gerçekten de olan budur. Öyle ki, örgütten söz ettiğimizde, kelimenin tam anlamıyla farklı dillerden konuşuyoruz. Örneğin, karşılaştığımız güne kadar tanıma fırsatı bulamadığım tutarlı bir "ekonomist"le aramızda geçen konuşma, dün gibi hatırımda. Söz, "Politik Devrimi Kim Yapacak?" broşüründen açılmış ve broşürün temel eksikliğinin örgüt sorununu göz ardı ettiği konusunda kısa süre içinde görüş birliğine varmıştık. Tamamen aynı fikirde olduğumuzu sanıyorduk ki... konuşma ilerledikçe, farklı şeylerden söz ettiğimiz ortaya çıktı. Muhatabım, broşürün yazarının, grev sandıklarını, dayanışma derneklerini vb. görmezlikten gelmekle suçlarken, benim kastettiğim, politik devrimi "gerçekleştirmek" için gerekli olan devrimciler örgütüydü. Aramızdaki görüş ayrılığı açığa çıkar çıkmaz da, anımsadığım kadarıyla, bu "ekonomist"le herhangi ilkesel bir sorun üzerinde anlaşabilmemiz mümkün olmadı!

Peki, görüş ayrılıklarımızın kaynağı neredeydi? İşte tam da ekonomistlerin, gerek örgütsel, gerekse politik görevler sorunlarında, sosyal demokrat anlayıştan sürekli olarak trade-unionculuğa kaymalarmdaydı. Sosyal demokrasinin politik mücadelesi, işçilerin işverenlere ve hükümete karşı ekonomik mücadelesinden çok daha geniş ve karmaşıktır. Aynı şekilde (ve bu yüzden) devrimci sosyal demokrat partinin örgütlenmesi, kaçınılmaz olarak işçilerin ekonomik mücadele için örgütlenmesinden *başka türlü* olmak zorundadır. İşçilerin örgütlenmesi, birincisi, sendikal bir örgütlenme olmalı; ikincisi, bu örgütlenme olabildiğince geniş olmalı; üçüncüsü, mümkün olduğunca gizlilikten uzak olmalı (kuşkusuz burada ve daha ileride, söz konusu ettiğim sadece otokratik Rusya'dır). Bunun aksine, devrimcilerin örgütü, her şeyden önce ve esas olarak devrimci faaliyeti meslek edinmiş insanları kucaklamalıdır (bu nedenle de, devrimci sosyal demokratları kastederek, *devrimcilerin* örgütünden söz ediyorum). Böyle bir örgütün üyelerinin sahip olduğu bu ortak özellik karşısında, aralarındaki mesleki ayrım şöyle dursun, *işçiler ve aydınlar arasındaki her türlü ayrım bütünüyle silinmelidir*. Bu örgüt fazla geniş olmamalı ve olabildiğince illegal olmalıdır. Bu üçlü fark üzerinde daha ayrıntılı olarak duralım.

Politik özgürlüğün olduğu ülkelerde sendikal bir örgütle politik bir örgüt arasındaki fark olduğu gibi, sendikalarla sosyal demokrasi arasındaki fark da son derece açıktır. Elbette bunlar arasındaki ilişkiler farklı ülkelerde, tarihsel, hukuksal ve diğer koşullara göre kaçınılmaz olarak birbirinden farklı biçimlenir; bu ilişkiler az ya da çok sıkı, karmaşık vb. olabilir (bizim görüşümüze göre, mümkün olduğunca sıkı ve mümkün olduğunca az karmaşık olmalı). Ama özgür ülkelerde, sendika örgütlerinin sosyal demokrat parti örgütleriyle bir örtüşmesi söz konusu olamaz. Rusya'da ise otokrasinin baskısı altında, ilk bakışta, sosyal demokrat örgüt ile işçi birliği arasındaki her türlü fark silinmektedir. Çünkü *her türlü* işçi birliği ile *her türlü* grup örgütlenmesi yasaklanmıştır; çünkü işçilerin ekonomik mücadelesinin en önemli göstergesi ve aracı olan grev, genel olarak cezayı gerektiren adi (hatta bazen de politik!) bir suç sayılmaktadır. Böylece, bizim koşullarımız, bir yandan, ekonomik bir mücadele yürüten işçileri politik sorunlara "iterken", diğer yandan sosyal demokratları trade-unionculukla sosyal demokrasiyi birbirine karıştırmaya "itmektedir" (ki bizim Kriçevskiylerimiz, Martınovlarımız ve benzerleri, "itilme"nin birinci türünü büyük bir gayretle tartışırken, ikinci türünün ayırdına varamıyorlar). Gerçekten de, yüzde doksan dokuz, "işverenlere ve hükümete karşı ekonomik mücadeleye" gömülmüş insanlar düşünün. Bunlardan bazıları, faaliyetlerinin *bütün* süresi boyunca (4-6 ay), bir kez olsun, daha karmaşık bir devrimciler örgütünün gerekliliği sorunuyla karşılaşmayacaktır. Başkaları, belki de, nispeten yaygın olan Bernsteincı yazınla "karşılaşacak" ve bu yazından "sıradan günlük mücadelenin ilerlemesinin" büyük önemine dair inancı edineceklerdir. Nihayetinde üçüncü bir grup, belki de kendilerini, dünyaya "proleter mücadeleyle sıkı ve organik bağ"ın yeni bir örneğini göstermek gibi çekici bir düşünceye kaptıracaklardır. Bir ülke, kapitalizm ve dolayısıyla da işçi hareketi arenasına ne kadar geç girmişse -diyecektir bu türden kişiler-, o ülkede sosyalistler, sendikal harekete o oranda daha çok katılabilir ve ona desteklerini sunabilirler; sosyal demokrat olmayan sendikalar ise o oranda az olur ve az olmalıdır. Bu noktaya dek bu değerlendirme tamamen doğrudur, ancak vahim olan şu ki, daha ileri gidiliyor ve sosyal

demokrasinin trade-unionculukla tamamen birleşip kaynaşmasının hayali kuruluyor. Hemen aşağıda "St. Petersburg Mücadele Birliği Tüzüğü" örneğinde, bu hayallerin, örgütsel planlarımız üzerinde ne denli zararlı etkilerde bulunduğunu göreceğiz.

Ekonomik mücadele verecek işçi örgütleri sendikal örgütler olmak zorundadır. Her sosyal demokrat işçi, mümkün olduğu ölçüde bu örgütleri desteklemeli ve bunların içinde etkin olarak çalışmalıdır. Bu böyle. Ancak "sendikal" birliklere sadece sosyal demokratların üye olabileceğini talep etmek, kesinlikle çıkarınıza olan bir şey değildir. Bu, bizim kitleler üzerindeki nüfuzumuzun kapsamını daraltır. İşverenlere ve hükümete karşı mücadele için birlik olmanın gerekli olduğunu kavramış her işçi sendikalara katılabilmeli. Sendikalar, bilincin yalnızca bu en asgari düzeyine de olsa erişmiş herkesi birleştirmezse, bu sendikal birlikler çok *geniş* örgütler olmazsa asıl hedefine ulaşmaları mümkün olmayacaktır. Ve bu örgütler ne kadar geniş olursa, onlar üzerindeki nüfuzumuz da o denli büyük olacaktır. Bu nüfuz, ekonomik mücadelenin yalnızca "kendiliğinden" gelişimi aracılığıyla değil, aynı zamanda söz konusu birlikte yer alan sosyalist üyelerin kendi arkadaşları üzerinde doğrudan, bilinçli etkide bulunması aracılığıyla gerçekleşir. Ne var ki geniş üyeliğe sahip bir örgütte (ekonomik mücadeleye katılmanın gerektirdiğinden çok daha büyük bir donanımı gerektiren) katı bir gizlilik imkânsızdır. Geniş bir üye sayısının gerekliliği ile sıkı bir illegallik arasındaki bu çelişki nasıl giderilmeli? Sendikal örgütlerin olabildiğince az illegal olmaları nasıl sağlanmalı? Genel olarak söylenecek olursa, bunun için sadece iki yol vardır: Ya sendikal örgütlerin legalleştirilmesi (bazı ülkelerde sendikaların legalleşmesi sosyalist ve politik birliklerin legalleşmesini öncelemiştir) ya da örgütün illegal yapısının korunması; ama bu öyle "serbest", öyle esnek, Almanların söyleyegeldiği gibi öyle *lose** olur ki, gizlilik, üye kitlesi için neredeyse sıfıra eşittir.

Sosyalist olmayan, politik olmayan işçi birliklerinin yasal kimlik kazanmaları Rusya'da başlamış bulunuyor. Hızla büyüyen sosyal demokrat işçi hareketimizin attığı her adımın, çoğunlukla mevcut

* Lenin, "gevşek" anlamına gelen bu sözcüğü Almanca kullanmıştır –çev.

rejimin yandaşları tarafından, ama kısmen de işçilerin kendisi ve liberal aydın kesimi tarafından gerçekleştirilen bu legalleşme girişimlerini çoğaltacağından ve ilerleteceğinden kuşku olamaz. Legalleşme bayrağı şimdiden Vasilyevler ve Zubatovlar tarafından yükseltilmiş durumdadır; Ozerov ve Vorms gibi beyler de onlara desteklerini vaat etmiş ve sunmuş bulunuyor; işçiler arasında da bu yeni akımın yandaşları şimdiden mevcut. Bizler de bundan böyle bu akımı hesaba katmazlık edemeyiz. Bunun nasıl yapılacağı konusunda sosyal demokrasi içinde iki farklı görüş herhalde olamaz. Bizler, Zubatovların ve Vasilyevlerin, jandarmaların ve papazların bu akıma her tür katılımını kesintisiz olarak teşhir etmek ve işçileri bu insanların gerçek niyetleri konusunda aydınlatmak zorundayız. Yine, açık işçi toplantılarında liberal politikacıların konuşmalarından yükselecek her türlü uzlaşmacı ve "uyumcu" söylemi teşhir etmekle yükümlüyüz. Ve bu noktada, bu söylemlere, sınıfların barışçıl işbirliğinin gerekliliğine samimi olarak inandıklarından mı ya da baştakilere şirin görünmek istediklerinden mi veya yalnızca beceriksizliklerinden mi başvurdukları hiç mi hiç fark etmez. Ve nihayetinde, işçileri polisin sık sık kurduğu bir tuzak konusunda uyarmak durumundayız: Polis bu açık toplantılarda ve yasal derneklerde kitleyi "ateşleyen" kişileri tespit etmeye ve ajan-provokatörleri legal örgütlenmeler aracılığıyla illegal örgütlere sızdırmaya çalışır.

Ama bütün bunları yapmak, işçi hareketinin legalleşmesinin *sonuç itibarıyla*, Zubatovlara değil, bize yarar sağlayacağını unutmak anlamına gelmez kesinlikle. Aksine, tam da bir teşhir kampanyasıyla, karamukları buğdaydan ayırıyoruz. Karamukların kimler olduğunu söylemiş bulunuyoruz. Buğday ise, işçilerin daha geniş, en geri kesimlerinin de dikkatinin toplumsal ve politik sorunlara çekilmesi demektir; biz devrimcilerin, özü itibarıyla legal olan ve gelişimleri bize kaçınılmaz olarak giderek daha fazla ajitasyon malzemesi sunacak olan işlevlerden (legal yayınların yayımı, karşılıklı yardım vb.) kurtulmamız demektir. İşte bu anlamda Zubatovlara ve Ozerovlara şunu diyebiliriz ve demeliyiz: Böyle devam edin beyler, böyle devam edin! Sizler işçilere (doğrudan provokasyon yoluyla ya da "Struveciliğin" yardımıyla işçilerin "dürüstçe" bozuşturulması yoluyla) her tuzak kurduğunuzda, teşhir olmanızı sağla-

yacağımızdan emin olabilirsiniz. İleri doğru gerçek bir adım attığınız zaman da -sadece "ürkek bir zikzak" biçiminde de olsa; ileri doğru atılmış bir adımsa bu- size diyeceğimiz şu olacaktır: Lütfen devam edin! İleri doğru atılmış gerçek bir adım, işçilere yalnızca ufacık da olsa hareket serbestisinde gerçek bir genişleme anlamına gelebilir. Ve bu türden her genişleme bize yarar getirecektir ve ajan-provokatörlerin sosyalistleri ele geçirmedikleri, tersine sosyalistlerin taraftar kazandıkları legal birliklerin oluşmasını hızlandıracaktır. Kısacası, şimdi görevimiz karamuklarla mücadeledir. Saksılarda buğday yetiştirmek bizim işimiz değildir. Karamukları sökerek, toprağı buğdayın çimlenebilmesi için temizlemiş oluyoruz. Afanasiy İvaniçler ile Pulheriya İvanovnalar* saksı bitkileriyle uğraşadururken, biz, bugün karamukları yolacak, yarın da buğdayları biçecek yetkinlikte orakçılar yetiştirmek zorundayız.**

Demek ki, olabildiğince az illegal ve olabildiğince geniş sendikal bir örgütün nasıl yaratılacağı sorununu, legalleştirme yardımıyla *biz çözemeyiz* (gerçi Zubatovlar ve Ozerovların bize böyle bir çözüm olanağını hiç olmazsa kısmen açmaları bizi çok hoşnut ederdi; fakat bunun için onlarla olabildiğince enerjik bir şekilde mücadele etmemiz gerekiyor!). Geriye, gizli sendikal örgütlenmeler yolu kalıyor ve *bizim* yapmamız gereken, bu yola (çok iyi bildiğimiz gibi) girmiş bulunan işçileri her bakımdan desteklemektir. Sendikal örgütler, yalnızca ekonomik mücadelenin gelişmesi ve pekişmesi için muazzam yararlar sağlamakla kalmaz, politik ajitasyon ve devrimci örgüt için çok önemli bir yardımcı da olabilirler. Bu sonuca ulaşmak için, doğmakta olan sendika hareketini sosyal

* *N.V. Gogol*'ün "Eski Zaman Toprak Sahipleri" öyküsünde geçen kahramanlar. -çev.

** Karamuklara karşı mücadele, *Raboçyeye Dyelo*'nun *İskra*'ya öfkeyle çıkışmasına neden oldu: "*İskra* açısından dönemin ayırt edici özelliğini, o büyük (bahar) olaylardan çok, Zubatov'un ajanlarının işçi hareketini 'legalleştirme'ye yönelik zavallı çabaları oluşturuyor. Kendisini tam da bu gerçeklerin çürüttüğünü göremiyor. Oysa tam da bu olaylar, işçi hareketinin hükümetin gözünde son derece tehlikeli boyutlar aldığını gösteriyor." (*İki Konferans*, sf. 27) Bütün bunların sorumlusu, "yaşamın zorunlu gereklerine kulak asmayan" Ortodoksların "dogmatizmidir." Onlar, ısrarla bir metre boyundaki buğdayı görmek istemeyip, bir parmak boyundaki karamuklarla mücadele ediyor! Bu, "Rus işçi sınıfı hareketinin bakış açısı için çarpık bir anlayış" değil midir? (*İki Konferans*, sf. 27).

demokrasinin arzu ettiği mecraya yöneltmek için, her şeyden önce, Petersburg ekonomistlerinin artık neredeyse beş yıldır üzerinde durduğu örgütlenme planının saçmalığı konusunda bir netliğe varmak gerekiyor. Bu plan, Temmuz 1897 tarihli "İşçi Yardım Sandığı Tüzüğü"nde (*Listok "Rabotnika"*, sayı 9/10, sf. 46; *Raboçaya Mısl*'ın 1. sayısından alınmıştır), hem de Ekim 1900 tarihli "İşçi Birliği Örgütü Tüzüğü"nde (St. Petersburg'da yayımlanan ve *İskra*'nın 1. sayısında sözü edilen özel bildiri) sunulmuştur. Bu iki tüzüğün temel eksikliği, geniş işçi örgütünün örgütlenme biçiminin ayrıntılarına varıncaya dek saptanmasından ve bu örgütün devrimcilerin örgütüyle karıştırılmasından oluşuyor. Biz, daha ayrıntılı olarak hazırlanmış olan ikinci tüzüğü ele alalım.

Bu tüzüğün ana gövdesi *elli iki* maddeden oluşuyor: 23 maddede her fabrikada kurulacak olan ("on kişiyi geçmeyecek") ve "merkezi (fabrika) gruplarını" seçecek olan "işçi birimlerinin" kuruluşu, faaliyet kurallarıyla yetki ve sorumluluklarının sınırları açıklanıyor. "Merkezi grup", deniyor 2. maddede, "bulunduğu fabrika veya işletmede olan biten her şeyi izler ve bu olayların kaydını tutar". "Merkezi grup, aidat ödeyen herkese sandığın durumu hakkında her ay rapor verir" (madde 17) vb. On madde, "bölgesel örgütlenmeye", on dokuz madde ise "İşçi Örgütü Komitesi" ile "St. Petersburg Mücadele Birliği Komitesi" arasındaki son derece girift, iç içe geçmiş ilişkisine ayrılmış bulunuyor (her bölgeden ve "yürütme grubundan" –propagandacılar grubundan, taşrayla ilişkiden, yurtdışıyla ilişkiden, stoktan, yayıncılıktan, kasadan sorumlu gruplardan– seçilmiş temsilciler).

Sosyal demokrasi = İşçilerin ekonomik mücadelesi için "Yürütme Grupları"! Bir "ekonomistin" düşüncesinin sosyal demokrasiden trade-unionculuğa nasıl kaydığını; onun, bir sosyal demokratın her şeyden önce proletaryanın *bütün* kurtuluş mücadelesini yürütebilecek yetenekte bir devrimciler örgütü düşünmesi gerektiğine ilişkin her türlü tasavvura nasıl da yabancı olduğunu, bundan daha çarpıcı gösterilemez herhalde. "İşçi sınıfının politik kurtuluşundan", "Çarlık zorbalığına" karşı mücadeleden söz etmek ve sonra böyle örgüt tüzükleri kaleme almak, sosyal demokrasinin

gerçek politik görevleri konusunda kesinlikle hiçbir fikre sahip olmamak demektir. Tüzükteki elli maddenin hiçbirinde, kitleler arasında en geniş biçimde bir politik ajitasyonun, Rus mutlakiyetçiliğinin her yönüne, Rusya'daki farklı toplumsal sınıfların yapısına ışık tutan bir ajitasyonun yürütülmesi gerekliliği anlayışına dair en ufak bir emare yok. Evet, böyle bir tüzükle, bırakın politik hedefleri, trade-unioncu hedeflere bile ulaşmak mümkün değil, çünkü bunlar, tüzükte adı bile geçmeyen *mesleklere göre* bir örgütlenme gerektirir.

Ama en karakteristik olanı, tek tip ve gülünç denebilecek kadar ayrıntılı kurallarla, üç aşamalı bir seçim sistemine dayanarak her fabrika ile "komite" arasında sürekli bir bağ kurmaya çalışan bütün bu "sistem"deki şaşırtıcı hantallık olsa gerek. "Ekonomizm"in dar ufkuna sıkışmış düşünce, burada düpedüz bürokratizm ve kırtasiyecilik kokan ayrıntılarda kayboluyor. Gerçekte ise bütün bu paragrafların dörtte üçü asla uygulanmaz, buna karşılık her işletmede merkezi bir gruba sahip böyle "gizli" bir örgüt sayesinde, jandarmaların en geniş çapta kitlesel tutuklamalar gerçekleştirmesi kolaylaştırılır. Polonyalı yoldaşlar, herkesin geniş tabanlı işçi sandıkları kurma coşkusuna kapılmış olduğu böyle bir süreç geçirdiler; ama sadece jandarmaya bol bol hasat kaldırma olanağı yarattıklarını görerek, bu fikirden büyük bir hızla vazgeçtiler. Eğer geniş işçi örgütleri istiyor, ama kitlesel tutuklamalar istemiyorsak, jandarmayı sevindirmek istemiyorsak, o zaman bu örgütlerin olabildiğince gevşek bir yapılanmaya sahip olmalarına çalışmamız gerekir. Peki bu durumda işlemeleri mümkün olur mu? Bu işlevlere bir bakalım: "... bir fabrikada olan biten her şeyi izlemek, o fabrikadaki olayların kaydını tutmak." (tüzüğün 2. maddesi.) Acaba bunun mutlaka sabit örgütsel bir yapı içerisinde mi gerçekleşmesi gerekir? Bu, bu amaçla özel gruplar kurmaksızm, illegal gazetelere haberler gönderilmesi yoluyla daha da iyi biçimde sağlanmaz mı? "... İşçilerin işletmelerdeki koşullarının iyileştirilmesi için verdikleri mücadeleyi yönetmek." (tüzüğün 3. maddesi.) Bunun için de yine, sabit bir örgütsel yapıya gerek yok. Az çok bir beceriye sahip her ajitatör, sıradan bir sohbetle işçilerin hangi talepleri öne sürmek istediklerini tam olarak öğrenebilir; ve öğrenir öğrenmez de

bunları, uygun bildiriyi çıkarması için dar –geniş olmayan– devrimciler örgütüne iletecektir. "... Ruble başına 2 kapik aidatla... bir fon örgütlemek" (madde 9) ve ardından da her ay herkese mali rapor sunmak (madde 17), aidat vermeyen üyeleri ihraç etmek (madde 10) vb. İşte bu, polis için bulunmaz bir nimet olur; çünkü bir "merkezi fabrika fonu"nun gizliliğine sızmak, paralara el koyup en iyi insanları tutuklamaktan daha kolay bir şey yoktur. Herkesçe bilinen (son derece dar ve gizli) örgütün mührünü taşıyan bir veya iki kapiklik pullar dağıtmak ya da para toplama işini tümüyle pulsuz yapmak ve bunlara ilişkin mali raporların da önceden belirlenmiş bir şifreyle illegal gazetede yayınlanması daha basit değil mi? Böylece aynı hedefe ulaşılmış olacak, ama jandarmanın bağlantıları bulup çıkarabilmesi yüz kat güçleştirilmiş olacaktır.

Örnek olarak seçilen tüzüğün çözümlemesine devam edebilirim, ama sanırım bu kadarı yeter. En güvenilir, en deneyimli ve çelikleşmiş işçilerden oluşan, belli başlı bölgelerde güvenilir insanlara sahip, sıkı bir illegalitenin tüm kuralları gereğince devrimciler örgütüne bağlı küçük, dar bir çekirdek, kitlenin en geniş katılımıyla ve hiçbir sabit örgütsel yapıya bürünmeden, sendika örgütünün *bütün* işlevlerini yerine getirebilir. Üstelik bunu, tam da sosyal demokrasinin arzu ettiği şekilde yerine getirir. Ancak bu yolla, jandarmaya inat, *sosyal demokrat* sendika hareketinin *sağlamlaştırılması* ve geliştirilmesi sağlanabilir.

Bana şu itirazda bulunacaklardır: Hiçbir belirli yapılanmaya sahip olmayan, üstelik kayıtlı üyeleri bile olmayan böyle *lose** bir örgüt, örgüt olarak adlandırılamaz. Olabilir. Benim nitelemeyle bir derdim yok. Ama bu "üyesiz örgüt" gereken her şeyi yapacak ve gelecekteki sendikalarımızın sosyalizmle en başından itibaren sağlam bir bağ kurmasını sağlayacaktır. Ama mutlakiyet rejimi altında seçimlerin, raporların, genel oylamaların vb. olduğu *geniş* bir işçi örgütü isteyen kişi, iflah olmaz bir ütopyacıdır.

Buradan alınacak ders basittir: Eğer sağlam bir devrimciler örgütüyle işe başlarsak, bir bütün olarak hareketin istikrarını güvenceye alabilir ve hem sosyal demokrat, hem de gerçek trade-

* Lenin, "gevşek" anlamına gelen bu sözcüğü Almanca kullanmıştır. –çev.

unioncu hedefleri gerçekleştirebiliriz. Ama eğer, kitlelerin en kolay "erişebileceği" (gerçekte ise jandarmanın en kolay erişebileceği ve devrimcileri polis için en kolay erişilebilir kılan) geniş bir işçi örgütüyle işe başlayacak olursak, ne o ne de bu hedefi gerçekleştirebiliriz. Kendimizi amatörlükten kurtaramayız, parçalanmışlığımızdan ve hep yeniden açığa çıkmamızdan ötürü Zubatovcu ya da Ozerovcu tipte sendikaları kitlelerin en kolay erişebileceği örgütler haline getiririz.

Bu devrimciler örgütünün işlevleri neler olmalıdır? Bu konuyu birazdan ayrıntılı olarak tartışacağız. Ama önce, bir "ekonomist"le yakın komşu olan (ne talihsizlik!) teröristimizin son derece tipik bir görüşünü ele alalım. İşçilere yönelik yayınlanan *Svoboda* (sayı 1) dergisinde, "Örgüt" başlıklı bir makale yer alıyor. Bu makalenin yazarı, yakından tanıdığı İvanovo-Voznesenskli ekonomist işçileri savunmak arzusunda:

> "Kalabalık sessizse, bilinçsizse, hareket tabandan gelmiyorsa, kötü" diye yazıyor. "Şu duruma bir bakın: Öğrenciler bayram veya yaz tatili için evlerine gitmek üzere bir üniversite kentinden ayrılıyorlar; ve işçi hareketi duruveriyor. Acaba itkisini dışarıdan alan bir işçi hareketi, gerçek bir güç olabilir mi? Kesinlikle olamaz... O daha kendi ayakları üzerinde yürümeyi öğrenemedi, ipleri henüz başkalarının elinde. Bu, her şeyde böyle: Öğrenciler gider; her şey durur. En yetenekliler aradan çekilip alınır, kaymak tabakası toplanır; ve süt ekşir. 'Komite' tutuklanır ve bir yenisi ortaya çıkana dek yeniden bir durgunluk yayılır. Ve nasıl bir komitenin ortaya çıkacağı da belli değildir. Belki bir öncekine hiç benzemeyecek; biri şunu söylemiştir, bu ise tersini söyleyecek. Dün ve bugün arasındaki bağ kaybolup gidiyor; geçmişin deneyimi, gelecek için bir ders oluşturmuyor. Ve tüm bunlar, kitle içine salınmış derin köklerin bulunmamasından ileri geliyor. İşi yürütenler yüz ahmak değil, bir düzine akıllı. Bir düzineyi avlamak her zaman mümkün ama örgüt kitleyi kucakladığında, her şey kitleden gelecektir ve hiç kimsenin hiçbir çabası, davayı yok edemeyecektir." (sf. 63)

Olgular doğru anlatılmış. Amatörlüğümüze dair çizilen tablo da hiç fena değil. Ama varılan sonuçlar, gerek kavrayışsızlıkları, gerekse politik densizlikleri bakımından tam da *Raboçaya Mısl*'a uygundur. Bunlar, ahmaklığın zirve noktasıdır, çünkü yazar,

hareketin derindeki köklerine ilişkin felsefi ve sosyal tarihsel sorun ile jandarmalara karşı en iyi mücadeleye ilişkin teknik ve örgütsel sorunu birbirine karıştırmaktadır. Bu, politik densizliğin tavan yapmasıdır, çünkü yazar, kötü yöneticilerden yüz çevirip iyi yöneticilere başvuracağı yere, genel olarak yöneticilerden yüz çevirip "kitleye" başvurmaktadır. Politik ajitasyonun yerine sarsıcı terörü geçirme düşüncesi bizi politik bakımdan geriletmenin nasıl bir girişimiyse, bu da, örgütsel bakımdan bizi geriletmenin bir girişimidir. Hakikaten bir *ambarras de richesses** yaşıyorum ve *Svoboda*'nın önümüze serdiği bu keşmekeşi neresinden tutup irdelemeye başlayacağımı bilemiyorum. Konunun açıklık kazanması için, bir örnekle başlamak istiyorum. Almanları ele alalım. Onların örgütünün kitleyi kucakladığı, her şeyin kitleden geldiği, işçi sınıfı hareketinin kendi ayakları üzerinde yürümeyi öğrendiği herhalde reddedilmeyecektir. Ama bu milyonlara varan kitlenin yine de bir "düzine" sınanmış politik önderine nasıl değer verdiğine, onları nasıl kararlılıkla sahiplendiğine bir bakın! Düşman partilerin vekillerinin parlamentoda sosyalistlere defalarca sataştığı olmuştur: "Pek yaman demokratlarmışsınız! Sizin sadece lafta bir işçi sınıfı hareketiniz var, gerçekte ise ortada görülen hep aynı önder topluluğu. Yıllar yılı hep aynı Bebel, hep aynı Liebknecht, onlarca yıldır bu hep böyle. Sözümona işçilerin arasından seçilmiş vekilleriniz, imparatorun atadığı memurlardan bile daha kalıcı!" Fakat Almanlar, "kitleyi" "önderlerle" karşı karşıya getirmeyi, kitle içinde kötü ve kibirli içgüdüler uyandırmayı, kitlelerin "bir düzine akıllıya" duyduğu güveni sarsarak hareketin sağlamlığını ve istikrarını baltalamayı amaçlayan bu demagojik girişimlere sadece gülüp geçmişlerdir. Almanlar, gerekli bilgiyle donanmış, uzun bir hazırlık süreci geçirmiş ve birbiriyle mükemmel bir uyum içinde çalışan bir "düzine" yetenekli (ki yetenekli insanlar dünyaya yüzler halinde gelmez), sınanmış önder olmaksızın, günümüz toplumunda herhangi bir sınıfın kararlı bir mücadelesinin olamayacağını kavrayacak kadar gelişkin bir politik düşünceye ve yeterli politik deneyime sahipler. Almanlar saflarında, "bir düzine akıllı"dan üstün tutarak

* Bolluktan kaynaklı sıkıntı/kararsızlık. –çev.

"yüz ahmağı" pohpohlayan, kitlenin "nasırlı yumruğu"na övgüler düzen, onu (Most veya Hasselmann gibi) düşüncesiz "devrimci" eylemlere kışkırtan ve sınanmış, kararlı önderlere karşı güvensizlik tohumları eken demagoglar da gördüler. Ve Alman sosyalizmi ancak, sosyalizm içindeki bütün demagojik unsurlara karşı yürüttüğü aralıksız ve uzlaşmaz mücadele sayesinde böylesine büyümüş ve güçlenmiştir.

Rus sosyal demokrasisinin içinde bulunduğu bütün krizin, kendiliğinden uyanışa geçen kitlelerin yeterince eğitilmiş, yetiştirilmiş ve deneyimli öndere sahip olmamasıyla açıklanması gereken bir zamanda, bizim bilgiçlerimiz İvanuşka'ya* yaraşır bir düşünce derinliğiyle şöyle diyorlar: "Hareket tabandan gelmiyorsa, bu kötü bir durumdur!"

"Öğrencilerden oluşan bir komite işe yaramaz; istikrarlı değildir." Çok doğru. Ama buradan çıkarılması gereken sonuç, profesyonel *devrimcilerden* oluşan bir komiteye ihtiyaç olduğudur; kendisini profesyonel devrimci olarak geliştirebilenin bir öğrenci mi yoksa bir işçi mi olduğu ise önem taşımaz. Ama siz, işçi sınıfı hareketine dışarıdan bir itki verilmesinin doğru olmadığı sonucuna varıyorsunuz! Siz, politik saflığınızdan ötürü, bununla, "ekonomistlerimizin" ve bizdeki "amatörlüğün" ekmeğine yağ sürdüğünüzün farkında değilsiniz. İzninizle, öğrencilerimizin işçilerimize verdiği "itki"nin neden ibaret olduğunu sorabilir miyim? *Yalnızca ve yalnızca* öğrencinin, politik bilgi namına sahip olduğu bölük pörçük bilgi kırıntılarını, karşılaştığı sosyalist fikir parçacıklarını işçiye aktarmasından ibarettir (çünkü günümüz öğrencisinin başlıca düşünsel gıdası legal Marksizm, abc'sinden, kırıntılarından ötesini veremezdi de). *Bu* "dışarıdan itki" bizim hareketimiz için fazla güçlü değildi, tam tersine fazla güçsüzdü, dehşetli ve affedilemez derecede güçsüzdü, çünkü fazlasıyla kendi yağımızda kavruluyorduk, "işçilerin işverenlere ve hükümete karşı" temel "ekonomik mücadelesi"ne son derece kölece tapıyorduk. Biz profesyonel devrimciler *bu* "itki"ye şimdiye kadar olduğundan yüz kat daha büyük bir ilgi göstermeliyiz ve göstereceğiz. Ama tam

* *Aptal İvan* veya *İvanuşka* – Rus masallarının başlıca saf karakterlerinden biri. –çev.

da, işçide (en azından sizin olduğunuz kadar geri bir işçide) kendisine dışardan politik bilgi ve devrimci deneyim aktaran *herkese* karşı güvensizlik yaratması kaçınılmaz olan, onda içgüdüsel olarak *bütün* bu tür insanlara karşı direnç gösterme arzusu uyandıran "dışarıdan itki" gibi iğrenç bir sözcük kullanmayı seçtiğiniz için; tam da bu yüzden *demagogsunuz*, demagoglarsa işçi sınıfının en berbat düşmanlarıdır.

Evet, evet! Tartışmamın "yoldaşça olmayan yöntemleri" üzerine yaygara koparmakta acele etmeyin! Niyetinizin samimiliğini sorgulamak aklımın ucundan geçmez, daha önce dediğim gibi, sırf politik saflıktan dolayı bile demagog olunabilir. Ama ben, demagog durumuna düştüğünüzü gösterdim. Demagogların işçi sınıfının en berbat düşmanları olduğunu yinelemekten de hiçbir zaman bıkmayacağım. Onlar en berbat düşmanlardır, çünkü kitlelerde en bayağı içgüdüleri körüklerler, çünkü geri işçiler, kendilerini –bazen içtenlikle– dost olarak sunan bu düşmanları ayırt etme olanağına sahip değiller. En berbat düşmanlardır, çünkü bir dağınıklık ve kararsızlık döneminde, hareketimizin daha yeni şekillenmeye başladığı bir evrede, hatalarını daha sonra ancak en acı deneyimlerle anlayabilecek olan kitleleri demagojik söylemlerle yanlış yöne çekmekten daha kolay bir şey yoktur. İşte bu nedenle, çağdaş Rus sosyal demokratlarının güncel şiarı, demagoji düzeyine düşmüş olan *Svoboda*'ya ve *Raboçyeye Dyelo*'ya karşı etkin mücadele olmalıdır (ilerde bu konu üzerinde ayrıntılı olarak duracağız.*)

"On akıllı, yüz ahmaktan daha kolay ele geçirilebilir." Bu şahane gerçek (buna her daim yüz ahmağın alkışını toplarsınız), sadece, açıklamalarınızın akışı içinde bir sorundan diğerine atladığınız için kendiliğinden anlaşılır görünmektedir. "Komitenin" ele geçirildiğinden ve "örgütün" ele geçirildiğinden söz etmeye başlayıp devam ettiniz, şimdi de başka bir soruna, hareketin "derindeki" "köklerinin" ele geçirilmesine atladınız. Kuşkusuz, hareketimiz,

* Şimdilik şunu söylemekle yetinelim: "Dışarıdan itki" ve *Svoboda*'nın örgütlemeye ilişkin görüşleri konusunda diğer söylediklerimizin tamamı, *Raboçyeye Dyelo* yandaşları da dahil olmak üzere bütün "ekonomistler" için aynen geçerlidir; çünkü bazıları örgütlenme sorununa dair aynı görüşleri etkin bir biçimde benimseyip savunurken, bazıları da bu tür görüşlere kaymışlardır.

derinlere binlerce, on binlerce kök saldığı için ele geçirilemezdir, ama konu bu değil ki! "Derinlerdeki kökler" bakımından, tüm amatörlüğümüze rağmen biz şimdi de "ele geçmeyiz"; fakat yine de hepimiz "*örgütlerin*" ele geçirilmesinden ve dolayısıyla hareketimizin her türlü sürekliliğinin baltalanmasından yakınıyoruz, yakınmaya da devam etmeliyiz. Ne var ki örgütlerin ele geçirilmesi sorununu ortaya atıp burada saplanıp kaldığınıza göre, ben de size söylemek isterim ki, on akıllının ele geçirilmesi yüz ahmağın ele geçirilmesinden çok daha zordur. Ve siz kitleyi "anti-demokratikliğime" vb. karşı ne kadar kışkırtsanız da, ben bu görüşümü savunacağım. Tekrar tekrar vurguladığım gibi örgütsel bağlamda "akıllılar"dan anlaşılması gereken yalnızca *profesyonel devrimcilerdir* ve onların öğrenci ya da işçi kökenli olmalarının hiç önemi yoktur. İddia ettiğim şudur: 1) Hiçbir devrimci hareket, sağlam ve sürekliliği sağlayan bir önderler örgütü olmaksızın varlığını sürdüremez; 2) kendiliğinden mücadeleye sürüklenen, hareketin temelini oluşturan ve ona katılan kitle ne denli genişse, böyle bir örgüte o oranda acil gereksinim vardır ve bu örgütün o oranda sağlam olması gerekir (çünkü kitlenin geri kesimlerini beraberlerinde sürüklemek demagoglar için o oranda kolaydır); 3) böyle bir örgüt, esas olarak, devrimci faaliyeti meslek edinmiş insanlardan oluşmalıdır; 4) otokratik bir ülkede, böyle bir örgütün üye kadrosunu, ona sadece devrimci faaliyeti meslek edinmiş ve siyasi polisle mücadele sanatında uzmanlaşmış üyelerin katılacağı kadar *dar tutarsak*, böyle bir örgütün "ele geçirilmesi" de o ölçüde zorlaşacaktır; 5) işçi sınıfından ve toplumun öteki sınıflarından gelen, harekete katılma ve orada etkin olarak faaliyet yürütme olanağını bulacak olan kişilerin çevresi de o ölçüde *geniş* olacaktır.

Son ikisini aşağıda daha yakından inceleyeceğim bu tezleri çürütmeyi ekonomistlerimizin, teröristlerimizin ve "ekonomist-teröristlerimiz"in* takdirine bırakıyorum. "On akıllının" mı, yoksa

---

* *Svoboda* için bu tanımlama bir öncekine göre daha uygun olabilir; çünkü *Devrimciliğin Yeniden Doğuşu* makalesinde terörizmi savunurken, burada ele aldığımız makalede ise "ekonomizm"i savunmaktadır. *Svoboda* için genel olarak şu da söylenebilir: İstek var, icraat yok. En iyi niyetler, en iyi amaçlar mevcut ama sonuç tam bir kafa karışıklığı. Bu kafa karışıklığının temel nedeni, örgütün sürekliliğini

"yüz ahmağın" mı ele geçirilmesinin daha kolay olduğu sorusu, yukarıda incelenen, sıkı bir gizliliğin zorunluluğu söz konusuyken, bir kitle örgütünün mümkün olup olmadığı sorusuna yol açar. Geniş bir örgütü, hükümete karşı sebatlı ve kesintisiz bir mücadeleden söz edebilmek için zorunlu olan en üst seviyede gizliliğe hiçbir zaman kavuşturamayız. Gizlilik gerektiren bütün görevlerin olabildiğince az sayıda profesyonel devrimcinin elinde toplanması, kesinlikle, bu profesyonel devrimcilerin "herkesin yerine düşüneceği", kitlenin *harekete* faal olarak katılmayacağı anlamına gelmez. Aksine, kitleler kendi bağrından bu tür profesyonel devrimcileri giderek daha çok çıkacaktır; çünkü kitleler o zaman, ekonomik mücadele yürüten birkaç öğrenciyle işçinin bir "komite" kurmak için bir araya gelmesinin yeterli olmadığını, uzun yılları alan bir çalışmayla kendini profesyonel devrimci olarak yetiştirmenin gerekli olduğunu bilecektir; ve kitleler sadece amatörlük konusunu değil, tam da bu profesyonel devrimci yetiştirme konusunu "düşünecektir". *Örgütün* gizlilik gerektiren işlevlerinin merkezileşmesi, kesinlikle *hareketin* bütün işlevlerinin merkezileşmesi anlamına gelmez. En geniş kitlelerin illegal yazma aktif katılımı, "on" profesyonel devrimci bu çalışmanın gizlilik gerektiren işlevlerini merkezileştirdiğinde azalmayacak, tersine on kat *artacaktır*. Ancak ve ancak bu yolla, illegal yazının okunması, ona katkıda bulunulması, kısmen de onun dağıtımının *gizlilik gerektiren bir mesele olmaktan neredeyse tamamen çıkmasını* sağlayacağız. Çünkü polis, binler halinde dağıtılan bir yayının her bir nüshası için sonu gelmez adli ve idari kovuşturmalar başlatmanın ne kadar anlamsız ve olanaksız olduğunu kısa sürede anlayacaktır. Ve bu söylediğimiz, yalnızca basın için değil, gösterilere varıncaya dek hareketin bütün işlevleri için geçerlidir. Kitlenin en aktif ve en geniş katılımı yalnızca kesintiye uğramamakla kalmayacak, aksine, mesleki açıdan polisimiz-

savunan *Svoboda*'nın, devrimci düşüncenin sürekliliğini ve sosyal demokrat teorinin sürekliliğini tanımak istememesidir. Profesyonel devrimciyi yeniden canlandırmaya çalışmak (*Devrimciliğin Yeniden Doğuşu*) ve bunun için birinci olarak sarsıcı terörü, ikinci olarak da mümkün olduğunca "dışardan itkiye uğramayan" "sıradan işçinin örgütü"nü önermek; bu gerçekten de, evi ısıtmak için inşasında kullanılan keresteyi yakacak olarak kullanmak anlamına geliyor.

den aşağı kalmayan eğitime sahip, bir "düzine" sınanmış devrimcinin gizlilik gerektiren –örneğin bildirilerin hazırlanması, kaba hatlarıyla bir planın çıkarılması, her semt, her fabrika, her eğitim kurumu vb. için bir yönetim biriminin oluşturulması gibi– bütün çalışmaları merkezileştirmelerinden ötürü çok şey kazanacak (biliyorum, görüşlerimin "demokratik olmadığı" söylenecek, ama bu epey saçma itiraza daha sonra eğileceğim). En büyük gizlilik gerektiren işlevlerin bir devrimciler örgütü tarafından merkezileştirilmesi, geniş bir kitle tabanı hedefleyen ve bu nedenle olabildiğince gevşek ve gizlilikten olabildiğince uzak olan birçok diğer örgütün faaliyetinin içeriğini daraltmayacak, aksine genişletecektir. İşçi sendikaları, işçilerin kendi kendilerini yetiştirdikleri gruplar, illegal yayınları okuma grupları ve *bütün* diğer toplumsal kesimler içindeki sosyalist ve de demokratik gruplar vb. vb. bu örgütlerdendir. Her yerde, *olabildiğince çok* sayıda ve en çeşitli işlevlere sahip bu tür gruplar, sendikalar ve örgütler gereklidir; ama bunları bir *devrimciler* örgütüyle *karıştırmak*, aralarındaki sınırları silikleştirmek, kitle hareketine "hizmet" için, kendilerini özel olarak tamamen sosyal demokrat faaliyete adamış insanlara ihtiyaç olduğuna ve bu insanların kendilerini sabırla ve sebatla profesyonel devrimciler olarak yetiştirmeleri gerektiğine dair, kitlelerde zaten son derece körelmiş olan bilinci tümüyle yok etmek saçma ve zararlı olurdu.

Evet, bu bilinç inanılmaz ölçüde köreldi. Örgütsel bakımdan en büyük günahımız, *amatörlüğümüzle Rusya'da devrimcileri gözden düşürmüş olmamızdır*. Teorik konularda gevşek ve kararsız, ufku dar, kendi gevşekliğini kitlelerin kendiliğindenliğiyle haklı çıkaran, halkın bir sözcüsünden çok bir sendika sekreterine benzeyen, düşmanlarda bile ister istemez saygı uyandıracak kadar kapsamlı ve cesur bir planı ortaya koymaktan aciz, uzmanlık alanında, yani siyasi polisle mücadelede deneyimsiz ve beceriksiz... durun bir dakika! Bu anlatılan bir devrimci değil ki, zavallı bir amatör!

Pratik çalışma yürüten hiç kimse ağır sözlerimden dolayı bana gücenmesin; çünkü yetersiz eğitim söz konusu olduğu ölçüde, bu söylenenler her şeyden önce şahsıma yöneliktir. Kendine çok geniş, her şeyi kapsayan görevler biçen bir grup[47] içinde çalışıyor-

dum. Hepimiz, bu grubun bütün üyeleri, ünlü bir özdeyişi* uyarlayarak, "Bize bir devrimciler örgütü verin, Rusya'nın altını üstüne getirelim!" demenin mümkün olduğu böylesi bir tarihsel anda, amatörler olduğumuzun meydana çıkışını çok acı bir biçimde hissetmek zorunda kaldık. Ve o zamandan beri, o günlerde yaşadığım o yakıcı utanma duygusunu sık sık anımsamak zorunda kaldıkça, vaazlarıyla "devrimci adını lekeleyen", görevimizin, bir devrimciyi amatör düzeyine indirgemeyi değil, aksine amatörleri devrimciler düzeyine *yükseltmeyi* savunmak olduğunu anlamayan sahte sosyal demokratlara karşı kızgınlığım daha da arttı.

d) Örgütsel Çalışmanın Kapsamı

Yukarıda alıntıladığımız B-v'den "eylem yeteneğine sahip devrimci güçlerin yokluğunun sadece Petersburg'da değil, bütün Rusya'da hissedildiği"ni işittik. Kimsenin bu gerçeğe itiraz edeceğini sanmam. Ama sorun, bunun nasıl açıklanacağıdır. Şöyle yazıyor B-v:

> "Biz, bu olgunun tarihsel nedenlerinin açıklanmasına girmek istemiyoruz; sadece, süregelen politik gericiliğin demoralize ettiği, geçmişte ve bugün yaşanan ekonomik değişimlerle parçalanmış toplumun, kendi içinden *devrimci çalışmaya uygun niteliklere sahip çok az sayıda insan* çıkardığını; işçi sınıfının kendi içinden çıkardığı devrimcilerle illegal örgütün saflarını bir ölçüde ikmal ettiğini, ama bu devrimcilerin sayısının dönemin gereksinimlerini karşılayamadığını söylemek istiyoruz. Daha da önemlisi, fabrikada on bir buçuk saat çalışan bir işçi, kendi durumu gereği, asıl olarak bir ajitatörün görevini yerine getirebilir; oysa propaganda ve örgütlenme, illegal yazının dağıtımı ve çoğaltılması, bildirilerin hazırlanması vb. işlerin asıl yükü, zorunlu olarak son derece az sayıda aydın güçlerin sırtına kalmaktadır." (*Raboçyeye Dyelo*, sayı 6, sf. 38/39)

B-v.'nin bu görüşünün pek çok noktasına katılmıyoruz, özellikle, altını bizim çizdiğimiz sözlere katılmıyoruz. Bunlar, (genelde birazcık düşünen her pratikçi gibi) amatörlüğümüzden yıpranan B-v'nin, "ekonomizm"in baskısı altında bulunduğu için, bu

* Bana uygun bir kaldıraç verin, dünyayı yerinden oynatayım (Arşimet) –çev.

dayanılmaz durumdan bir çıkış yolu bulamadığını özellikle açık bir biçimde göstermektedir. Hayır, toplum, "dava" için uygun niteliğe sahip *çok sayıda* insanı çıkarıyor, sadece biz hepsinden yararlanmayı beceremiyoruz. Hareketimizin içinde bulunduğu kritik geçiş aşaması, burada ele aldığımız bağlamda şöyle formüle edilebilir: *Hem insan yok, hem yığınla insan var.* Yığınla insan var, çünkü gerek işçi sınıfından, gerekse toplumun giderek daha çok farklı katmanlarından, toplumun henüz tamamının bilincinde olmadığı, ama dayanılmazlığı giderek daha geniş kitlelerce ve daha derinden hissedilen mutlakiyete karşı çıkmak isteyen, mücadeleye elinden gelen desteği vermeye hazır, sayıları her geçen yıl giderek artan hoşnutsuz insanlar çıkmaktadır. Ama aynı zamanda da insan yok, çünkü her gücün, hatta en ufak bir gücün bile kullanılmasına olanak veren böylesine geniş, aynı zamanda birleşik ve uyumlu bir çalışmayı yürütebilecek niteliklere sahip yöneticiler yok, politik önderler yok, örgütleyici yetenekler yok. B-v'nin de kabul ettiği gibi "devrimci örgütlerin büyümesi ve gelişimi", sadece işçi sınıfı hareketinin gösterdiği büyümenin gerisinde kalmıyor, bütün toplumsal katmanlar içindeki genel demokratik harekette yaşanan büyümenin de gerisinde kalıyor. (Bu arada, B-v. bugün bunu, kendi vardığı sonuçları tamamlayan bir düşünce olarak kabul ederdi herhalde.) Devrimci çalışmanın kapsamı, hareketin geniş, kendiliğinden zeminine kıyasla fazlasıyla dar, "işverenlere ve hükümete karşı ekonomik mücadele" gibi sefil bir teoriyle fazlasıyla sınırlanmış durumdadır. Oysa bugün, sadece sosyal demokrat politik ajitatörler değil, sosyal demokrat örgütleyiciler de "toplumun bütün sınıflarına gitmek" zorundalar.* Bir tek pratikçinin bile, sosyal demokratların örgütsel faaliyetlerinin binlerce küçük işlevini en farklı sınıfların tek tek temsilcileri arasında paylaştırabileceklerinden kuşku duyacağını sanmam.

* Örneğin, son zamanlarda askerler arasında demokrat ruhta bir canlanma yaşandığına hiç kuşku yok; bu kısmen, işçiler ve öğrenciler gibi "düşmanlar"a karşı sıklaşan sokak çatışmalarının yaşanmasından kaynaklanıyor. Ve sahip olduğumuz güçler olanak tanır tanımaz, askerler ve subaylar arasında ajitasyon ve propaganda yürütmeye, partimize bağlı "askeri örgütlerin" yaratılmasına mutlaka azami dikkat göstermeliyiz.

B-v'nin böylesine acı duyarak ve son derece haklı olarak yakındığı uzmanlaşmadaki yetersizliğimiz, tekniğimizin başlıca eksikliklerinden biridir. Ortak çalışmanın tek tek "işlemleri" ne denli küçük olursa, bu tür işlemleri yerine getirecek yetenekte (ama çoğunlukla profesyonel devrimci olacak yetenekten tamamen yoksun) o denli çok insan bulunabilir. Polis için de bütün bu "ayrıntı-işçileri"ni "ele geçirmek" ve bir kişinin herhangi küçük bir meseleden dolayı tutuklanmasını, devletin "güvenlik" için harcamalarını şişiren bir "dava" haline getirmek o denli zor olacaktır. Bize yardım etmeye hazır kişilerin sayısına gelince, bir önceki bölümde, bu konuda yaklaşık beş yıl içinde gerçekleşen muazzam değişimi gösterdik. Ama diğer yandan, bütün bu küçük parçaları bir bütün halinde bir araya getirmek için ve hareketin işlevlerini dağıtırken hareketin kendisini parçalamamak için, küçük bir işle görevlendirilen kişiye işinin gerekliliği ve önemine dair inancı –ki bu inanç olmadan asla çalışmayacaktır– vermek için;* bütün bunlar için sınanmış devrimcilerden oluşan sağlam bir örgüt gerekir. Böyle bir örgüt mevcutsa, partinin gücüne olan inanç bu örgütün gizliliği ölçüsünde güçlenecek ve genişleyecektir –bilindiği üzere savaşta, yalnızca ordunuza kendi gücüne güven aşılamakla kalmayıp, düşmanı ve bütün

* Bir yoldaşın, sosyal demokratlara yardım etmek isteyen ve fiilen de eden bir fabrika müfettişinden söz ettiğini anımsıyorum. Bu müfettiş, verdiği bilgilerin ilgili devrimci merkeze ulaşıp ulaşmadığını, yardımına ne kadar ihtiyaç duyulduğu ve küçük hizmetlerinden ne kadar yararlanma olanağı bulunduğunu bilmediğinden acı acı yakınmış. Pratikte faaliyet yürüten herkes, kuşkusuz, amatörlüğümüzün bizi müttefiklerimizden yoksun bıraktığı buna benzer pek çok örnek verebilir. Kendi başına "önemsiz" görünen, ama bir bütün olarak ele alındığında paha biçilmez bir değere ulaşan bu hizmetler, bize sadece fabrikalardaki değil, posta hizmetindeki, demiryollarındaki, gümrüklerdeki memur ve yetkililer tarafından, bazı soylular ve papazlar tarafından, polis ve adliye dahil bütün meslek kollarında çalışanlar tarafından sunulabilir ve sunulacaktır da! Şimdiden gerçek bir partiye, gerçekten devrimci bir mücadele örgütüne sahip olsaydık, bütün bu "yardımcılardan" aşırı isteklerde bulunmak zorunda kalmaz, onları sürekli ve mutlaka illegal çalışmamızın ta göbeğine çekmede bu kadar aceleci olmazdık. Tam aksine, çok sayıda öğrencinin partiye resmî mevkilerde "yardımcı" olarak "kısa süreli" devrimciler olarak bulunabileceklerinden çok daha fazla yararı dokunabileceğini göz önünde bulundurarak, böyle kişileri özel olarak sakınır ya da hatta bu tür işlevler için insanları özel olarak yetiştirirdik. Ama –bir kez daha yineliyorum– ancak tamamen sağlamlaşmış ve etkin güçler sıkıntısı çekmeyen bir örgüt bu taktiği uygulamaya hakkı vardır.

tarafsız unsurları da bu güce inandırmak, belirleyici bir etkendir; dostane bir tarafsızlık da bazen tayin edici olabilir. Sağlam bir teorik temele ve sosyal demokrat bir yayın organına sahip böyle bir örgüt mevcutsa, hareketten yana kazanılmış çok sayıda "dışarıda duran" unsurun hareketi yolundan saptırmasından korkacak bir şey yoktur (aksine, özellikle şimdi, amatörlüğün egemen olduğu bir sırada, birçok sosyal demokratın "Credo" çizgisini izlediğini ve yalnız kendilerini sosyal demokrat sandığını gözlemleyebiliyoruz). Sözün kısası, uzmanlaşma merkezileşmeyi zorunlu kılar ve kendi açısından mutlak olarak gerektirir.

Fakat uzmanlaşmanın gerekliliğini mükemmel şekilde gösteren B-v.'nin kendisi, bize göre, alıntıladığımız görüşlerinin ikinci kısmında uzmanlaşmaya yeterince önem vermiyor. İşçi sınıfından gelme devrimcilerin sayısı yetersiz diyor. Bu tamamen doğru, ve biz yine, "yakın bir gözlemcinin değerli görüşleri"nin sosyal demokrasi içinde yaşanan bugünkü krizin nedenlerine ve dolayısıyla ondan kurtulmanın yollarına ilişkin görüşlerimizi kesinlikle doğruladığının bir kez daha altını çiziyoruz. Bugün yaşanan, yalnızca devrimcilerin genel olarak kitlelerin kendiliğinden yükselişinin gerisinde kalması değil, işçi devrimcilerin de işçi kitlelerinin kendiliğinden yükselişinin gerisinde kalmasıdır. Bu *olgu*, "pratik" açıdan bakıldığında bile, işçilere karşı görevlerimiz konusundaki tartışmalarda sıklıkla önümüze getirilen "pedagojinin" sadece saçmalığını değil, *politik açıdan* ne kadar *gerici* olduğunu da en açık biçimde kanıtlamaktadır. Bu olgu, bizim en başta gelen, en acil görevimizin ve yükümlülüğümüzün, *parti faaliyeti bakımından* aydın çevrelerinden gelen devrimcilerle aynı düzeyde bulunan devrimci işçilerin yetiştirilmesini ilerletmek olduğunu tanıtlamaktadır ("parti çalışması bakımından" sözcüklerinin altını çiziyoruz, çünkü işçi sınıfının diğer bakımlardan aydınlarla aynı düzeye ulaşması, gerekli olsa da, ne o kadar kolaydır, ne de o kadar acildir). Bu nedenle *asıl* dikkat noktamızı, işçileri devrimciler düzeyine *yükseltmek* oluşturmalıdır; ekonomistlerin istediği gibi mutlaka "işçi kitleleri"nin ya da (bu konuda kendisini ekonomist "pedagojinin" ikinci aşamasına yükselten) *Svoboda*'nın istediği gibi mutlaka "sıradan işçinin" düzeyine indirmek olmamalıdır kesinlikle. Ben,

işçiler için kolay anlaşılır bir yazının, özellikle geri kalmış işçiler içinse özellikle kolay anlaşılır (ama kuşkusuz sığ olmayan) bir yazının gerekliliğini reddetmiyorum. Ne var ki politika ve örgüt sorunlarına sürekli olarak pedagojinin katıştırılması beni öfkelendiriyor. "Sıradan işçiler"in sayın avukatları, işçi sınıfı politikasından veya işçi örgütlenmesinden söz etmeye başlamadan önce illa ki *öne eğilme* ihtiyacı duymanızla, aslında, işçilere hakaret ediyorsunuz. Ciddi şeylerden söz ederken dik durun ve pedagojiyi pedagoglara bırakın, politikacılara, örgütçülere değil! Aydınlar arasında da ileri olanlar, "sıradan olanlar" ve bir "kitle" yok mu? Aydınlar için de kolay anlaşılır bir yazına ihtiyaç olduğu herkesçe kabul edilmiyor mu ve onlar için bu yazın yazılmıyor mu? Üniversite öğrencilerinin veya liselilerin örgütü üzerine bir makalede, yazarın, önemli bir keşif yaparcasına, her şeyden önce bir "sıradan öğrenciler" örgütünün gerekliliğini enine boyuna açıklamaya kalkıştığını bir düşünün. Böyle bir yazarla mutlaka alay edilirdi, hem de haklı olarak. Bu yazara, varsa eğer bize örgüt üzerine fikirlerinizi sunun ve hangimizin "sıradan" olduğuna, kimin daha yüksekte, kimin daha aşağıda olduğuna kendimiz karar veririz diyeceklerdir. Ama eğer, örgüt konusunda *kendinize* ait fikirleriniz yoksa, o zaman "kitleler" ve "sıradan insanlar" üzerine yaptığınız bütün o konuşmalar sadece sıkıcı olacaktır. "Politika" ve "örgüt sorunları" başlı başına öylesine ciddi konulardır ki, onlar üzerine yalnızca tam bir ciddiyetle konuşmak gerektiğini artık kavramalısınız: İşçiler (ve de üniversite öğrencileriyle liseliler), bu sorunları tartışabilecek şekilde eğitilebilirler ve eğitilmeliler; ama madem siz zaten bu konuda konuşmaya başladınız, o halde gerçek yanıtlar verin, geriye çekilip "sıradan insanlara" ya da "kitle"ye sığınmayın, meseleyi deyimlerle ya da boş laflarla geçiştirmeye kalkışmayın.*

* *Svoboda*, sayı 1, "Örgütlenme", sf. 66: "İşçi devi, Rus EMEĞİ adına öne sürülen" –illa ki büyük harflerle!– "bütün talepleri ağır adımlarla ilerleyerek güçlendirecektir." Ve aynı yazar haykırıyor: "Aydınlara karşı asla bir düşmanlığım yoktur, ama..." (bu, Şçedrin'in şu sözlerle tercüme ettiği amayla aynı amadır: Kulak boynuzu geçmez!) "... ama, birilerin ortaya çıkıp bir yığın güzel ve muhteşem şeyler anlatması ve ardından kendi (onun?) güzellikleri ve başka meziyetlerinden ötürü kabul edilmelerini talep etmesi, beni her defasında çileden çıkarıyor." (62) Evet, beni de "çileden çıkarıyor"...

İşçi devrimci, faaliyetine tümüyle hazır olmak için, yine profesyonel devrimci olmak durumundadır. Bu nedenle B-v., (ajitasyon dışında) geri kalan bütün devrimci işlevlerin, işçiler fabrikada on bir buçuk saat çalıştığından dolayı "*zorunlu olarak* ağırlıkla son derece az sayıda aydın güçlerin sırtına kaldığını" söylerken haksızdır. Bu hiç de "*zorunlu olarak*" değil, bizim geriliğimiz yüzünden böyle olmaktadır; çünkü biz, mükemmel yeteneklere sahip her işçiye, kendisini *profesyonel* ajitatör, *profesyonel* örgütleyici, *profesyonel* propagandacı, *profesyonel* kurye vb. vb. olarak yetiştirmesi için yardımcı olmakla yükümlü görmüyoruz kendimizi. Kendi güçlerimizi bu bakımdan özellikle büyütmek, geliştirmek için özen göstermemiz gerekirken, onları korumayı beceremiyoruz, açıkça utanç verici şekilde heder ediyoruz. Almanlara bakın: Onların güçleri bizimkinin yüz katı, ama onlar, gerçekten yetenekli ajitatörlerin vb. hiç de öyle sıkça "sıradan işçilerin" arasından hiç de sıklıkla sivrilip çıkmadıklarını çok iyi biliyorlar. Bu nedenle onlar, her yetenekli işçi için, hemen, kendi yeteneklerini tam olarak geliştirebileceği ve kullanabileceği koşullar yaratmaya çalışıyorlar: Onu profesyonel bir ajitatör yapıyorlar, faaliyet alanım *bir* fabrikadan bütün bölgeye, *bir* bölgeden bütün ülkeye yayarak genişletmesi için teşvik ediyorlar. O işçi, işinde deneyim ve ustalık kazanıyor, ufkunu ve bilgilerini genişletiyor, diğer bölgelerin ve partilerin seçkin politik liderlerini yakından gözlemleme fırsatı buluyor, kendini onların düzeyine çıkarmak için ve işçilerin yaşam koşullarının bilgisi ile sosyalist kavrayışın diriliğini profesyonel eğitimle kendi kişiliğinde birleştirmeye çaba gösteriyor. Ve bunlar olmadan proletarya, düşmanlarının çok iyi eğitim görmüş saflarına karşı sarsılmaz bir mücadele *veremez*. Bu ve yalnızca bu yolla işçi kitlelerinin içerisinden Bebeller, Auerler çıkar. Ama politik bakımdan özgür bir ülkede, önemli ölçüde kendi kendine olan şeyler, bizde, sistematik olarak örgütlerimiz tarafından gerçekleştirilmek zorunda. Biraz yeteneği olan "umut vaat eden" işçi sınıfından çıkma bir ajitatörün, fabrikada 11 saat çalışmasına *izin verilmemeli*. Geçiminin parti tarafından karşılanmasını, tam zamanında illegal konuma geçebilmesini, faaliyet alanını sık sık değiştirebilmesini sağlamalıyız. Aksi halde zengin deneyimler edinemez, ufkunu genişletemez,

jandarmaya karşı mücadelede birkaç yıl olsun mevzisini koruyabilecek durumda olamaz. İşçi kitlelerinin kendiliğinden canlanışı ne denli geniş ve ne denli derin olursa, bu kitleler o ölçüde yalnızca yetenekli ajitatörler değil, yetenekli örgütleyiciler, propagandacılar ve sözcüğün en olumlu anlamında "pratikçiler" de çıkarırlar (ve bunlar, çoğu Ruslara özgü ihmalciliğe ve hantallığa sahip aydınlarımız arasında son derece az bulunur). Uzun bir eğitim sürecinden geçerek özel olarak yetiştirilmiş işçi sınıfından gelme devrimcilerden oluşan ekiplerimiz (elbette "tüm mücadele alanlarından" devrimciler) olduğu zaman, dünyanın hiçbir siyasi polisi bu ekiplerle başa çıkamayacaktır; çünkü kendilerini devrime koşulsuz adamış insanlardan oluşan bu ekipler, en geniş işçi kitlelerinin de koşulsuz güvenini kazanmış olacaktır. İşçilerle "aydınlar" için bir ve aynı olan bu profesyonel devrimciler yetişme yoluna işçileri son derece az "itiyor" olmamız; işçi kitlesi için, "sıradan işçi" için nelerin "erişilebilir" olduğuna dair aptalca konuşmalarımızla onları çoğu zaman geriye çekmemiz, doğrudan kendi *suçumuzdur*.

Diğer bakımlardan olduğu gibi, bu bakımdan da örgütsel çalışmanın dar kapsamı, teorimizin ve politik görevlerimizin darlığıyla kuşkusuz kopmaz ("ekonomistler" ile acemi pratikçilerin çok büyük çoğunluğu bunu kavramamış olsa da) bir bağ içindedir. Kendiliğindenliğe tapma, kitleler için "erişilebilir" olandan bir adım olsun uzaklaşma korkusu yaratıyor, kitlelerin en yakıcı ve doğrudan ihtiyaçlarını basitçe savunmanın fazla ötesine geçme korkusu yaratıyor. Korkmayın beyler! Unutmayın; örgütsel bakımdan öyle dip bir noktadayız ki, *fazla* öteye *gidebileceğimizin* düşüncesi bile saçmadır!

e) "Komplocu" Örgüt ve "Demokrasicilik"

Fakat aramızda, "yaşamın sesi"ne öylesine duyarlı bir kulağa sahip o kadar çok insan var ki, her şeyden çok tam da bundan korkuyorlar ve burada açıklanan görüşleri paylaşanları "Narodnaya Volyacılıkla" suçluyorlar, "demokrasiciliği" anlamamakla itham ediyorlar vb. Elbette *Raboçyeye Dyelo*'nun da katıldığı bu suçlamaları daha yakından ele almak gerekiyor.

Bu satırların yazarı, Petersburglu "ekonomistlerin" *Raboçaya*

Gazeta'yı bile Narodnaya Volyacılıkla suçladıklarını çok iyi biliyor (*Raboçaya Mısl* ile karşılaştırıldığında, bunun nedeni de anlaşılır). Bu nedenle, *İskra*'nın ortaya çıkışından kısa süre sonra, bir yoldaş bize, X kentinin sosyal demokratlarının *İskra*'yı *Narodnaya Volya* tarzında bir yayın organı olarak niteleyediklerini bildirdiğinde, buna hiç şaşırmadık. Elbette biz bu suçlamayı bir övgü olarak kabul etmiştik, çünkü hangi iyi sosyal demokrat ekonomistler tarafından Narodnaya Volyacılıkla suçlanmadı ki?

Bu suçlama iki tür yanlış anlamadan kaynaklanıyor: Birincisi, bizde devrimci hareketin tarihi o kadar kötü biliniyor ki, çarlığa kararlı savaş ilan eden merkezileşmiş bir mücadele örgütüne dair her türlü fikir "Narodnaya Volyacılık" olarak adlandırılıyor. Oysa, 70'li yılların devrimcilerinin sahip olduğu ve hepimize örnek olması gereken o mükemmel örgüt, hiç de *Narodnaya Volya* tarafından değil, *Çorni Peredel* [Kara Paylaşım] ve *Narodnaya Volya* [Halkın İradesi] olarak bölünen *Zemlya i Volya*[48] tarafından kurulmuştu. Böylece devrimci bir mücadele örgütünde, Narodnaya Volyacılığa özgü özellikler saptamayı istemek, gerek tarihsel, gerekse mantıksal açıdan saçmalıktır, çünkü *hiçbir* devrimci akım, eğer gerçekten ciddi bir mücadeleye atılma niyetindeyse, böyle bir örgüt olmadan yapamaz. Narodnaya Volyacıların hatası, hoşnutsuzluk duyan *herkesi* kendi örgütlerine kazanmaya ve bu örgütü otokrasiye karşı kararlı bir mücadeleye yöneltmeye çalışmak değildi. Aksine bu, onların büyük tarihsel kazanımıdır. Hataları ise, aslında hiç de devrimci olmayan bir teoriye dayanmış olmalarıydı ve hareketlerini gelişen kapitalist toplum içindeki sınıf mücadelesiyle nasıl ayrılmaz biçimde birleştireceklerini bilmemeleri ya da bunu başaramamalarıydı. Ve ancak Marksizmi en kaba şekildeki bir anlamazlık (ya da onu "Struveci" kavrayışla "anlamak"), kendiliğinden bir proleter kitle hareketinin doğuşunun bizi, *Zemlya i Volya*'nın sahip olduğu kadar iyi bir örgüt, hatta onunla kıyaslanamayacak kadar daha iyi bir devrimciler örgütü yaratma görevinden *kurtardığı* görüşüne yol açabilirdi. Aksine, bu hareket bizi tam da bu görevle *yükümlü kılmaktadır*; çünkü sağlam bir devrimciler örgütü tarafından yönetilmediği sürece, proletaryanın kendiliğinden mücadelesi, gerçek bir "sınıf mücadelesi" haline gelmeyecektir.

İkincisi, pek çok kişi –anlaşılan B. Kriçevskiy de bunlara dâhil (*Raboçyeye Dyelo*, sayı 10, sf. 18)– sosyal demokratların, politik mücadelenin "komplocu" anlayışına karşı her zaman yürütmüş oldukları polemiği yanlış anlıyor. Biz, politik mücadelenin onu komployа indirgeyen *daraltılmasına* her zaman karşı çıktık ve kuşkusuz karşı çıkmaya da devam edeceğiz.* Ama bu elbette kesinlikle, sağlam devrimci bir örgütün gerekliliğini yadsıdığımız anlamına gelmez. Örneğin, önceki dipnotta adı anılan broşürde, politik mücadelenin bir komployа indirgenmesine karşı yürütülen polemikle birlikte, (sosyal demokrat bir ideal olarak) "mutlakiyetçiliğe öldürücü darbeyi indirmek için" gerek "ayaklanmaya" ve gerekse de "diğer bütün saldırı biçimlerine" başvurabilecek kadar sağlam bir örgütün taslağı çiziliyor.** Otokratik bir ülkede böyle sağlam bir örgüt, *biçimi* açısından "komplocu" bir örgüt olarak da adlandırılabilir; çünkü Fransızca "*conspiration* (illegal/gizli)" sözcüğü Rusça "*zagovor*" (komplo) sözcüğünün karşılığıdır, illegallik ise böyle bir örgüt için mutlak bir zorunluluktur. İllegallik böylesi bir örgütün o derece zorunlu bir koşulu ki, diğer bütün koşulların (üyelerin sayısı, seçimi, görevleri vb.) onunla uyumlu olması gerekir. Bu nedenle biz sosyal demokratların komplocu bir örgüt kurmak istemekle suçlanmaktan çekinmemiz, büyük bir saflık olurdu. Bu suçlamalar "ekonomizmin" her düşmanı için, "Narodnaya Volyacılık" suçlaması kadar gurur verici olmalıdır.

Bize şöyle bir itiraz gelecektir: İllegal faaliyetin bütün iplerini elinde tutan bu denli güçlü ve tam anlamıyla gizli, zorunluluk gereği

* Karşılaştırınız: "*Rus Sosyal Demokratlarının Görevleri*", sf. 21; P.L. Lavrov'a karşı polemik.

** *Rus Sosyal Demokratlarının Görevleri*, sf. 23. Yeri gelmişken, *Raboçyeye Dyelo*'nun, ya ne dediğini bilmeden konuştuğunu ya da görüşlerini "rüzgâra göre" değiştirdiğini tanıtlayan başka bir örnek vereceğiz. *Raboçyeye Dyelo*'nun ilk sayısında italik olarak dizilmiş şöyle bir pasaj var: "*Broşürde ortaya konan içerik, Raboçyeye Dyelo yazı kurulunun programı ile bire bir örtüşmektedir.*" (sf. 142) Sahi mi? "Görevler"de dile getirilen görüşlerle, kitle hareketinin önüne ilk görev olarak mutlakiyetin yıkılmasının konulamayacağı görüşü mü örtüşüyor? "İşverenlere ve hükümete karşı ekonomik mücadele" teorisi mi örtüşüyor? Aşamalar teorisi mi örtüşüyor? "Örtüşme" kavramını böylesine orijinal bir şekilde anlayan bir organda ilkelere bağlılıktan söz edilip edilemeyeceği yargısını okurun takdirine bırakıyoruz.

merkezileşmiş bir örgüt, kolayca vakitsiz –politik hoşnutsuzluğun büyüklüğü, işçi sınıfındaki öfke ve kaynaşmanın şiddeti vb. bakımından henüz olanaklı ve zorunlu olmadığı bir anda– bir saldırıya geçebilir ve hareketi düşüncesizce zora sokabilir. Buna yanıtımız şudur: Soyut konuşulduğunda, bir mücadele örgütünün, aceleci bir mücadeleye *girebileceği* ve başka koşullar altında hiç de kaçınılmaz olmayabilecek bir yenilgiye *uğrayabileceği* elbette yadsınamaz. Ama böyle bir sorunda soyut değerlendirmelerle sınırlı kalmamak gerekir, çünkü her savaş kendi içinde soyut bir yenilgi olasılığını barındırır ve bu olasılığı *azaltmanın* bu savaşı örgütlü bir biçimde hazırlamaktan başka bir yolu yoktur. Ama sorunu Rusya'nın bugünkü somut koşulları temelinde ortaya koyacak olursak, şu pozitif sonucu çıkarmamız gerekir: Tam da harekete sağlamlık kazandırmak ve onu düşüncesiz saldırılara girişme olasılığından *korumak* için güçlü bir devrimci örgüt mutlaka gereklidir. Tam da böyle bir örgütten yoksun olduğumuz ve devrimci hareket hızlı bir kendiliğinden gelişim gösterdiği bir anda, birbirine zıt (ve yine doğası gereği birbirine "değen") iki aşırı uç *kendini şimdiden göstermeye* başladı: Kâh tamamen dayanaksız bir "ekonomizm" ve ılımlılık propagandası, kâh bir o kadar dayanaksız, "gelişen ve sağlamlaşan, ama henüz hedefinden çok başlangıç noktasına yakın bulunan harekette, varış noktasının belirtilerini yapay olarak doğurmaya" (V. Zazuliç, *Zarya*, sayı 2/3, sf. 353.) çalışan bir "sarsıcı terör". *Raboçyeye Dyelo* örneği, her iki uca da teslim olan sosyal demokratların *şimdiden var olduğunu* gösteriyor. Bu olgu şaşırtıcı değildir, çünkü geri kalan bütün nedenler bir yana, "işverenlere ve hükümete karşı ekonomik mücadele" bir devrimciyi *asla* tatmin etmeyecektir ve karşıt uçlar her zaman kâh burada kâh şurada ortaya çıkacaktır. Ancak sosyal demokrat bir politikayı tutarlılıkla sürdüren ve deyim yerindeyse, bütün devrimci içgüdüleri ve çabaları tatmin eden merkezileşmiş bir mücadele örgütü, hareketi düşüncesizce bir saldırıdan koruyabilir ve başarı vaat eden saldırıyı hazırlayabilir.

Bunun yanı sıra bize, örgüte ilişkin açıklanan görüşün "demokratik ilkeye" aykırı olduğu itirazı yöneltilecektir. Bir önceki suçlama, öz be öz Rus iken, bu suçlama *öz be öz yurtdışı* karakterdedir. Ve yalnızca bir yurtdışı örgütü ("Rus Sosyal Demokratları Yurtdışı

Birliği") kendi yazı kuruluna, başkalarının yanı sıra şu yönergeyi verebilirdi:

> "*Örgütlenme İlkesi.* Sosyal demokrasinin başarılı bir gelişimi ve birliği için, parti örgütünün kapsamlı demokratik ilkesi vurgulanmalı, geliştirilmeli ve bu uğurda mücadele edilmelidir; ve bu, partimiz saflarında ortaya çıkan anti-demokratik eğilimler karşısında özellikle gereklidir." (*İki Konferans*, sf. 18)

Raboçyeye Dyelo'nun, *İskra*'nın "anti-demokratik ilkeleriyle nasıl savaştığını gelecek bölümde göreceğiz. Ama şimdi, "ekonomistler" tarafından öne sürülen "ilke"ye daha yakından bakalım. "Kapsamlı demokratik ilke"nin şu iki zorunlu koşulu içerdiğini herhalde herkes kabul eder: Birincisi, tam açıklık; ikincisi, bütün görevlilerin seçimle belirlenmesi. Açıklık olmadan, hem de yalnızca örgüt üyeleriyle sınırlı kalmayan bir açıklık olmadan demokrasiden söz etmek gülünç olurdu. Alman sosyalist partisini demokratik bir örgüt olarak nitelendiriyoruz, çünkü bu partide kongre oturumlarına kadar her şey açıkça yapılıyor; ama üye olmayan herkes için gizlilik perdesine bürünmüş bir örgütü kimse demokratik olarak nitelemeyecektir. Öyleyse "*kapsamlı* demokratik ilke"nin temel koşulu gizli bir örgüt için *yerine getirilemeyecek* bir koşul iken, bu ilkenin öne sürülmesinin anlamı nedir, diye bir soru çıkıyor ortaya. "Kapsamlı demokratik ilke" kavramı yüksek perdeden, ama kof bir sözdür. Dahası da var. Bu söz, örgütsel bakımdan bugün karşı karşıya olduğumuz acil görevler konusunda tam bir anlayışsızlığı tanıtlamaktadır. Devrimcilerin "geniş" kitlesi içinde, ne kadar sorunlu bir gizliliğin egemen olduğunu herkes biliyor. "Üyelerin sıkı bir eleme"den geçirilmesini (*Raboçyeye Dyelo*, sayı 6, sf. 42) tamamen haklı olarak isteyen B-v'nin bundan nasıl acı acı yakındığını gördük. Ve şimdi, "yaşam sezgileriyle" böbürlenen ve böylesi bir durum söz konusuyken en sıkı gizliliğin ve üyelerin en sıkı bir biçimde (yani daha da dar bir çerçevede) elenmesi gereğini değil de "*kapsamlı* demokratik ilkeyi" *vurgulayan* insanlar ortaya çıkıyor! Iskalamak buna denir.

Durum, demokrasinin ikinci göstergesi, seçme hakkı açısından da daha parlak değildir. Politik özgürlüğün bulunduğu ülkelerde

bu koşul bir doğallıktır. Alman Sosyal Demokrat Partisi tüzüğünün birinci maddesi şöyle der: "Parti programının ilkelerini kabul eden ve gücü oranında partiyi destekleyen herkes parti üyesi sayılır." Bütün bir politik arena, bir tiyatro sahnesinin izleyicilere açık oluşu gibi, herkese açık olduğundan, kimin bu ilkeleri kabul edip etmediğini, kimin desteklendiğini veya karşı çıktığını gazetelerden ve halka açık toplantılardan herkesçe bilinir. Şu ya da bu politikacının çalışmaya nasıl başladığını, nasıl bir gelişim gösterdiğini, yaşamın zorlu bir anında nasıl bir tutum sergilediğini, genel olarak öne çıkan belirli niteliklerinin neler olduğunu herkes bilir. Bundan dolayı da elbette tüm parti üyeleri bilgisine vakıf oldukları kişiyi belirli bir parti görevine seçebilir ya da seçmeyebilir. Partideki bir insanın politik faaliyet alanında attığı her adımın (sözcüğün gerçek anlamıyla) genel denetimi, otomatik olarak işleyen ve biyolojideki "en iyi uyum sağlayanların hayatta kalma" ilkesi olarak adlandırılmaya olanak veren bir mekanizma yaratır. Tam açıklık, seçim ve genel denetim yoluyla gerçekleşen "doğal ayıklanma", her parti çalışanının, nihayetinde en doğru noktada konumlanmasını, gücüne ve yeteneklerine en uygun görevi üstlenmesini, hatalarının tüm sonuçlarına katlanmasını ve herkesin gözü önünde hatalarını kabul etme ve bunlardan kaçınma yeteneğini ortaya koymasını güvenceler.

Şimdi bu tabloyu, bizdeki otokrasinin çerçevesi içine oturtmaya çalışın bakalım! Bizde "parti programının ilkelerini benimseyen ve partiyi kendi gücü oranında destekleyen" herkesin, gizlilik içinde çalışan bir devrimcinin her adımını denetlemesi düşünülebilir mi? Herkesin, gizli çalışan devrimciler toplamının içinden şu ya da bu devrimciyi seçmesi, çalışmanın bekası açısından devrimcinin kimliğini o "herkes"in onda dokuzundan gizlemekle *yükümlüyken* mümkün müdür? *Raboçyeye Dyelo*'nun yüksek perdeden dillendirdiği bu sözlerinin gerçek anlamı üzerinde biraz olsun düşünüldüğünde, bir ayıklama gerçekleştirenin jandarmalar olduğu otokrasinin zifiri karanlığı altında parti örgütünün "kapsamlı demokrasisi"nin yalnızca *içi boş ve zararlı bir oyun* olduğu görülecektir. İçi boş bir oyundur, çünkü, gerçekte devrimci bir örgüt hiçbir zaman *kapsamlı* bir demokrasi uygulamamıştır ve ne

kadar isterse istesin bunu yapamaz. Bu zararlı bir oyundur, çünkü "kapsamlı demokrasi ilkesini" pratiğe geçirme girişimleri, sadece polisin kitlesel tutuklamalar yapmasını kolaylaştıracak, hüküm süren amatörlüğü kalıcılaştıracak, pratik faaliyet yürütenlerin düşüncelerini, kendilerini birer profesyonel devrimci olarak yetiştirmenin ciddi ve acil görevine yoğunlaştırmaktan alıkoyup, "kâğıt üzerinde" ayrıntılı seçim sistemi tüzükleri hazırlamaya yöneltecektir. Bu "demokrasicilik oyunu" ancak yurtdışında, gerçek, canlı bir çalışma olanağına sahip olmayan insanların sık sık bir araya geldiği kimi yerlerde ve özellikle küçük gruplar içinde gelişebilirdi.

Okura, *Raboçyeye Dyelo*'nun, devrimci çalışmada demokrasi gibi hoş bir "ilkeyi" ortaya atarken tercih ettiği yöntemin ne kadar çirkin olduğunu göstermek için yine bir tanığa başvurmak istiyoruz. Bu tanık, Londra'da yayımlanan *Nakanune* [Öngün] dergisinin editörü Y. Serebryakov; *Raboçyeye Dyelo*'ya büyük bir zaaf, Plehanov ve Plehanovculara ise büyük bir nefret beslemektedir. "Rus Sosyal Demokratları Yurtdışı Birliği"nin parçalanması konusundaki makalelerinde *Nakanune,* kesin olarak *Raboçyeye Dyelo*'dan yana taraf tutmuş ve Plehanov'a karşı sefil bir laf salvosuyla saldırmıştı. Dolayısıyla, burada ele aldığımız sorunda bu tanığın değeri bizim için bir o kadar büyüktür. *Nakanune*'nin 7. sayısında (Temmuz 1899) "İşçilerin Öz Kurtuluş Grubu'nun Çağrısı Üzerine" başlıklı makalesinde Y. Serebryakov, "ciddi bir devrimci harekette kibir, önderlik rolü, areopag* diye bilinen şeye" dair sorunlar ortaya atmanın "münasebetsizliğine" işaret ederek şöyle yazıyor:

> "Mışkin, Rogaçov, Jelyabov, Mihaylov, Perovskaya, Figner ve diğerleri, kendilerini hiçbir zaman önder olarak görmediler ve gerçekte birer önder olmalarına karşın, hiç kimse onları ne önder seçti ne de atadı. Çünkü gerek propaganda sürecinde, gerekse hükümete karşı mücadele döneminde çalışmanın en büyük yükünü onlar üstlendiler, en tehlikeli yerlere onlar gittiler ve onların faaliyeti en verimli olanıydı. Onların önder rolü, kendi arzularının bir sonucu değil, çevrelerinde bulunan

* *Areopag*: Eski Atina'da bulunan Ares Tepesi ve bu tepede toplanan yüksek iktidar ve yargı organı. Bu kavram, aynı zamanda bu tepede yapılan düzmece duruşmalar için de kullanılıyor –çev.

yoldaşlarının onların aklına, enerjilerine ve davaya bağlılıklarına duydukları güvenin bir sonucuydu. Hareketi despotça yönetebilecek herhangi bir *areopag*dan korkmak (korkulmuyorsa eğer, hakkında neden yazılar yazılsın?) ise büyük bir saflık olur. Kim kulak verecek ki ona?"

Şimdi okura soruyoruz: Bu "*areopag*"ı "anti-demokratik eğilimlerden" ayıran nokta nedir?" *Raboçyeye Dyelo*'nun o "hoş" örgütsel ilkesinin de aynı şekilde safça ve münasebetsizce olduğu ortada değil mi? Safçadır, çünkü çevrelerinde bulunan yoldaşlarının "onların bilgilerine, enerjilerine ve davaya bağlılıklarına güveni olmazsa" bir "*areopag*"a veya "anti-demokratik eğilimler" taşıyan insanlara kimse aldırış etmez. Münasebetsizdir, çünkü bazılarının kibri, bazılarının hareketimizin gerçek durumu üzerine bilgisizliği ve bazılarının ise yetersiz hazırlıklılığı ve devrimci hareketin tarihi konusunda yetersiz birikimi üzerinde spekülasyon yapan demagojik bir taşkınlıktır. Hareketimizdeki görevliler için yegâne örgütlenme ilkesi, en sıkı gizlilik koşulları, üyelerin sıkı bir elemeden geçirilmesi, profesyonel devrimcilerin yetiştirilmesi olmalıdır. Bu nitelikler mevcut olduğunda, "demokrasiden" daha önemli bir şey, devrimciler arasında tam anlamıyla yoldaşça bir güven sağlanmış olacaktır. Ve bu daha önemli olan şey, bizim için kesinlikle gereklidir; çünkü onun yerine genel bir demokratik denetimi geçirmek bizde, Rusya'da, söz konusu bile olamaz. Gerçekten "demokratik" bir denetimin olanaksız oluşunun, devrimci bir örgütün üyelerini denetim dışı bırakacağını düşünmek, büyük bir hata olurdu: Demokrasinin (birbirlerine sonsuz güven duyan dar bir yoldaş çevresindeki demokrasinin) oyun biçimleri üzerine düşünecek zamanları yok ama sorumluluklarını çok canlı bir biçimde duyuyorlar. Ayrıca, gerçek devrimcilerden oluşan bir örgütün, gerektiğinde, işe yaramaz bir üyeyle yollarını ayırmak için hiçbir yöntemden kaçınmayacağını deneyimlerinden bilirler. Üstelik bizde, yoldaşlık görevlerinin her türlü ihlalini acımasız bir sertlikle cezalandıran Rus (ve enternasyonal) devrimci çevreleri, oldukça gelişkin, şimdiden kendi tarihine sahip olan bir kamuoyuna sahiptir (gerçek, oyun olmayan demokrasi, bu yoldaşlık kavramına dâhildir; tıpkı parçanın bütüne dâhil olması gibi!). Bütün bunlar göz önünde tutulduğunda, "antidemokratik eğilimler" hak-

kındaki bu konuşmaların ve kararların, yurtdışında oynanan bir generalcilik oyununun berbat kokusunu yaydıkları anlaşılacaktır!

Bu tür konuşmaların diğer bir kaynağının, yani saflığın, demokrasinin ne olduğuna ilişkin düşüncelerin belirsizliğiyle beslendiğini de belirtmek gerekir. Webb çiftinin İngiliz trade-unionculuğu üzerine kitaplarında "İlkel Demokrasi" başlıklı ilginç bir bölüm var. Yazarlar, burada, İngiliz işçilerin, sendikalarının ilk kurulduğu dönemde, sendikaların yönetimi ile ilgili meselelerde her şeyin herkes tarafından yapılmasını zorunlu bir demokrasi göstergesi saydıklarını anlatıyorlar. Bütün sorunlar yalnızca bütün üyelerin oylamasıyla karara bağlanmakla kalınmıyor, ayrıca görevler de bütün üyeler tarafından sırasıyla dönüşümlü olarak yerine getiriliyordu. İşçilerin böyle bir demokrasi anlayışının anlamsızlığına ikna olmaları ve bir yandan temsil mekanizmalarına diğer yandan da profesyonel görevlilere ihtiyaç olduğunu görebilmeleri uzun bir tarihsel deneyimi gerektirmişti. İşçilerin, toplanan aidatlar ve ödenen destekler arasındaki ilişki sorununun yalnızca demokratik oylamalar yoluyla karara bağlanamayacağını, bunun için sigorta uzmanlarının düşüncelerinin de alınması gerektiğini kavramaları için birkaç kez sendikaların iflasa uğraması gerekti. Bunun yanı sıra Kautsky'nin parlamentarizm ve halk yasaması üzerine kitabı ele alındığında, bu Marksist kuramcının vardığı sonuçların, "kendiliğinden" birleşen işçilerin uzun yılları kapsayan pratiklerinden edindikleri derslerle örtüştüğünü göreceksiniz. Kautsky, Rittinghausen'in ilkel demokrasi anlayışına şiddetle karşı çıkar. Demokrasi adına "halk gazetelerinin doğrudan halk tarafından yönetilmesini" talep etmeye kalkışan insanlarla alay eder. Proletaryanın sınıf mücadelesinin sosyal demokrat bir yönetimi için *profesyonel* gazetecilerin, *profesyonel* parlamenterlerin vb. varlığının bir gereklilik olduğunu tanıtlar. "Gösteriş" peşinde koşarken, yasamanın doğrudan halk tarafından yapılmasını göklere çıkaran ve modern toplumda bunun son derece sınırlı uygulanabilirliğini kavramayan "anarşistlerin ve yazarların sosyalizmine" saldırır.

Hareketimizde pratik faaliyet yürütmüş olan herkes, öğrenci gençlik ve işçi kitleleri arasında "ilkel" demokrasi anlayışının nasıl bir

yaygınlık gösterdiğini bilir. Bu anlayışın hem tüzüklere, hem de yazına sızmasına şaşmamalı. Bernstein türünden "ekonomistler", tüzüklerinde şöyle diyorlar: "10. Madde: Örgütün tamamının çıkarlarıyla ilgili bütün işler, bütün üyelerinin oy çoğunluğuyla karara bağlanır. Terörist anlayışa sahip ekonomistler de onların söylediklerini tekrarlıyorlar: "Komite kararlarının ancak bütün çevrelerce onaylandıktan sonra yürürlüğe girmesi gerekir." (*Svoboda*, sayı 1, sf. 67) Bu, referandumun yaygın bir şekilde uygulanması talebinin, *bütün* örgütü seçim ilkesi üzerinde kurma talebine *ek olarak* ileri sürüldüğüne dikkat çekelim! Elbette, gerçek demokratik örgütlerin teori ve pratiklerini tanımaya pek az olanak bulmuş pratikçileri bu yüzden suçlayacak değiliz. Ama önderlik iddiasında olan *Raboçyeye Dyelo*, bu koşullar altında kapsamlı demokratik ilke üzerine bir kararla yetinirken, buna basitçe "gösteriş peşinde koşmak" değil de ne denir?

f) Yerel ve Rusya Genelini Kapsayan Çalışma

Burada anlatılan örgüt planına, demokratik olmadığı ve komplocu bir karaktere sahip olduğu yollu itirazlar tamamen yersiz de olsa, sık sık ortaya atılan ve yakından incelenmeyi hak eden bir sorunu daha açıklığa kavuşturmak gerekiyor. Bu sorun, yerel çalışma ile Rusya genelini kapsayan çalışmanın karşılıklı ilişkisi sorunudur. Merkezi bir örgütün kuruluşunun, ağırlık noktasının yerel çalışmadan Rusya genelini kapsayan çalışmaya kayınasına neden olmaz mı? Bu, bizim işçi kitleleriyle olan bağımızı ve genel olarak yerel ajitasyon çalışmalarımızın devamlılığını zayıflatarak hareketimize zarar vermez mi? Buna yanıtımız, son yıllarda hareketimizin tam da yerel çalışmaların yerel görevlilerimizi fazlasıyla meşgul etmesinden dolayı sıkıntı çektiği; bu nedenle ağırlık noktasını bir parça Rusya genelindeki çalışmaya kaydırmak gerektiği; böyle bir kaydırmanın bizim kitlelerle olan bağlarımızı ve yerel ajitasyonumuzun sürekliliğini zayıflatmayacağı, aksine güçlendireceğidir. Merkezi ve yerel yayın organları sorununu ele alalım ve okurdan, gazeteciliğin sadece, genel olarak, ölçülemeyecek kadar çok daha geniş ve çok yönlü olan devrimci çalışmayı açıklamaya yarayan bir *örnek* olarak hizmet ettiğini unutmamasını isteyelim.

Kitlesel hareketin birinci evresinde (1896-1898), yerel çalışmanın yürütücüleri, bütün Rusya'ya seslenecek bir yayın organını –*Raboçaya Gazeta*'yı– çıkarma girişiminde bulundular; sonraki evrede (1898-1900), hareket ileri doğru devasa bir adım attı, fakat önder yoldaşların dikkati tamamen yerel organlar üstünde toplanmıştı. Bütün bu yerel yayın organlarının toplamı üzerinden bir hesaplama yapıldığında, aşağı yukarı her aya bir gazete sayısı düştüğü görülür.* Bu, amatörlüğümüzün somut bir göstergesi değil mi? Bu, devrimci örgütümüzün, hareketin kendiliğinden yükselişinin gerisinde kaldığını açıkça göstermiyor mu? A*ynı sayıda* gazete, dağınık yerel gruplar tarafından değil de, bütünlüklü tek bir örgüt tarafından yayımlanmış olsaydı, sadece gücümüzden önemli ölçüde tasarruf etmiş olmakla kalmaz, faaliyetimizin istikrarını ve devamlılığını da çok daha fazla güvenceye almış olurduk. Bu basit düşünce, gerek *etkin olarak* neredeyse salt yerel gazetelerde çalışan (ne yazık ki, durum çoğunlukla bugün de böyle) pratikçiler tarafından, gerekse bu konuda olağanüstü bir Donkişotluk sergileyen yazarlar tarafından çok sık gözden kaçırılıyor. Pratikçi, genelde yerel parti görevlileri için ülke çapındaki bir gazete çalışmasıyla ilgilenmenin "güç"** olduğu ve yerel bir gazetenin olmasının hiç olmamasından iyi olduğu düşüncesiyle yetiniyor. Bu son argüman kuşkusuz, tamamen doğru ve *genel olarak* yerel gazetelerin devasa önemi ve yararını her pratikçi kadar biz de kabul ediyoruz. Ama sorun bu değildir. Sorun, iki buçuk yıl içinde tüm Rusya'da yayınlanmış yerel gazeteler toplamının 30 sayı olmasıyla son derece açık bir ifade bulan dağınıklığımızdan ve amatörlüğümüzden kurtulmanın mümkün olup olmadığı sorunudur. Dolayısıyla, yerel gazetelerin yararı üzerine, tartışma götürmez ama fazlasıyla genel iddialarla sınırlı kalmamak, iki buçuk yıllık deneyimin açıkça gösterdiği olumsuz yanları da saptama cesaretini göstermek gerekir.

* Bkz. *Paris Kongresine Rapor*[49], sf. 14. "O zamandan (1897'den) 1900'ün ilkbaharına değin, değişik yerlerde çeşitli gazetelerin toplam 30 sayısı yayımlanmıştır. ...Ortalama olarak her ay birden fazla sayı yayımlanmıştır."

** Bu yalnızca görünürde bir zorluktur. Gerçekte tüm Rusya'yı kapsayan çalışmanın şu ya da bu işlevini etkin olarak yerine getirme olanağına sahip olmayan yerel bir grup yoktur. "Yapamam deme, yapmak istemiyorum de."

Bu deneyim, bizim koşullarımızda yerel gazetelerin çoğunlukla ilkesel bir istikrarsızlık gösterdiklerini, politik yönden bir değer taşımadıklarını, harcanan devrimci güçler bakımından son derece masraflı, teknik açıdan ise çok yetersiz olduklarını kanıtlamaktadır (burada elbette baskı tekniğini değil, çıkış sıklığını ve düzenliliğini kastediyorum). İşaret edilen bütün bu noksanlıklar rastlantı değil, dağınıklığın kaçınılmaz sonucudur; bir yandan bu dağınıklık, ele aldığımız dönemde yerel gazetelerin ağırlıklı oluşunu açıklarken, diğer yandan bu ağırlıklı oluş da bu dağınıklığı *ilerletmiştir*. Gazetelerinin ilkesel sağlamlığını güvence altına almak ve onu, politik bir yayın organının sahip olması gereken düzeye çıkarmak tek bir yerel örgütün *gücünü* âdeta *aşmaktadır*. Tüm politik yaşamımıza ışık tutacak yeterli materyali toplamak ve bunları değerlendirmek onların *gücünü aşmaktadır*. Fakat özgür ülkelerde, çok sayıda yerel gazetenin gerekliliğini savunmak için kullanılagelen gerekçe; yani, gazetenin yerel işçilerin yardımıyla basımının maliyet düşüklüğü ve yerel halkın daha kapsamlı ve daha hızlı haber alması yönündeki *gerekçe*, bizde deneyimin de gösterdiği gibi, yerel gazetelerin *aleyhine* dönmektedir. Görülüyor ki bu gazeteler harcanan devrimci güçler açısından fazlasıyla masraflı olmakta ve çok basit bir nedenden dolayı *son derece* nadiren çıkarılabilmekteler: Ne kadar küçük olursa olsun *illegal* bir gazete için, gizlilik içinde çalışan, fabrika benzeri büyük bir işletmeyi gerektiren devasa bir aygıta ihtiyaç vardır; ve böylesi bir aygıtı bir zanaatçı atölyesinde üretmek mümkün değildir. İllegal aygıtın ilkelliği ise adım adım (her pratikçi bunun bir yığın örneğini bilir), polisin, gazetenin yayınlanmasını ve bir iki sayısının dağıtılmasını, her şeyi silip süpüren ve çalışmaya en başından başlamak zorunda bırakan *kitlesel* tutuklamalar gerçekleştirmek üzere kullanmasına yol açmaktadır. İyi bir illegal aygıt, devrimcilerin iyi bir profesyonel eğitimden geçmesini ve en sıkı bir biçimde uygulanan bir işbölümünü gerektirir. Bu iki koşul ise, o anda ne kadar güçlü olurlarsa olsunlar tek tek yerel örgütlerin gücünü aşar. Hareketimizin tamamının genel çıkarları (işçilerin ilkesel olarak tutarlı sosyalist ve politik eğitimi) bir yana, özel yerel çıkarlar da *yerel olmayan gazeteler* tarafından *daha iyi savunulacaktır*. Bu yalnızca ilk bakışta paradoksmuş gibi görünür; gerçekte

ise, iki buçuk yıllık deneyimin ortaya koydukları bunu çürütülemez bir biçimde kanıtlamaktadır. Şunu herkes kabul edecektir: 30 sayı gazete çıkarmış bulunan bütün yerel güçler, *bir tek* gazete için çalışmış olsalardı, bu gazete belki 60, hatta 100 sayı çıkabilirdi ve dolayısıyla hareketin salt yerel nitelikteki tüm özellikleri daha bütünlüklü olarak yansıtılmış olacaktı. Kuşkusuz bu tarz bir örgütlülük kolay bir iş değil; yine de onun bir zorunluluk olduğunu kabul etmeliyiz. Her yerel grup onun için kafa yormalı ve dışarıdan bir itki beklemeden, yerel organın -devrimci deneyimimizin gösterdiği gibi büyük ölçüde yanıltıcı olan- erişilebilirliğinin ve yakınlığının çekiciliğine kapılmadan onun gerçekleşmesi için *etkin bir biçimde* çalışması gerekir.

Kendilerini pratikçilere özellikle yakın durduklarını sanan, ama bunun ne kadar yanıltıcı olduğunu görmeyen ve meseleyi, şaşılası sığ ve şaşılası içi boş laflarla; yerel gazeteler gereklidir, bölgesel gazeteleri gereklidir, ulusal gazeteler gereklidir açıklamalarıyla kestirip atan yazarlar pratik çalışmaya olumlu bir hizmette bulunmuyorlar. Elbette bütün bunlar, genel olarak söyleyecek olursak, gereklidir; ama somut bir örgütsel sorun ele alındığı zaman, verili koşulların ve verili anın belirlediği verili durumu da göz önünde bulundurmak gerekir. *Svoboda*'nın (sayı 1, sf. 68) özel olarak "*gazete sorunu* üzerinde durarak" şunları yazması gerçek bir Donkişotluk değil midir: "Bizce, şöyle böyle kayda değer bir işçi yoğunluğunun bulunduğu her yer, kendine ait bir işçi gazetesine sahip olmalıdır. Herhangi bir yerden ithal edilen değil, kendi öz gazetesine." Bu yazar kendi sözlerinin anlamı üzerinde düşünmek istemiyorsa, o halde hiç değilse okur onun yerine bunu yapsın: Rusya'da onlarca, hatta yüzlerce "şöyle böyle kayda değer bir işçi yoğunluğunun bulunduğu yer" var ve gerçekten her yerel örgüt kendi gazetesini çıkarmaya kalkışsaydı, bu amatörlüğümüzün kalıcılaştırılması yönünde ne kadar vahim bir durum doğururdu! Bu dağınıklık, jandarmanın bütün yerel parti çalışanlarını daha faaliyetlerinin başındayken, onlara daha henüz gerçek devrimciler olma fırsatı tanımadan -üstelik "az buçuk ciddi bir çaba" sarf etmeden- yakalamasını ne kadar da kolaylaştırırdı! Rusya çapında çıkacak bir gazetede ise, diye sürdürüyor yazar, fabrikatörlerin hileleri ve

"çeşitli yabancı kentlerdeki fabrika yaşantısının ayrıntıları" okurun ilgisini çekmeyecektir. Oysa, "Oryollu okur, Oryol'a ilişkin meseleleri okumaktan sıkılmayacaktır. Kimin 'yakasına yapışıldığı'nı kimin 'teşhir edildiği'ni bilecek ve yüreği coşkuyla çarpacak". (sf. 69) Evet, evet, Oryollu okurun yüreği coşmakta, ama bizim yazarın düşüncesi de gereğinden çok "coşmakta". Yazarımızın, bu ayrmtıcılığın savunusunun, taktik bakımından doğru olup olmadığını düşünmesi gerekirdi. Fabrika teşhirlerinin gerekliliğinin ve öneminin kavranması konusunda kimsenin gerisinde değiliz, fakat şunu unutmamak gerekir ki, Petersburg'da yayımlanan *Raboçaya Mısl*'daki Petersburg'la ilgili haber ve yazıları okumanın Petersburglulara artık sıkıcı gelmeye başladığı bir noktaya varmış bulunuyoruz. Yerellerdeki tek tek fabrika teşhirleri için her zaman bildirilerimiz vardı ve *bundan böyle de her zaman olmak zorunda*; ama *gazetenin* niteliğini daha yüksek bir düzeye çıkarmak zorundayız ve onu bir fabrika bildirisine indirgememeliyiz. Bir "gazete" için ihtiyacımız olan, fabrika yaşantısının "sıradan ayrıntıları"nın teşhirinden çok, fabrika yaşantısının genel, tipik sorunlarının teşhiridir; *bütün* işçileri ve hareketin bütün önderlerinin ilgisini çekecek özellikle çarpıcı örnekler ışığındaki teşhirlerdir. Onların bilgilerini gerçekten zenginleştirecek, ufuklarını genişletecek ve yeni bir bölgedeki, yeni bir meslek dalındaki işçilerin uyanışına yol açabilecek nitelikte teşhirlerdir.

"Ayrıca, yerel gazetede bir fabrika yönetiminin ya da başka bir resmî makamın bütün kirli işlerini derhal sıcağı sıcağına ortaya çıkarmak mümkündür. Ama bir haber uzakta bulunan ulusal gazeteye ulaşıncaya kadar, sorunun yaşandığı yerde olay artık çoktan unutulmuş olur: 'Ne zaman olmuştu ki bu, kim anımsıyor ki!'" (Agy.) Sorun da bu işte: Kim anımsıyor ki! Aynı kaynaktan öğrendiğimize göre, iki buçuk yıl içinde altı kentte 30 sayı çıkarılmış. Demek ki *bir* kente, ortalama *altı ayda bir, bir sayı* düşmüş! Bizim ölçüp biçmeyen yazarımız, tasavvurunda yerel çalışmanın verimliliğini *üçe katlasa* dahi (ki bu kuşkusuz, *bir* kentin ortalaması dikkate alındığında, yanlış olurdu, çünkü amatörlük çerçevesinde verimliliğin önemli oranda bir gelişme göstermesi imkânsızdır), elde edeceğimiz sonuç, yine sadece iki ayda bir, *bir* sayıdır. Bu da,

"derhal, sıcağı sıcağına"ya hiç de benzemeyen bir durum. Oysa, *tüm Rusya'da* önemsiz ayrıntıları "ortaya çıkarmak" için değil, on dört günde bir, gerçekten öne çıkan son derece tipik durumları teşhir edebilmek için, on yerel örgütün bir araya gelerek aktif işlevlere sahip delegelerini ulusal bir gazetenin çıkarılmasıyla görevlendirmesi yeterli olurdu. Örgütlerimizin içinde bulunduğu durumu bilen hiç kimse bundan kuşku duymayacaktır. Düşmana suçüstü yapmayı -yalnızca lafügüzaf olarak değil, ciddi olarak böyle bir niyet varsa-, illegal bir gazete aklından bile geçiremez. Bu, ancak ve ancak gizlice elden ele dolaşan bir bildiri ile yapılabilir; çünkü böyle bir suçüstünün süresi en fazla bir ya da iki gündür (örneğin sıradan, kısa süreli bir grevi düşünün ya da bir fabrikada yaşanan bir çatışmayı veya bir gösteriyi vb. düşünün).

"İşçiler sadece fabrikada değil, aynı zamanda kentte yaşarlar", diye devam eden yazarımız, Boris Kriçevskiy'nin bile onur duyacağı katılıkta bir tutarlılıkla özelden genele geçiyor. Bir işçi gazetesinin, kentle ilgili sorunları sessizce geçiştirmemesi gerektiğini söyleyerek, belediye meclisleri, kentteki hastaneler, okullar gibi konulara dikkat çekiyor. Talep, kendi başına iyi hoş bir talep, ama yerel gazeteler sorunu üzerine tartışmalarda fazlasıyla sıklıkla sınırlı kalınan içi boş soyutlamayı özellikle açıkça gözler önüne sermektedir. Birincisi, eğer gerçekten "şöyle böyle kayda değer bir işçi yoğunluğunun bulunduğu her yerde" *Svaboda*'nın istediği gibi, kent sorunlarına ayrılmış ayrıntılı bölümleri olan gazeteler çıkıyor olsaydı, bu bizim Rusya koşullarında, kaçınılmaz olarak tam bir ayrıntıcılığa yozlaşırdı. Çarlık otokrasisine karşı Rusya genelinde devrimci bir saldırının önemine ilişkin bilinci zayıflatırdı ve var olmayan bir parlamento konusunda çok şey söylerken, belediye meclislerinden çok az söz eden devrimciler hakkındaki o unutulmaz deyimiyle ünlenmiş olan eğilimin, daha çok gizlenmiş ya da baskılanmış bulunan dayanıklı filizlerini, kökünden sökeceğine beslemiş olurdu. Kaçınılmaz olarak derken kastımız, *Svoboda*'nın bunu değil, tersini istediğini vurgulamaktır. Ancak tek başına iyi niyet yetmez. Kentlerle ilgili meseleleri çalışmamızın tümü açısından doğru bir perspektif içinde aydınlatabilmek için *öncelikle* bu perspektifin tamamen net olması gerekmektedir. Bu perspektifin

yalnızca iddialarla değil, tersine çok sayıda örnekler ışığında kesin bir biçimde belirlenmiş, artık bir *gelenek* sağlamlığına ulaşmış olması gerekmektedir. Biz bunun daha çok uzağındayız; ama kapsamlı bir yerel basını düşünüp konuşmaya başlamadan önce, *öncelikle* bunlara ihtiyaç vardır.

İkincisi, kent sorunlarını gerçekten nitelikli ve ilgi çekici bir şekilde yazmak için, bu sorunları yalnızca kitaplardan değil, gerçekten iyi bilmek gerekir. Ama *bütün Rusya'da* böyle bir bilgi birikimine sahip sosyal demokratlar yok denecek kadar azdır. Bir gazetede (popüler bir broşürde değil) kent ve devlet sorunları üzerine yazı yazabilmek için, işin ehli biri tarafından toplanıp işlenmiş taze, çok yönlü bilgilere sahip olmak gerekir. Ne var ki bu türden materyali toplamak ve işlemek için, herkesin her işi yaptığı ve referandumculuk oynayarak zaman geçiren ilkel bir grubun "ilkel demokrasi"si yetmez. Bunun için, bir uzman yazarlar ve özel muhabirler kadrosuna, her yerle bağı olan, her türden "devlet sırlarını" (ki Rus devlet memurları bunlarla caka satmayı pek sever ve bunları ağızlarından kolayca kaçırırlar) elde edebilecek, bütün "kulislere" sızabilecek bir sosyal demokrat muhabirler ordusuna, "görevleri gereği" her yerde olmakla ve her şeyi bilmekle yükümlü bir insanlar ordusuna ihtiyaç vardır. Ve biz, *her türlü* ekonomik, politik, sosyal, ulusal boyunduruğa karşı mücadelenin partisi olarak, her şeyi bilen insanlardan oluşan böyle bir orduyu toplayabilir, eğitebilir, seferber edebilir ve mücadele hatlarına gönderebiliriz ve bunları yapmalıyız -bu görev daha bizi bekliyor! Oysa bizde, çoğu bölgede, bırakın bu yönde henüz tek bir adım atılmış olsun, genellikle bunların yapılması gerektiğinin *bilincine* bile varılmış değil. Sosyal demokrat basınımızda diplomatik, askerî, dini, kentsel, finansal vb. vb. gibi büyük veya küçük meseleler üzerine yazılmış canlı ve ilginç makaleler, haberler ve teşhir yazıları arayıp bulmaya çalışın: *Hemen hemen hiçbir* şey bulamazsınız ya da çok az şey bulursunuz.* İşte bu

* Bu nedenle, son derece nitelikli yerel yayın organlarının varlığının örnek gösterilmesi bile görüşümüzü doğrulamaktadır. *Yujnıy Raboçiy*[50] örneğin, kesinlikle ilkesizlikle suçlanamayacak olan mükemmel bir gazetedir. Fakat yerel bir harekete sunmayı amaçladığı hizmeti, gazetenin sık çıkamaması ve sık sık yaşanan tutuklamalar nede-

nedenle "ne zaman birileri çıkıp da, şöyle böyle kayda değer bir işçi yoğunluğunun bulunduğu her yerde" fabrikalarda, belediyelerde, devlet aygıtındaki kötülükleri teşhir eden gazetelerin gerekliliği üzerine "bir yığın güzel ve parlak laflar ettiklerinde, her defasında çok öfkeleniyorum!"

Yerel basının ulusal basma ağır basması ya bir eksikliğin ya da bir bolluğun göstergesidir. Hareket henüz büyük çaplı çalışmayı gerçekleştirebilecek güçleri ortaya çıkarmamışsa, hâlâ amatörlüğe saplanıp kalmışsa ve "fabrika yaşamının ayrıntıları" içinde neredeyse boğuluyorsa, eksikliğin göstergesidir. Hareket, çok yönlü teşhir ve çok yönlü ajitasyonu *eksiksiz yerine getirebiliyor* ve dolayısıyla merkezi organın yanı sıra çok sayıda yerel gazeteye ihtiyaç duyuluyorsa, o zaman da bolluğun göstergesidir. Bugün bizde yerel gazetelerin ağır basmasının neyin göstergesi olduğuna herkes kendi karar versin. Ben ise, yanlış anlamalara meydan vermemek için, çıkardığım sonuçları tam olarak formüle etmekle yetinmek istiyorum. Yerel örgütlerimizin çoğunluğu neredeyse tümüyle yalnızca yerel gazeteler düşünmekte ve neredeyse yalnızca onlar için etkin olarak çalışma yürütmekte. Bu normal değil. Tersi olmalıydı: Yerel örgütlerin çoğunluğu asıl olarak Rusya geneline seslenecek bir organ düşünüyor ve ağırlıklı olarak bu organ için çalışma yürütüyor olmalıydı. Bu gerçekleşmediği sürece, harekete çok yönlü bir basın ajitasyonu ile gerçek anlamda az çok hizmet edebilecek durumda olan *tek bir* gazete bile *çıkaramayız*. Bunu başardığımızda ise, gerekli merkezi organ ile gerekli yerel organlar arasında kendiliğinden normal bir ilişki kurulacaktır.

***

İlk bakışta, ağırlık merkezini, yerel çalışmadan Rusya genelindeki çalışmaya kaydırmanın gerekli olduğu sonucunun, özel ekonomik mücadeleye uygulanamazmış gibi görünebilir: İşçilerin

niyle gerçekleştiremedi. Bugün, parti için en acil ihtiyaç olan şey, hareketin temel sorunlarının ilkesel olarak açıklanması ve çok yönlü politik ajitasyon, yerel bir gazetenin gücünü aşıyordu. Ama gazeteyi özellikle iyi kılan, örneğin maden sahiplerinin konferansı üzerine, işsizlik üzerine makaleleriydi. Ve tam da bunlar, salt yerel nitelikte malzemeler değildi ve yalnızca güneyi değil tüm Rusya'yı ilgilendiren niteliğe sahiplerdi. Bu makaleler, Sosyal demokrat basınımızın tümünde görülmemiş türdendi.

dolaysız düşmanları burada tek tek işverenler ya da işveren gruplarıdır. Ve bunlar, politik mücadeledeki doğrudan düşmanımız olan Rus hükümeti gibi tümüyle askerî, katı merkeziyetçi, en ufak ayrıntısına dek tek bir irade tarafından yönetilen bir örgütü en ufak bir biçimde andıran herhangi bir örgütte bir araya gelmiş değiller.

Ama durum böyle değil. Ekonomik mücadele –ki biz bunu defalarca belirttik–mesleki bir mücadeledir; bu nedenle de işçilerin işyerlerine göre değil, mesleklerine göre birleşmelerini gerektirir. İşverenlerimiz her türlü dernek ve kapitalist sendika içinde ne kadar hızlı birleşirlerse, bu mesleki birlik de o denli acil bir zorunluluk haline gelir. Bizim parçalanmışlığımız ve amatörlüğümüz, Rusya'nın tamamını kucaklayan, bütün Rusya işçi sendikalarının yönetimini üstlenebilecek yetenekte birleşik bir devrimciler örgütünün varlığını zorunlu kılan bu birleşmeye doğrudan engel olmaktadır. Yukarıda bu amaç için gereken örgüt tipinden söz ettik, şimdi basın sorunumuza ilişkin kısa bir eklemede bulunalım.

Her sosyal demokrat gazetenin sendikal (ekonomik) mücadeleye bir *bölüm* ayırması gerektiğinden kimsenin kuşkusu olacağını sanmam. Ama sendikal hareketteki büyüme, bir sendika basını üzerinde düşünme zorunluluğunu da beraberinde getiriyor. Ancak Rusya'da sendika gazetelerinin, çok az sayıda istisnalar dışında şimdilik henüz söz konusu olamayacağına inanıyoruz. Günlük ekmeğimizi bile sık sık bulamazken bu bir lüks olurdu. Çünkü illegal çalışmanın koşullarına uygun olan ve şimdiden bir ihtiyaç haline gelmiş sendika basınının bizdeki biçimi *sendika broşürleri* olmalıdır. Bu broşürlerde, *legal** ve illegal materyalin toplanma-

* Legal materyal bu bakımdan özellikle önemlidir. Ne var ki biz, bu materyali sistemli biçimde toplama ve kullanma yeteneği yönünden özellikle geri durumdayız.

Biraz eli yüzü düzgün bir sendika broşürü yazmak için tek başına legal materyalin yeterli olduğunu, illegal basının ise tek başına yetmeyeceğini söylemek abartı olmayacaktır. İşçilerden, örneğin *Raboçaya Mısl*'ın ele aldığı türden sorunlara ilişkin illegal materyal topladığımız zaman, hem bir devrimcinin çok fazla enerji harcamasına neden oluyoruz (ki bu durumda legal olarak çalışan bir kişi onun yaptığı bu işi kolaylıkla yapabilir) hem de asla işe yarar materyale ulaşamıyoruz. Çünkü genellikle büyük fabrikanın yalnızca bir bölümünü ve yaptıkları işin genel koşul ve normlarını değil, yine neredeyse yalnızca ekonomik sonuçlarını bilen işçiler, fabrikanın büro personelinin, müfettişinin, hekiminin vb. sahip olduğu ve büyük oranda küçük

sı ve sistematik olarak derlenmesi gerekirdi: Belirli bir sanayi dalındaki çalışma koşulları üzerine; bu konuda Rusya'nın çeşitli bölgelerindeki farklılıklar üzerine; söz konusu meslekteki işçilerin temel talepleri üzerine; bu meslekle ilgili yasal düzenlemelerdeki eksiklikler üzerine; bu meslek dalındaki işçilerin ekonomik mücadelesinin dikkate değer önemli gelişmeleri üzerine; sendikal örgütlenmelerinin başlangıcı, mevcut durumu ve ihtiyaçları üzerine vb. Böyle broşürler, birincisi, sosyal demokrat basınımızı, yalnızca belirli bir branştaki işçileri özel olarak ilgilendiren bir yığın mesleki ayrıntıyı işlemekten kurtarırdı. İkincisi, sendikal mücadeledeki deneyimlerimizin sonuçlarının kaydını tutardı; bugün bir yığın bildiri ve bölük pörçük haberler içinde âdeta kaybolup giden materyali toplar ve genelleştirirdi. Üçüncüsü, ajitatörler için bir tür rehber olarak hizmet ederlerdi; çünkü çalışma koşulları nispeten yavaş değişmekte ve dolayısıyla belirli bir meslekteki işçilerin taleplerinde çok büyük değişiklikler olmamaktadır (Moskova bölgesi dokumacılarının 1885'teki talepleriyle Petersburg bölgesi dokumacılarının 1896'daki taleplerini karşılaştırın). Ve bu talepleri ve gereksinimleri dile getiren bir broşür, geri kalmış bölgelerde veya geri düzeydeki işçi katmanları arasında ekonomik ajitasyon için yıllarca mükemmel bir kılavuz olarak işlev görebilirdi. Bir bölgedeki başarılı grev örnekleri, bir yerdeki daha iyi yaşam düzeyine, daha iyi çalışma koşullarına dair bilgiler, başka bir yerlerdeki işçileri yeniden hep yeniden mücadele etmeye teşvik ederdi. Dördüncüsü, sosyal demokrasi, sendikal mücadeleyi yaygınlaştırma inisiyatifini

gazete haberlerinde ve sanayi, tıp, zemstvo vb. gibi özel yayınlarda dağılmış bulunan bilgiyi edinme olanaklarına sahip değiller.

Bu alanda edindiğim ve asla tekrarlamayacağım "ilk deneyimimi" tüm canlılığıyla anımsıyorum. Kendimi, haftalar boyunca sıkça ziyaretime gelen bir işçiyi, çalıştığı devasa fabrikadaki koşulların tüm yönleri üzerine "sorgulamaya" adadım. Gerçi, olağanüstü çabalardan sonra (bir tek fabrikanın!) anlatımı için gerekli bilgileri toplayabildim, ama bu görüşmelerin bazısının bitiminde işçi bana, alnının terini silerek ve gülümseyerek, "fazla mesai yapmak, sorularınızı yanıtlamaktan daha kolay" diyordu.

Devrimci mücadeleyi ne denli büyük bir enerjiyle yürütürsek, hükümet o ölçüde "sendikal" çalışmaların bir kısmını yasallaştırmak zorunda kalacak ve böylece yükümüzün bir kısmı hafifleyecektir.

kendi üstüne almasıyla ve böylece Rus sendikal hareketi ile sosyalizm arasındaki bağı güçlendirmesiyle, aynı zamanda sendikal çalışmamızın sosyal demokrat çalışmamızın bütünü içinde ne çok küçük ne de çok büyük bir yer tutmasını sağlamış olurdu. Bir yerel örgüt, diğer kentlerin örgütlerinden kopuksa eğer, doğru oranı tutturması çok zordur, hatta neredeyse olanaksızdır (ve *Raboçaya Mısl* örneği, trade-unionculuğun ne denli büyük bir abartısına varılabileceğini gösteriyor). Ama Marksist görüşü kararlılıkla savunan, politik mücadelenin tamamını yöneten, profesyonel bir ajitatörler kadrosuna sahip, tüm Rusya'yı kapsayan bir devrimciler örgütü, bu doğru oranı belirlemede hiçbir zaman zorluk çekmeyecektir.

V

Tüm Rusya İçin Bir Politik Gazete Planı

Bizi, "teoriyi pratikten ayırarak ölü bir öğretiye dönüştürmeye" eğilimli olmakla suçlayan B. Kriçevskiy "bu konuda *İskra*'nın en büyük hatası", diye yazıyor (*Raboçyeye Dyelo*, sayı 10, sf. 30), "onun, partinin tamamını kucaklayan bir örgüt 'planı'ydı" ("Nereden Başlamalı?" makalesi kastediliyor). Martınov da onu, "İskra'nın, sıradan günlük mücadelenin ilerleyişinin önemini, parlak ve tamamlanmış fikirlerin propagandasına kıyasla küçümseme eğilimini... 4. sayıdaki 'Nereden Başlamalı?' makalesinde önerdiği parti örgütü planı ile taçlandırdığını" söyleyerek destekliyor (agy., sf. 61). Nihayet, bu "plan"ın (tırnaklar, plana karşı alaycı yaklaşımı ifade etmek için) öfkelendirdiği kişilerin arasına yakın bir tarihte L. Nadejdin de katıldı. Elimize henüz geçen "Devrim Arifesi" broşüründe (artık tanımakta olduğumuz "devrimci-sosyalist grup" *Svoboda* tarafından yayınlandı), "şu anda, bütün ipleri bir tüm Rusya gazetesinde toplanan bir örgütten söz etmek, masa başı düşünceler üretmek ve masa başı çalışmayı körüklemek anlamına" (sf. 126) geldiği ve bunun "masa başıcılığın" vb. bir belirtisi olduğu söyleniyor.

Teröristimizin, "sıradan günlük mücadelenin ilerleyişi"nin savunucuları ile dayanışma göstermesi, politika ve örgütlenmeye ilişkin bölümlerde bu yakınlığın köklerine indiğimizden, bizim

için şaşırtıcı değil. Fakat peşinen belirtmeliyiz ki yalnızca L. Nadejdin, bir tek kendisi, hoşuna gitmeyen bu makalenin düşünce akışını özenle takip etmeye, onu kavramaya ve nesnel bir şekilde yanıtlamaya çalıştı. Oysa *Raboçyeye Dyelo*, meselenin kendisine dair hiçbir şey söylememiş, koca bir yığın utanmazca demagojik taşkınlıklarla sorunu karmaşık bir hale getirmeye çalışmıştır. Ve bunu yapmaktan hoşlanmasak da, öncelikle bu Augeas ahırını* temizlemekle uğraşmamız gerekecek.

a) "Nereden Başlamalı?" Makalesinden Kim Alındı?

Raboçyeye Dyelo'nun üzerimize saldırırken kullandığı ifade ve yaygaralardan küçük bir seçki sunmak istiyoruz. "Bir parti örgütü bir gazete aracılığı ile yaratılamaz, tam tersine..." "Partinin *üstünde* ve *onun denetiminin dışında* bulunan ve kendi ajan kadrosu sayesinde partiden bağımsız olan bir gazete..." "*İskra*'nın kendisinin de bağlı olduğu ve fiilen var olan sosyal demokrat örgütlerini unutabilmesi hangi mucize eseri olabildi?..." "Sağlam ilkelere ve buna uygun bir plana sahip olanlar, partinin reel mücadelesinin de en üst düzey düzenleyicileridir ve planlarının uygulanmasını ona dikte ederler..." "Plan, yaşayan diri örgütlerimizi ruhlar alemine sürüyor ve gerçeğe aykırı bir ajanlar ağını hayata geçirmek istiyor..." "İskra'nın planı hayata geçirilirse, oluşmakta olan Rusya Sosyal Demokrat İşçi Partisi'nin bütün izlerinin silinmesine yol açar..." "Propaganda organı, tüm pratik devrimci mücadelenin denetlenemez otokratik yasa yapıcısı haline gelir..." "Partimiz, *tamamen* özerk bir yazı kurulunun boyunduruğu altına alınmaya karşı nasıl bir tutum almalıdır?" vb. vb.

Okurun, bu alıntıların içeriğinden ve tonundan da anlayacağı gibi, *Raboçyeye Dyelo* bir *kırgınlık* içinde. Ama bu kırgınlığı kendi

* *Augeas ahırı*: Mitolojik bir kavram. Kral Ellis'in oğlu Augeas, ülkenin en büyük ahırlarının sahibidir, ama bunları hiç temizletmemiştir. Herkül'e verilen görevlerden biri de bu ahırları tek bir günde temizlemek olmuştur. Augeas ahırı, günümüzde çok kirli bir ortamı ifade etmek için kullanılır. "Augeas ahırını temizlemek" siyasi retorikte de kullanılagelen bir deyimdir. Genellikle yolsuzluklara ya da istenmeyen durumlara karşı kararlılıkla mücadele ve ciddi bir temizlik, ayıklama anlamında kullanılır. –çev.

adına değil, güya *Iskra*'nın ruhlar âlemine sürmek ve hatta bütün izlerini silmek istediği parti komitelerimiz ve örgütlerimiz adına duyuyor. Ne korkunç, bir düşünün! Yalnız tuhaf olan bir nokta var. "Nereden Başlamalı?" adlı makale Mayıs 1901'de yayımlandı, *Raboçyeye Dyelo*'nun makaleleri Eylül 1901'de; şu anda ise 1902'nin Ocak ayının ortasındayız. Bu 5 aylık süre içinde (Eylül'den önce ve sonra) partinin *tek bir* komitesi ve *tek bir* örgütü, kendisini ruhlar âlemine sürmek isteyen bu canavara karşı resmen bir protestoda bulunmuş değil! Oysa aynı süre içinde gerek *İskra*'da, gerekse yerel ve yerel olmayan diğer pek çok yayın organında, Rusya'nın dört bir köşesinden gelen onlarca, yüzlerce haber yayımlandı. Nasıl oluyor da *İskra*'nın ruhlar âlemine sürmeye kalkıştığı taraflar bunu fark etmedi ve alınmadı da üçüncü bir şahıs alındı?

Bu, komitelerin ve diğer örgütlerin "demokrasicilik" oyunu ile değil, gerçek çalışmayla meşgul olmalarından kaynaklanan bir durumdur. Komiteler, "Nereden Başlamalı?" başlıklı makaleyi okudular ve bunun, "*inşasına her yönden girişilebilmesi için* belirli bir örgütlenme planını hazırlamak" girişimi olduğunu gördüler. Ve "bütün" bu "yönlerden" *hiçbirinin*, gerekliliğine ve mimari planının doğruluğuna ikna olmadıkça "inşaya girişmeye" yanaşmayacağını çok iyi bildiklerinden ve gördüklerinden, elbette, *İskra*'da şu açıklamayı yapan insanların yüzsüzce davranışından alınmayı akıllarına getirmediler: "Sorunun ertelenemez aciliyeti karşısında, kendi açımızdan, yayına hazırlanmakta olan bir broşürde daha ayrıntılı olarak geliştireceğimiz bir planın taslağını yoldaşların dikkatine sunmaya karar verdik." Soruna ciddi bir yaklaşımda bulunulsaydı, yoldaşların, kendilerine sunulmuş planı *benimsemeleri* halinde ona "boyun eğdikleri" için değil, aksine ortak davamız için onun gerekliliğine inandıkları için bu planı uygulayacaklarını ve bu "taslağı" (ne kadar iddialı bir sözcük, değil mi?) *benimsememeleri* halinde bu taslağın basitçe bir taslak olarak kalacağını anlamamak mümkün müydü? Bir plan taslağına karşı, sadece onu "didikleyerek" ve yoldaşlara bu planı reddetmeleri tavsiyesinde bulunarak değil, bunun yanı sıra devrimci dava içindeki az deneyimli insanları, *sırf* "yasa yapma", "üst düzey düzenleyiciler" olarak ortaya çıkma *cüretinde bulundukları için*, yani bir planın taslağını *önerme*

cüretinde bulundukları için taslağı hazırlayanlara karşı *kışkırtarak* mücadele etmek demagoji değil midir? Yerel görevlileri daha kapsamlı anlayışlar, görevler, planlar vb. düzeyine *yükseltmenin bir* girişimi karşısında, bu görüşlerin yanlış olduğu itirazıyla kalınmayıp, "daha yüksek bir düzeye çıkarılmak" isteniyoruz diye bir de "alınganlık" gösterilirse, partimizin gelişip ilerlemesi mümkün mü? L. Nadejdin de planımızı "didikledi", ama, artık yalnızca politik görüşlerin tam bir safdilliği ya da ilkelliği ile açıklanamayacak olan bir demagoji derekesine düşmedi; "partinin denetlenmesi" suçlamasını başından itibaren ve kararlı bir biçimde reddetti. Bu nedenle Nadejdin'in plana ilişkin eleştirilerine nesnel olarak yanıt verilebilir ve verilmelidir; oysa *Raboçyeye Dyelo*'ya ancak onu ciddiye almadan yanıt verilebilir.

Ne var ki kendini "otokrasi" ve "boyun eğme" yaygarası koparacak kadar alçaltan bir yazara duyduğumuz küçümseme, bizi, bu tür insanların okurlarda yarattığı kafa karışıklığını açıklığa kavuşturma yükümlülüğünden kurtarmıyor. İşte bu noktada, "kapsamlı demokrasi" hakkındaki o beylik lafların ne menem bir şey olduğunu herkese açıkça gösterebiliriz. Komiteleri unutmakla, onları ruhlar âlemine sürmek istemekle veya buna kalkışmakla vb. suçlanıyoruz. Gizlilik koşulları nedeniyle okura komitelerle olan gerçek ilişkilerimiz konusunda *neredeyse hiçbir somut bilgi veremezken* bu suçlamalara nasıl yanıt verebiliriz? Ağır ve kitleyi kışkırtan suçlamalar ileri süren insanlar, utanmazlıkları nedeniyle, bir devrimcinin kurmuş olduğu, kurmakta ve kurmaya çalışmakta olduğu ilişkileri ve bağları tüm gözlerden özenle saklama yükümlülüklerini küçümsemeleri nedeniyle bizden daha avantajlı durumda bulunuyorlar. Elbette, bu tür insanlarla "demokrasi" alanında rekabete girişmeyi kesin olarak reddediyoruz. Partinin bütün sorunlarından haberdar olmayan okura gelince, ona karşı görevimizi yerine getirmenin tek yolu, var olanı ve *im Werden*'i* değil, artık geçmişe ait olduğundan, anlatılmasında sakınca bulunmayan, olmuş olanın *küçük* bir *parçasını* anlatmaktır.

* Olmakta olanı, oluş halindekini. Lenin bu sözcüğü Almanca olarak kullanmıştır. –çev.

Bund "gaspçı"lığımıza* göndermelerde bulunuyor, "Yurtdışı Birliği" bizi, partinin her türlü izini silmeye çalışmakla suçluyor. Buyurun, beyler. Geçmişe ilişkin *dört olguyu* okurun dikkatine sunduğumuz zaman, son derece hoşnut kalacaksınız.

Birinci olgu:** Partimizin kuruluşuna ve parti kongresine bir delegenin gönderilmesi kararına doğrudan katılmış olan "mücadele birlikleri"den birisinin üyeleri, *İskra* grubunun bir üyesiyle yaptıkları görüşmede, hareketin bütününe hizmet edecek işçilere yönelik özel bir kitap dizisinin çıkarılması konusunda anlaşmaya varır. Kitap dizisini çıkarma girişimi başarıya ulaşmaz ve bu dizi için yazılmış olan "Rus Sosyal Demokratlarının Görevleri" ile "Yeni Fabrika Yasası" adlı broşürler de dolambaçlı yollardan ve üçüncü şahıslar aracılığıyla yurtdışına ulaşır; orada da yayımlanır[52].

İkinci olgu: *Bund*'un Merkez Komitesi üyeleri, *İskra* grubundan bir üyeye, o zamanlar *Bund*'un "Yazın Laboratuvarı" olarak adlandırdığı bir oluşumu gerçekleştirme önerisinde bulunurlar. Üstelik *Bund* üyeleri, bu oluşumun yaratılamamasının hareketimizi hızla geriye düşürebileceğini belirtirler. Görüşmeler, "Rusya'da İşçi Davası"*** adlı broşürün yayımlanmasıyla sonuçlanır.

Üçüncü olgu: *Bund* Merkez Komitesi, bir taşra kenti üzerinden *İskra* grubunun bir üyesine, yeniden yayın hayatına başlatılması planlanan *Raboçaya Gazeta*'nın redaktörlüğünü üstlenme önerisinde bulunur ve öneri elbette kabul edilir. Daha sonra bu öneri değiştirilir: Yazı kurulunun bileşiminde yeni bir düzenleme yapılması planı karşısında çalışmalara katkı sunma önerisi getirilir. Kuşkusuz, bu öneri de kabul edilir.[54] Gazeteye makaleler gönderilir (kopyalarının saklanması başarıldı): Doğrudan Bernsteincılığa, legal yazında ve *Raboçaya Mısl*'da gözlenen sapmaya karşı

* *İskra*, sayı 8. Rusya ve Polonya Genel Yahudi Birliği Merkez Komitesi'nin ulusal soruna ilişkin makalemize verdiği yanıt.

** Bu olguları kasıtlı olarak gerçekleştikleri sırayla sunmuyoruz.[51]

*** Bu arada, söz konusu broşürün yazarı şu açıklamayı yapmamı rica etti: Daha öncekiler gibi, bu broşürün de "Emeğin Kurtuluşu" grubu tarafından çıkarılacağını düşünerek, onu "Yurtdışı Birliği"ne göndermiş (çeşitli nedenlerden dolayı o sıralarda –Şubat 1899– yazı kurulunda gerçekleşmiş olan değişikliğin bilgisine sahip değildi). Broşür en yakın tarihte "Birlik"[53] tarafından yeniden yayımlanacaktır.

bir protesto içeren "Programımız" başlıklı makale; "En Önemli Görevimiz" ("düzenli olarak yayınlanan ve bütün yerel gruplarla sıkı bir bağ kuracak olan bir parti yayın organının yaratılması"; hüküm süren "amatörlüğün" zararları); "Acil Bir Sorun" (ortak bir yayın organını kurmaya başlamadan önce, *ilkin* yerel grupların eylemlerini geliştirmek gerektiğine dair itirazın analizi; "devrimci örgütün" öncelikli önemi konusunda, "örgütü, disiplini ve gizlilik tekniklerini mükemmellik derecesinde gelişkin bir düzeye yükseltilmesi"nin zorunluluğu konusunda ısrar).

Dördüncü olgu: Partimizin ikinci olağan kongresini hazırlamakla görevlendirilmiş komitenin bir üyesi, *İskra* grubundan bir üyeye kongre programını bildirir ve bu grubu, yeniden yayın hayatına geçirilecek olan *Raboçaya Gazeta*'nın redaktörlük görevine aday gösterir. Söz konusu üyenin deyim yerindeyse bu önadımı, daha sonra, üyesi olduğu komite ve *Bund* Merkez Komitesi tarafından da onaylandı.[55] *İskra* grubu kongrenin yeri ve zamanı konusunda bilgilendirilir, ama grup (bu kongreye bir delege gönderilmesinde çeşitli nedenlerden ötürü bir aksiliğin çıkıp çıkmayacağından emin olamadığı için) kongre için bir de yazılı rapor hazırlar. Bu raporda, tam bir dağınıklığın hüküm sürdüğü böylesi bir dönemde, sadece bir merkez komitesi seçerek birleşme sorununu yalnızca çözememekle kalmayacağımız, ayrıca –gizlilik önlemlerine uymada egemen olan yetersizlik göz önünde bulundurulduğunda, çok daha güçlü bir olasılık olan, örgütün yeniden aniden ve tamamen çökertilmesi durumunda– partinin kuruluşuna dair büyük fikri gözden düşürme tehlikesi yaşayacağımız düşüncesi savunuldu. Ve bu nedenle de işe, bütün komitelere ve geriye kalan bütün örgütlere yönelik –bütün komiteleri *gerçekten fiilen* birleştirecek ve tüm hareketi yönetecek bir önderler grubunu gerçek anlamda yetiştirecek olan– merkezi yayın organının yeniden hayata başlamasını desteklemeye davet eden bir çağrıyla başlanması gerektiği; ve bu şekilde komiteler tarafından yaratılmış grubun, sağlamlaşıp güçlendiğinde, bir merkez komitesine dönüştürülmesi, komiteler ve parti için zor olmayacağı dile getirildi. Fakat bir baskın ve tutuklamalar dalgası nedeniyle parti kongresi gerçekleştirilemedi ve raporun, aralarında bir komitenin temsilci-

lerinin de bulunduğu sadece çok az sayıda yoldaş tarafından okunduktan sonra güvenlik nedeniyle yok edilmesi gerekti.

Şimdi okur, *Bund*'un bulunduğu türden sahtekârlık imaları ya da *Raboçyeye Dyelo*'nun komiteleri ruhlar âlemine sürgün ettiğimize ve parti örgütünün yerine *bir* gazetenin düşüncelerini yayan bir örgüt "koymak" istediğimize dair beyanları türünden yöntemlerin niteliği konusunda kendisi karar versin. *Defalarca yaptıkları çağrılar üzerine,* ortak çalışma için belirlenmiş bir planın kabul edilmesinin gerekli olduğunu tartıştığımız işte tam da bu komitelerdi. Bu planı, *Raboçaya Gazeta* için hazırlanmış makalelerde ve kongre için hazırlanan raporda tam da parti örgütü için geliştirdik ve bunu yine, partide, partinin (fiilen) yeniden inşasının inisiyatifini ellerine alacak kadar etkili bir konumda bulunan yoldaşların talebi üzerine yaptık. Ve ancak parti örgütünün, partinin merkezi yayın organını *bizimle birlikte resmen* yeniden çıkarmanın her *iki* girişimi de başarısızlığa uğradıktan sonra, yoldaşlarımız *üçüncü* bir girişim halinde yalnızca belirsiz varsayımlara değil elde edilmiş *deneyimin* belirli sonuçlarına sahip olmaları için, *gayriresmi* bir organ çıkarmayı doğrudan görevimiz bildik. Bugün, bu deneyimin kimi sonuçları bütünüyle karşımızda durmaktadır ve bütün yoldaşlar, kendimize biçtiğimiz görevin doğru olup olmadığını ve bazı kimselerin "ulusal" sorundaki tutarsızlıklarını, bazı kimselerin de ilkesiz yalpalamalarının kabul edilemezliğini kanıtladığımız için duydukları öfkeyle, en yakın geçmiş hakkında bilgi sahibi olmayanların aklını karıştırmaya çalışan kimseler hakkında ne düşünülmesi gerektiğini rahatça değerlendirebilirler.

b) Bir Gazete, Kolektif Bir Örgütleyici Olabilir mi?

"Nereden Başlamalı?" makalesinin özünü, *tam da* bu sorunu ortaya atması ve ona olumlu bir yanıt vermesi oluşturuyor. Bildiğimiz kadarıyla bu sorunu nesnel olarak incelemeye ve ona olumsuz bir yanıtın verilmesi gerektiğini kanıtlamaya çalışan tek girişim L. Nadejdin'e ait ve onun öne sürdüğü gerekçeleri buraya kısaltınadan aktarıyoruz:

"*İskra*'nın (sayı 4) Rusya geneline seslenecek bir gazetenin gerekli olduğu sorununu ortaya atması pek hoşumuza gidiyor, fakat bu sorunun "Nereden Başlamalı?" başlığını taşıyan bir makalenin konusu olmasını kesinlikle kabul etmiyoruz. Bu kuşkusuz, son derece büyük önem taşıyan konulardan biridir; ne var ki devrimci an için kurulacak bir mücadele örgütünün temeli, ne onunla, ne bir dizi popüler bildiriyle ne de dağ kadar bir bildirgeler yığınıyla atılabilir. Yerellerde güçlü, politik örgütlerin inşasına girişmek gerekiyor. Bunlara sahip değiliz. Kitleler neredeyse salt ekonomik bir mücadele verirken, biz asıl olarak eğitimli işçiler arasında çalıştık. *Tek tek yerellerde güçlü politik örgütler oluşturulamazsa, ne kadar mükemmel olursa olsun Rusya genelinde çıkacak bir gazetenin ne anlamı olabilir?* Yanan bir çalı; kendi kendine yanan, asla sönüp küle dönüşmeyen ama kimseyi de tutuşturmayan bir çalı! *İskra*, insanların, gazete için faaliyet yürütürken onun etrafında toplanacağını ve örgütleneceğini sanıyor. *Oysa daha somut bir mesele için toplanmaya ve örgütlenmeye çok daha yatkın olacaklardır!* Böylesi daha somut bir mesele olabilir ve olmak zorundadır: Yaygın bir biçimde yerel gazeteler çıkarmak; işçileri derhal gösterilere hazırlamak, yerel örgütlerin işsizler arasında kesintisiz çalışma yürütmesi (işsizler arasında yorulmaksızın bildiriler ve broşürler dağıtmalı, toplanma ve hükümete karşı protesto gösterileri düzenleme çağrıları yapılmalı vb.). Tek tek yerellerde canlı politik bir faaliyete girişilmesi gerekiyor ve bu reel zemin üzerinde birleşme zorunluluğu doğduğu zaman da bu, yapay, kâğıt üzerinde bir birlik olmayacaktır. Yerel faaliyetin bu şekilde birleştirilip Rusya genelindeki bir meseleye dönüştürülmesi gazetelerle sağlanabilecek bir şey değildir! (*Devrim Arifesi*, sf. 54)

Bu uzun soluklu tiratta hem planımızın yazar tarafından değerlendirilmesinin hem de İskra'ya karşı öne sürülen bakış açısının genel olarak yanlış olduğunu özellikle açık bir biçimde gösteren yerlerin altını çizdik. Tek tek yerellerde güçlü politik örgütler ortaya çıkarılmazsa, ne kadar iyi olursa olsun Rusya genelinde çıkan bir gazetenin de bir önemi olmayacaktır. Tamamen doğru. Ama mesele tam da o ki, güçlü politik örgütler *ortaya çıkarmanın başkaca bir yolu yok*. Yazar, *İskra*'nın "planı"nı açıklamaya *geçmeden önce* yaptığı en önemli izahatı gözden kaçırdı: "Bütün güçleri bir araya getirebilecek, kendini *yalnızca yönetim olarak adlandırmakla kalmayan*, hareketi gerçekten yöneten; yani *her protestoyu ve*

her türlü öfke patlamasını desteklemeye ve bunlardan tayin edici mücadeleye uygun güçlerin çoğalması ve güçlenmesi amacıyla yararlanmaya *her daim hazır olan* devrimci bir örgütün kurulması çağrısı" zorunludur. Şimdi, Şubat ve Mart olaylarından sonra, herkes bununla hemfikir olacaktır, diye devam ediyor *İskra*, ama ihtiyacımız olan *sorunun* ilkesel değil, *pratik bir çözüme* kavuşmasıdır; herkesin derhal *çeşitli yönlerden* inşasına girişebilmesi için, belirli bir örgüt planının derhal hazırlanması zorunludur. Oysa şimdi bizi pratik çözüm noktasından, ilkesel olarak doğru, tartışma götürmez, büyük, ama geniş işçi kitleleri için yetersiz ve tamamen anlaşılmaz olan "güçlü politik örgütler ortaya çıkarmak!" tezine tekrar gerisin geriye çekmeye çalışıyorlar. Artık mesele bu değildir saygıdeğer yazarımız, aksine mesele, *işte bunların nasıl* oluşturulacağı ve ortaya çıkarılacağıdır!

"Kitleler neredeyse salt ekonomik bir mücadele verirken, asıl olarak eğitimli işçiler arasında" çalıştığımız doğru değil. Bu şekilde ifade edildiğinde bu cümle, *Svoboda* için karakteristik ve kökten yanlış olan, eğitimli işçiyle "kitle"yi bir karşı karşıya getirmeye dönüşüyor. Bizde eğitimli işçiler de "neredeyse salt ekonomik bir mücadele verdiler". İşin bir yönü bu. Diğer yönü ise, hem eğitimli işçiler arasından hem de aydınlar arasından bu mücadele için önderler *yetiştirilmesine* katkıda bulunmadığımız sürece, kitleler politik mücadele yürütmeyi hiçbir zaman öğrenmeyecekleridir. Ne var ki böyle önderler *yalnızca ve yalnızca*, politik yaşamımızın *tüm* yönlerinin, farklı sınıflardan ve farklı nedenlerle girişilen *bütün* protesto ve mücadele deneylerinin sistematik ve gündelik bir değerlendirilmesiyle yetiştirilebilirler. Bu nedenle, "politik örgütlerin ortaya çıkarılmasından" bahsedip aynı zamanda politik bir gazetenin "kırtasiye işi"yle "yerellerdeki canlı politik faaliyeti" *karşı karşıya getirmek*, sadece gülünçtür! *İskra* gazete "planı"nı işte tam da, işsizler hareketi olduğu kadar köylü ayaklanmalarının, Zemstvolardaki insanların hoşnutsuzluğunun, "halkın çarlığın kolluk güçlerinin zulümlerine karşı öfkesi"nin vb. de desteklenmesi için böyle bir "mücadeleye hazırlıklılığı" yaratma "planı" üzerine kurmuştur. Hareketi tanıyan herkes, yerel örgütlerin büyük çoğunluğunun bunu *akıllarına bile getirmediğini*, dahası, burada "canlı

politik bir faaliyet"e ilişkin işaret edilenlerin birçoğunun herhangi bir örgüt tarafından *henüz bir kez olsun* hayata geçirilmediğini; örneğin dikkatleri, Zemstvo içindeki aydınlar arasında büyümekte olan hoşnutsuzluğa ve artan protestolara çekme çalışmalarının, hem Nadejdin'de ("Aman Tanrım, yoksa bu organ Zemstvocular için mi çıkıyor?", *Devrim Arifesi*, sf. 129) hem de ekonomistlerde (*İskra*, sayı 12'deki mektup) ve birçok pratikçide büyük bir şaşkınlık yarattığını yakından bilir. Bu koşullar altında, işe *ancak*, insanları bütün bunlar *üzerinde düşünmeye*, kaynaşmanın ve aktif mücadelenin en ufak belirtilerini birleştirmeye ve genelleştirmeye sevk etmekle "başlamak" mümkündür. Sosyal demokrat görevlerin değersizleştirildiği günümüzde "canlı politik faaliyet"e *başlamak*, *yalnızca ve yalnızca*, canlı politik bir ajitasyon ile *mümkündür*; bu da sık yayınlanan ve düzenli dağıtılan tüm Rusya için gazete olmadan yapılamaz.

İskra'nın "plan"ında bir "masa başıcılık" belirtisi görenler, planın esas özünü kesinlikle anlamamışlardır; çünkü günümüz açısından en uygun araç olarak önerilen şeye amaç olarak baktılar. Bu kimseler, planı açık bir şekilde somutlaştırmak için yapılan iki kıyaslama üzerinde düşünme zahmetinde bulunmadılar. Tüm Rusya'ya seslenecek politik bir gazetenin kurulması –deniyordu *İskra*'da–, ona dayanarak örgütü (yani, her protestoyu ve her öfke kıvılcımını desteklemeye daima hazır devrimci örgütü) ısrarla geliştirebileceğimiz, derinleştirebileceğimiz ve genişletebileceğimiz *en önemli kılavuz* olmalıdır. Lütfen söyleyin; duvarcılar, olağanüstü büyük ve eşi görülmedik bir yapının inşası için çeşitli yerlere tuğlalar yerleştirmeye koyuldukları zaman; tuğlaların doğru yerini işaret edecek, ortak faaliyetin nihai amacına işaret eden, yalnızca her bir tuğlanın değil, her bir tuğla parçacığının da bir öncekine ve bir sonrakine uyumlu bir bağlantı içinde tamamlanmış ve her şeyi kapsayan bir hattaki son boşluğu da dolduracak şekilde kullanılmasına olanak tanıyan bir ip çekmek "masa başıcılık" mıdır? Ve parti yaşamımızda tam da, tuğlalarımız ve duvarcılarımız varken, tek eksiğimizin, herkesin görebildiği ve takip edebileceği bir kılavuz ip olduğu bir durum yaşamıyor muyuz? Varsın, kılavuz çizgiyi çekerek komuta etmeye kalkıştığımız yaygarasını koparsın-

lar. Beyler, eğer komuta etmek isteseydik, *İskra sayı 1*'i değil bazı yoldaşların önerdiği ve yukarıda anlattığımız olaylardan sonra *yapmaya tamamen hakkımız olacağı* gibi *Raboçyaya Gazeta sayı 3*'ü yazardık. Ama bunu yapmadık. Bütün sözde sosyal demokratlarla uzlaşmaz bir mücadele için elimizin serbest kalmasını istedik ve çizgimizin, doğru çekilmişse, resmî bir yayın organı tarafından çekildiği için değil, doğru olduğu için dikkate alınmasını istedik.

"Yerel faaliyetin merkezi organlarda birleştirilmesi sorunu, kısır bir döngü içinde hareket eder", diyerek bize akıl veriyor L. Nadejdin, "birleşme, öğelerin türdeşliğini gerektirir, bu türdeşliği de ancak birleştirici bir şey yaratabilir; bu birleştirici ise ancak, şimdi hiç de türdeş bir nitelik göstermeyen güçlü yerel örgütlerin bir ürünü olabilir." Bu, güçlü politik örgütler ortaya çıkarma gerekliliği kadar dikkate değer ve aynı şekilde reddedilemez bir gerçektir. Diğeri kadar kısır bir gerçektir. *Her* sorun "kısır bir döngü içinde hareket eder", çünkü bütün politik yaşam, sonsuz sayıda halkalardan oluşan sonsuz bir zincirdir. Politikacının tüm ustalığı, tam da, koparılıp elinden alınabilmesi en güç olan, verili anda en önemli olan, ona sahip olduğunda tüm zincire sahip olmayı en fazla güvence altına alan o küçük zincir halkasını bulup tespit ederek onu sıkıca kavramaktan ibarettir.* Eğer, iple çizgiyi çekmeden de tuğlaları tam gereken yere yerleştirebilecek kadar birbiriyle uyum içinde çalışan deneyimli duvarcılardan oluşan bir ekibe sahip olsaydık (ki soyut olarak konuşursak, bu hiç de imkânsız değildir), o zaman belki de zincirin başka bir halkasını yakalardık. Ama kötü olan şu ki, henüz deneyimli, birbiriyle uyum içinde çalışan duvarcılarımız yok. Tuğlalar çoğu zaman öylesine gereksiz yerlere, dağınık, ortak bir çizgiden uzak bir biçimde döşeniyor ki, düşman onları tuğla değil de sanki kum taneleriymişçesine bir hamleyle kolaylıkla süpürüp atabiliyor.

Başka bir karşılaştırma: "Gazete, yalnızca kolektif bir propagan-

* Kriçevskiy ve Martınov yoldaşlar! Dikkatinizi, insanı isyan ettiren o "otokrasi", "denetlenemez otorite talebi", "üst düzey düzenleyiciler" vb. öfkeli ifadelere çekerim. Şuraya bakın: Zincirin tamamına sahip olmak istiyor!! Derhal bir şikâyet dilekçesi yazın. İşte size *Raboçyeye Dyelo*, 12. sayısında iki baş yazıya malzeme olabilecek hazır bir konu!

dacı, kolektif bir ajitatör değil, aynı zamanda kolektif bir örgütleyicidir de. Bu sonuncusu açısından, *bir gazeteyi* yapım halindeki bir binanın çevresine kurulan *iskeleye benzetmek mümkün*; bu iskele yapının dış hatlarını gösterir, tek tek inşaat işçileri arasında ilişkiyi kolaylaştırır, işbölümü yapmalarında ve örgütlü bir çalışmayla varacakları genel sonucu görmelerinde onlara yardımcı olur."* Bu, bir masa başı devrimcisi, bir büro insanının kendi rolünü abartmasına ne kadar da benziyor değil mi? Ama dairenin kendisi için bir inşaat iskelesine gerek yok; o iskele adi malzemeden yapılır, yalnızca kısa bir süreliğine kurulur ve kaba inşaat çıkınca da sobaya atılıp yakılır. Devrimci örgütlerin inşasına gelince, deneyimler göstermektedir ki bazen iskele olmadan da kurulabilirler; yetmişli yılları anımsayalım. Fakat şu an bizde, ihtiyacımız olan yapıyı iskelesiz inşa etmenin mümkün olduğunu düşünmek bile olanaksızdır.

Nadejdin buna katılmıyor ve şöyle diyor: "*İskra*, bu gazete için faaliyet yürütürken insanların onun etrafında toplanacağını ve örgütleneceğini sanıyor. *Oysa daha somut* bir mesele için toplanmaya ve örgütlenmeye *çok daha yatkın olacaklardır!*" Demek öyle; "... daha somut bir mesele için ... çok daha yatkın..." Rus bir atasözü der ki: Kuyuya tükürme, gün gelir suyunu içmen gerekir. Ama öyle insanlar var ki, içine tükürülmüş bir kuyudan su içmekte sakınca görmezler. Bizim muhteşem legal "Marksizm eleştiricilerimiz" ile *Raboçaya Mısl*'ın illegal hayranları, o daha büyük somutluk adına ne iğrençliklere yeltenmediler ki! Hareketimizin tamamı, "daha somut bir mesele için toplanmaya ve örgütlenmeye çok daha yatkın olma"ya dair geleneksel gerekçelerle haklı gösterilen darlığımızla, inisiyatif yoksunluğumuzla ve çekingenliğimizle nasıl da aksatılmaktadır. Ve, "yaşama" karşı özel bir duyarlılığa sahip olduğunu sanan, "büro" insanlarını özellikle acımasızca kınayan, (zeki olma iddiasıyla) İskra'yı, her yerde "ekonomizm" görme zaafıyla suçlayan, kendini Ortodokslarla eleştirmenler arasındaki bölünmenin çok üstünde bir yerde durduğunu sanan Nadejdin, öne sürdüğü gerekçelerle, tam da öfkelendiği o darlığı beslediğini, içine en

* *Raboçyeye Dyelo*'da bu alıntının ilk cümlesini aktaran Martınov, sorunun özünü tartışmak niyetinde olmadığını veya bu özü anlayacak yetenekte olmadığını vurgulamak istermiş gibi tam da ikinci cümleyi aktarmaktan imtina etmiştir.

çok tükürülen kuyudan su içtiğinin farkına varmıyor! Evet, darlığa duyulan en içten öfke, kendini darlığa kaptıranlara daha doğrusunu göstermek için duyulan en yakıcı istek, bundan öfke duyan kişi dümensiz ve yelkensiz sürükleniyorsa ve tıpkı 70'li yılların devrimcilerinin yaptığı gibi, aynı şekilde "kendiliğinden" "sarsıcı teröre", "kırsal teröre", "tehlike çanları çalmaya" vb. sığınıyorsa eğer henüz yetersiz demektir. Uğruna toplanmaya ve örgütlenmeye "çok daha yatkın" olunan şu "daha somut mesele"ye bir bakalım. Bunlar: 1. yerel gazeteler; 2. gösterilere hazırlanma; 3. işsizler arasında faaliyet. Daha ilk bakışta, bütün bu şeylerin sırf bir şey söylemiş olmak için rastgele, gelişigüzel seçilmiş olduğu anlaşılıyor; çünkü nereden bakarsanız bakın, bunlarda uğruna "toplanmaya ve örgütlenmeye" yarayan herhangi özel bir şey bulmak tamamen saçmadır. Üstelik, birkaç sayfa sonra şunları söyleyen de aynı Nadejdin: "Şu basit gerçeği saptamanın zamanı geldi: Yerel örgütlerde tümüyle içler acısı bir çalışma yürütülüyor; komiteler yapabileceklerinin onda birini bile yapmıyorlar... bugün sahip olduğumuz birleştirici merkezler de yapıntıdan öte bir şey değildir, devrimci makam bürokrasisidir, karşılıklı olarak birbirini general atamadır; ve güçlü yerel örgütler ortaya çıkarılana kadar da durum böyle kalacak." Bu sözler, abartılı olmakla birlikte kuşkusuz pek çok acı gerçeği de içermektedir. Peki ama Nadejdin, yerel örgütlerdeki çalışmanın içler acısı durumu ile yerel örgütlere kapanmış yöneticilerin eğitimsizliklerinin kaçınılmaz sonucu olan dar görüşlülükleri ve faaliyetlerinin sınırlı kapsamı arasındaki ilişkiyi görmüyor mu gerçekten? Yoksa, tıpkı örgüt sorununa ilişkin *Svoboda*'da yayınlanan makalenin yazarı gibi, geniş bir yerel basına geçişin (1898'den beri), nasıl da özellikle güçlenen bir "ekonomizm" ve "amatörlük" eşliğinde yürüdüğünü o da mı unuttu? Evet, "geniş bir yerel basın"ın az buçuk tatmin edici bir örgütlenmesi mümkün olsaydı bile (oysa bunun, çok özel istisnai durumlar hariç, tamamen imkânsız olduğunu göstermiştik), o zaman dahi yerel organların, *bütün* devrimci güçleri, otokrasiye karşı *ortak* bir saldırı için, *birleşik* bir mücadelenin yönetimi için "toplaması ve örgütlemesi" mümkün olmazdı. Unutmayalım ki burada söz konusu olan, *yalnızca* gazetenin "toparlayıcı", örgütleyici önemidir ve bu noktada, parçalara bölünmeyi savunan

Nadejdin'e, sorduğu ironik soruyu kendisine yöneltebiliriz: "Yoksa bize bir yerlerden 200 000 örgütleyici devrimci güç mü miras kaldı?" Devam edelim. "Gösterilere hazırlanma" sırf şu nedenden dolayı *İskra*'nın planının karşısına konulamaz, çünkü bu plan, en büyük *gösterileri* zaten *kendi hedeflerinden biri olarak* öngörmektedir; ne var ki söz konusu olan pratik *aracın* seçimidir. Nadejdin burada yine, (bugüne dek çok büyük bir çoğunluğu tamamen kendiliğinden gerçekleşen) gösterilerin ancak hâlihazırda "toplanmış ve örgütlenmiş" bir ordu tarafından "hazırlanabileceği"ni, bizim ise tam da toplanmayı ve örgütlenmeyi *beceremediğimizi* gözden kaçırarak karışıklığa düşmüştür. "İşsizler arasında çalışma." Yine aynı kafa karışıklığı; zira bu da seferber edilmiş birliklerin mücadele alanlarından biridir, bir gücü seferber etme planı değil. Nadejdin'in burada da parçalanmışlığımızın zararlılığını ve "200 000 güçten" yoksun oluşumuzu ne kadar küçümsediği şu olgudan anlaşılıyor: Birçok kişi (Nadejdin de dâhil) *İskra*'yı, işsizlik konusunda yetersiz ve kırsal yaşam üzerine gündelik olaylar hakkında yalnızca gelişigüzel haberler yayınlamakla eleştirdi. Bu eleştiri haklıdır; ancak *İskra* bu noktada "suçu yokken suçludur". Biz "ipimizi", köyün içinden de geçecek şekilde "çekmeye" çalışıyoruz. Ne var ki oralarda neredeyse hiç duvarcımız yok ve bize en ufak bir gündelik olayı haber veren *hemen hemen herkesi*, bu alanda çalışmaya katılan insanların sayısının artması ve sonunda *hepimize* gerçekten öne çıkan gerçekleri bulup ortaya çıkarmamızı *öğreteceği* umuduyla teşvik etmek *zorundayız*. Fakat ışığında öğrenebileceğimiz materyal o kadar az ki, onu tüm Rusya için genelleştirmeden, öğrenilebilecek bir şey haline gelmez. Kuşkusuz, Nadejdin'in ajitatörlük yeteneğine ve en yoksulların yaşamına dair bilgisine yalnızca yaklaşık olarak bile sahip olan biri, işsizler arasında ajitasyon yürüterek harekete paha biçilemez hizmetlerde bulunabilirdi; ama eğer bu kişi, bu yeni faaliyeti büyük oranda nasıl yürüteceklerini henüz bilmeyenlere öğrenebilecekleri örnekler sunmak amacıyla, attığı her bir adımdan *tüm* Rus yoldaşlarını haberdar etme kaygısı gütmezse, yeteneğini toprağa gömmüş olurdu.

Bugün istisnasız herkes, birleşmenin öneminden, "toplanma ve örgütlenme" zorunluluğundan söz etmektedir; ama çoğu durumda

bu birleşme işine nereden başlanacağı ve nasıl yürütüleceğine dair belirli bir tasavvur yok. Eminiz ki herkes kabul edecektir ki, örneğin bir kentin çeşitli semtlerindeki tek tek grupları "birleştirmek" için *ortak kurumlara* ihtiyaç vardır; yani, yalnızca "birlik" gibi birleştirici bir tanıma değil, aksine gerçekten *ortak* bir *faaliyete*; materyal, deneyim ve güç alışverişine; yalnızca semtlere göre değil, aynı zamanda bütün kent içerisinde yürütülecek faaliyetin özel alanlarına göre de yapılacak bir görev dağılımına ihtiyaç vardır. Herkes kabul edecektir ki, tek bir semtin "kaynakları" (elbette hem maddi hem de insan gücü olarak) sağlam illegal bir aygıtın (ticari bir deyim kullanmamızda sakınca yoksa) masrafını karşılamaz; böyle dar bir faaliyet alanı uzman yetenekler geliştirmeye fırsat tanımaz. Fakat aynı şey, çeşitli kentlerin birleşmesi açısından da geçerlidir; çünkü tek bir bölge gibi bir çalışma alanının da fazlasıyla dar olduğu *görülür*; sosyal demokrat hareketimizin tarihi de bunu göstermiştir. Bunu, yukarıda gerek politik ajitasyona gerekse örgütlenme çalışmasına ilişkin verdiğimiz bir örnek ışığında ayrıntılı olarak tanıtladık. Her şeyden önce, mutlaka ama mutlaka bu alanı genişletmek, *düzenli ortak* bir çalışmayla, kentler arasında *gerçek* bağlar kurmak gerek; çünkü parçalanmışlık, dünyada ne olup bittiğini, kimden ne öğreneceğini, nasıl deneyim kazanacağını, geniş bir eyleme katılma isteğini nasıl yerine getireceğini bilmeden (*İskra*'da yayımlanan bir mektubun yazarının ifadesiyle) "bir çukura sıkışmış gibi oturan" insanların cesaretini kırmaktadır. Ve ben, bu *gerçek* bağın kurulmasına ancak, en değişik faaliyet türlerinin sonuçlarını bir araya toplayan ve böylece insanları, bütün yolların Roma'ya çıktığı gibi, *hepsi* devrime çıkan birçok yolda yorulmak bilmeksizin ilerlemeye *teşvik eden,* tüm Rusya'yı kapsayan biricik düzenli girişim olarak, ortak bir gazete temeli üzerinde *başlanabileceğinde* ısrar etmeyi sürdürüyorum. Eğer birliğe sadece lafta ulaşmak istemiyorsak, o zaman her yerel grubun, sahip olduğu güçlerin, diyelim ki dörtte birini *derhal ortak* dava için etkin çalışmanın hizmetine *sunması* gerekir; gazete de ona,* bu davanın

* Bir şartla: Eğer bu gazetenin çizgisine sempati duyuyor ve onun bir çalışanı olmayı davası için faydalı olarak görüyorsa; bundan kastımız, yalnızca yazınsal bir katılım değil, tersine genel olarak her türlü devrimci çalışmanın bir parçası olmaktır. *Raboç-*

genel hatlarını, boyutlarını ve niteliğini hemen gösterecektir; ona, Rusya genelinde yürütülen faaliyetin tamamında kendisini en çok hissettiren boşlukları, ajitasyonun nerede eksik yürütüldüğünü, ilişkilerin nerelerde zayıf olduğunu gösterecektir; söz konusu grubun, genel devasa mekanizmanın hangi çarklarını tamir edebileceğini veya daha iyileriyle değiştirebileceğini gösterecektir. Henüz çalışma yürütmemiş, henüz iş arayışında olan bir grup, daha başından itibaren, şimdiden, ne "sanayinin" önceki gelişiminden ne de mevcut sınai üretim yöntemlerinin genel durumundan haberdar olan küçük bir atölyenin zanaatçısı olarak değil, otokrasiye karşı yürütülen genel devrimci saldırının tamamını *ifade eden* büyük bir girişimin bir parçası olarak işe başlayabilir. Ve her dişlinin işçiliği ne kadar kusursuz olur, ortak davanın ayrıntıları üstünde ne kadar çok sayıda işçi çalışırsa, ağımız o kadar sıklaşmış olur ve güvenlik güçlerinin kaçınılmaz baskınlarının ortak saflarımızda yaratacağı karışıklık da o denli az olur.

Ve eğer yerel komite, grup ve birimlerin tümünün veya önemli bir çoğunluğunun ortak dava için aktif bir çalışmaya koyulmalarını sağlamada gerçekten başarılı olursak, Rusya genelinde tirajı on binlere ulaşan düzenli bir haftalık gazeteyi en yakın zamanda çıkarmamız mümkün olurdu. Bu gazete, sınıf mücadelesinin ve halkın öfkesinin her kıvılcımını genel bir yangına çevirmek üzere harlayan muazzam demirci körüğünün bir parçası olurdu. Aslında başlı başına bu henüz son derece zararsız ve henüz çok küçük, ama düzenli ve sözcüğün tam anlamıyla *ortak* davanın etrafında, deneyimli savaşçılardan oluşan düzenli bir orduyu sistematik olarak toplamak ve eğitmek mümkün olurdu. Bu ortak örgütsel yapının iskelesi üzerinde kısa sürede, seferber edilen ordunun başına geçecek, tüm halka Rusya'nın utancı ve lanetiyle hesaplaşmak üzere önderlik edecek devrimci saflarımız arasından sosyal demokrat Jelyabovlar, işçi saflarımızın arasından Rus Bebeller yükselip çıkardı.

Hayalini kurmamız gereken işte budur!

yeye Dyelo için not: Demokrasicilik oyununa değil, davanın kendisine değer veren, "sempati duymak" ile en etkin ve en canlı katılımı birbirinden ayrı şeyler olarak görmeyen devrimciler arasında bu şart kendiliğinden anlaşılırdır.

***

"Hayal kurmamız gerek!" Bu sözcükleri yazdım ve dehşete kapıldım. Gözümde "Birlik Konferansında" olduğumu, karşımda *Raboçyeye Dyelo*'nun editörleri ile yazarlarının oturduğunu canlandırdım. Derken, yoldaş Martınov ayağa kalkıyor ve tehditkâr bir ifadeyle bana dönüyor: "Size şunu sormama izin verin: Özerk bir yazı kurulunun, parti komitelerine danışmadan hayal kurmaya hakkı var mıdır?" Ardından yoldaş Kriçevskiy ayağa kalkıyor ve (uzun zaman önce yoldaş Plehanov'u derinleştirmiş olan yoldaş Martınov'u felsefi olarak derinleştirerek) daha da tehditkâr bir tonla sözü devralıyor: "Ben daha ileri gideceğim. Soruyorum size, eğer Marx'a göre, insanlığın önüne daima yalnızca çözebileceği görevler koyduğunu ve taktiğin, partiyle birlikte büyüyen görevlerin bir büyüme süreci olduğunu unutmayacak olursak, bir Marksistin genel olarak hayal kurmaya hakkı var mıdır?"

Bu tehditkâr soruların sadece düşüncesi bile tüylerimi ürpertiyor ve sadece nereye saklanabileceğimi düşünüyorum. Pisarev'in arkasına saklanmayı deneyeceğim.

> "Ayrım var, ayrım var," diyordu Pisarev, hayalle gerçeklik arasındaki ayrım üzerine yazarken. "Hayallerim olayların doğal akışını geçebilir ya da tamamen, olayların doğal akışının asla giremeyeceği yollara sapabilir. Birinci durumda hayal kurmak tümüyle zararsızdır; hatta çalışan insanın enerjisini geliştirebilir ve artırabilir de... Böyle hayallerde, yaratım gücünü düşüren veya felce uğratan hiçbir şey yoktur. Tam aksine. Eğer insan bu şekilde hayal kurma yeteneğinden büsbütün yoksun olsaydı, eğer ara sıra ileri koşup ellerinin altında henüz şekillenmeye başlayan yapıtını hayalinde bütünlüklü ve tamamlanmış bir tablo olarak canlandıramasaydı, o zaman insanı, sanatta, bilimde ve pratik yaşamda büyük ve yorucu işlere girişmeye ve sonuna kadar yürütmeye hangi itkinin sevk edeceğini kesinlikle düşünemiyorum...
>
> Hayal kuran kişi, kendi hayaline ciddi olarak inanıyor, yaşamı dikkatle gözlemliyor, gözlemlerini hayalleriyle karşılaştırıyor ve genel olarak hayalini sabırla gerçekleştirmeye çalışıyorsa, hayalle gerçeklik arasındaki ayrımın hiçbir sakıncası olmaz. Hayal ile yaşam arasında herhangi bir kesişme noktası olsun yeter; her şey yolunda demektir."[56]

c) Hangi Tip Örgüte İhtiyacımız Var?

Bütün daha önce söylenenlerin ışığında okur, "taktik-plan"ımızın, derhal hücuma geçme *çağrısının* reddinden; "düşman kalesini tam manasıyla kuşatma altına alma" talebinden veya başka bir ifadeyle, tüm çabaların düzenli bir ordunun toplanması, örgütlenmesi ve *seferber edilmesine* yöneltilmesi talebinden ibaret olduğunu gördü. *Raboçyeye Dyelo*'nun bir sıçrayışta "ekonomizm"den hücum çığırtkanlığına (*"Listok" Raboçevo Dyela*'mn[57] Nisan 1901 tarihli 6. sayısında) geçiş yapmasını alaya aldığımızda, elbette üzerimize çullanarak bizi "doktrinerlik"le, devrimci görevi anlamamakla, ihtiyatlı olma çağrısı yapmakla vb. suçladı. Hiçbir ilkeye sahip olmayanların ve meseleyi derinlikli bir "süreç olarak taktik"le kestirip atanların ağzından çıkan bu suçlamalar, bizi kesinlikle şaşırtmadığı gibi, aynı suçlamaların program ve taktikte tüm sağlam ilkelere karşı genel olarak büyük bir nefret besleyen Nadejdin tarafından tekrar edilmesi de şaşırtmadı.

Tarihin kendini tekrar etmediği söylenir. Ama Nadejdin, tarihin tekrar etmesi için elinden geleni yapıyor, gayretkeşlikle Tkaçev'i taklit ediyor, hiddetle "devrimci kültür çalışması"na karşı çıkıyor, bağrış çağrış "tehlike çanlarının çalması"ndan, özel bir "devrim arifesi görüşü"nden vb. dem vuruyor.Anlaşılan Nadejdin bilindik bir özdeyişi unutmuş: Tarihsel bir olayın orijinali bir trajediyse, kopyası ancak bir komedi olabilir.[58] Tkaçev'in propagandası aracılığıyla hazırlanmış ve gerçekten de yıldıran "yıldırıcı" terör yardımıyla iktidarı ele geçirme girişimi görkemliydi; Küçük Tkaçev'in "sarsıcı" terörü ise sadece gülünçtür; sıradan insanlar örgütü fikriyle desteklemeye kalkıldığındaysa daha da gülünçtür.

"Eğer *İskra*", diye yazıyor Nadejdin, "başını yazı masasından kaldırmış olsaydı, bunların (*İskra*'nın 7. sayısında yer alan işçinin mektubu vb. olayların) çok ama çok yakında başlayacak bir 'hücum'un işaretleri olduğunu ve şu anda (sic!) bütün ipleri bir tüm Rusya gazetesinde toplanan bir örgütten söz etmenin, masa başı düşünceler üretmek ve masa başı çalışmayı körüklemek anlamına geldiğini görmüş olacaktı." Şu akıl almaz karışıklığa bir bakın: Bir yanda, sarsıcı terör ve "sıradan insanlar örgütü" ile

"daha somut" meseleler, örneğin yerel gazeteler etrafında toplanmanın "çok daha kolay" olduğu görüşü yan yana dururken, öte yanda, "şu anda" bir tüm Rusya örgütünden bahsetmenin masa başı fikirler üretmek anlamına geldiği söyleniyor. Yani, doğrudan ve yalın bir ifadeyle, "şimdi" artık çok geç(!) deniyor. Peki ya "yerel gazetelerin yaygın bir biçimde örgütlenmesi" için geç değil mi sayın L. Nadejdin? Bunlarla, *İskra*'nın bakış açısını ve taktiğini karşılaştırın: Sarsıcı terör saçmalıktır, özellikle sıradan insanlar örgütünden ve yerel gazetelerin *yaygın* bir biçimde örgütlenmesinden söz etmek, "ekonomizm"e kapıları ardına kadar açmak demektir. Tüm Rusya'yı kapsayan birleşik bir devrimciler örgütünden söz edilmelidir; ve bundan kâğıt üzerinde değil, gerçekte bir hücum başlayana dek söz etmek için hiçbir zaman çok geç olmayacaktır.

> "Evet, örgütlenmeye gelince, durumumuz hiç de parlak değil", diye devam ediyor Nadejdin, "evet *İskra*, mücadele güçlerimizin ana kitlesini gönüllülerin ve isyancıların oluşturduğunu söylerken tamamen haklıdır... Güçlerimizin durumunu salim kafayla ortaya koymanız iyi bir şey. Ama bunu yaparken, *kitlenin hiç de bizim olmadığını* ve bu nedenle savaşa ne zaman başlanacağını *bize* sormayacağını, doğrudan "isyan etmeye" başlayacağını neden unutuyorsunuz?.. Kitle, kendiliğinden oluşmuş yıkıcı gücüyle harekete geçtiğinde, onca zaman boyunca son derece sistemli bir örgütlülük kazandırılmaya uğraşıp durulan, ama hiçbir zaman *kazandırılamayan* "düzenli ordu"yu bir kenara iterek ezip geçe*bilir*". (vurgular bize ait)

Şaşılacak bir mantık! *Tam da* "kitle bizim olmadığı" *için*, derhal "hücum"a geçme yaygarası koparmak anlamsızdır ve edepsizliktir; çünkü hücum, düzenli bir ordunun yapacağı bir saldırıdır, yoksa kitlenin kendiliğinden bir ileri atılışı değildir. Tam da kitlenin, düzenli orduyu bir kenara iterek ezip geçmesi *mümkün* olduğu *için*, düzenli orduya "son derece sistemli bir örgütlülük kazandırma" uğraşımızı kesinlikle kendiliğinden atılımın gerisinde bırakmamalı ve "başarıya" ulaştırmalıyız. Çünkü bunu ne kadar erken "başarırsak", düzenli ordunun kitle tarafından ezilip geçilmeyip, kitlenin en ön saflarını tutup başına geçme ihtimali artacaktır. Nadejdin yanılgıya düşüyor, çünkü, sistematik bir örgütlülük kazandırılması geren bu ordunun, kendisini kitleden koparan

şeylerle uğraştığını zannediyor. Oysa gerçekte tüm uğraşısını çok yönlü ve çok kapsamlı bir politik ajitasyon oluşturmaktadır; yani tam da, kitlenin kendiliğinden yıkıcı gücü ile devrimciler örgütünün bilinçli yıkıcı gücünü *birbirine yaklaştıran ve bir bütün halinde kaynaştıran* çalışmayla uğraşmaktadır. Fakat siz beyler, kendi suçunuzu başkalarının sırtına yüklüyorsunuz; zira tam da *Svoboda* grubu, *programına* terörü dâhil ederek bir teröristler örgütü kurma çağrısında bulunuyor. Böyle bir örgüt ise, ordumuzu gerçekten de, ne yazık ki henüz bizim olmayan, ne yazık ki savaş hamlelerine ne zaman ve nasıl girişeceğini bize henüz sormayan ya da çok nadiren soran kitlelerle yakınlaşmaktan alıkoyar.

"Hatta" diyerek *İskra*'nın gözünü korkutmayı sürdürüyor Nadejdin, "bizi ansızın yakalayan bugünkü olayları kaçırdığımız gibi, devrimi de kaçıracağız." Yukarıda söylenenler bağlamında bu cümle, *Svoboda* tarafından uydurulan özel "devrim arifesi görüşü"nün* saçmalığını bize apaçık bir biçimde göstermektedir. Bu özel "görüş", açık söylemek gerekirse, değerlendirmelerde ve hazırlıklarda bulunmak için "şimdi" artık geç olduğuyla aynı kapıya çıkar. Durum buysa, "masa başıcılığın" saygıdeğer düşmanı, o halde "Teori** ve Taktik Sorunları Üzerine" 132 sayfa yazmanın ne gereği vardı? "Yenin onları!" gibi kısa bir çağrıyı içeren 132 000 bildiri yayınlamak "Devrim Arifesi Görüşü"ne daha uygun düşmez miydi?

İskra'nın yaptığı gibi, tüm halkı kapsayan politik bir ajitasyonu programının, taktiğinin ve örgüt çalışmasının köşe taşı haline geti-

* *Devrim Arifesi*, sf. 62.

** Bu arada, Nadejdin, "Teori Sorunlarına Bakış"ında, "Devrim Arifesi Görüşü" üzerine şu çok ilginç pasaj dışında, teori sorunlarının tartışılmasına neredeyse hiçbir katkıda bulunmamıştır: "Şu anda gözümüzde Bernsteincılık bir bütün olarak güncel niteliğini yitirmektedir; tıpkı Bay Adamoviç'in Bay Struve'nin şimdiden onurlu bir vedayı hak ettiğini mi kanıtladığının, ya da tam tersine, Bay Struve'nin Bay Adamoviç'i çürütüp istifa etmek mi istemediğinin herhangi bir önem taşımıyor olması gibi. Bunların hepsi tamamen önemsizdir, çünkü devrim saati gelip çatmıştır" (sf. 110). L. Nadejdin'in teori sorunlarındaki sınırsız umursamazlığını bundan daha açık gösteren bir örneği bulmak zor olurdu. "Devrim Arifesi"ni müjdeledik; bu nedenle Ortodoksların eleştirmenleri mevzilerinden kesin olarak söküp atmayı "başarıp başaramamaları tamamen önemsizdir"!! Ama bizim bilgiç, eleştirmenlere karşı teorik mücadelenin sonuçlarına tam da devrim sırasında, onların pratik mevzilerine karşı belirleyici bir mücadele yürütebilmek için ihtiyacımız olacağının farkına değil!"

renler, devrimi kaçırma riskini en aza indirenlerdir. Rusya'nın her yerinde, bir tüm Rusya gazetesinden yayılan örgüt bağları örmeye uğraşan insanlar, bahar olaylarını yalnız kaçırmamakla kalmadılar, tam aksine bize bu olayları önceden görme olanağı sağladılar. *İskra*'nın 13. ve 14. sayısında anlatılan gösterileri de kaçırmadılar. Tam tersine, bu gösterilere katıldılar; çünkü kitlelerin kendiliğinden yükselişinin yardımına koşma sorumluluğunu duydular; ve bu sırada ayrıca gazete aracılığı ile tüm Rus yoldaşlara, bu gösteriler hakkında bilgi edinmelerine ve onlardan kazanılan deneyimlerden yararlanmalarına yardımcı oldular. Ve onlar, eğer halen hayattaysalar, her şeyden önce ve öncelikle ajitasyon deneyimine sahip olmamızı gerektiren, her protestoyu destekleme (sosyal demokrat tarzda destekleme) yeteneğine sahip olmamızı gerektiren, kendiliğinden hareketi yönlendirebilme ve onu dostların hatalarından ve düşmanların tuzaklarından koruyabilme yeteneğini göstermemizi gerektiren devrimi de kaçırmayacaklardır!

Böylelikle, bir tüm Rusya gazetesi etrafında, bu gazete için yürütülecek ortak çalışmayla bir örgüt kurma planında özellikle ısrarcı olmamıza neden olan son argümana varmış bulunuyoruz.

Ancak böyle bir örgüt, sosyal demokrat bir mücadele örgütünün sahip olması gereken *esnekliği* sağlayacaktır; yani mücadelenin çeşitli ve hızla değişen koşullarına hızla uyum gösterme yeteneği, "bir yandan, güç bakımından üstün durumda olan düşmanla, o tüm güçlerini tek bir noktaya topladığı zaman bir meydan muharebesinden kaçınma, diğer yandan bu düşmanın hantallığından yararlanıp ona bir saldırıyı beklemediği anda ve yerde saldırma"*

* *İskra*, sayı: 4, "Nereden Başlamalı?". Nadejdin, "Devrim Arifesi Görüşü'nü benimsemeyen devrimci kültür işçileri, çalışmanın uzun süresinin kafalarını karıştırmalarına asla izin vermiyorlar" diye yazıyor. (sf. 62) Bununla ilgili olarak şunu belirtmek istiyoruz: Kesinlikle çok uzun bir çalışmayı hesaba katan böyle bir politik taktiği, böyle bir örgütlenme planını geliştirmeyi ve aynı zamanda, partimizin görev başında olmaya ve her beklenmedik olayda, olayların seyrinin her hızlanışında üstüne düşen sorumluluğu yerine getirmeye hazır olduğunun güvencesini bu çalışma sürecinin kendisiyle vermeyi beceremediğimiz taktirde, zavallı politik maceracılardan başka bir şey olmadığımızı göstermiş olacağız. Ancak dünden beri kendisini sosyal demokrat olarak adlandıran bir Nadejdin, sosyal demokrasinin hedefinin tüm insanlığın yaşam koşullarını kökten değiştirmek olduğunu, bu yüzden de sosyal demokratların

yeteneği sağlayacaktır. Parti örgütünü, sadece ani patlamaları ve sokak çatışmalarını veya sadece "sönük ilerleyen bir savaş"ı hesaba katarak kurmak, en büyük hata olurdu. Günlük çalışmamızı *her zaman* yürütmeliyiz ve daima her şeye hazırlıklı olmalıyız; çünkü çoğunlukla durgunluk dönemleriyle patlama dönemlerinin ne zaman yer değiştirdiğini önceden kestirmek neredeyse imkânsızdır. Mümkün olduğunda ise, örgütün yeniden yapılandırılmasında bu öngörüden yararlanmak söz konusu olamıyor; çünkü otokratik bir ülkede, durgunlukla fırtınanın yer değişmesi, kimi zaman Çarlık yeniçerilerinin[59] bir gece baskınıyla gerçekleştiğinden, olağanüstü hızlı bir şekilde olmaktadır. Devrimin kendisini de (anlaşılan Nadejdinlerin sandığı gibi) kesinlikle tek seferde gerçekleşen bir eylem olarak değil; aksine az veya çok güçlü patlamalarla, az veya çok tamamen durgunlukların hızla birbirini takip ederek yer değiştirmesi olarak düşünmelidir. Bu nedenle parti örgütümüzün faaliyetinin temel içeriği, bu faaliyetin odak noktası, en güçlü patlama dönemlerinde olduğu gibi, tam bir durgunluk döneminde de mümkün ve zorunlu olan çalışma olmalıdır; yani Rusya genelinde bütünleşmiş, yaşamın bütün yönlerini aydınlatan ve en geniş kitleler arasında yürütülen politik bir ajitasyon çalışması olmalıdır. Ne var ki bugünün Rusya'sında böyle bir çalışma, sık yayınlanan bir tüm Rusya gazetesi olmaksızın *düşünülemez.* Bu gazete etrafında kendiliğinden şekillenen örgüt, yani gazete *çalışanlarının* (sözcüğün en geniş anlamında; yani onun için çalışma yürüten herkesin) örgütü; en derin devrimci "bunalım" dönemlerinde partinin onurunu, saygınlığını ve sürekliliğini güvence altına almaktan tutun, *genel silahlı halk ayaklanmasını* hazırlayacağı, başlatacağı ve yürüteceği ana değin *her şeyi* yapmaya hazır olacaktır.

Gerçekten de, bizde pek olağan hale gelmiş, bir ya da birçok yerde örgütün tamamen çökertilmesi durumunu düşünelim: *Bütün* yerel örgütlenmeleri birbirine bağlayan düzenli ortak *bir* çalışma söz konusu değilse, böylesi gelişmeler, çalışmayı sıklıkla aylar boyunca kesintiye uğratır. Oysa ortak bir çalışma söz konu-

faaliyetlerinin süresi sorunuyla "kafalarının karışması"na izin vermemeleri gerektiğini unutabilir.

su olduğunda, ne kadar çok sayıda kişi yakalanmış olursa olsun, iki-üç enerjik insanın çalışması, birkaç hafta içinde, –bilindiği gibi şimdilerde çok da hızla kurulabilen– yeni gençlik gruplarını merkeze bağlamaya yetecektir. Ancak, tutuklamalardan etkilenen bu ortak dava, herkesçe görülebilir olduğu zaman, yeni grupların oluşması ve merkezle bağ kurmaları çok daha hızlı gerçekleşebilir.

Diğer yandan, bir halk ayaklanması düşünelim. Herhalde bugün herkes, böyle bir ayaklanmayı düşünmek ve ona hazırlanmak zorunda olduğumuzu kabul edecektir. Ama *nasıl* hazırlanacağız? Merkez komitesi ayaklanmayı hazırlamak üzere her yere ajanlar atayacak değil ya! Bir merkez komitesine sahip olsaydık bile, günümüz Rusya koşulları altında böyle atamalar yoluyla herhangi bir başarı kaydetmek mümkün olmazdı. Oysa ortak bir gazetenin yaratılması ve yaygınlaştırılması çalışması sırasında kendiliğinden oluşan bir ajanlar ağı,* ayaklanma çağrısının ilan edildiği ana kadar "oturup beklemek" zorunda kalmaz, aksine bir ayaklanma anında kendisine en yüksek başarı olasılığını güvence altına alacak tam da bu düzenli çalışmayı yürütüyor olurdu. Tam da böyle bir çalışma, en geniş işçi kitleleriyle ve otokrasiden hoşnutsuzluk duyan bütün kesimlerle kurulan, ayaklanma için son derece büyük önem taşıyan bağları kesin olarak sağlamlaştırırdı. Tam da böyle bir çalışmada genel politik durumu doğru değerlendirme, dolayısıyla da ayaklanma için uygun anı seçme yeteneği gelişirdi. Tam da böyle bir çalışma, *bütün* yerel örgütleri, bütün Rusya'yı etkileyen aynı politik sorunlara, aynı gelişmelere ve olaylara aynı zamanda tepki vermeyi, bu "olaylara" mümkün olduğunca dinamik, kararlı

* Eyvah!, Martınov'un demokrat kulağını fena halde tırmalayan bu korkunç "ajan" sözcüğü yine ağzımdan kaçtı! Garip. Bu sözcük yetmişli yılların kahramanlarını rahatsız etmedi de, doksanlı yılların amatörlerini neden rahatsız ediyor? Benim hoşuma gidiyor bu sözcük; çünkü, bütün ajanların düşüncelerini ve eylemlerini tabi kıldıkları ortak davayı açık ve kesin olarak vurguluyor. Ve bu sözcüğün yerine başkasını kullanmak zorunda olsaydım, biraz masa başıcılık kokmasa ve biraz muğlak bir sözcük olmasa, olsa olsa "çalışmaya katılanlar" sözcüğünü seçebilirdim. Ne var ki bizim, ajanlardan oluşan askerî bir örgüte ihtiyacımız var. Üstelik, (özellikle yurtdışında) bol bulunan, birbirlerine general apoletleri takmakla uğraşmaktan pek hoşlanan Martınovlar, "pasaport ajanları" yerine şöyle diyebilirler: "Devrimcilere pasaport sağlamakla sorumlu özel daire komutanı" vb.

ve amaca uygun biçimde yanıt vermeyi öğretirdi. Zira ayaklanma, özünde, bütün halkın hükümete verdiği en dinamik, en bütünlüklü ve amaca en uygun "yanıt"tır. Ve tam da böyle bir çalışma, nihayet, Rusya'nın dört bir köşesindeki bütün devrimci örgütleri, aralarında, partinin *fiili* birliğini yaratan sürekli ve aynı zamanda sıkı bir gizlilik niteliği taşıyan bağlar kurmaya yöneltirdi. Bu bağlar olmadan, ayaklanma planını kolektif olarak tartışmak ve ayaklanma arifesinde, en sıkı gizliliğin korunmasını gerektiren zorunlu önlemleri almak olanaksızdır.

Tek kelimeyle, "tüm Rusya için bir politik gazete planı", (bu konu üzerinde iyi düşünmemiş insanların sandığı gibi) yalnızca doktrinerliğe ve masa başıcılığa yakalanmış insanların büro çalışmasının bir ürünü değildir; tam aksine, acil günlük çalışmayı tek bir an için olsun unutmaksızın ayaklanma hazırlıklarına her yönden ve vakit geçirmeden girişmenin en pratik planıdır.

Sonuç

Rus sosyal demokrasisinin tarihi açıkça üç belirgin döneme ayrılır.

Birinci dönem, yaklaşık on yıllık bir zaman dilimini, aşağı yukarı 1884-1894 arası yılları kapsar. Bu dönem, sosyal demokrasinin teori ve programının doğduğu ve pekiştiği dönemdi. Rusya'daki bu yeni akımın yandaşları parmakla sayılacak kadar azdı. Sosyal demokrasi, bir işçi hareketi olmaksızın varlığını sürdürüyor ve politik parti olarak gelişiminin embriyon aşamasında bulunuyordu.

İkinci dönem, 1894-1898 arası, üç-dört yıllık bir zaman dilimini kapsar. Sosyal demokrasi sahneye, toplumsal bir hareket olarak, halk kitlelerinin kabarışı olarak, politik bir parti olarak çıkar. Bu, çocukluk ve ilk gençlik dönemidir. Aydınlar arasında genel bir narodnizmle mücadele heyecanı ve işçilere gitme arzusu, işçiler arasında da genel bir grev coşkusu bir salgın hızıyla yayılır. Hareket devasa ilerlemeler kaydeder. Liderlerin çoğu, bay N. Mihaylovskiy'e doğal bir sınır gibi görünen, henüz "otuz beşine" bile gelmemiş çok genç insanlardır. Gençliklerinden ötürü, pratik çalışma için yeterli birikime sahip değillerdir ve bu nedenle şaşılacak bir hızla sahneden kaybolurlar. Ama çalışmalarının etki alanı çoğu kez son derece büyüktür. Aralarından birçoğu *Narodnaya Volya* yandaşıyken devrimci düşünceler edinmeye başlamıştır. Hemen hepsi ilk gençliklerinde terör kahramanlarına tutkulu bir hayranlık beslemişlerdir. Bu kahramanca geleneğin büyüleyici etkisinden kurtulmak, ne olursa olsun *Narodnaya Volya*'ya sadık kalmak isteyen ve genç sosyal demokratların büyük bir saygı bes-

lediği insanlarla, bir ayrışma eşliğinde yürütülen bir mücadeleyi gerektirmiştir. Bu mücadele, bütün akımların illegal yayınlarını okumayı ve incelemeyi, legal narodnizmin sorunları üzerinde canlı tartışmalar yürütmeyi gerektirdi. Bu mücadele sırasında yetişen sosyal demokratlar, ne parlak ışığıyla yollarını aydınlatan Marksizm teorisini, ne de otokrasiyi devirme görevini "bir an için olsun" unutmadan işçi hareketine katıldılar. 1898 ilkbaharında partinin kuruluşu, sosyal demokratların bu dönem sırasında gerçekleştirdikleri en olağanüstü ve aynı zamanda da *son* eylemleri oldu.

Üçüncü dönem, görmüş olduğumuz gibi, 1897 yılında hazırlanır ve 1898 yılında (1898-?) kesin olarak ikinci dönemin yerini alır. Bu dönem, bir karışıklık, parçalanma ve yalpalama dönemidir. Yeniyetmelik döneminde insanın sesi değişir. İşte Rus sosyal demokrasisinin sesi de bu dönemde değişmeye, falsolu çıkmaya başladı: Bir yandan Bay Struve ile Prokopoviç'in, Bulgakov ile Berdyayev'in, diğer yandan da V. İ-n ile R. M.'nin, B. Kriçevskiy ile Martınov'un yapıtlarında. Ama birbirinden ayrı yollara sapan ve gerileyen sadece liderlerdi. Hareketin kendisi büyümeye devam ediyor, dev adımlarla ilerliyordu. Proleter mücadele, yeni işçi katmanlarını kazanarak bütün Rusya'ya yayılıyor, aynı zamanda öğrenci gençlik içerisinde ve diğer halk tabakalarında demokratik ruhun canlanmasına dolaylı olarak etkide bulunuyordu. Ne var ki liderlerin bilinci, kendiliğinden kabaran dalganın gücü ve genişliği karşısında teslim oldu. Sosyal demokratlar arasında artık bir başka kuşak üstünlük kazanmıştı; neredeyse yalnızca "legal" Marksist yazınla yetişmiş bir yöneticiler kuşağı. Ancak bu kuşak, kitlelerin kendiliğindenliğinin talep ettiği bilinç arttıkça yetersizleşti. Liderler, yalnızca teorik ("eleştiri özgürlüğü") ve pratik ("amatörlük") bakımdan geri kalmış değillerdi, aynı zamanda geriliklerini bir dizi tumturaklı gerekçelerle savunmaya çalıştılar. Sosyal demokrasi, hem legal yazındaki Brentanocular, hem de illegal yazındaki kuyrukçular tarafından trade-unionculuğa indirgendi. *Credo* programı, özellikle, sosyal demokratların "amatörlüğü" sosyal demokrat olmayan devrimci akımlarda bir canlanmaya yol açtığı sırada uygulanmaya başlandı.

Ve eğer okur beni, *Raboçyeye Dyelo* ile fazlasıyla ayrıntılı olarak uğraşmış olmakla eleştirirse, buna yanıtım şu olacaktır: *Raboçyeye*

Dyelo, "tarihsel" bir önem kazanmıştır çünkü bu üçüncü dönemin "ruhu"nu özellikle çarpıcı bir biçimde yansıtmıştır.* Dağınıklığı ve yalpalamaları, "eleştiri"ye, "ekonomizm"e ve terörizme ödünler vermeye hazır oluşu, böylesine çarpıcı bir biçimde ifade edebilenler, tutarlı R. M.'den çok, rüzgârgülleri gibi bir o yana bir bu yana dönen tam da Kriçevskiy ile Martınov oldu. Bu dönem için karakteristik olan, pratiğin herhangi bir "mutlaklık" sevdalısı tarafından görkemli bir edayla küçümsenmesi değil, aksine dar pratikçiliğin tam bir teorik umursamazlıkla birleşimidir. Bu dönemin kahramanları, "büyük sözleri" doğrudan yadsımaktan çok, bunları bayağılaştırmakla uğraştılar. Bilimsel sosyalizm, bütünlük taşıyan bir devrimci teori olmaktan çıktı, her yeni çıkan Alman ders kitabından "arzu edilen miktarda" alınan yavanlıklarla sulandırılan bir bulamaca dönüştürüldü. "Sınıf mücadelesi" şiarı, giderek genişleyen ve giderek dinamizm kazanan bir faaliyetin tetikleyicisi olmuyor, tersine, "ekonomik mücadele politik mücadeleyle kopmaz biçimde bağlı" olduğundan daha çok yatıştırıcı bir ilaç işlevi görüyordu. Parti fikri, devrimcilerin mücadele örgütünün kurulması çağrısı olarak hizmet etmiyor, "devrimci bürokrasiyi" ve "demokratik" biçimlerle çocukça oyun oynanmasını haklı göstermek için kullanılıyordu.

Üçüncü dönemin ne zaman bitip, (şimdiden pek çok belirtiyle müjdelenen) dördüncü dönemin ne zaman başlayacağını bilmiyoruz. Burada, tarihten günümüze ulaştığımız, kısmen de geleceğe geçtiğimiz noktaya varmış bulunuyoruz. Ama dördüncü dönemin militan Marksizmin sağlamlaşmasına yol açacağına, Rus sosyal demokrasisinin krizden güçlenmiş ve olgunlaşmış olarak çıkacağına, oportünist artçıların yerini, en devrimci sınıfın gerçek öncü müfrezesinin alacağına inancımız tamdır.

Bu "yer değişimi"ne çağrı anlamında ve yukarıda tüm açıkladıklarımızı özetleyerek, "Ne yapmalı?" sorusuna şu kısa yanıtı verebiliriz:

Üçüncü dönemi tasfiye etmeli.

---

* Şu Alman atasözüyle de yanıt verebilirdim: "Den Sack schlägt man, den Esel meint man." [Eşeğe kızıp semerini dövmek]. Sadece *Raboçyeye Dyelo* değil, pratikçilerin ve teorisyenlerin geniş kesimleri de moda haline gelen "eleştiri"ye kapıldı, kendiliğindenlik sorunu karşısında kafası karıştı ve politik ve örgütsel görevlerimiz konusunda sosyal demokrat anlayıştan trade-unioncu anlayışa saptı.

Ek[60]

"İskra"yı "Raboçyeye Dyelo" İle Birleştirme Girişimi

Bizim için geriye, *İskra*'nın *Raboçyeye Dyelo* ile olan örgütsel ilişkilerinde benimsediği ve kararlılıkla uyguladığı taktiği açıklamak kalıyor. Bu taktik daha önce, *İskra*'nın 1. sayısında yayınlanan "Rus Sosyal Demokratları Yurtdışı Birliği'ndeki Bölünme" başlıklı makalede açıkça ortaya konulmuştu. Biz baştan, partimizin birinci kongresinde onun yurtdışı temsilcisi olarak kabul edilen *gerçek* "Rus Sosyal Demokratları Yurtdışı Birliği"nin ikiye bölündüğü; partiyi temsil sorununun hâlâ açıkta kalan bir sorun olduğu; Paris'teki uluslararası kongrede daimi Uluslararası Sosyalist Büro'ya[61] Rusya adına, bölünen "Yurtdışı Birliği"nin her kanadı için birer olmak üzere, iki üye seçilmesi biçiminde yalnızca geçici ve koşullu bir çözüm bulduğu görüşünü benimsedik. *Raboçyeye Dyelo*'nun nesnel olarak haksız olduğunu açıkladık, ilkesel bakımdan "Emeğin Kurtuluşu" grubundan yana kararlı bir biçimde tutum aldık, ancak aynı zamanda bölünmenin ayrıntılarına girmeyi reddettik ve "Yurtdışı Birliği"nin salt pratik çalışma alanına bulunduğu hizmetleri kaydettik.*

* Bölünmeye ilişkin bu değerlendirme, sadece konuya ilişkin yazından edinilmiş bilgilere değil, aynı zamanda da örgütümüzün birkaç üyesinin yurtdışında topladıkları materyallere de dayanıyordu.

Dolayısıyla belirli bir ölçüde bekle ve gör tutumu izledik. Rus sosyal demokratlarının çoğunluğunun benimsediği düşünceye, yani "ekonomizm"in en kararlı düşmanlarının da "Yurtdışı Birliği" ile el ele çalışabilecekleri düşüncesine ödün verdik; çünkü "Yurtdışı Birliği" defalarca, teori ve taktiğin temel sorunlarında –göründüğü kadarıyla– bağımsız bir tutum iddiasında bulunmaksızın "Emeğin Kurtuluşu" grubu ile ilkesel olarak fikir birliği içinde olduğunu açıklamıştı. Tutumumuzun doğru olduğu, *İskra*'nın birinci sayısının (Aralık 1900) yayınlanmasıyla neredeyse eşzamanlı olarak, "Yurtdışı Birliği"nin üç üyesinin birlikten ayrılmasıyla dolaylı olarak kanıtlandı. Bu üyeler "İnisiyatif Grubu" adıyla anılan bir oluşum kurarak 1. *İskra*-örgütünün yurtdışı koluna, 2. devrimci "Sosyal Demokrat" örgütüne[62] ve 3. "Yurtdışı Birliği"ne, bir uzlaşma için görüşmelerde aracılık yapma önerisinde bulundu. Anılan ilk iki örgüt bu öneriyi hemen kabul ettiler, *üçüncüsü* ise reddetti. Ne var ki bir yıl önce yapılan "Birlik" konferansında bir konuşmacı bu gelişmelerden söz edince, "İnisiyatif Grubu"nun yönetiminin bir üyesi, öneriyi reddetmelerinin yegâne sebebinin, "Yurtdışı Birliği"nin İnisiyatif Grubu'nun bileşiminden memnun olmaması olduğunu açıkladı. Bu açıklamayı burada aktarmayı görevim biliyorum, ancak kendi açımdan onu doyurucu bulmadığımı da belirtmeden geçemeyeceğim: "Yurtdışı Birliği", iki örgütün görüşmeler yapmaya hazır olduklarını bildiğinden, taraflara başka bir aracı kanalıyla veya doğrudan başvurabilirdi.

1901 ilkbaharında hem *Zarya* (sayı 1, Nisan), hem de *İskra* (sayı 4, Mayıs) *Raboçyeye Dyelo* ile açık bir polemiğe girdiler. *İskra*, özellikle *Raboçyeye Dyelo*'nun "Tarihsel Bir Dönüm Noktası" makalesine saldırdı; *Raboçyeye Dyelo*, *Nisan* sayısında, yani ilkbahar olaylarından sonra, teröre hayranlık ve "kanlı" çağrılar karşısında yalpalayan bir tutum almıştı. Bu polemiğe karşın "Yurtdışı Birliği", uzlaşma görüşmelerinin yeni bir "arabulucular"[63] grubu aracılığıyla yeniden başlamasına razı oldu. Haziran ayında, yukarıda adı geçen üç örgütün temsilcilerinin katıldığı bir ön görüşme gerçekleşti ve "Yurtdışı Birliği"nin "İki Konferans" broşüründe, Yurtdışı Devrimci Birliği'nin ise "Birlik Konferansı Belgeleri" broşüründe yayınladığı, son derece ayrıntılı bir "ilkesel uzlaşma" temeline dayanan bir anlaşma taslağı hazırlandı.

Bu ilkesel uzlaşmanın (veya çoğu zaman adlandırıldığı gibi Haziran görüşmesi kararlarının) içeriği, genelde oportünizmin ve özelde Rus oportünizminin bütün görünümlerinin en *kesin biçimde* reddini, birleşmenin mutlak zorunlu önkoşulu olarak talep ettiğimizi tüm açıklığıyla ortaya koymaktadır. "Bizler", diyor 1. madde, "oportünizmi proletaryanın sınıf mücadelesine sokma yönündeki her türlü girişimi –ifadesini "ekonomizm"de, Bernsteincılıkta, Milleranizmde vb. bulan girişimleri– reddediyoruz." "Sosyal demokrat faaliyet alanına... devrimci Marksizmin bütün düşmanlarına karşı ideolojik mücadele de dahildir" (4, c). "Sosyal demokrasi, örgütsel ve ajitasyon faaliyetinin bütün alanlarında, Rus proletaryasının en önemli görevini –otokrasinin yıkılması– bir an için bile olsa gözden kaçırmamalıdır" (5, a). "... yalnızca ücretli emeğin sermayeye karşı günlük mücadelesi temeline dayanmayan ajitasyon" (5, b). "... salt ekonomik bir mücadele ve kısmi politik talepler uğruna bir mücadele aşamasını... reddediyoruz" (5, c). "... hareketin en alt biçimlerinin ilkelliğini ... ve sınırlılığını ilke haline yükselten akımların eleştirisinin hareket için önem taşıdığı görüşündeyiz." (5, d). Bu kararları birazcık dikkatle okuyan tamamen dışarıdan biri bile, sadece formüle edilişlerinden, bunların oportünist ve "ekonomist" olanlara, otokrasiyi yıkma görevlerini bir an için de olsa unutanlara, aşamalar teorisini kabul edenlere, darlığı ilke düzeyine çıkaranlara vb. karşı yöneltilmiş olduğunu görecektir. *Emeğin Kurtuluşu* grubunun, *Zarya* ve *İskra*'nın *Raboçyeye Dyelo*'ya karşı yürüttüğü polemiği az çok bilen bir kimse, bu kararların tam da *Raboçyeye Dyelo*'nun içine düştüğü yanlışları bir bir reddettiğinden bir an bile kuşku duymayacaktır. Bu nedenle, "Birlik" konferansında "Yurtdışı Birliği" üyelerinden biri, *Raboçyeye Dyelo*'nun 10. sayısındaki makalelerin yazılmasına, "Yurtdışı Birliği"nin sergilediği yeni "tarihsel yön değişimi"nin değil, aksine kararların fazlasıyla "soyut"* olmalarının yol açtığını söylediğinde, konuşmacılardan biri, haklı olarak bu açıklamayı alaya almıştı. Kararlar bırakın soyut olmayı, demişti konuşmacı, inanılmaz ölçüde somutturlar: Bunların "birilerini yakalamaya çalıştığını" görmek için, onlara şöyle bir bakmak yeter.

* Bu iddia, "*İki Konferans*" broşürünün 25 sayfasında tekrar ediliyor.

Bu ifade, konferansta tipik bir olayın yaşanmasına yol açtı. Bir yandan B. Kriçevskiy, kötü niyetimizi açığa vuran ("tuzak kurmak") bir dil sürçmesi olduğunu sandığı "yakalamak" sözcüğüne takıldı ve dokunaklı bir şekilde haykırdı: "Peki kim, kim yakalanmaya çalışılıyor burada?" – "Evet, hakikaten, kim?" diye sordu alayla Plehanov. – "Anlama güçlüğü çeken yoldaş Plehanov'a yardımcı olayım", diye karşılık verdi B. Kriçevskiy "açıklayayım kendisine, burada yakalanmaya çalışılan *'Raboçyeye Dyelo'* yazı kuruludur." (Gülüşmeler) "Ama biz kendimizi yakalatmadık!" (Soldan seslenmeler: "Sizin için daha kötü ya!") – Diğer yandan "Borba" grubunun (arabulucular grubu) bir üyesi, "Yurtdışı Birliği"nin kararlarda değişiklik önergelerine karşı çıkıp konuşmacımızı savunmak isterken, "yakalamak" sözcüğünün açıktır ki yalnızca kazara, tartışma heyecanıyla söylenmiş olduğu açıklamasında bulundu.

Bana gelince, ben, böyle bir "savunma"nın, söz konusu ifadeyi kullanan konuşmacıya çok da hayır getirmediğini düşünüyorum. "Birilerini yakalamaya çalışmak" sözlerinin "şaka yollu söylenmekle birlikte, gerçeği kastettiğini" düşünüyorum: *Raboçyeye Dyelo*'yu her zaman kararsızlıkla ve yalpalamakla suçladık; ve tam da bu yüzden, gelecekte yalpalamalara meydan vermemek için elbette onu *yakalamaya* çalışmak *zorundaydık*. Burada art niyet söz konusu olamaz, çünkü tartışılan ilkesel sorunlarda kararsızlık meselesiydi. Ve, "Yurtdışı Birliği"ni öyle yoldaşça bir şekilde "yakalamayı"* başardık ki, Haziran kararları, bizzat B. Kriçevskiy ve "Yurtdışı Birliği" yönetim kurulunun bir üyesi daha tarafından imzalandı.

* Şöyle ki: Haziran kararlarının girişinde, Rus sosyal demokrasisinin bir bütün olarak "Emeğin Kurtuluşu" grubunun ilkesel görüşleri temelinde bulunduğunu ve "Yurtdışı Birliği"nin katkılarının özellikle yayıncılık ve örgütlenme faaliyetinden oluştuğunu söyledik. Başka bir deyişle, "yakalayarak" karşısında mücadele ettiğimiz tüm yalpalamaların bir son bulması şartıyla, geçmişte yaşanan her şeyi unutmaya ve "Yurtdışı Birliği"nden yoldaşlarımızın (davanın kendisine) yararlılıklarını kabul etmeye hazır olduğumuzu ifade ettik. Haziran kararlarını önyargısızca okuyan herkes, bunlardan tersi bir anlam çıkaramaz. Ne var ki "Yurtdışı Birliği" şimdi, (10. sayıda yayınlanan makalelerde ve değişiklik önergelerinde) "ekonomizm"e doğru bulunduğu yeni sapmayla aramızda bir bölünmeye yol açtıktan sonra, bulunduğu hizmetlere dair söylediklerimizden ötürü bizi vakurlukla yalancılıkla suçlamaya kalkıyorsa (*İki Konferans*, sf. 30), böyle bir suçlama elbette insanı ancak gülümsetebilir.

Raboçyeye Dyelo'nun 10. sayısındaki (yoldaşlarımız bu sayıyı ancak kongreye geldiklerinde, oturumların başlamasından birkaç gün önce gördüler) makaleler, yazdan sonbahara kadar geçen sürede "Yurtdışı Birliği"nde yeni bir yön değişimi yaşanmış olduğunu açıkça gösterdi. "Ekonomistler" tekrar üstünlüğü ele geçirmişler ve her yeni "akıma" itaat eden yazı kurulu da "en iflah olmaz Bernsteincıları", "eleştiri özgürlüğü"nü ve "kendiliğindenliği" yeniden savunmaya ve Martınov'un ağzından, politik nüfuz alanımızı "daraltma teorisi"ni (sözümona bu nüfuzun kendisini daha karmaşık hale getirmek amacıyla) vaaz etmeye girişmişti. Parvus'un, oportünisti herhangi bir formülle tanımlamanın zor olduğu yönündeki doğru saptaması bir kez daha doğrulanmış oldu: *Her* formülün altına imzasını kolaylıkla atar ve aynı kolaylıkla da çeker, çünkü oportünizm zaten, tam da belirli ve sağlam herhangi ilkelerden yoksun olmaktır. Oportünistler bugün, davaya oportünizm bulaştırma yönündeki *her* türlü girişimi reddederler, *her* türlü darlığı geri çevirirler, vakurlukla "otokrasinin yıkılmasını bir an için bile olsun unutmama", "yalnızca ücretli emeğin sermayeye karşı günlük mücadelesi temeline dayanmayan bir ajitasyon" yürütme vb. vb. sözü verirler. Ama yarın, ağız değiştirip eskiye dönüş yaparlar ve kendiliğindenliği, sıradan günlük mücadelenin ilerleyişini, elle tutulur sonuçlar vaat eden taleplerin öne sürülmesini vb. savunurlar. 10. sayıdaki makalelerde "ön görüşmede hazırlanan taslağın genel ilkelerine aykırı herhangi bir sapma görmediğini" (*İki Konferans*, sf. 26) iddia etmeyi sürdüren "Yurtdışı Birliği", bununla yalnızca, anlaşmazlığın özünü anlamaktan tamamen aciz olduğunu veya buna niyetli olmadığını ortaya koymaktadır.

Raboçyeye Dyelo'nun 10. sayısı yayınlandıktan sonra yapabileceğimiz tek bir şey kalmıştı: "Yurtdışı Birliği"nin tamamının, bu makalelerle ve derginin yazı kuruluyla hemfikir olup olmadığını görmek için genel bir tartışma başlatmak. "Yurtdışı Birliği" bu nedenle bizden hiç hoşnut değildir; bizi, "Yurtdışı Birliği"nde nifak tohumları ekmeye çalışmakla, bizi ilgilendirmeyen meselelere burnumuzu sokmakla vb. suçluyor. Bu suçlamalar kuşkusuz asılsızdır, çünkü en ufak bir esintiyle "yön değiştiren" seçilmiş bir yazı kurulu söz konusu olunca, her şey rüzgârın yönüne bağlıdır ve biz bu yönü,

her defasında, birleşmek üzere bir araya gelmiş örgütlerin üyeleri dışında hiç kimsenin bulunmadığı kapalı toplantılarda saptadık. "Yurtdışı Birliği"nin Haziran kararlarına ilişkin değişiklik önergeleri sunmuş olması, anlaşma umudumuzun son kırıntılarını da süpürüp yok etti. Değişiklik önergeleri, "Yurtdışı Birliği"nin çoğunluğunun "ekonomizm"e doğru yeni bir yönelimde bulunduğunun ve *Raboçyeye Dyelo*'nun 10. sayısı ile hemfikir olduğunun belgesel kanıtıdır. Oportünizmin görünüm biçimlerinin sıralandığı tümceden, "ekonomizm adıyla anılan" ibaresinin çıkarılması (sözümona bu sözcüklerin "anlam belirsizliği"nden dolayı; oysa böyle bir gerekçe, olsa olsa, bu yaygın yön kaybının özünün daha açık olarak tanımlanmasını gerektirir), ayrıca "Millerandcılık"ın çıkarılması (oysa B. Kriçevskiy, onu *Raboçyeye Dyelo*'da sayı 2/3, sf. 83/84'te, daha da açık bir biçimde *Vorwärts*'de savunmuştu.*) istenmişti. Haziran kararları sosyal demokrasinin görevini açıkça tanımlamasına karşın; yani "proletaryanın, politik, *ekonomik* ve toplumsal baskının *bütün* biçimlerine karşı verdiği mücadelenin *her* dışavurumunu yönetmek" –ki bu başlı başına, mücadelenin bütün bu dışavurumlarına planlılık ve bütünlük kazandırılması talebidir– "Yurtdışı Birliği", şu tamamen gereksiz sözlerin eklenmesini istedi: "ekonomik mücadele, kitle hareketinin muazzam bir itici gücüdür" (bu sözler kendi başına alındıklarında tartışma götürmezken, dar "ekonomizm"in varlığı göz önünde bulundurulduğunda, yanlış yorumlara yol açmaları kaçınılmazdır). Dahası: Gerek "bir an için bile olsa" (otokrasiyi yıkma hedefini unutmamak) sözlerinin çıkarılmasıyla, gerekse "ekonomik mücadele, kitleleri etkin politik mücadeleye çekmek için *en yaygın* uygulanabilir araçtır" sözlerinin eklenmesi yoluyla Haziran kararları, "politika"nın doğrudan daraltılması anlamında değiştirilmek istendi. Bu değişiklik önergelerinin sunulması üzerine, bizim konuşmacılarımız doğal olarak almış oldukları sözleri bir bir geri çektiler; çünkü yeniden "ekonomizm"e kayan ve kendilerine yalpalama özgürlüğü sağlayan insanlarla görüşmeyi sürdürmekte bir yarar görmediler.

"Tam da 'Yurtdışı Birliği'nin, varılacak anlaşmanın süreğen olması

* *Vorwärts*'te bu konuda şu anki yayın kurulu, Kautsky ve *Zarya* arasında bir polemik başladı. Rus okurunu bu polemik konusunda bilgilendirmeyi ihmal etmeyeceğiz.[64]

için sine qua non* koşul saydığı şeyi; yani, *Raboçyeye Dyelo*'nun yapısal bağımsızlığı ve özerkliğinin korunmasını, *İskra*, anlaşmanın önünü tıkayan engel olarak görüyordu." (*İki Konferans*, sf. 25) Bu son derece muğlak bir ifade. *Raboçyeye Dyelo*'nun özerkliğine asla dokunmadık.** Onun "yapısal bağımsızlığı"yla, teori ve taktiğin ilkesel sorunlarında "yapısal bağımsızlık" kastediliyorsa eğer, gerçekten *mutlak olarak reddettik*: Haziran kararları da zaten tam da böyle bir yapısal bağımsızlığın mutlak reddini içermektedir. Çünkü bu "yapısal bağımsızlık", bir kez daha yineleyelim, pratikte her zaman her türlü yalpalama anlamına gelmiştir; bizde egemen olan ve parti için kabul edilemez olan dağınıklığın bu yalpalamalarla beslenmesi anlamına gelmiştir. *Raboçyeye Dyelo*, 10. sayısındaki makaleleri ve "değişiklik önergeleriyle", tam da bu yapısal bağımsızlığı korumak niyetinde olduğunu açıkça gösterdi ve bu niyet, doğal ve kaçınılmaz olarak bir bölünmeye ve savaş ilanına yol açmıştır. Oysa *Raboçyeye Dyelo*'nun belirli yazınsal işlevlere odaklanması anlamında, onun "yapısal bağımsızlığını" kabul etmeye hepimiz hazırdık. Bu işlevlerin doğru tanımı kendiliğinden doğacaktı: 1. bilimsel bir dergi, 2. politik bir gazete, 3. herkesçe anlaşılabilir derleme kitaplar ve broşürler. *Raboçyeye Dyelo*, Haziran kararlarının karşı durduğu sapmalarla kesin olarak hesaplaşmayı *içtenlikle* istediğini, ancak böyle bir işlev dağılımını kabul ederek kanıtlayabilirdi. Yalnızca böyle bir işlev dağılımı her türlü sürtüşme olasılığını ortadan kaldırabilir ve anlaşmanın gerçekten süreğen olmasını sağlayabilirdi; aynı zamanda da hareketimizin yeniden canlanmasına ve yeni başarılar kazanmasına temel oluştururdu.

Bugün artık hiçbir Rus sosyal demokratı, devrimci çizginin oportünist çizgiden kesin kopuşuna, herhangi bir "örgütsel" konunun değil, tam da oportünistlerin, oportünizmin yapısal bağımsızlığını sağlamlaştırmak ve Kriçevskiylerle Martınovların safsataları ile her zaman olduğu gibi kafa karışıklığı yaratmak istemelerinin yol açtığından kuşku duyamaz.

* Mutlak zorunlu –çev.

** Tabii eğer, birleşen örgütlerin ortak bir üst konsey kurmaları bağlamında yazı kurulları arasmda görüşmelerin yürütülmesi, özerkliğin sınırlandırılması olarak değerlendirilmezse; yani, Haziran'da *Raboçyeye Dyelo*'nun da kabul ettiği yazı kurulları görüşmeleri.

"Ne Yapmalı"ya İlişkin Bir Düzeltme

"Ne Yapmalı?" broşürünün 141. sayfasında* sözünü ettiğim "İnisiyatif Grubu", grubun yurtdışı sosyal demokrat örgütleri uzlaştırma girişimine katılımı konusundaki açıklamaya ilişkin benden şu düzeltmeyi yapmamı rica etti: "1900'ün sonunda bu grubun üç üyesinden sadece biri 'Yurtdışı Birliği'nden ayrılmıştır, diğer ikisi ise 1901'de; yani *İskra*'nın yurtdışı örgütü ve 'Devrimci Sosyal Demokrat Örgütü' ile ortak bir konferans düzenlenmesi konusunda –'İnisiyatif Grubu'nun önerisi de zaten bundan ibaretti– 'Yurtdışı Birliği'nden bir onay almanın olanaksız oluşundan emin olduktan sonra ayrılmışlardır. 'Yurtdışı Birliği' yönetim kurulu bu öneriyi önce reddetmiş ve bir konferans düzenlenmesini reddetmesinin gerekçesi olarak, bu arabulucu 'İnisiyatif Grubu'nda yer alan kişilerin 'yetkili olmadıkları'nı göstermiş ve *İskra*'nın yurtdışı örgütüyle doğrudan ilişkiye girmek istediğini dile getirmiştir. Ne var ki kısa bir süre sonra 'Yurtdışı Birliği' yönetim kurulu, 'İnisiyatif Grubu'na, 'Yurtdışı Birliği'ndeki bölünme üzerine yazıya yer veren *İskra*'nın ilk sayısı yayınlandıktan sonra kararını değiştirdiğini ve *İskra* ile herhangi bir ilişki kurmak istemediğini bildirdi. Peki, bütün bunlar karşısında, 'Yurtdışı Birliği' yönetim kurulunun bir üyesinin, bir konferansın toplanmasının 'Yurtdışı Birliği' tarafından reddedilmesinin *yegâne* sebebinin, 'İnisiyatif

* Elinizdeki kitapta sf. 199.

Grubu'nun bileşiminden hoşnut olmaması olduğu yönündeki beyanı neyle açıklanır? Hiç kuşkusuz 'Yurtdışı Birliği'nin geçen yılın Haziran ayında yapılan görüşmeye onay vermesi de anlaşılır bir şey değildir. Zira *İskra*'mn birinci sayısında yer alan söz konusu yazı, geçerliliğini halen koruyordu ve *İskra*'nın 'Yurtdışı Birliği'ne karşı 'olumsuz' tutumu, her ikisi de Haziran görüşmesinden önce yayınlanmış olan *Zarya*'nın ilk sayısı ile *İskra*'mn 4. sayısında çok daha açık olarak ortaya konuluyordu."

N. Lenin

İskra, sayı 19 - 1 Nisan 1902

AÇIKLAMALAR

1 "Ne Yapmalı? Hareketimizin Acil Sorunları" kitabını Lenin 1901 sonu ile 1902 başı arasında yazdı. "İskra"nın 4. sayısında (Mayıs 1901) yayınlanan "Nereden Başlamalı?" makalesinde Lenin, bu makalenin "yayına hazırlanmakta olan bir broşürde daha ayrıntılı olarak geliştireceğimiz... bir planın taslağı" olduğunu yazdı.

Lenin kitabın çalışmalarına 1901 sonbaharında başladı. "'Birleşme' Konferansı Belgeleri" broşürü için Kasım 1901'de kaleme aldığı önsözde Lenin, çalışmanın "hazırlanmakta olduğu ve kısa sürede yayınlanacağı"nı duyurdu. Aralık'ta Lenin, daha sonraları "Ne Yapmalı?"nın taslak metni olarak nitelediği "Ekonomizm Savunucularıyla Bir Tartışma" başlıklı makaleyi "İskra"nın 12. sayısında yayınladı. Lenin, Şubat 1902'de "Ne Yapmalı?"nın önsözünü yazdı. Mart ayının başında Dietz Verlag tarafından Stuttgart'ta yayınlanan kitabın duyurusu "İskra"nın 10 Mart 1902 tarihli 18. sayısında yapıldı.

2 *İskra* [Kıvılcım]: Lenin'in 1900'de kurduğu ilk illegal Marksist gazete.

Polis baskısından dolayı Çarlık Rusyası sınırları içinde devrimci bir gazete çıkarmak olanaklı olmadığı için, Lenin daha Sibirya'da sürgündeyken gazeteyi yurtdışında yayınlama planı üzerinde tüm ayrıntılarıyla çalışmıştı. Sürgün süresinin Ocak 1900'de bitmesiyle planı gerçekleştirmenin hazırlıklarına başladı.

Lenin'in düşüncesine göre İskra, Rusya'da dağınık haldeki devrimci hareketi Marksizm temelinde birleştirmeliydi. Gerçekten de, Rusya'daki sosyal demokrat grupların birleştirilmesinde, ekonomistlerin yenilmesinde ve Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisi'nin ikinci kongresinin hazırlanmasında İskra'nın kesin bir rolü oldu.

Lenin yönetimindeki İskra'nın ilk sayısı 11 (24) Aralık 1900'de Leipzig'de yayımlandı. İkinci sayıdan başlayarak tipografik baskıyla çıkmaya başladı. Daha sonra sırasıyla Münih, Londra ve Cenevre'de yayımlandı. 1902'ye kadar aylık, 1902'den sonra ise 15 günlük olarak yayımını sürdürdü. Tirajı 8 bin civarındaydı. 1902 Nisan'ında, Alman hükümetinin derginin kendi sınırları içinde yayımını yasaklamasından sonra, İskra yazı kurulu Münih'ten Londra'ya, 1903 yılında da Cenevre'ye taşındı.

Yazı kurulunda V. İ. Lenin, G. V. Plehanov, Y. O. Martov, P. B. Akselrod, A. N. Potresov, V. İ. Zasuliç ve Parvus vardı. N. K. Krupskaya, 1901 ilkbaharında yazı kurulu sekreteri oldu; Krupskaya, Rusya'daki sosyal demokrat örgütlerle yazışmaları da yönetiyordu. Lenin, İskra'nın yazı kurulunun fiili başkanı ve yöneticisiydi. Parti inşasının ve Rusya'da proleter sınıf mücadelesinin tüm temel sorunlarına ilişkin makaleler yayınladı ve en önemli uluslararası meselelerde tutum aldı.

St. Petersburg, Moskova ve Samara başta olmak üzere, Rusya'nın birçok kentinde İskra'nın politik çizgisini benimseyen RSDİP grupları ve komiteleri, kuruldu.

İskra yazı kurulu Lenin'in girişimiyle bir parti programı taslağı (gazetenin 21. sayısında yayımlandı) ve 1903 Temmuz-Ağustos aylarında toplanan RSDİP ikinci kongresini hazırladı.

Kongre toplandığında, Rusya'daki yerel sosyal demokrat örgütlerin çoğunluğu İskra'nın etrafında birleşmişti. Gazetenin taktiğini, programını ve örgütlenme planını benimsiyor ve onu kendi yönetici organı olarak görüyorlardı. Özel bir kararla kongre, partileşme mücadelesindeki olağanüstü önemini vurgulayarak İskra'yı RSDİP'in merkez organı olarak kabul etti.

Kongrede Lenin, Plehanov ve Martov yazı kuruluna seçildi. Kongre kararına rağmen Martov yazı kuruluna girmeyi reddetti. Dolayısıyla İskra'nın 46.-51. sayıları Lenin ile Plehanov'un yönetiminde çıktı. Plehanov'un Menşeviklerden yana bir tutum alması üzerine İskra'da ciddi görüş ayrılıkları iyice su yüzüne çıktı. Plehanov, parti kongresinin görevden uzaklaştırdığı Menşevik yazı kurulu üyelerinin yeniden kurula alınmalarını istedi, ancak Lenin buna karşı çıktı ve 19 Ekim (1 Kasım) 1903'te yazı kurulu üyeliğinden çekildi. İskra'nın 52. sayısını Plehanov tek başına çıkardı. 13 (26) Kasım 1903'te Plehanov, kongre kararını hiçe sayarak eski Menşevik üyelerini yeniden yazı kuruluna aldı. İskra, 52. sayısından itibaren Menşeviklerin yayın organı haline geldi: Bolşevik eski İskra, yerini Menşevik, oportünist yeni İskra'ya bıraktı.

İskra, 1905 Ekiminde çıkan 112. sayısıyla birlikte yayın hayatını noktaladı.

3 *Raboçyeye Dyelo* [İşçi Davası]: "Ekonomistler"in "Rus Sosyal Demokratları Yurtdışı Birliği"nin organı olarak düzensiz aralıklarla çıkardığı dergi. Raboçyeye Dyelo, B. N. Kiçevski, A.S. Martinov ve V. P. İvanşin yönetiminde Nisan 1899'dan 1902'ye dek Cenevre'de yayımlandı. Toplam on iki sayı çıktı. İşçi sınıfının politik mücadelesini ekonomik mücadeleye bağımlı kılmaya yönelik oportünist bir çizgisi vardı. İşçi sınıfının "kendiliğinden" hareketini her şeyin üzerinde görüyor ve partinin öncü rolünü yadsıyordu. Raboçyeye Dyelo yandaşları, 1903'te yapılan ikinci kongrede partinin aşırı sağ oportünist kanadını temsil etti.

4 *Raboçaya Gazeta* [İşçi Gazetesi]: Sosyal demokratların Kiev grubunun illegal organı. Yöneticileri arasında B. L. Eidelmann, P. L. Tuçapskiy, N. A. Vigdarçik bulunuyordu. Sadece iki sayı yayımlandı: 1. sayı 1897 Ağustosunda, 2. sayı ise aynı yılın Aralık ayında (Kasım tarihini taşıyordu). Tuçapskiy yurtdışına çıkarak, yazı kurulunun talimatı doğrultusunda G. V. Plehanov ile Emeğin Kurtuluşu grubunun öteki üyelerini 1. sayının içeriğinden haberdar etti ve gazeteye yazı yazmaları konusunda onlardan söz aldı; Emeğin Kurtuluşu grubuyla kurulan bağlantı sonucu, gazetenin 2. sayısı daha belirgin bir politik içerik kazandı. Raboçaya Gazeta çevresinde bir grup oluşturan sosyal demokratlar, Mart 1898'de

toplanan RSDİP'in birinci kongresi için hazırlıklara başladılar. Kongrede gazete, partinin merkezi yayın organı olarak kabul edildi. Ancak kongre sonrasında Merkez Komitesi ve Raboçaya Gazeta yöneticileri tutuklandıkları ve matbaaları tahrip edildiği için 3. sayı hiçbir zaman yayımlanamadı.

5 *Lassallecılar* ve *Eisenachçılar* – 19. yüzyılın altmışlı yılların ve yetmişli yılların başlarında Alman işçi hareketinin içerisindeki iki parti.

Lasallecılar: 1863'te Ferdinand Lassalle tarafından kurulan "Genel Alman İşçi Birliği"nin etrafındaki küçük burjuva sosyalist hareket. Lassallecılar, kapitalist devlet tarafından desteklenen işçi birliklerinin yardımıyla kapitalizmden sosyalizme barışçıl bir geçişi mümkün görüyorlardı. İşçi sınıfının devrimci mücadelesinin yerine genel oy hakkı ve parlamentoda barışçıl çalışmayı geçirmeye çalıştılar.

Marx, Lassallecıları acımasızca eleştirdi ve onların "proletaryanın örgütlenmesinin önünde yıllarca engel olduktan sonra nihayetinde polisin elinde basit araçlar haline geldiklerini" saptadı. Lassallecıların teorik görüşlerinin ve taktiklerinin değerlendirmesini Marx "Gotha Programı'nın Eleştirisi", "Enternasyonal'in Sözde Bölünmesi" başlıklı yazılarında ve Engels ile mektuplaşmalarında yapmıştır.

Eisenachçılar: Karl Marx ve Friedrich Engels'in ideolojik etkisi altında bulunan Marksizm savunucuları. Wilhelm Liebknecht ve August Bebel'in önderliğinde 1869'da Eisenach Kongresi'nde Alman Sosyal Demokrat İşçi Partisi'ni kurdular.

Bu iki parti arasında şiddetli bir mücadele yürütülmekteydi.

İşçi hareketinin yükselen dalgasının etkisiyle ve hükümetin artan baskıları ve kovuşturmaları nedeniyle iki parti Gotha'da yapılan Kongrede birleştiler. Parti içinde Lassallecılar oportünist kanadı oluşturdu.

Lenin, Lassallecılar ile Eisenachçılar'ın özelliklerini Ağustos 1913'te yazdığı "August Bebel" makalesinde tanımlamıştır.

6 *Guesdeciler* ve *olanakçılar* [Possibilistler]: Fransız sosyalist hareketin içinde Fransız İşçi Partisi'nin 1882 yılında bölünmesinin ardından doğan iki akım.

Guesdeciler: Jules Guesde'nin yandaşlarından oluşan sol, Marksist akım. Proletaryanın bağımsız devrimci bir politika yürütmesinden yana olan Guesdeciler, 1901 yılında Fransa Sosyalist Partisi'ni kurdular.

Olanakçılar [Possibilistler]: Proletaryayı devrimci mücadele yöntemlerinden uzaklaştırmaya çalışan küçük burjuva reformist akım. Olanakçılar işçi sınıfının etkinlik alanını kapitalizmin sınırları içerisinde olanaklı (possible: olanaklı/mümkün) olanlarla sınırlamak istiyordu. 1902 yılında Olanakçılar, başka reformist gruplarla birlikte Fransız Sosyalist Partisi'ni kurdular.

1905 yılında Fransa Sosyalist Partisi ile Fransız Sosyalist Partisi tek bir parti halinde birleşti. 1914-1918 Emperyalist Dünya Savaşı sırasında Jules Guesde Fransız Sosyalist Partisi'nin bütün yönetimi ile birlikte sosyal şovenizm kampına geçti.

7 *Fabiyanlar*: İngiltere'de 1884 yılında burjuva aydınları tarafından kurulan reformist oportünist "Fabian Cemiyeti"nin üyeleri. Cemiyet adını, oyalama taktiğiyle ve sonucu belirleyecek muhaberelerden kaçınmasıyla ünlenerek Cunctator ("Oyalamacı") lakabı takılan Romalı komutan Fabius Maximus'tan (MÖ 3. yy) almıştır.

Sosyalist devrime karşı olan Fabiyanlar proletaryayı sınıf mücadelesinden saptırıyor ve küçük reformlar aracılığıyla kapitalizmden sosyalizme yavaş ve barışçıl geçişi savunuyorlardı. Lenin, Fabiyanları aşırı oportünist olarak nitelemiştir.

8 *Narodnaya Volya* [Halkın İradesi]: Halkçıların illegal örgütü. Örgüt, 1879'da Çar II. Aleksander'in (1 [13] Mart 1881) "Narodnaya Volya" üyelerince öldürülmesinin hemen ardından Çarlık hükümeti tarafından dağıtıldı. Bu olaydan sonra Halkçıların çoğunluğu Çarlığa karşı devrimci mücadeleyi terk ederek Çarcı mutlakiyetle barışmayı ve uzlaşmayı vaaz ettiler. Bu akımın devamcıları olan 19. yüzyılın seksenli ve doksanlı yıllarının liberal halkçıları Kulakların çıkarlarının sözcüleri haline geldiler.

"Narodnaya Volya"nın faaliyetlerinin bir değerlendirmesi "SBKP(B) Tarihi – Kısa Ders" kitabının birinci bölümünde bulunmaktadır.

9 *Zarya* (Kızıl Şafak): 1901-1902 yıllarında "İskra'nın yazı kurulu tarafından Stuttgart'ta Rusça çıkarılan Marksist bilimsel politika dergisi.

10 *Dağ* ve *Jironden*: 18. yüzyıl sonunda Fransız burjuva devrimi sırasında burjuvazinin iki politik grubunun isimleri. "Dağ" veya "Jakoben" olarak, dönemin devrimci sınıfı olan burjuvazinin en tutarlı temsilcileri diye adlandırılıyordu ve mutlakiyet ile feodalizmin ortadan kaldırılmasını talep ediyorlardı. Jakobenlerden farklı olarak Jirondenler devrim ve karşı devrim arasında yalpaladı ve Monarşi ile işbirliği yolunu seçtiler.

Lenin, sosyal demokrasi içindeki oportünist akımı "sosyalist Jirond" olarak, devrimci sosyal demokratları ise proleter Jakobenler ya da "Dağ" olarak adlandırıyordu. RSDİP'in Bolşevikler ve Menşevikler olarak bölünmesinden sonra Lenin sık sık Menşeviklerin işçi hareketi içerisinde Jironden akımı temsil ettiklerini vurgulamıştır.

11 *Bezzaglavitsi*: (Bez Zaglaviya adlı dergiden gelmektedir) 1905-07 devriminin alçalış döneminde Rus burjuva aydınlarının (S.N. Prokopoviç, Y.D. Kaskova, V.Y. Boguçarskiy, V.V. Portugulov, V.V. Kijnyakov ve ötekiler) kurmuş oldukları yarı-Kadet, yarı Menşevik bir grup. Adlarını aldıkları haftalık siyasal dergi Bez Zaglaviya, Prokopoviç'in yönetiminde, Ocak 1906'dan Mayıs 1906'ya kadar St. Petersburg'da yayınlanmıştır, daha sonraları ise "Bezzaglavitsi" sol Kadet "Tovariş"e bağlanmıştır. Görünüşteki yansızlıklarının ardına gizlenerek, burjuva liberalizminin ve oportünizmin aleti olmuşlar, uluslararası ve Rus sosyal demokrasisi içerisindeki revizyonizmi desteklemişlerdir.

12 *İlovayskiy, D. İ.* (1832-1920): Tarihçi. Çarlık Rusyası'nın devlet okullarında okutulan birçok tarih ders kitabının yazarı. Bu ders kitaplarında tarih çarların ve generallerin etkinliklerine indirgeniyor, tarihin gelişim seyri ikincil ve rastlantısal durumlar aracılığıyla açıklanıyordu.

13 *Vorwärts*: Alman sosyal demokrasisinin merkezi yayın organı. Gazete ilk kez 1876'de Wilhelm Liebknecht vd. yönetiminde yayınlandı. Engels, gazetede oportünizmin bütün türevlerine karşı mücadele yürüttü. Friedrich Engels'in ölümünün ardından, doksanlı yılların ikinci yarısından itibaren Vorwärts, Alman sosyal demokrasisinde ve II. Enternasyonal'de egemen olan oportünistlerin makalelerini sistematik olarak yayınlamaya başladı.

14 *Katheder [Kürsü] Sosyalizmi*: Almanya'da 19. yüzyılın yetmişli ve seksenli yıllarında doğan burjuva politik ekonominin bir akımı. Bu akımın temsilcileri üniversite kürsülerinden sosyalizm olarak sundukları burjuva-liberal bir reformizmin savunuculuğunu yapıyorlardı. Katheder [Kürsü] sosyalistleri burjuva devletin sınıflar üstü olduğunu, düşman sınıfları birbirleriyle uzlaştırabileceğini ve kapitalistlerin çıkarlarına dokunulmadan, emekçilerin taleplerinin ise olabildiğince dikkate alınarak "sosyalizmin" yavaş yavaş hayata geçirilebileceğini iddia ediyorlardı. Katheder sosyalistlerinin görüşleri Rusya'da "legal Marksistler" tarafından propaganda ediliyordu.

15 *Hannover Kararı*: Alman sosyal demokrasisinin (9-14 Ekim 1899) Hannover'de yapılan parti kongresinde kabul edilen "Partinin Temel Görüşleri ve Taktik Değerlendirmelerine Karşı Saldırılar" üzerine karar. Kongrede bu sorunun gündeme getirilmesine ve bu soruna dair özel bir kararın alınmasına, Bernstein'in liderliğindeki oportünistlerin Marksist teorinin revizyonunu önerdikleri ve sosyal demokrasinin devrimci politikası ve taktiğinde bir revizyon yapılmasını talep ettikleri için gerek duyulmuştu. Kongrenin kabul ettiği karar, revizyonistlerin taleplerini reddetti fakat Bernsteincılığa yönelik bir eleştiri ve teşhir içermiyordu. Bernstein'in yandaşları da bu karara lehte oy verdiler.

16 *Alman Sosyal Demokrat Partisi Lübeck Kongresi*, 22-28 Eylül 1901'de yapıldı. Kongre gündeminin merkezinde, o dönemlerde kendini ayrı bir program ve ayrı bir yayın organı ("Sosyalist Aylık Dergi") ile partinin sağ kanadı olarak yapılandıran revizyonizme karşı mücadele bulunuyordu. Revizyonistlerin başında bulunan ve kongrenin çok öncesinde bilimsel sosyalizmin revize edilmesini isteyen Bernstein, kongrede yaptığı konuşmada Marksizme "eleştiri özgürlüğü" getirilmesini talep etti. Kongre, Bernstein grubunun sunduğu karar taslağını reddetti. Kongrenin kabul ettiği karar Bernstein'e doğrudan bir ihtar içeriyordu ancak ilkesel soruna, Bernsteincıların işçi partisi saflarında barınmaya devam etmelerinin imkânsızlığına değinilmedi.

17 *Alman Sosyal Demokrat Partisi Stuttgart Kongresi* (3-8 Ekim 1898) Alman sosyal demokrasisi içerisindeki revizyonizm sorununun dile getirildiği ilk kongreydi. Kongrede, kongreye katılmamış olan Bernstein'in bir açıklanması okundu. Bernstein bu açıklamada, daha önce bir dizi makalesinde dile getirdiği oportünist görüşleri açıklıyor ve savunuyordu. Bu kongrede Bernstein karşıtları arasında bir fikir birliği yoktu. Bir bölümü (Bebel, Kautsky vb.) bu konuda ideolojik bir mücadelenin yürütülmesini ve Bernstein'in hatalarının eleştirilmesini istedi ama Bernstein'a karşı gereken örgütsel önlemleri almaya da karşı çıktı. Rosa Luxemburg'un başında bulunduğu diğer bölüm ise –ki azınlıktaydı– Bernsteincılığa karşı daha kararlı bir tutumu savundu.

18 *Starover*: "İskra" yazı kurulu üyesi ve daha sonraları Menşevik olan A. N. Potressov'un kullandığı mahlas.

19 *"Kendini Beğenmiş Yazar"*: Maksim Gorkiy'nin erken dönem öykülerinden biri.

20 Lenin, Nisan 1895 yılında legal bir yayınevi tarafından 2000 adet baskısı yapılan "Ekonomik Gelişmemizin Özellikleri Üzerine Materyaller" derlemesini kastedi-

yor. Derlemede, Lenin'in (K. Tulin imzasını taşıyan) "Narodnizmin ekonomik içeriği ve onun Bay Struve'nin kitabındaki eleştirisi" başlıklı çalışması yer alıyordu. Lenin'in bu çalışmasına, Struve'nin "Rusya'nın Ekonomik Gelişmesine Dair Eleştirel Notlar" kitabındaki Marksizmin burjuva bozuşturulmasını sert bir eleştiriye tabi tuttuğu "Marksizmin Burjuva Yazınında Yansıması" başlıklı raporu temel oluşturmuştu.

21 *Zubatov, S.V.*: Kendi girişimiyle 1901-1903 yıllarında bir "polis sosyalizmi" politikası izleten jandarma albayı ve Moskova Gizli Polis şefi. "Polis sosyalizmi" politikası, işçileri otokrasiye karşı siyasal mücadeleden saptırmak amacıyla legal işçi örgütleri kurulmasından oluşuyordu. Bu örgütler aracılığıyla Zubatov, işçi sınıfı hareketini salt ekonomik hedeflerin gerçekleştirilmesine yöneltme girişiminde bulundu. İşçilere Çarlık hükümetinin onlara ekonomik koşullarını iyileştirmede yardım etmeye hazır olduğu telkin ediliyordu. Zubatovculuğun gerici niteliği, çalışan yığınlar, otokrasiye karşı mücadelenin içine çekmek üzere legal işçi sınıfı örgütlerinden yararlanan devrimci sosyal demokratlar tarafından açığa çıkartıldı.

22 *"Rus Sosyal Demokratlarının Protestosu"*, 1899'da Lenin tarafından sürgündeyken kaleme alındı. Bir grup "ekonomistin" (daha sonraları Kadet olan S.N. Prokopoviç, J.D. Kuskova vb.) yayınladıkları bir manifesto olan "Credo"ya karşı yazılmıştı. Kız kardeşi A.I. Yelizarova'nın "Credo"yu kendisine ulaştırması üzerine Lenin sert ve saldırgan bir dil kullandığı protestoyu kaleme almıştır.

"Protesto", Lenin'in Minissinsk'e bağlı Yermakovskoye köyünde toplantıya çağırdığı, sürgünde bulunan on yedi Marksist arasında tartışılmış ve oy birliğiyle kabul edilmiştir. Turuhansk ve Orlov'daki (Vyatka bölgesi) sürgünler de "Protesto"ya imza verdi. "Rus Sosyal Demokratlarının Protestosu" Lenin tarafından yurtdışına "Emeğin Kurtuluşu" grubuna gönderildi. 1900 yılının başında G.V. Plehanov, "Protesto"yu "Raboçyeye Dyelo'nun yazı kurulu için Vademecum [Rehber]" adlı derlemede de yayınladı.

23 *"Bıloye"* (Geçmiş): 1906-1907 arasında Petersburg'da aylık yayınlanan Tarih dergisi. 1908'de aynı dergi "Minuvşye Godi" (Geçen Yıllar) adıyla yayınlandı ve Çarlık hükümeti tarafından yasaklandı. Temmuz 1917'de derginin yayımına Petrograd'da tekrar başlandı ve 1926'ya kadar sürdürüldü.

24 *Raboçaya Mısl* (İşçi Düşüncesi): "Ekonomistler"in Ekim 1897-Aralık 1902 arasında yayınlanan gazetesi. Toplam 16 sayısı yayınlandı; sayı 3-11 ve 16 Berlin'de, geri kalanları Petersburg'da. Gazete K.M. Tahtarev vd. yönetiminde çıkarılıyordu.

Uluslararası oportünizmin bir türevi olarak "Raboçaya Mısl"ın görüşlerinin eleştirisini Lenin bir dizi yazısında, özellikle de "İskra"da yayınlanan makalelerinde ve "Ne Yapmalı"da yapmıştır.

25 *"Raboçyeye Dyelo'nun Yayın Kurulu İçin Vademecum* [Rehber]": "Yurtdışı Rus Sosyal Demokratları Birliği"nin ve yurtdışı birliğinin yayın organı "Raboçyeye Dyelo" dergisinin yayın kurulunun oportünist görüşlerinin teşhir edildiği G.V. Plehanov'un bir önsözüyle yayınlanan materyal ve belgeler derlemesi. Derleme G.V. Plehanov tarafından hazırlanmış ve 1900 yılında "Emeğin Kurtuluşu" tarafından Cenevre'de yayınlanmıştır.

26 *"Raboçaya Mısl" Özel Eki:* "Ekonomistler"in gazetesi "Raboçaya Mısl"ın yazı kurulunun Eylül 1899'da çıkardığı bir broşür. Bu broşürde, özellikle de R.M. imzasını taşıyan "Gerçekliğimiz" başlıklı makalede, "ekonomistler"in oportünist görüşleri açıkça dile getiriliyordu. Lenin bu broşürü "Rus Sosyal Demokrasisi İçinde Gerici Bir Akım" başlıklı makalesinde ve "Ne Yapmalı?" kitabında eleştirdi.

27 *Sosyalistler Yasası:* 1878'de Almanya'da çıkarılan Sosyalistlere Karşı Olağanüstü Yasa, literatürde kısaca "Sosyalistler Yasası" olarak kullanılmaktadır. Bu yasa aracılığıyla Almanya'da sosyal demokrat partinin bütün örgütleri, işçilerin tüm kitle örgütleri ve işçi basını yasaklandı. Sosyalist her türlü yazına el konuldu. Sosyalistler sınırdışı edilmeye başlandı. İşçilerin kitlesel hareketinin baskısıyla Sosyalistler Yasası 1890'da kaldırıldı.

28 1896 yılının Mayıs ayında Petersburg'da yaklaşık 35 bin dokuma ve iplik işçisi greve gitti. Bu hareketi Rusya'nın başka sanayi dallarındaki ve başka bölgelerindeki bir dizi grev izledi. Protesto hareketi büyüdü. Fabrikatörler, işçilerin şu ya da bu talebini yerine getirmek zorunda kaldılar. İşçiler, bu hareketin sonucunda, yasal çerçevede belli tavizler de kopardılar. 14 (2) Haziran 1897'de Rusya'da işgününü on bir buçuk saatle sınırlayan bir yasa çıkarıldı. Tüm önemsizliğine rağmen (fazla mesai ile ilgili düzenlemeler yasaya karşı hile yapılmasına olanak kılıyordu) bu yasal tavizler, salt ekonomik mücadele yoluyla ciddi başarılar elde edilebileceği yolunda çeşitli hayaller yayması dolayısıyla oluşma halindeki ekonomizm eğilimini geliştirmişti.

29 *Russkaya Starina* (Eski Rusya): 1870-1918 tarihleri arasında Petersburg'da yayınlanan aylık tarih dergisi.

30 *St. Petersburgski Raboçiy Listok* [St. Petersburg İşçi Bülteni]: Petersburglu "İşçi Sınıfının Kurtuluşu İçin Mücadele Birliği"nin illegal yayın organı. İki sayı çıkmıştır. Birinci sayı Şubat 1897 (Ocak tarihini taşıyordu) Rusya'da 300-400 adet baskısı yapıldı ve 2. sayısı Eylül 1897'de Cenevre'de yayınlandı.

31 Lenin'in sözünü ettiği "özel toplantı" 14-17 Şubat (26 Şubat-1 Mart) 1897 tarihleri arasında Petersburg'da yapıldı. Toplantıya, V.İ. Lenin, A.A. Vaneyev, G.M. Krşişanovski ve Petersburg "İşçi Sınıfının Kurtuluşu İçin Mücadele Birliği"nin diğer bazı üyeleri katıldılar; yani Sibirya'da sürgüne gönderilmeden önce üç günlüğüne cezaevinden salınan "yaşlılar" ile Lenin'in tutuklanışından sonra "Mücadele Birliği"ni yöneten "gençler".

32 *Listok "Rabotnika"* ("İşçinin" Bülteni): 1896-1899 yıllarında Cenevre'de "Rus Sosyal Demokratları Yurtdışı Birliği" tarafından çıkarılıyordu. Derginin 10 sayısı yayınlandı. "Listok 'Rabotnika'"nın 1.-8. sayıları "Emeğin Kurtuluşu" grubunun yönetiminde çıktı. Yurtdışı Birliği üyelerinin çoğunluğunun "Ekonomizme" sapmasından sonra "Emeğin Kurtuluşu" grubu, Yurtdışı Birliği'nin yayın organlarının yazı işlerini yürütmeyi reddetti. "Listok 'Rabotnika'"nın 9./10. sayıları, Yurtdışı Birliği'nin kurduğu yeni yazı kurulu tarafından çıkarıldı.

33 V.İ-n'in makalesi: V.P. İvanşin'e ait bir makale.

34 *V.V.:* 19. yüzyılın seksenli ve doksanlı yıllarındaki liberal narodnizm akımının ideologlarından V. P. Voronzov'un rumuzu. "Rus sosyal demokrasisinin V.V.'leri"

ile Lenin, Rus sosyal demokrasisi içerisindeki oportünist akımın temsilcilerini, "ekonomistler"i kastediyor.

35 *Hirsch-Duncker sendikaları*: 1868'de Almanya'da liberal burjuvalar olan Hirsch ve Duncker tarafından kuruldular. "İşçi çıkarlarının uyumu"nu vaaz ediyor, işçileri burjuvaziye karşı devrimci mücadeleden alıkoymaya çalışıyor ve sendika hareketinin görevlerini yardım sandıklarına ve kültür ve eğitim örgütlenmelerine indirgiyorlardı.

36 *Nakanune* (Öngünde): Narodniklerin dergisi. Ocak 1899-Şubat 1902 tarihleri arasında Londra'da Rusça olarak 37 sayı yayınlandı. Dergi etrafında çeşitli küçük burjuva partilerin temsilcileri toplandı.

37 *G.W. Plehanov*, ünlü yapıtı "Birci Tarih Anlayışının Gelişimi Sorunu Üzerine"yi N. Beltov takma adıyla 1895 yılında Petersburg'da legal olarak yayınladı.

38 Burada, Zarya'nın 1. sayısında (Nisan 1901) Nartsis Tuporılov (Narsist Basıkburun) imzasıyla yayınlanan "En Yeni Rus Sosyalistinin İlahisi" başlıklı hicve gönderme yapılmaktadır. "İlahi"de "ekonomistler" kendilerini kendiliğinden harekete uydurmaları nedeniyle alaya alınıyordu. Şiirin yazarı J.O. Martov'du.

39 *Bund* [Litvanya, Polonya ve Rusya Yahudi İşçileri Birliği]: 1897'de kuruldu ve asıl olarak Rusya'nın batı bölgelerindeki Yahudi zanaatçıları bir araya getiriyordu. RSDİP'in Mart 1898'deki 1. Kongresinde "Bund" RSDİP'e katıldı. II. Parti kongresinde Bundcular, "Bund"un Yahudi proletaryasının tek temsilcisi olarak tanınmasını talep etti. Kongre Bundcuların bu örgütsel milliyetçiliğini reddetmesi üzerine "Bund" RSDİP'ten ayrıldı.

1906 yılında dördüncü (Birlik) kongresinden sonra Bund yeniden RSDİP'e dahil oldu. Bundcular, parti içinde her zaman oportünist kanadı (Ekonomistler, Menşevikler, Tasfiyeciler) desteklediler ve Bolşeviklere karşı mücadele ettiler. RSDİP'in üyesi olmakla birlikte Bund, burjuva-milliyetçi nitelikte bir örgüttü. Bolşeviklerin –"Ulusların Kendi Kaderini Tayin Hakkı"– programsal talebinin karşına Bund, ulusal-kültürel özerklik istemini öne sürdü. Birinci emperyalist paylaşım savaşı (1914-1918) yıllarında Bund, sosyal şovenist tutumu benimsedi. 1917'de karşı-devrimci geçici hükümeti destekledi ve Ekim Devrimi düşmanlarının safında yer aldı. İç savaş yıllarında tanınmış bazı Bundcular karşı-devrimci güçlere katıldı. Aynı dönemde Bund'un tabanında Sovyet iktidarıyla birlikte hareket etme yönünde bir dönüşüm başladı. Proletarya diktatörlüğünün zaferiyle birlikte "Bund" Sovyet iktidarına karşı mücadelesine son verdiğini ilan etti. Bund, 1921 Martında kendini Sovyet Rusya genelinde feshedip, üyelerinin bir kısmı Bolşevik Partisi'ne girmekle birlikte, örgütsel anlayışı değişmiş ve eski gücünü yitirmiş olarak bazı Avrupa ülkelerinde varlığını 1940'lara dek sürdürdü.

40 Söz konusu olaylar, Şubat ve Mart 1901'de St. Petersburg, Moskova ve Kiev başta olmak üzere Rusya'nın birçok kentinde öğrencilerle işçilerin giriştikleri kitlesel eylemlerdi.

41 İskra'nın 7. sayısında (Ağustos 1901), "İşçi Hareketinin Günlüğü ve Fabrika ve İşletmelerden Mektuplar" sayfasında, bir dokumacının Lenin'in İskra'sının ileri işçiler üzerinde sahip olduğu büyük etkiyi dile getiren mektubu yayınlandı:

"... Birçok çalışma arkadaşıma İskra'yı gösterdim, okuna okuna her sayfası yıprandı, oysa öyle değerli ki...", diye yazıyordu işçi. "Burada yazılanlar bizim davamız, bütün Rusya'nın davası; bu dava ne kopeklerle hesaplanabilir, ne de saatlerle ölçülebilir. Gazeteyi okuyunca, jandarmayla polisin işçilerden ve bize yol gösteren aydınlardan neden bu kadar korktuğunu anlıyorsunuz. [Gazete] yalnızca işverenin para kesesi için değil, Çar için, işverenler ve diğerleri için de gerçekten korkunç... Artık işçi yığınları kolaylıkla parlayabilecek durumda; şimdiden tabanda büyük bir kaynaşma var, yangının patlak vermesi için bir kıvılcım yeter! Ne kadar doğru bir söz: Ateş kıvılcımdan doğar!.. Eskiden her grev bir olaydı, ama şimdi herkes görüyor ki grev tek başına hiçbir şey; şimdi özgürlük kavgası verme zamanı, onu cesaretle elde etmeli. Genç olsun, yaşlı olsun şimdi herkes okumak istiyor; ama işte derdimiz bu ya, kitaplarımız yok. Geçen pazar günü on bir kişiyi bir araya topladım ve onlara 'Nereden Başlamalı?'yı okudum, gecenin ancak geç saatlerinde evlerimize döndük. Ne kadar doğru anlatılmış her şey, ne kadar derinlemesine açıklanmış... İskra'nıza mektup yazma ihtiyacı duyduk çünkü bize yalnızca nasıl başlamak gerektiğini değil, nasıl yaşanacağını ve nasıl ölüneceğini de öğretsin istiyoruz."

42 *Rossiya* (Rusya): 1899-1902 yılları arasında Petersburg'da yayınlanan ılımlı liberal gazete.

43 *Brentanoculuk*: Bu ad, XIX. yüzyılın ikinci yarısında Almanya'da doğan burjuva liberal akım Katheder [kürsü] sosyalizminin temsilcilerinden biri olan Alman iktisatçı Lujo Brentano'nun adından geliyor. L. Brentano, "sosyal barışın" kurulması için reformist sendikaların geliştirilmesi çağrısında bulunur. Brentanoculuk, işçi sınıfının sorunlarının kapitalist sistem içinde, fabrika yasaları ve sendikal örgütlenmelerle çözülebileceğini savunan bir öğretidir. V. İ. Lenin, Brentano'nun görüşünü, proletaryanın devrimci olmayan "sınıf" mücadelesini kabul eden liberal bir öğreti, "sosyal liberalizmin Marksist bir renkle hafifçe boyanması" olarak niteler.

44 *St. Petersburgskiye Vedomosti* (St. Petersburg Haberleri): 1703'te kurulan Rusya'nın ilk gazetesi olan Vedomosti'nin devamı olarak 1728'den beri Petersburg'da yayınlanan gazete. 1728-1874 yılları arasında gazete Bilimler Akademisi tarafından ve 1875 yılından itibaren ise Eğitim Bakanlığı tarafından çıkarıldı ve 1917 yılının sonuna kadar yayın hayatını sürdürdü.

45 Kastledilen "Sermayeye karşı mücadele için işçi grubu"dur. 1899 ilkbaharında Petersburg'da kurulan, görüşleri "ekonomizm"e yakın olan küçük bir grup. "Programımız" başlıklı bir bildiri de basmış ama onu grup çökertilip üyeleri tutuklandığı için dağıtamamıştır.

46 *N.N.*: S.N. Prokopoviç; daha sonraları Kadetlere geçen etkin bir "ekonomist".

47 Lenin, 1893-1895 yılları arasında Petersburg'da yürüttüğü devrimci faaliyetini kastediyor.

48 *Zemlya i Volya* [Toprak ve Özgürlük]: 1876'da St. Petersburg'da kurulan devrimci, halkçı örgüt. Kurucuları: M. A. Natonson, A. D. Mihaylov, A. D. Obolevşov, G. V. Plehanov vd. Örgüt içinde "köy çalışma grubu", "işçi grubu", "karışıklık çıkarma grubu" gibi gruplar vardı. Örgütün Kiev, Odessa, Harkov vb. yerlerde kolları

mevcuttu. Programının özünü bir köylü devrimi, toprağın ulusallaştırılması ve devlet yapısının federatif bir yapıya dönüştürülmesi oluşturuyordu. Zemlya i Volya adında bir gazete çıkarıyorlardı. Politik mücadeleyi savunanlarla buna karşı çıkanlar arasındaki görüş ayrılığı, örgütün 1879'da "Narodnaya Volya" ve "Çorni Peredel" diye ikiye bölünmesine yol açtı.

49 Kastedilen, "Sosyalist Enternasyonal'in Paris 1900 Konferansına Sunulan Rus Sosyal Demokrat Hareketi Üzerine Rapor" broşürüdür. Rapor konferansta "Rus Sosyal Demokratları Yurtdışı Birliği"nin görevlendirmesiyle Raboçyeye Dyelo yazı kurulunca sunuldu. Ve 1901 yılında Cenevre'de broşür olarak yayınlandı. Broşür ayrıca Bund'un raporunu da ("Rusya ve Polonya'da Yahudi İşçi Hareketinin Tarihi") içeriyordu.

50 *Yujnıy Raboçiy* [Güney İşçisi]: Ocak 1900'den Nisan 1903 yılına kadar yayımlanan illegal sosyal demokrat gazete; toplam 12 sayı çıktı. 1. ve 2. sayıları RSDİP'in (Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisi) Yekaterinoslav komitesince yayımlandı. Sonraki sayıları, içinde Yekaterinoslav, Harkov ve diğer güney kentlerinin sosyal demokrat örgütlerinin temsilcilerinin yer aldığı "Güney İşçisi" adlı sosyal demokrat grup tarafından yayımlandı. "Güney İşçisi", tutarsız da olsa, "ekonomizm"e karşı çıktı, ama parti örgütünün merkeziyetçi ilkeler temelinde kurulmasını öngören Leninist plana karşı, ayrı bölgesel sosyal demokrat birliklerin yaratılması ilkesini öne sürdü. RSDİP'in ikinci kongresinde (1903), "Güney İşçisi" delegeleri "Merkez"in tutumunu benimsediler. Kongrenin aldığı karar gereğince grup dağıtıldı, gazetenin yayın hayatı da son buldu.

51 Bu notu Lenin gizlilik nedeniyle eklemiştir. Olgular, gerçekte oluş sıralarına göre sıralanmıştır.

52 Peterburglu "İşçi Sınıfının Kurtuluşu İçin Mücadele Birliği"nin Lenin ile görüşmeleri kastediliyor. Lenin metinde sözü edilen iki broşürü 1897 yılının ikinci yarısında kaleme aldı.

53 *"Rus Devrimci Sosyal Demokrasisi Yurtdışı Birliği"*, Lenin'in inisiyatifiyle Ekim 1901'de kuruldu. Birlik'i, "İskra"nın "Zarya"nın ve ("Emeğin Kurtuluşu" grubuna bağlı olan) "Sosyal Demokrat" örgütünün yurtdışı bölümleri oluşturuyordu. Birlik, İskra'nın yurtdışı temsilciliği idi. Aralarında Lenin'in "Köy Yoksullarına" broşürünün de bulunduğu birçok bülten ve broşür yayınladı. RSDİP'in ikinci kongresi Birlik'i parti komitesi statüsüne sahip tek yurtdışı örgütü olarak tanıdı. İkinci kongrenin ardından Menşevikler, Birlik içinde mevzilendiler ve Lenin ile Bolşeviklere karşı mücadele yürüttüler.

54 Bund Merkez Komitesi'nin Lenin ile yürüttüğü görüşmeler kastediliyor.

55 "Dördüncü Olgu" ile Lenin'in kastettiği, "Rus Sosyal Demokratları Yurtdışı Birliği" ve "Bund"un 1900 yılı ilkbaharında ikinci bir parti kongresi toplama girişimidir. Lenin'in sözünü ettiği "bir komitenin üyesi", Şubat 1900'de Lenin ile görüşmek üzere Moskova'ya gelen İ. Ch. Lalayans'tır (Yekaterinoslav Sosyal Demokratlar Komitesinin üyesi).

56 Lenin, D.İ. Pisarev'in "Olgunlaşmamış bir düşüncenin yanılgıları" makalesini alıntılıyor.

57 *"Listok" Raboçevo Dyela* (Raboçyeye Dyelo Eki): Haziran 1900 ile Temmuz 1901 arasında, düzensiz aralıklarla, Cenevre'de sekiz sayısı yayınlandı.

58 Lenin, Karl Marx'ın "Louis Bonaparte'ın 18. Brumaire" eserinden şu pasaja gönderme yapıyor:

"Hegel, bir yerde bütün büyük tarihsel olayların ve kişilerin âdeta bir kez daha tekrarlandığından söz ediyor. Şunu eklemeyi unutmuş: İlkinde trajedi, ikincisinde komedi olarak."

59 *Yeniçeriler*: Halkı yağmalayan ve zalimlikleriyle ünlü ayrıcalıklı Türk piyade birliği; 1826'da lağvedildi. Lenin, Çarlık polisini Yeniçeri olarak tanımlıyor.

60 Bu ek, 1907 yılında "Ne Yapmalı?"nın "12 Yıl" derlemesinde yeni basımı sırasında Lenin tarafından çıkarılmıştır.

61 *Uluslararası Sosyalist Büro*: İkinci Enternasyonal'in sürekli yürütme kurulu ve haberleşme merkezi; bu büronun üyeleri Enternasyonal'e dahil bütün partilerin temsilcilerinden oluşuyordu. G.V. Plehanov ve B.N. Kriçevskiy, Rus sosyal demokratlarının temsilcileri olarak seçilmişlerdi. Lenin, 1905'ten sonra bu büronun RSDİP'in temsilcisi olarak üyesi oldu. Birinci Dünya Savaşı sırasında büro, sosyal şoven bir tutum takındı ve bundan sonra da uluslararası işçi sınıfı hareketinin birliğini sağlayan bir organ olarak varlığı fiilen son buldu.

62 *Devrimci Sosyal Demokrat Örgütü*, Rus Sosyal Demokratları Yurtdışı Birliği içindeki bölünmeden sonra (Mayıs 1900) Emeğin Kurtuluşu grubu ve onun yandaşları tarafından kurulmuştur. Ekim 1901'de, Lenin'in girişimiyle bu örgüt, Yurtdışı Devrimci Rus Sosyal Demokrasi Birliği'ni oluşturmak üzere İskra'nın yurtdışı örgütü ile birleşmiştir.

63 1900'de Paris'te kurulan bu sosyal demokrat grup, Mayıs 1901'de Borba (Mücadele) adını aldı. Rus sosyal demokrasisi içindeki devrimci ve oportünist akımları uzlaştırma amacıyla, Borba grubu, 1901'de Cenevre'de toplanan ve yurtdışı sosyal demokrat örgütleri –İskra ve Zarya yazıkurulu, devrimci Sosyal Demokrat örgütü, Yurtdışı Bund komitesi ve Rus Sosyal Demokratları Yurtdışı Birliği– arasında yapılan konferansı topladı. Bu grup Ekim 1901'deki "Birlik" konferansına da katıldı. Sosyal demokrat görüş ve taktiklerden ayrıldığı ve örgüt düzenini bozucu faaliyetlere giriştiği ve Rusya'daki sosyal demokrat örgütlerle hiçbir ilişkide bulunmadığı için, grubun ikinci kongrede temsil edilmesine izin verilmedi. Grup, kongre kararıyla dağıtıldı.

64 İskra'nın 10 Mart 1902 tarihli 18. sayısının "Partiden Haberler" bölümünde, bu polemiği değerlendiren "Zarya'nın Vorwärts'in yazı kuruluyla polemiği" başlıklı yazı yayınlandı.

"Bu gazete, sınıf mücadelesinin ve halkın öfkesinin her kıvılcımını genel bir yangına çevirmek üzere harlayan muazzam demirci körüğünün bir parçası olurdu. Aslında başlı başına bu henüz son derece zararsız ve henüz çok küçük, ama düzenli ve sözcüğün tam anlamıyla ortak davanın etrafında, deneyimli savaşçılardan oluşan düzenli bir orduyu sistematik olarak toplamak ve eğitmek mümkün olurdu. Bu ortak örgütsel yapının iskelesi üzerinde kısa sürede, seferber edilen ordunun başına geçecek, tüm halka Rusya'nın utancı ve lanetiyle hesaplaşmak üzere önderlik edecek devrimci saflarımız arasından sosyal demokrat Jelyabovlar, işçi saflarımızın arasından Rus Bebeller yükselip çıkardı.
Hayalini kurmamız gereken işte budur!"

"Tam da böyle bir çalışma, en geniş işçi kitleleri ve otokrasiden hoşnutsuzluk duyan bütün kesimlerle kurulan, ayaklanma için son derece büyük önem taşıyan bağları kesin olarak sağlamlaştırırdı. Tam da böyle bir çalışmada genel politik durumu doğru değerlendirme, dolayısıyla da ayaklanma için uygun anı seçme yeteneği gelişirdi. Tam da böyle bir çalışma, bütün yerel örgütleri, bütün Rusya'yı etkileyen aynı politik sorunlara, aynı gelişmelere ve olaylara aynı zamanda tepki vermeyi, bu "olaylara" mümkün olduğunca dinamik, kararlı ve amaca uygun biçimde yanıt vermeyi öğretirdi."

EVRENSEL BASIM YAYIN

ISBN 978-605-4156-55-9